

Республикалық оқу-әдістемелік журнал
Республиканский учебно-методический журнал

Редакцияның мекен жайы:
Астана қаласы, Кенесары көшесі, 40
«7 континент» БО, 15 қабат

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің
есепіне қойылған. 2009 жылғы 20 ақпандағы
№ 9909- Жеке есепке қою туралы куәлік.
Жазылу индексі-75289

Қосымша білім және тәрбие

№ 1 (9) 2025 жылғы сәуір

Тел.: 8 (7172) 64-75-88

E-mail: kosymsha20@bk.ru

8 (7172) 64-75-88

E-mail: kosymsha20@bk.ru

Вокалдық шығармамен жұмыс жасаудың маңызды шарттары Абилтаева И.Ж.3	Мамандандырылған мектеп бағдарламасында дарынды балаларды байқауға дайындау жұмыстарының ерекшелігі Ибраева А. А.61
Көп дауысты ән айту: гармония мен интонация Абилтаева Ф.Ж.5	Ағылшын тілі сабақтарында оқу сауаттылығын қалыптастыру Ибраева У. У.64
Жасанды интеллект арқылы информатиканы оқытудың тиімділігі Абильдина А.К.8	Критериалды бағалау оқу мен оқытудың қайнар көзі Ибрайымов И.А.67
Python бағдарламалау тілін оқыту: теориясы, әдістемесі және практикалық қолданылуы Абишев А.Э., Аяндына А.С.11	М.Жұмабайдың «Педагогика» еңбегіндегі өзекті мәселелер Ыбырай Т.Қ.70
«Тарихтағы үнсіз қаһармандар» факультативтік курсы: оқушылардың тарихи танымын қалыптастыру және әділ бағалау дағдыларын дамыту Акимбекова Р.К.13	Құндылыққа негізделген білім: білім сапасын арттырудың жүйелі тәсілі Казиева М.К.73
Изучение географической номенклатуры через применение интерактивных методик: опыт action research Ахметова Р.С., Телибаева Н.Т., Муса Д.16	Значение поурочного планирования в преподавании предмета декоративно-прикладного искусства учащимся подготовительных классов Калашникова Л.Н.77
Живопись 2 класс. натюрморт в единой цветовой гамме Батырбек Г.Ш.20	Использование визуальных подсказок и интегративных методов в работе с детьми с аутизмом Камалова М.В.82
Білім берудегі менеджмент: ұйымдастыру, басқару және жетілдіру Бекжанова Ж.Б.21	Использование приемов мнемотехники в процессе обучения лексики у учащихся ооп на уроках английского языка Камарова С.З.85
Развитие исследовательских навыков у младших школьников посредством проектной деятельности Блохина С.И.24	Исследовательская деятельность по произведению Д. Дефо «Робинзон Крузо» на уроках английского языка для 10-11 классов по авторской программе Кибатбаева М.В.89
Табысты мектеп: үш фазалық өзгерісті басқару Бокийхан Е.28	Осознанное дыхание: ключ к эмоциональной устойчивости у младших школьников с особыми образовательными потребностями Кириченко Т.С.91
Использование нетрадиционных техник рисования в живописи для повышения эффективности обучения учащихся изостудий Борисовская Е.Ю.30	Историко-горно-геологический памятник «Рудник кок-куль» Кучерина Н.П.95
Использование элементов геймификации для повышения эффективности изучения языка Бутыковец С.И.34	Формирование функциональной математической грамотности в начальной школе Матейкович Е.В.98
Математикаға деген құштарлық сауаттылыққа жеткізер жеңістің кілті Дадаева К.Т.36	Развитие читательской грамотности обучающихся 5 класса через использование несплошных текстов на уроках русского языка Милюкова О.А.103
Методическая разработка «Инновационные методы и приёмы работы в младшем хоре» Ершова Ю.Ю.39	Казахский танец: основные движения рук Мұрат Д.Б.106
Игровые формы как основной метод развития познавательной активности детей с нарушением слуха Есильбаева Г.И.43	Қосымша білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды сақтау: Музыкалық бағыттағы рөлі мен маңызы Мырзаханова М.Т.109
Тарих сабақтарында қазақ батырларының қаһармандық бейнесі арқылы патриоттық тәрбие беру Жакалакова С.К.47	Бастауыш сынып оқушыларының мәтіндік есептерді шығару дағдыларын жетілдіруде тиімді әдіс-тәсілдерді қолданудың маңыздылығы Нутербекова М.С.110
Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды оқытуды ұйымдастыру үшін қандай жағдайлар қажет? Жакишева Н.Б.51	Домбыра как инструмент передачи эпоса и истории Нусупжанова М.Н.115
«Цифрлық сауаттылық» пәнін оқытуда бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық құзыреттілігін дамыту Жаңаберген Б.Н.53	Казахская старинная посуда Орсаева И.О.117
Голос-анатомия для начинающих вокалистов Жүнісхан Н.Б.55	Актуальные аспекты образовательного процесса: опыт, сложности и пути развития Оспанова А. Н.119
Развитие творческой школы Байжигита в Восточно-казахстанской домбровой традиции Жұмағали С. Н.57	

Биология және химия сабақтарында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары
Оспанова Г.Н., Мусина Б.Ж......123

Использование игровых методов и приемов в коррекционно-развивающей работе с детьми с нарушениями интеллекта
Подойницына М.А......128

Особенности управления в детском оздоровительном лагере
Рахимжанова Г.Б......131

Использование СОР и СОЧ для развития функциональной грамотности учащихся в контексте подготовки к модо
Ротнова Т.В......133

Музыкалық білім берудегі заманауи тенденциялар
Сағындыкова Ф.А......138

Қазақтың ұлттық музыкалық аспаптары: тарихы, үрлері және домбыра өнері
Саухумова Л.А......140

Применение интерактивных технологий на музыкально-теоретических дисциплинах ДМШ
Смирнова Ю.Ю......145

Формирование функциональной грамотности учащихся через теорию вероятности
Стрижелецкая Н.Н......147

Бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында зерттеу жүргізудің сандық және сапалық әдістерінің ерекшелігі
Түлегенова Н.Ж......150

Эмиль жак-далькроз және оның ырғақты-музыкалық білім беру жүйесі
Турғалиева А.С......153

Цифровые технологии в обучении: интеграция IT-ресурсов в предмет «Технология»
Тюлепбергенова Н.Т......157

XXI век – век новых технологий и искусственного интеллекта в образовании
Умарова Г.И......161

Білім беру үрдісіндегі зерттеу сабағы: белсенді оқыту әдістерін қолдану арқылы білім сапасын арттыру
Бегалина Р.Ш., Наурызбаева Б.С., Умутбаева Н.М......163

Музыкальный диктант на уроках сольфеджио как способ развития музыкальной личности
Уразбекова А.Н......167

Методические рекомендации по работе над хоровой импровизацией
Чечель Н.В......169

Использование искусственного интеллекта в учебном процессе с детьми с особыми образовательными потребностями
Шерцер Е.В......174

Декоративно-прикладное творчество как средство развития креативности у детей
Шипшина Т.В......178

Роль методических объединений в профессиональном развитии учителя
Нурханова А.А......181

Самостоятельная работа на уроках истории в совмещенных классах
Муханбетжанова Г.Р......183

Тарих сабағында оқушылардың жасанды интеллекттің (ЖИ) қолданудың тиімділігі
Жармаганбетова К.С......185

Меншік иесі – Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК (Астана қаласы)

Редакциялық кеңес:
Садвакасова Д.Т., редакциялық кеңестің төрағасы, ҚР ОАМ РҚББООО директоры м.а.

Гончаров А.С., «Қалалық техникалық шығармашылық орталығы» ММ қосымша білім беру педагогі, «Радио және робот техникасы» үйірмесінің жетекшісі.

Мажитов М.К., Қарағанды қаласы ЮНЕСКО Клубы №2 Өнер мектебінің директоры.

Ерубаева А.Ж., Павлодар қаласы, М.М. Катаев атындағы Оқушылар сарайының директоры.

Оразова Т.Б., ЮНЕСКО клубы Балалар көркемсурет мектебінің директоры, Шымкент қаласы.

Сенгалиев О.Т., Ақтөбе қаласы Жас натуралистер станциясының директоры.

Шығарумен жұмыс жасағандар:

Бас редактор – Атажанова Л.А.

Жауапты редактор – Сарсекеева Г. С.

Дизайн – Хұрмет К.Х.

Редакцияның мекен-жайы: Астана қаласы, Кенесары к-сі, 40, «7 континент» БО, 15-қабат.

Тел.: 8 (7172) 64-75-87, e-mail: kosymsha20@bk.ru

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің есебіне қойылған.

2009 жылғы 20 ақпандағы № 9909-Ж есепке қою туралы куәлік. Жазылу индексі – 75289.

Редакция материалдардағы ақпарат үшін жауап бермейді. Редакцияның пікірі автордың пікірімен әрдайым сәйкес келмейді. Қолжазбалар рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Редакция мақалаларды, әдістемелік әзірлемелерді қысқартуға, редакциялауға және қажет болса, әдеби түзетулер жасауға құқылы. Респонденттердің материалдары қайтарылмайды және рецензияланбайды. Редакция хат алмаспайды.

ҚҰРМЕТТІ ӨРІШТЕСТЕР!

«Қосымша білім және тәрбие» педагогтерге арналған республикалық оқу-әдістемелік журналы бүгінгі таңда еліміздегі балаларға арналған қосымша білім беру жүйесінде жалғыз республикалық басылым болып табылады.

«Қосымша білім және тәрбие» журналының мерзімдік шығарылымы: 1 жылда 4 рет қазақ және орыс тілдерінде.

Журналда оқу-тәрбие үдерісіндегі инновациялар мен инновациялық технологиялар жөнінде мақалалар және тағы басқа материалдар жарияланады.

Біздің журналымыздың оқырмандары – жалпы орта, қосымша (оқушылар үйі, сарайы, балалар мен жасөспірімдер шығармашылығы орталығы; жас натуралистер, туристер, техниктер станциялары; балалар өнер мектебі, балалар музыка мектебі, балалар көркемөнер мектебі; балалар аула клубы және т.б.), кәсіптік және техникалық білім беру ұйымдарының, балалардың қоғамдық ұйымдарының педагогикалық қызметкерлері.

Журнал редакциясының келісімі бойынша Сіз ұйымның қызметі туралы және мерейтойлық материалдарды жариялай аласыз.

Сіз толық ақпаратты 8 (7172) 64-75-87 телефоны немесе e-mail: kosymsha20@bk.ru арқылы біле аласыз

ВОКАЛДЫҚ ШЫҒАРМАМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ МАҢЫЗДЫ ШАРТТАРЫ

Абилтаева Индира Жалгасовна
«Алматы облысы білім басқармасының Қонаев қаласы бойынша
білім бөлімі» ММ «Балалар өнер мектебі» КМҚК

Аннотация

Бұл мақалада вокалдық шығармамен жұмыс жасаудың негізгі шарттары қарастырылады. Дауыс қою, дыбысты дұрыс шығару, тыныс алу техникасы және көркемдік интерпретацияның маңыздылығы талданады. Сонымен қатар, вокалдық қабілетті дамытудағы жаттығулар мен психологиялық аспектілер қарастырылады. Заманауи технологиялардың вокалдық дайындықтағы рөлі де сипатталады. Вокалдық шығарманы орындау барысында музыкалық стиль мен дәстүрлерді ескеру, әр жанрға тән ерекшеліктерді меңгеру де маңызды факторлар болып табылады.

Кілт сөздер:

Вокал, дауыс қою, тыныс алу техникасы, вокалдық жаттығулар, музыкалық интерпретация, психологиялық дайындық, заманауи технологиялар.

Кіріспе

Вокал – бұл адам дауысын музыкалық аспап ретінде қолданудың ерекше өнер түрі. Ол тек табиғи қабілетке ғана емес, сонымен қатар кәсіби дайындық пен тұрақты жаттығуларға негізделеді. Әнші үшін дауыс аппаратының дұрыс жұмыс істеуі, тыныс алу техникасын меңгеру және эмоциялық жеткізу тәсілдерін дамыту маңызды. Себебі, орындаушылық шеберлік тек дауыстың күшіне емес, оны басқару қабілетіне де байланысты.

Вокалдық өнерді меңгеру барысында психологиялық дайындықтың да маңызы зор. Өзін-өзі сенімді ұстау, сахна қорқынышын жеңу және көрерменмен байланыс орнату – кәсіби әнші үшін маңызды дағдылардың бірі. Сонымен қатар, заманауи технологиялар вокалдық шеберлікті жетілдіруде үлкен рөл атқарады.

Әдістемелік бөлім

Дауыс қою және вокалдық техника

Вокалдық өнерде дауыс қою – әншінің негізгі аспабы болып табылатын дауыс аппаратының дұрыс жұмыс істеуін қамтамасыз ететін маңызды процесс. Дауыс аппараты адамның физиологиялық ерекшеліктеріне байланысты әртүрлі дамиды, сондықтан әрбір вокалистке жеке тәсіл қажет. Дауыс қою барысында әншінің тыныс алу жүйесі, дыбыс байламдарының жұмысы және резонаторлық аймақтары жүйелі түрде жаттықтырылуы керек. Дұрыс вокалдық техника дыбыстың еркін шығуын қамтамасыз етіп, дауысқа түсетін жүктемені азайтады.

Дауыс қоюдың маңызды элементтерінің бірі – артикуляция мен дикция. Әнші дыбыстарды нақты әрі дұрыс айтуы керек, өйткені бұл көрерменге мәтіннің мағынасын анық жеткізуге көмектеседі. Дұрыс артикуляция жасау үшін арнайы жаттығулар қолданылады, мысалы, ерін мен тіл бұлшықеттерін дамытуға арналған гимнастика, дауыссыз дыбыстарды айқын айтуға арналған жаттығулар және фонетикалық комбинациялармен жұмыс жасау.

Әншінің дауыс диапазонын кеңейту де маңызды аспектілердің бірі болып табылады. Дыбыс байламдарын шамадан тыс жүктемей, біртіндеп жоғары және төмен ноталарды меңгеру арқылы диапазонды ұлғайтуға болады. Бұл мақсатта вокалдық гаммалар, арнайы интервалдық жаттығулар және дауыс күшін басқару әдістері қолданылады. Дауыс жаттығулары тұрақты орындалған жағдайда ғана нәтижелі болатынын есте ұстау қажет.

Дауыс техникасының тағы бір маңызды бөлігі – динамика мен тембрді басқару. Әнші дыбысты жұмсақ немесе қатты етіп, әртүрлі эмоционалдық реңктерді бере білуі тиіс. Тембрдің бай әрі әсем болуы үшін резонаторларды дұрыс пайдалану қажет. Бұл ретте бас, кеуде және бас-кеуде аралас резонаторларымен жұмыс жасау арқылы дауысты түрлі түске бояуға болады. Вокалдық техника жоғары деңгейде болғанда ғана әнші өз дауысын толыққанды игере алады және кез келген шығарманы кәсіби деңгейде орындай алады.

Тыныс алу техникасы

Тыныс алу – вокалдық өнердегі ең маңызды аспектілердің бірі. Дұрыс тыныс алу

әншінің дыбысты еркін шығаруы мен оны басқаруын қамтамасыз етеді. Кәсіби вокалистер диафрагмалық тыныс алуды қолданады, өйткені бұл әдіс дауысқа күш түсірмей, ұзақ әрі тұрақты дыбыс шығаруға мүмкіндік береді. Диафрагмалық тыныс алу кезінде ауа өкпенің жоғарғы бөлігіне емес, төменгі бөлігіне жіберіліп, қабырғааралық бұлшықеттер мен диафрагманың қозғалысы арқылы реттеледі. Бұл техника арқылы әнші тынысты үнемдеп жұмсауға және дыбыстың сапасын арттыруға қол жеткізеді.

Дұрыс тыныс алу мен дыбыс шығарудың үйлесімділігі – кәсіби орындаудың негізгі шарттарының бірі. Тыныс пен дыбыстың бір-бірімен үйлесуі әннің еркін орындалуын, фразалардың үзілмей жалғасуын және дыбыстың тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Әнші үшін ең маңыздысы – дем алу мен оны шығарудың табиғи тепе-теңдігін сақтап, сөздердің арасында тынысты дұрыс алу. Бұл, әсіресе, ұзақ ноталарды орындау кезінде маңызды рөл атқарады.

Тыныс алуды дұрыс реттеу үшін арнайы жаттығулар қолданылады. Мысалы, терең тыныс алып, оны баяу шығару арқылы өкпенің көлемін ұлғайтуға болады. Сондай-ақ, «с» немесе «ф» дыбыстарын ұзақ шығарып, тыныс ұзақтығын реттеуге көмектесетін жаттығулар бар. Бұл әдістер әншінің тыныс алу қабілетін жақсартып, дауыс аппаратының жұмысын оңтайландырады.

Зерттеу бөлімі

Вокалдық шығармамен жұмыс жасаудың кезеңдері

Вокалдық шығарманы орындау бірнеше кезеңнен тұрады. Алдымен, әнші шығарманы жан-жақты талдау қажет. Бұл кезеңде әннің әуендік және ырғақтық құрылымы зерттеледі, ал мәтіннің мазмұны мен мағынасы сараланады. Әрбір әннің белгілі бір эмоциялық және мағыналық жүктемесі бар, сондықтан оны дұрыс түсініп, орындау маңызды.

Келесі кезең – техникалық орындау. Әндегі қиындық тудыратын бөліктерді бөліп алып, олармен жеке жұмыс жасау керек. Бұл кезеңде дикция, тыныс алу, дыбыс күші мен диапазонды басқару жаттығулары орындалады. Әннің ең қиын жерлеріне ерекше назар аударып, оларды бірнеше рет қайталап жаттыққан жөн.

Көркемдік интерпретация – шығарманың мағынасын, эмоциялық бояуын жеткізу кезеңі. Бұл кезеңде әнші шығарманың сипатына сәйкес мәнерлілік қосады, дауыс арқылы тыңдарманға сезімдерін жеткізеді. Әр әннің өзіндік атмосферасы мен динамикасы бар, сондықтан оны дұрыс жеткізу үшін әнші өз дауысын барынша икемді қолдануы тиіс.

Соңғы кезең – жаттығу процесін ұйымдастыру. Әнші үшін жүйелі дайындық жоспарын жасау өте маңызды. Белгілі бір тәртіппен дайындалу вокалдық шеберлікті жетілдіруге мүмкіндік береді. Әнді орындамас бұрын, дауысты қыздыру жаттығуларын жасап, тыныс алу техникасын пысықтау қажет. Сонымен қатар, әртүрлі тәжірибелік әдістерді қолданып, ән орындау стилін байытуға болады.

Практикалық бөлім

Вокалдық қабілетті дамытуға әсер ететін факторлар

Вокалдық қабілеттің қалыптасуы мен дамуына көптеген факторлар әсер етеді. Ең алдымен, адамның генетикалық ерекшеліктері мен табиғи қабілеті маңызды рөл атқарады. Кейбір адамдарда табиғатынан әуенді дәл есту және оны қайталау қабілеті жақсы дамыған болса, кейбіреулеріне вокалдық дағдыларды меңгеру үшін ұзақ уақыт жаттығу қажет болады.

Жүйелі жаттығу – вокалдық өнерді меңгерудің басты шарттарының бірі. Әнші үшін тұрақты дайындық және кәсіби педагогтың бағыт-бағдары өте маңызды. Тәжірибелі мұғалім вокалдық техниканы дұрыс үйретіп, әншінің дауыстық мүмкіндіктерін барынша ашуға көмектеседі. Сонымен қатар, әншіге музыкалық орта мен эстетикалық талғамның қалыптасуы да әсер етеді. Классикалық және заманауи музыканы тыңдау арқылы әнші өз репертуарын кеңейтіп, вокалдық стилін жетілдіре алады.

Денсаулық та вокалдық қабілеттің дамуына тікелей әсер етеді. Әншінің дауыс байламдары мен тыныс алу жүйесі сау болуы тиіс. Дұрыс тамақтану, жеткілікті ұйқы, тыныс алу жаттығулары және зиянды әдеттерден бас тарту – дауыс аппаратының жақсы жұмыс істеуіне ықпал ететін негізгі факторлар.

Психологиялық дайындық және сахналық тәжірибе

Вокалдық өнер тек техникалық дағдыларды меңгеруді ғана емес, сонымен қатар психологиялық дайындықты да талап етеді. Әнші өзін-өзі сенімді ұстау дағдыларын қалыптастыруы керек. Сахнаға шыққан кезде қорқынышты жеңу, өз-өзіне сенімді болу

және көрермендермен байланыс орнату өте маңызды.

Көптеген орындаушылар үшін күйзеліс пен толқуды жеңу үлкен қиындық тудырады. Бұған қол жеткізу үшін медитация, тыныс алу жаттығулары және сахналық тәжірибені арттыру қажет. Өзін-өзі сенімді сезіну үшін әнші көпшілік алдында жиі өнер көрсетіп, тәжірибе жинақтауы керек. Бұл үрдіс біртіндеп сахналық қорқынышты азайтып, орындаушылық шеберлікті арттырады.

Сахна мәдениеті де маңызды рөл атқарады. Әнші көрермендермен қарым-қатынас орнатып, олардың көңіл-күйіне әсер етуі керек. Әрбір әнші үшін сахналық бейнесін қалыптастыру – орындаушылық өнердің ажырамас бөлігі. Сондықтан сахнада өзін дұрыс ұстау, қозғалыс пен ым-ишараны үйлесімді қолдану үлкен мәнге ие.

Қорытынды

Вокалдық шығармамен жұмыс жасау – бұл тек ән айтуды үйрену ғана емес, сонымен қатар дауысты дұрыс қолдану, техникалық және көркемдік шеберлікті дамыту, психологиялық дайындықты жетілдіру процесі. Әнші үшін дауыс аппаратының саулығы, тыныс алу техникасын меңгеру, эмоционалды бейнені жеткізе білу және сахнада өзін еркін ұстау өте маңызды. Вокалдық қабілетті жетілдіру үшін жүйелі жаттығулар мен кәсіби бағыт-бағдар қажет.

Сонымен қатар, заманауи технологиялар вокалдық өнерді дамытудың жаңа мүмкіндіктерін ұсынады. Дыбыс жазу студиялары, онлайн жаттығу құралдары, арнайы мобильді қосымшалар әншілерге өз дауыстарын талдап, кемшіліктерін түзетуге көмектеседі. Бірақ ең бастысы – тұрақты еңбек пен шығармашылық ізденіс. Вокалдық шеберлік үздіксіз дамуды, өз дауысына ұқыпты қарауды және орындаушылық өнерді жетілдіруді талап етеді.

Дұрыс әдістеме, тұрақты жаттығу және музыкалық сезімталдықтың үйлесуі әншіге өз мүмкіндіктерін барынша ашуға мүмкіндік береді. Әрбір әнші өзіндік стилін қалыптастырып, тыңдармандарға әсер ете алатын орындаушы бола алады. Вокалдық өнер – бұл шектеусіз даму мен шеберлікті шыңдаудың үнемі жалғасатын жолы.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Г. Виноградов. «Вокалдық өнер негіздері». Мәскеу: Музыка, 2015.
2. Л. Собинов. «Дауыс қою әдістемесі». Санкт-Петербург: Искусство, 2018.
3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Музыкалық білім беру бағдарламасы». Нормативтік құжат, 2021.
4. Ю. Шарипов. «Вокалдық техника және интерпретация». Алматы: Өнер, 2020.
5. В. Козловский. «Тыныс алу және дауыс техникасы». Нұр-Сұлтан: Білім, 2019.

КӨП ДАУЫСТЫ ӘН АЙТУ: ГАРМОНИЯ МЕН ИНТОНАЦИЯ

Абилтаева Фариза Жалгасовна

«Алматы облысы білім басқармасының Қонаев қаласы бойынша білім бөлімі» ММ «Балалар өнер мектебі» КМҚК

Аннотация

Бұл мақалада көп дауысты ән айтудың негізгі қағидалары қарастырылады. Гармониялық үйлесімділік пен интонацияны дұрыс меңгеру үшін қажет әдістер мен дағдылар сипатталады. Әр түрлі дауыстардың өзара байланысы, ансамбльдік орындаудың маңызы және тыңдау қабілетін дамыту жолдары талданады. Сонымен қатар, хор орындаушылары мен вокалдық топтар үшін пайдалы жаттығулар мен заманауи технологиялардың рөлі қарастырылады.

Кілт сөздер:

Көп дауысты ән айту, гармония, интонация, ансамбльдік орындау, вокалдық жаттығулар, хор өнері, дыбыстық үйлесім.

Кіріспе

Көп дауысты ән айту – вокалдық өнердің күрделі, бірақ әсерлі жанрларының бірі. Ол орындаушылардың үйлесімділігін, есту қабілетін, вокалдық техникасын және сахналық

тәжірибесін талап етеді. Дауыстардың үндестігі, олардың бір-бірімен дұрыс үйлесуі – кез келген көп дауысты шығарманың негізгі факторы. Бұл салада әншілердің өз партиясын дәл меңгеруі ғана емес, сонымен бірге, басқа дауыстармен үйлесе білуі де аса маңызды.

Көп дауысты ән айтудың басты ерекшеліктерінің бірі – гармониялық үйлесім және интонациялық дәлдік. Егер әншілер бір-бірін мұқият тыңдамаса немесе партиялар арасында интонациялық ауытқулар болса, жалпы орындау сапасы төмендейді. Сондықтан әрбір әнші үшін интонацияны бақылау, ансамбльдік сезім қалыптастыру және ортақ дыбыстық кеңістік құру аса маңызды дағды саналады.

Әдістемелік бөлім

Гармониялық үйлесім және интонация

Көп дауысты ән айтуда әр дауыс партиясы белгілі бір үйлесімділікті сақтауы керек. Гармониялық тепе-теңдікті сақтау үшін әр әнші өз партиясын нақты меңгеруі тиіс, бірақ тек өз дауысын ғана ойламай, ансамбльдің жалпы дыбыстық бейнесіне де назар аударуы қажет. Мұнда музыкалық есту қабілеті ерекше рөл атқарады: әншілер өздерінің және басқалардың дыбысын үйлестіре отырып, ортақ гармониялық үндестікке жетуі керек.

Интонация – көп дауысты орындаудағы ең маңызды факторлардың бірі. Интонациялық дәлдікті сақтау үшін әншілерге жүйелі түрде арнайы жаттығулар жасау қажет. Олардың қатарында хроматикалық гаммалар орындау, интервалдарды таза айтуға машықтану және аспаптық сүйемелдеу арқылы үндестікті тыңдау жаттығулары бар. Сонымен қатар, әншілер бір-біріне назар аударып, өз дауыстарының ортақ аккордтық құрылымға қалай әсер ететінін сезінуі керек.

Дауыс түрлері арасында тепе-теңдік орнату да ерекше мәнге ие. Хор немесе ансамбль ішінде сопрано, альт, тенор және бас дауыстары бірін-бірі толықтырып, жалпы композицияға тұтас келбет беруі тиіс. Егер бір дауыс тым қатты немесе әлсіз естілсе, гармония бұзылады. Сондықтан ансамбльдік ән айтудың маңызды ережелерінің бірі – дыбыстық балансқа мән беру және барлық дауыстарды біртұтас етіп үйлестіру.

Көп дауысты ән айту

Көп дауысты орындаудың сапасын арттыру үшін бірнеше әдістер қолданылады. Олардың бірі – ансамбльдік жаттығулар. Бұл жаттығулар әншілердің бір-бірін жақсы тыңдап, ортақ ырғақты, динамиканы және гармонияны сақтауға көмектеседі. Сондай-ақ, вокалистерге арналған арнайы тыныс алу жаттығулары да пайдалы, өйткені олар фразалардың біркелкі орындалуына және ұзақ ноталарды тұрақты шығаруға мүмкіндік береді.

Интонациялық дәлдікті сақтау үшін әншілер жиі аккапелла орындау әдісін қолданады. Бұл әдіс аспаптық сүйемелдеусіз айтылатын әндерді қамтиды, бұл жағдайда орындаушылар өзара үйлесімділікті сақтау үшін толықтай өздерінің тыңдау қабілеттеріне сүйенеді. Осылайша, интонацияның тұрақтылығы артады және музыкалық есту қабілеті дамиды.

Ансамбльдік орындауда дирижердің немесе жетекші әншінің рөлі зор. Ол барлық орындаушыларды бір бағытта ұстау үшін қажетті белгі беруі керек. Әсіресе, динамикалық өзгерістер немесе ырғақтық ауысулар кезінде барлық әншілер жетекшімен үйлесімде болуы қажет.

Зерттеу бөлімі

Көп дауысты ән айтудың техникасы және үйлесімділікке жету жолдары

Көп дауысты ән айтудың табысты болуы үшін ансамбль мүшелері тек музыкалық жаттығулармен ғана шектелмей, дауыс аппаратының жұмысын жетілдіруге бағытталған арнайы әдістерді қолдануы керек. Дауысты жұмсақ әрі үйлесімді қолдану үшін вокалистер тембрлік икемділікті дамытатын жаттығулар жасауы қажет. Мұндай жаттығулар әр дауыстың жеке ерекшеліктерін сақтай отырып, жалпы ансамбльдік үндестікті қалыптастыруға көмектеседі.

Тыныс алу техникасының орны ерекше. Әсіресе, диафрагмалық тыныс алу әдісі көп дауысты орындау кезінде тұрақты дыбыс шығаруға мүмкіндік береді. Орындаушыларға тынысты дұрыс бақылау арқылы фразалардың біркелкі жалғасуын және ұзақ ноталардың тұрақты сақталуын қамтамасыз ету ұсынылады.

Репетиция үдерісі және ансамбльдік үйлесімділік

Көп дауысты орындау кезінде репетицияның дұрыс ұйымдастырылуы өте маңызды. Әдетте, репетиция төмендегідей кезеңдерден тұрады:

1. Жеке партияларды меңгеру – әр әнші өз партиясын дербес игеріп, интонациялық және техникалық қателіктерін түзетеді.
2. Шағын топтарда жұмыс жасау – жеке дауыстарды үйлестіру үшін сопрано, альт, тенор және бас дауыстары жеке-жеке дайындалады.
3. Толық ансамбльдік орындау – барлық дауыстар біріктіріліп, ортақ үндестікті жетілдіру жұмыстары жүргізіледі.

Сондай-ақ, репетиция барысында акустикалық ортаға назар аудару қажет. Орындаушылар әртүрлі кеңістікте ән айтып, залдың немесе сахнаның акустикасын сезінуге дағдылануы керек. Бұл тәжірибе концерттік орындау кезінде дыбысты дұрыс бағыттауға көмектеседі.

Динамика мен артикуляцияның ансамбльдік үйлесімге әсері

Көп дауысты орындау кезінде әрбір сөздің анық әрі бірдей айтылуы маңызды. Егер ансамбль мүшелері әртүрлі артикуляциялық әдістерді қолданса, мәтін түсініксіз болуы мүмкін. Сондықтан ансамбль ішіндегі артикуляцияның үйлесімділігіне мән беріледі.

Динамика да көп дауысты ән айтудың маңызды аспектісі. Орындаушылар әрбір музыкалық фразаның қай жерде күшейіп, қай жерде бәсеңдеу керектігін алдын ала талқылап, ортақ орындау стилін қалыптастыруы керек.

Практикалық бөлім

Көп дауысты ән айтуды жетілдіру әдістері

Көп дауысты орындаудың сапасын арттыру үшін ансамбль мүшелері төмендегі әдістерді қолдануы керек:

Тыңдау қабілетін дамыту – әр әнші өз дауысын ғана емес, басқа орындаушылардың партияларын да тыңдай білуі тиіс. Ол үшін вокалдық ансамбльдерде аккапелла орындау әдісі жиі қолданылады.

Дыбыстық баланс орнату – әр дауыс өзіне тән дыбысталу ерекшелігін сақтағанымен, ансамбль ішінде ортақ үйлесімділікке қол жеткізуі керек. Бұл үшін жеке және топтық жаттығулар жүргізіледі.

Интонацияны тұрақтандыру – таза интонацияны дамыту үшін аспаптық сүйемелдеумен және сүйемелдеусіз ән айту жаттығулары жүргізіледі. Сонымен қатар, орындаушылар хроматикалық гаммалар мен түрлі аккордтық құрылымдарды қайталай отырып, есту қабілетін жетілдіруі керек.

Динамиканы басқару – ансамбль ішінде дыбыстық тепе-теңдікті сақтау үшін барлық орындаушылар бір-біріне бейімделіп, динамикалық өзгертулерді үйлестіре білуі керек.

Ансамбльдік үйлесімділік және сахна мәдениеті

Ансамбльдік орындаудың табысты болуы тек техникалық дағдыларға ғана емес, орындаушылардың өзара үйлесімділігіне де байланысты. Әрбір әнші өзінің партиясын орындап қана қоймай, барлық ансамбль мүшелерімен музыкалық байланыс орнатуы керек. Бұл үйлесімділікке жету үшін тыңдау дағдысын жетілдіру, серіктестермен дыбыстық тепе-теңдікті сақтау және ырғақты біркелкі ұстау маңызды.

Ансамбль мүшелері бір-бірімен сенімді қарым-қатынаста болуы керек. Репетициялар барысында орындаушылар көзбен байланыс орнату, бір-бірінің динамикасына бейімделу және ортақ эмоциялық көңіл-күй қалыптастыру арқылы үйлесімділікті нығайта алады.

Сахнада өзін-өзі еркін ұстау – көп дауысты орындаудың маңызды бөлігі. Көрермендермен байланыс орнату, дұрыс қимылдар мен мимиканы қолдану орындаудың әсерлілігін арттырады. Әншілердің сахна мәдениетін меңгеруі олардың кәсіби деңгейін жоғарылатып, шығармашылық шеберлігін дамытады.

Қорытынды

Көп дауысты ән айту – орындаушылық шеберлікті, үйлесімділікті және музыкалық есту қабілетін дамытатын күрделі, бірақ қызықты өнер түрі. Гармониялық үйлесім мен интонациялық дәлдік – бұл салада жетістікке жетудің негізгі шарттары. Орындаушылар өз партиясын меңгеріп қана қоймай, басқа дауыстармен үндесе білуі қажет.

Заманауи технологиялар да көп дауысты орындау процесін жеңілдетуге көмектеседі. Мысалы, мобильді қосымшалар мен онлайн жаттығу құралдары арқылы әншілер өз интонацияларын тексеріп, гармониялық үйлесімділікті дамытуға мүмкіндік алады. Бірақ ең бастысы – тұрақты еңбек, тыңдау қабілетін жетілдіру және ансамбльдік тәжірибені арттыру.

Көп дауысты ән айту тек техникалық дағды емес, ол орындаушылардың ортақ музыкалық ойды жеткізу қабілеті. Осы дағдыларды дамыту арқылы әншілер кәсіби деңгейде үйлесімді ән айтуға қол жеткізе алады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Виноградов Г. «Ансамбльдік вокал негіздері». Мәскеу: Музыка, 2016.
2. Собинов Л. «Интонация мен гармония әдістемесі». Санкт-Петербург: Искусство, 2019.
3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Музыкалық білім беру бағдарламасы». 2021.
4. Шарипов Ю. «Вокалдық техника және хор интерпретациясы». Алматы: Өнер, 2020.
5. Козловский В. «Ансамбльдік орындау психологиясы». Нұр-Сұлтан: Білім, 2018.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АРҚЫЛЫ ИНФОРМАТИКАНЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Абильдина Айгуль Кабдрахмановна
Астана қаласы «№99 орта мектеп» КММ
информатика пәні мұғалімі

Жасанды интеллект (ЖИ) және машиналық оқыту (МО) қазіргі таңда ақпараттық технологиялар мен ғылымның ең маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Бұл технологиялар адам өмірінің барлық салаларында кеңінен қолданылып, деректерді өңдеу мен талдаудан бастап, интеллектуалды жүйелерді құруға дейінгі көптеген тапсырмаларды шешуде тиімді құралдар ұсынады.

Курс барысында оқушыларға Python бағдарламалау тілінде деректерді өңдеу, машиналық оқыту әдістері мен модельдер құру әдістемелері таныстырылады. Сонымен қатар, ЖИ мен МО негіздері, олардың адам өміріндегі рөлі, этикалық мәселелер мен реттеу салалары қарастырылады. Python тілінің артықшылықтарын пайдалану арқылы деректер құрылымдарын басқару, статистикалық талдау және деректерді визуализациялау дағдылары меңгеріледі.

Бұл бағдарлама жасанды интеллект пен машиналық оқытудың негіздерін түсінуге, деректерді өңдеу мен талдау үшін тиімді құралдар мен әдістерді қолдануға бағытталған. Оқушылар осы курстың нәтижесінде осы саланың маманы болуға қажетті теориялық білім мен практикалық дағдыларға ие болады.

Жасанды интеллект – адамзаттың интеллектуалды қабілеттерін автоматтандыруға арналған ғылым саласы. Қазіргі таңда бұл технология адам өмірінің түрлі аспектілерін оңтайландыруда маңызды рөл атқаруда. Жасанды интеллект әдістері медицина, өндіріс, қаржы, білім беру және басқа да салаларда кеңінен қолданылып келеді. Бұл жүйелер процестерді талдауға, шешімдер қабылдауға және болашақты болжауға мүмкіндік береді.

Бағдарламаның өзектілігі - жасанды интеллект негіздерімен таныстырып, оның практикалық қолданылуын зерттеуде. Бағдарламада Python бағдарламалау тілі қолданылады, ол мәліметтерді талдау, болжау модельдерін құру және алгоритмдерді іске асыру үшін ең танымал құралдардың бірі болып табылады. Негізгі тақырып – жасанды интеллектке кіріспе, оның базалық принциптерін оқыту.

Бағдарламаның жаңашылдығы оқушылардың жеке және топтық жобаларды орындау арқылы жасанды интеллект әдістерін меңгеруінде. Курстың мазмұны жобалық және зерттеу

тапсырмаларын шешуге, нақты өмірлік міндеттерді қарастыруға бағытталған. Оқушылар «Машиналық оқыту негіздері», «Бейне тану алгоритмдері» сияқты тақырыптарды талдап, өз зерттеулерін жүргізеді. Осылайша, курста оқушылардың аналитикалық ойлау қабілеттері мен мәселелерді шешу машықтары дамытылады.

Бағдарламаның мәні

Бағдарлама білім алушыларға деректерді талдау, Python тілінде деректерді талдау әдістерін енгізу және оны қолдану салалары туралы тұтас түсінік қалыптасады деп болжайды.

Бұл бағдарлама тәжірибеге бағдарлану, ғылыми және қолжетімділік, тұтастық пен үздіксіздік сияқты іргелі дидактикалық қағидаттарға, сондай-ақ проблемалық-дамытушылық және аралас оқытудың инновациялық әдістеріне, бағдарламалық-жобалық және зерттеу тәсілдеріне сүйенеді. Әр сабақтың соңында сұрақтар мен тапсырмалар бар, олардың көпшілігі ұжымдық талқылауға, пікірталастарға, ұжымдық пікір қалыптастыруға бағытталған.

Бағдарламаны іске асыруда бейне дәрістерге, онлайн-ресурстарға, тренажерлерге ерекше орын беріледі.

Мақсаты

Курстың негізгі мақсаты — оқушыларға Python бағдарламалау тілінде машиналық оқыту модельдерін құру және оларды қолдану дағдыларын меңгерту, сонымен қатар ЖИ саласындағы негізгі түсініктер мен әдістерді түсіндіру.

Міндеттері

1. Жасанды интеллект және машиналық оқыту негіздерін түсіндіру.
2. Python бағдарламалау тілінде деректерді өңдеу және талдау дағдыларын дамыту.
3. Машиналық оқытудың негізгі әдістері мен модельдерін үйрету.
4. Деректерді визуализациялау үшін Pandas, Matplotlib, Seaborn кітапханаларын қолдануды меңгерту.
5. Практикалық жобалар арқылы теориялық білімді тәжірибеде қолдануды дамыту.

Мақсатты аудиториясы

Курстың негізгі аудиториясы жалпы білім беретін мектептердің – 8-9 сынып оқушылары, ал пәнді өткізу формасы факультатив немесе қосымша сабақтар түрінде ұйымдастырылады.

Бағдарламаның мазмұны мен іске асырылуының құндылық бағдарлары

Бағдарламаның мазмұны пәнаралық сипатта болады. Әрине, оның «Математика және информатика» пәндерімен мүмкін интеграциясы көрінеді. Осы пәндер бойынша сабақтарда жүзеге асырылатын логикалық және алгоритмдік ойлауды дамыту болашақта жалпы орта білім беру сатысында машиналық оқытуға көшу жүзеге асырылатын қажетті негізді қалыптастыру міндетіне қызмет етеді. Әр түрлі деректер жиынтығын пайдалану және деректерді талдау арқылы оқушылардың география, физика, биология және басқа сабақтарда алған білімдері мен дағдылары синтезделеді.

Бағдарламаның ажырамас бөлігі оқытудың жобалық әдісін іске асыру болып табылады. Бағдарлама «деректерді талдаудың статистикалық әдісі», «циклдік алгоритмді бағдарламалаудың әртүрлі нұсқалары», «Python-да бағдарламалауды бастау» сияқты жобаларды жүзеге асыруды қарастырады. Жобалар өздерінің дидактикалық мәні бойынша нақты өмірлік жағдайда тиімді әрекет етуге мүмкіндік беретін қабілеттерді қалыптастыруға бағытталған. Олардың көмегімен оқушылар өзгеретін жағдайларға бейімделе алады, командада жұмыс істей алады. Жобамен жұмыс істеу кезінде оқушылардың проблемаларды шешу құзыреттілігін қалыптастырудың ерекше мүмкіндігі пайда болады (өйткені мектепте жобалық әдісті жүзеге асырудың міндетті шарты оқушылардың өз проблемаларын жоба құралдарымен шешу болып табылады), сондай-ақ коммуникативті және ақпараттық құзыреттілікті құрайтын іс-әрекет әдістерін игеру.

Оқыту нәтижесі:

Осы бағдарламаны аяқтаған оқушылар жасанды интеллекттің маңыздылығын түсінеді, оның әдістерін қолдану салаларымен танысады, сонымен қатар өз бетінше зерттеулер жүргізуге және Python тілінде деректерді талдауға қабілетті болады. Бұл курс оқушыларға тек теориялық білім беріп қана қоймай, оларды нақты өмірде қолдануға мүмкіндік береді.

Бағдарламаның практикалық бағыты оқушылардың тұрақты қызығушылығын арттырып, келешек білім беру және кәсіби траекториясын таңдауға көмектеседі.

Кеңейтілген оқу жоспары оқушыларды жасанды интеллект және машиналық оқыту бойынша олимпиадаларға дайындауға бағытталған. Теориялық материалдарды тереңдете зерделеу мен Python тілінде жобалық жұмыстарды орындау арқылы оқушылар алгоритмдік және логикалық ойлау дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, олар статистикалық деректерді визуализациялау және шешімдер қабылдау үшін жасанды интеллект әдістерін қолдануды үйренеді.

Бағдарламаның құндылықтары пәнаралық сипатта болады және білім беру жүйесінің инновациялық талаптарына сәйкес келеді. Оқушылардың әлеуметтік және техникалық дағдыларын дамыту, командалық жұмыстағы рөлдерді бөлу және жауапкершілікті сезіну қабілеттерін жетілдіру басты назарда. Оқыту процесінде зерттеу, тәжірибелік жұмыс және шығармашылық жобалар маңызды орын алады.

Оқу-тақырыптық жоспар мазмұны

Бағдарламаның мәні – жасанды интеллекттің негізгі принциптерін оқыту, оның әдістерін түсіндіру және практикалық қолдану. Бұл бағдарлама Python бағдарламалау тілін қолдана отырып жасанды интеллект әдістерін үйретуге бағытталған. Оқушылар Python тілінде деректерді талдау, болжау модельдерін құру және алгоритмдерді іске асыруды үйренеді. Бағдарлама информатика, математика, биология және басқа пәндермен интеграцияланып, оқушыларға өз білімдерін практикалық тапсырмаларда қолдануға мүмкіндік береді.

Бағдарлама жасанды интеллекттің маңыздылығын түсіндіре отырып, оқушылардың аналитикалық ойлау қабілеттері мен проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға бағытталған. Жобалық әдіс оқушыларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге ынталандырады, олар өз бетінше зерттеулер жүргізіп, Python бағдарламасында деректерді талдай алады. Бұл курс оқушыларға тек теориялық білім беріп қана қоймай, оны нақты өмірде қолдануға мүмкіндік береді, сондай-ақ болашақ білім беру траекториясы мен кәсіби даму бағыттарын таңдауда көмектеседі.

Қорытынды

Бұл курс оқушыларды жасанды интеллект (ЖИ) және машиналық оқыту (МО) негіздерімен таныстыруға бағытталған. Қазіргі заманда ЖИ мен МО көптеген салаларда кеңінен қолданылуда, әсіресе деректерді өңдеу, талдау және шешім қабылдау жүйелерін автоматтандыруда.

Курс барысында оқушылар алдымен ЖИ мен МО негіздерінен бастап, деректерді өңдеу, Python тіліндегі алгоритмдер мен деректер құрылымдарымен танысады. Бұл бөлімдер оқушылардың Python бағдарламалау тілінде жұмыс істеу қабілеттерін арттырады. Сонымен қатар, олар деректерді талдау, визуализациялау және статистикалық өңдеуді жүзеге асыру үшін Pandas, Matplotlib сияқты кітапханаларды меңгеретін болады.

Курс барысында машиналық оқытудың негізгі әдістері мен модельдерін, соның ішінде сызықтық және логистикалық регрессия, классификация және кластерлеу сияқты әдістерді қолдануды үйренеді. оқушылар деректерді өңдеу мен талдау дағдыларын жетілдіріп, нақты жобалар мен тапсырмалар арқылы өз білімдерін нығайтады.

Машиналық оқыту мен ЖИ саласындағы заманауи құралдар мен әдістерді қолдану арқылы оқушылар өз болашақ мамандығына қажетті практикалық және теориялық дағдыларға ие болады. Бұл курс оқушыларды деректер ғылымы және жасанды интеллект саласында өз мансабын бастау үшін қажетті біліммен қамтамасыз етеді. Жиынтықта, курс жасанды интеллект пен машиналық оқыту әлемінде жұмыс істеуге деген қызығушылықты арттырып, ғылыми зерттеулер мен өндірістік жобаларда маңызды дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. «ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗДЕРІ» А. Ж. Асамбаев, Алматы, 2011
2. Смит, Дж. (2020). «Жасанды интеллекттің білімге әсері». Білім беру технологиясы журналы, 25(3), 123-136.
3. Джонсон, А. (2019). «ЖИ негізіндегі білім берудегі этикалық ойлар». Білім беру этикасы, 12(2), 45-58.

4. Браун, Л. және т.б. (2018). «ЖИ негізіндегі оқыту қолданбалары: ағымдағы тенденцияларға шолу». International Journal of Educational Technology, 7(1), 32-45.

5. Білім беру ЖИ консорциумы. (2021). «Білім берудегі ЖИ: үздік тәжірибелер мен нұсқаулар».

PYTHON БАҒДАРЛАМАЛАУ ТІЛІН ОҚЫТУ: ТЕОРИЯСЫ, ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Абишев Алмас Эрланович

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Қостанай ауданы білім бөлімінің Н. Наушабаев атындағы мектеп-гимназиясы» КММ

Аяндина Айман Серикбаевна

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Қостанай ауданы білім бөлімінің №1 Заречный жалпы білім беретін мектебі» КММ

Аннотация

Қазақ тілінде: Бұл мақалада Python бағдарламалау тілін оқытудың әдістемесі қарастырылады. Бағдарламалау тілдерін меңгерудің маңыздылығы, Python тілінің ерекшеліктері мен артықшылықтары сипатталып, оны оқытудың әдістері мен тәсілдері ұсынылады. Сонымен қатар, зерттеу барысында Python оқыту курсының құрылымы мен нәтижелері сипатталып, оның білім беру жүйесіндегі тиімділігі талданады. Оқытудың практикалық қолдану мүмкіндіктері мен ұсыныстары берілген.

Орыс тілінде: В данной статье рассматривается методика преподавания языка программирования Python. Определяется важность освоения языков программирования, описываются особенности и преимущества языка Python, предлагаются методы и подходы к его обучению. В ходе исследования представлена структура курса по изучению Python, рассмотрены его результаты и эффективность в системе образования. Также даны рекомендации и практические аспекты применения данной методики.

Кілттік сөздер: Python, бағдарламалау, алгоритмдік ойлау, білім беру, оқыту әдістемесі, цифрлық технологиялар, инновация.

Ключевые слова: Python, программирование, алгоритмическое мышление, образование, методика преподавания, цифровые технологии, инновации.

Қазіргі қоғамда бағдарламалау дағдылары жоғары сұранысқа ие болып отыр. Бағдарламалау, әсіресе Python тілі, тек IT саласында ғана емес, инженерия, деректерді талдау, экономика, биология және басқа да көптеген салаларда кеңінен қолданылады. Сондықтан Python тілін мектеп бағдарламасына енгізу маңызды.

Python бағдарламалау тілі өзінің қарапайым әрі қуатты синтаксисінің арқасында білім беру саласында кеңінен қолданылады. Оқушыларға бағдарламалау негіздерін үйрету барысында бұл тіл оқудың оңайлығымен ерекшеленеді, сонымен қатар ол кең ауқымды қолдану мүмкіндіктерін ұсынады.

1-сурет. Иллюстрация

Python-ды оқыту оқушыларға бағдарламалаудың негізгі қағидаларын меңгеруге көмектесіп қана қоймай, олардың аналитикалық және алгоритмдік ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Бұл тіл ғылыми есептеулерден бастап, веб-әзірлеу, деректерді өңдеу және жасанды интеллект жүйелерін құруға дейін әртүрлі салаларда қолданылады. Сондықтан Python бағдарламалау тілін оқытудың тиімді

әдістемесін жасау бүгінгі білім беру жүйесінің маңызды аспектілерінің бірі болып табылады.

Python бағдарламалау тілін оқыту әдістемесі

Python тілін оқытуда бірнеше әдістемелер қолданылуы мүмкін. Солардың ішінде ең тиімділерінің бірі – жобалық оқыту әдісі. Бұл әдіс оқушыларға нақты бағдарламалау жобаларын жасау арқылы білім алуға мүмкіндік береді. Жобалық оқыту әдісі оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытып қана қоймай, олардың бағдарламалау дағдыларын тәжірибе жүзінде шыңдайды.

Интерактивті оқыту әдістері

Интерактивті оқыту әдістері Python тілін үйренуді жеңілдетеді. Соның ішінде келесі әдістер ерекшеленеді:

1. Онлайн платформаларды пайдалану – Codecademy, Coursera, Replit және Khan Academy секілді платформалар Python тілін үйренуге көмектеседі.

2. Геймификация әдісі – оқушыларды қызықтыру үшін Python бағдарламалауды ойын форматында үйрету.

3. Оқушылардың өзіндік зерттеулерін дамыту – олар өздері қызығушылық танытатын жобалар жасап, Python қолдану аясын кеңейтеді.

Зерттеу нәтижелері және тәжірибелік жұмыс

Python бағдарламалау тілін оқыту тиімділігін бағалау мақсатында мектеп оқушылары арасында зерттеу жүргізілді. Оқу барысында оқушыларға Python тілінің негізгі элементтері, деректер құрылымы, шартты операторлар, циклдер және функциялар туралы білім берілді. Нәтижесінде:

- Оқушылардың логикалық ойлау қабілеті айтарлықтай жақсарды.
- Код жазу жылдамдығы мен сапасы артты.
- Оқушылар Python арқылы шағын бағдарламаларды құруға машықтанды.
- Жобалық тапсырмалар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырды.

Бұл нәтижелер Python бағдарламалау тілін оқытудың тиімділігін тағы да дәлелдеді.

Практикалық қолдану

Python бағдарламалау тілін оқыту келесі бағыттарда қолданылады:

Python бағдарламалау курсының нәтижелері

• Мектептегі информатика сабақтарында – оқушыларға бағдарламалау негіздерін меңгерту үшін.

• Робототехника мен инженерияда – Arduino және LEGO Mindstorms платформаларында Python кодтау мүмкіндігі.

• Мәліметтерді талдау – Excel және SQL-мен интеграциялау.

• Жасанды интеллект пен машиналық оқыту – қарапайым модельдер құру арқылы оқыту.

2-сурет. Курс нәтижелері.

Ұсыныстар

Python тілін оқыту әдістерін жетілдіру үшін келесі ұсыныстар берілді:

1. Практикалық сабақтарға басымдық беру – оқушылардың өз бетінше Python код жазуына мүмкіндік беру.

2. Интерактивті оқыту әдістерін кеңінен қолдану – ойын форматындағы сабақтарды енгізу.

3. Жобалық әдісті дамыту – оқушылардың жеке жобаларымен айналысуына жағдай жасау.

4. Қазіргі заманғы онлайн құралдарды пайдалану – Python бағдарламалау тілін оқытуда интерактивті платформаларды кеңінен қолдану.

5. Бағалау әдістерін жетілдіру – оқушылардың Python тілін меңгеруін бағалау үшін арнайы тесттер мен жобалық бағалау әдістерін енгізу.

Қорытынды

Python бағдарламалау тілін оқыту – заманауи білім беру жүйесінің маңызды бөлігі. Бұл зерттеу көрсеткендей, Python тілін меңгеру оқушылардың логикалық ойлауын дамытып қана қоймай, олардың бағдарламалау дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Оқыту әдістемесін үздіксіз жетілдіру арқылы Python бағдарламалау тілін оқыту тиімділігін арттыруға болады.

Python оқыту әдістерін одан әрі дамыту үшін:

- Бағдарламалау курстарының құрылымын жетілдіру қажет.
- Жаңа педагогикалық әдістерді енгізу маңызды.
- Python-ды жасанды интеллект, мәліметтерді өңдеу және үлкен деректерді талдау салаларында қолдану мүмкіндігін зерттеу қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Гузей, Н. В. (2020). «Программирование на Python». Москва: Бином.
2. Лутц, М. (2019). «Изучаем Python». Санкт-Петербург: Питер.
3. Python.org. (2024). Официальная документация Python. URL: <https://www.python.org/doc/>
4. Wing, J. M. (2006). «Computational Thinking». Communications of the ACM, 49(3), 33-35.

«ТАРИХТАҒЫ ҮНСІЗ ҚАҺАРМАНДАР» ФАКУЛЬТАТИВТІК КУРСЫ: ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАРИХИ ТАНЫМЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ӘДІЛ БАҒАЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Р.К.Акимбекова
«Canadian International School», г. Астана

Аннотация

Бұл мақалада «Тарихтағы үнсіз қаһармандар» факультативтік курс бағдарламасының мазмұны, мақсаты және әдістемелік ерекшеліктері қарастырылады. Курс 10-сынып оқушыларына арналған және 34 сағатқа негізделген. Бағдарлама қазақ қоғамындағы әйелдердің тарихи рөлін, олардың әлеуметтік және мәдени қызметін зерттеуге бағытталған. Оқушылар курс барысында тарихи деректерді талдап, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, ұлттық құндылықтарды бағалауды үйренеді. Сондай-ақ, тарихи әділеттілікті қалпына келтіруге және ұлт тарихына жаңа көзқараспен қарауға ықпал етеді.

Кілт сөздер: қазақ тарихы, әйелдер рөлі, батыр қыздар, тарихи зерттеу, ұлттық құндылықтар, факультативтік курс.

Ключевые слова: казахская история, роль женщин, девушки-батыры, историческое исследование, национальные ценности, факультативный курс.

Кіріспе

Қазақ халқының тарихында ерлігімен, білімімен және қайраткерлігімен ел дамуына үлес қосқан әйелдер аз болмаған. Алайда олардың есімі тарихта толыққанды зерттелмеген, қоғамда лайықты деңгейде насихатталмаған. «Тарихтағы үнсіз қаһармандар» факультативтік курсы осы олқылықтың орнын толтыруды мақсат етеді. Бұл курс арқылы оқушылар қазақ әйелдерінің қоғамдағы тарихи рөлін, олардың ел тәуелсіздігі мен мәдени дамуына қосқан үлесін зерттейді.

Курс бағдарламасы тарихи деректер мен заманауи зерттеулер негізінде құрастырылған. Оқушылар түрлі тарихи кезеңдердегі әйелдердің өмірі мен қызметін талдай отырып, олардың ерлігі мен көшбасшылық қабілеттерін бағалауға мүмкіндік алады. Сонымен қатар, оқушылар зерттеу жұмыстары мен шығармашылық жобалар арқылы тарихи құжаттарды, естеліктерді және ауызша тарих деректерін сараптайды.

Әдістеме

Курс барысында оқушылардың тарихи санасын дамыту, зерттеу дағдыларын қалыптастыру және шығармашылық әлеуетін арттыру мақсатында әртүрлі әдістер қолданылады:

Тарихи талдау әдісі – оқушылар тарихи құжаттар мен дереккөздерді зерттеп, талдау жүргізеді.

Зерттеу жұмыстары – оқушылар өз бетінше немесе топтық зерттеу жұмыстарын орындап, тарихи тұлғалар мен оқиғаларға қатысты ақпарат жинайды.

Шығармашылық жобалар – оқушылар постерлер, сахналық қойылымдар, тарихи портреттер әзірлейді.

Пікірталас және дискуссиялар – қазақ қоғамындағы әйелдердің рөлі туралы сыни ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған.

Экскурсиялар мен көрмелер – тарихи мұражайлар мен мәдени орталықтарға экскурсия ұйымдастырылып, оқушылардың тарихи оқиғалар туралы білімдерін бекітуге көмектеседі.

Бұл әдістер оқушыларға теориялық білімді тәжірибе жүзінде бекітуге, олардың тарихи санасын дамытуға және зерттеушілік дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Курс бағдарламасы оқушыларға қазақ тарихындағы әйелдердің маңызды рөлін терең түсінуге және олардың қоғамдағы маңызын бағалауға көмектеседі.

Негізгі бөлім. Тарихтың қойнауында ерлігі ұран болып естілмеген, алайда ел үшін жанын аямаған батырлар мен қайраткерлер бар. «Тарихтағы үнсіз қаһармандар» атты факультативтік курс осы тақырыптағы есімі аз аталған, бірақ ұлттық тарихтың ажырамас бөлігіне айналған тұлғалардың ерлігін насихаттауға арналған. Бұл курс 10-сынып оқушыларына арналып жасалған және тарихи сананы қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Курс бағдарламасы үш негізгі тақырыптық бағытты қамтиды: қазақ батырлығы, әйелдер көшбасшылығы және ұлттық сана.

Қазақ батырлығы: Ерлік пен ұлттық мақтаныштың символдары. Қазақ халқының тарихы батырлар ерлігімен тығыз байланысты. Гаухар батыр, Бопай Қасымқызы, Сапура батыр, Айбике ару, Ботакөз Есетқызы сияқты тарихи тұлғалар ел қорғаудағы жанқиярлық ерліктерімен ерекшеленеді. Мысалы, Гаухар батыр тек жаугершілік заманда қолына қару алып шайқасып қана қоймай, сонымен қатар ел ішіндегі тұрақтылықты сақтауға да зор үлес қосты. Бопай Қасымқызы елдің бірлігі үшін күрескен қайраткер ретінде тарихта қалды. Бұл бөлімде оқушылар батырлардың өмір жолын зерттеп, олардың ерлік қасиеттерін талдайды. Шығармашылық жұмыстар арқылы тарихи оқиғаларды көркемдеп жеткізуге мүмкіндік беріледі.

Қазақтың ұлы қыздары: Көшбасшылықтың жолында. Қазақ даласының әйелдері тек отбасы ұйытқысы ғана емес, сонымен қатар білім, медицина, дипломатия және журналистика салаларында елеулі қызмет атқарған. Хұсни-Жамал Нұралыханова қазақ қыздарына арналған алғашқы мектеп ашу арқылы білім саласына үлес қосты. Гүлсім Асфендиярова мен Аққағаз Досжанова қазақ медицинасының дамуына ықпал етті. Балжан Бөлтірікова – елдің мүддесін қорғаған алғашқы қазақ дипломаты. Бұл тұлғалардың еңбегі ұлттық сана мен гендерлік теңдікті дамытуда үлкен маңызға ие. Оқушылар зерттеу жұмыстары, пікірталастар, шығармашылық тапсырмалар арқылы осы тұлғалардың өмірі мен қызметін жан-жақты талдайды.

Қазақтың ғылым әлеміндегі арулары. Қазақ ғылымында әйелдердің алатын орны ерекше. Олар медицинадан бастап, геология, палеонтология, физика сияқты түрлі салаларда табысты еңбек етіп, ғылымның дамуына зор үлес қосты. Оқушылар бұл бөлімде ғылым саласындағы қазақ әйелдерінің еңбектерін танып, олардың жетістіктерін талдайды. Бұл оқушыларға білім мен еңбектің құндылығын түсінуге, ғылыми-зерттеу жұмыстарына қызығушылықтарын арттыруға көмектеседі.

Мәдениет саласындағы қазақтың майталман қыздары. Қазақ мәдениеті мен өнерінің дамуына зор үлес қосқан әйелдер көп. Күләш Байсейітова, Роза Бағланова, Әмина Әмірзакова сияқты өнер майталмандары ұлттық мәдениеттің асыл мұраларын қалыптастырды. Оқушылар бұл бөлім арқылы мәдениеттің қоғамдағы маңызын түсініп, қазақ өнерінің көрнекті өкілдерімен танысады. Сонымен қатар, бұл тақырып оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытып, өнерге деген сүйіспеншілігін арттыруға ықпал етеді.

Бұл курс арқылы келесі жетістіктерге қол жеткіздік:

Оқушылардың тарихи санасын дамыту – Қазақ халқының батырлары, ұлы қыздары, ғылымдағы және мәдениеттегі көрнекті тұлғаларын зерттеу арқылы оқушылардың ұлттық санасы мен тарихи білімдері кеңейді.

Патриоттық сезімді қалыптастыру – Оқушылар өз елінің даңқты тарихын зерттеп, батырлар мен ғалымдардың ерліктері мен еңбектерін түсіну арқылы отансүйгіштік қасиеттерін нығайтты.

Көшбасшылық қабілеттерін дамыту – Қазақ әйелдерінің ел басқару, ғылым, мәдениет саласындағы рөлін зерттеу арқылы оқушылар жауапкершілік, еркін ойлау және бастамашылдық қасиеттерін дамытты.

Ғылыми-зерттеу дағдыларын жетілдіру – Оқушылар тарихи және ғылыми дереккөздермен жұмыс істеп, тұлғалардың өмірі мен еңбектерін зерттеу арқылы ақпаратты сараптау, талдау және қорытынды жасау қабілеттерін дамытты.

Мәдени және рухани құндылықтарды тану – Қазақ халқының мәдени мұрасы мен көрнекті тұлғаларының жетістіктерін зерттеу арқылы оқушылар ұлттық құндылықтарды құрметтеуге үйренді.

Болашақ мамандыққа бағыт беру – Ғылым, медицина, геология, палеонтология сияқты түрлі салалардағы қазақ әйелдерінің жетістіктерімен танысу арқылы оқушылар өздерінің болашақ кәсіби бағытын анықтауға мүмкіндік алды.

3 оқушы ғылыми зерттеу бағыты бойынша ғылыми жоба әзірлеуде, бұл олардың дербес зерттеу жүргізу және тарихи деректерді талдау қабілеттерін арттырды.

10-сынып оқушыларының Қазақстан тарихына деген қызығушылығы айтарлықтай артты, олар тарихи оқиғаларды тереңірек зерделеп, тарихи тұлғалардың рөлін жаңаша бағалауға ынталанды.

Оқушылармен бірлесе отырып, «Ұлытау» атты тарихи үстел ойыны құрастырылды. Бұл ойын Қазақстан тарихына арналған және үш тілде – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде әзірленді. Қалалық деңгейде чемпионат өткізіліп, оқушылардың тарихқа деген қызығушылығын арттыруға және олардың зияткерлік қабілеттерін шыңдауға ықпал етті. Ойынның мақсаты – оқушылардың тарихи білімін кеңейту және ұлттық құндылықтарды насихаттау.

Қорытынды. «Тарихтағы үнсіз қаһармандар» факультативтік курсы оқушылардың тарихи санасын дамытуда, әділ бағалау дағдыларын қалыптастыруда және ұлттық құндылықтарды насихаттауда маңызды рөл атқарды. Курс барысында оқушылар қазақ тарихындағы әйелдердің әлеуметтік, мәдени және саяси өмірдегі үлесін зерттеп, олардың ерлігі мен еңбегін жаңаша бағалауға мүмкіндік алды.

Бағдарлама аясында оқушылар тарихи деректермен жұмыс істеп, ғылыми-зерттеу жобаларын әзірледі, пікірталастарға қатысып, шығармашылық жұмыстар атқарды. Бұл олардың аналитикалық ойлауын дамытып, көшбасшылық қасиеттерін шыңдауға көмектесті.

Сонымен қатар, оқушылардың тарихқа деген қызығушылығын арттыру мақсатында «Ұлытау» атты тарихи үстел ойыны әзірленіп, қалалық деңгейде чемпионат ұйымдастырылды. Бұл ойын олардың зияткерлік қабілеттерін дамытуға және тарихи білімдерін кеңейтуге ықпал етті.

Жалпы, курс оқушылардың зерттеушілік дағдыларын жетілдіріп қана қоймай, олардың ұлттық тарих пен мәдениетке деген құрметін арттырды. Қазақ қоғамының маңызды тұлғалары мен тарихи кезеңдерін тереңірек тану арқылы оқушылардың патриоттық сезімі нығайып, болашақ кәсіби бағытын айқындауға жол ашылды. Бұл курс ұлттық сананы қалыптастыруға және жас ұрпақтың тарихи әділеттілікті орнатуға деген ынтасын оятуға өз үлесін қосты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қойгелдиев, М. Алаш қозғалысы – Алматы: «Санат», 1995.

2. Байпақов, К. Қазақ даласының ежелгі қаһармандары – Алматы: «Қазақстан», 2005.
3. Әбдірахманова, С. Ұлы даланың батыр қыздары – Алматы: «Мектеп», 2017.
4. Әбіддаев, Т. Қазақтың батыр қыздары: тарихи зерттеу – Астана: «Фолиант», 2018.
5. Қасымбаев, Ж. Қазақстан тарихы тұлғалар көзімен – Алматы: «Атамұра», 2004.

ИЗУЧЕНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ НОМЕНКЛАТУРЫ ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДИК: ОПЫТ ACTION RESEARCH

Ахметова Раукен Султановна
Телибаева Нурбану Телибаевна
Муса Динара

Учителя географии ГКП на ПХВ «Школа-лицей №79» г. Астана

Аннотация: Исследование посвящено формированию картографических навыков учащихся через изучение географической номенклатуры по разделу «Гидросфера» в 7–9 классах с применением 3 технологий (диаграмма с метками, шестиугольное обучение и географический пазл), способствующие развитию работы с картами, анализу пространственных связей, усвоению номенклатуры..

Ключевые слова: Action Research, географическая номенклатура, интерактивные методы.

Введение. Повышение качества образования требует внедрения эффективных исследовательских методов, одним из которых является Action Research («Исследование в действии»). Данный подход позволяет педагогам анализировать и совершенствовать методы преподавания на основе практического опыта. Применение технологии Action Research эффективно и в обучении географии, поскольку данный предмет требует активного изучения окружающего мира, анализа пространственных данных и работы с картографическими материалами. В обучении географии данная технология способствует развитию пространственного мышления и формированию картографических навыков учащихся.

Одной из актуальных проблем географического образования является усвоение географической номенклатуры, являющейся важным элементом процесса обучения, формирования специальных знаний и пространственного мышления [1].

Традиционные методы, основанные на механическом запоминании названий географических объектов, не обеспечивают их осмысленного понимания и практического применения. Отсутствие логических взаимосвязей и контекстуального подхода приводит к затруднениям в запоминании названий рек, гор, стран и городов, что снижает эффективность учебного процесса.

Для повышения эффективности усвоения географической номенклатуры необходимо использовать методы активного обучения, включая картографический анализ.

Для усвоения географической номенклатуры важно применять активные методы обучения. В исследовании оценивается эффективность интерактивных методик в 7–9 классах на примере раздела «Гидросфера». На первом этапе проведено тестирование для определения уровня знаний и картографической грамотности учащихся [2].

Основное внимание уделяется влиянию Action Research на преподавание географии, а также оценке трех интерактивных методов – «Диаграмма с метками», «Шестиугольное обучение» и «Географический пазл». Путем сравнительного анализа их применения в разных возрастных группах исследуется их воздействие на осмысленное усвоение номенклатуры и практическое использование картографических данных.

Методология. Исследование в формате Action Research проводилось в школе-лицей №79 города Астаны среди учащихся 7–9 классов. В качестве основных методов

использовались: наблюдение за учебным процессом, диагностика для выявления трудностей в усвоении географической номенклатуры, контрольное тестирование (до и после внедрения методик) и статистический анализ, позволяющий оценить их эффективность.

В рамках работы были апробированы три интерактивные методики: «Диаграмма с метками», «Шестиугольное обучение» и «Географический пазл», направленные на развитие картографических умений и формирование осмысленного восприятия географической номенклатуры.

Метод «Диаграмма с метками» основан на работе с картами и схемами, где учащиеся самостоятельно обозначают географические объекты, анализируя их пространственные взаимосвязи. Такой подход способствует развитию пространственного мышления, систематизации знаний и их осмысленному усвоению.

Метод «Шестиугольное обучение» предполагает работу с карточками-шестиугольниками (гексами), содержащими названия, например, объектов орографии и гидрографии. Соединяя их по смыслу, учащиеся выявляют логические связи между географическими явлениями, что облегчает запоминание и способствует структурированному восприятию материала.

Метод «Географический пазл» включает элементы геймификации: учащиеся собирают карту из фрагментов без подписей, определяют географические названия и анализируют их расположение. Такой формат повышает мотивацию к изучению предмета, развивает навыки картографического анализа и тренирует зрительную память.

Результаты исследования показали, что применение данных методик значительно повысило эффективность усвоения географической номенклатуры, способствовало формированию межобъектных связей и улучшило навыки работы с картографическим материалом.

Исследовательская часть. В ходе эксперимента были апробированы три интерактивные методики преподавания географической номенклатуры, адаптированные под уровень учащихся 7–9 классов.

1. Метод «Диаграмма с метками» основан на работе с контурными картами, где учащиеся самостоятельно наносят названия водных объектов и их характеристики. Это способствует развитию пространственного мышления и пониманию взаимосвязей между элементами гидросферы.

Учащиеся 7 класса изучают основные водные объекты, формирующие береговую линию и части Мирового океана, включая океаны, моря, заливы, проливы, острова и полуострова. Они осваивают их названия, расположение на географической карте мира, а на более сложном уровне – на контурной карте. На начальном этапе особое внимание уделяется базовым географическим понятиям, таким как материки, океаны, страны и крупные реки. Применение диаграмм с метками способствует закреплению этих знаний, обеспечивая наглядность и структурирование информации, что облегчает восприятие и усвоение материала.

В 8 классе данная методика ориентирована на детальное изучение гидрологических процессов, а также углубленный анализ орографии и гидрографии суши. Это требует от учащихся не только запоминания географических объектов, но и понимания их взаимосвязей и влияния на природные процессы. Применение диаграмм с метками позволяет визуализировать особенности рельефа и распределение водных ресурсов, что способствует формированию целостного представления о гидрологических системах и их динамике. Такой подход облегчает восприятие сложных географических закономерностей и развивает аналитические навыки учащихся.

В 9 классе изучение географии Казахстана направлено на анализ изменений литосферы и гидросферы под влиянием эндогенных, экзогенных и антропогенных факторов. Основное внимание уделяется орографии и гидрографии Казахстана, включая изучение особенностей крупных геоморфологических структур – Казахского мелкосопочника, горных систем Алтая, Тянь-Шаня, Жонгарского Алатау, Устюрта, плато Бетпак-Дала и других форм рельефа. Учащиеся анализируют влияние рельефа на климат, водные ресурсы и хозяйственную деятельность.

При изучении гидрографии Казахстана рассматриваются крупнейшие реки (Ертіс, Урал, Сырдарья, Или), озера (Каспийское, Аральское, Балхаш, Зайсан, Тенгиз), подземные воды, ледники.

Фрагменты уроков географии 7-9 кл.

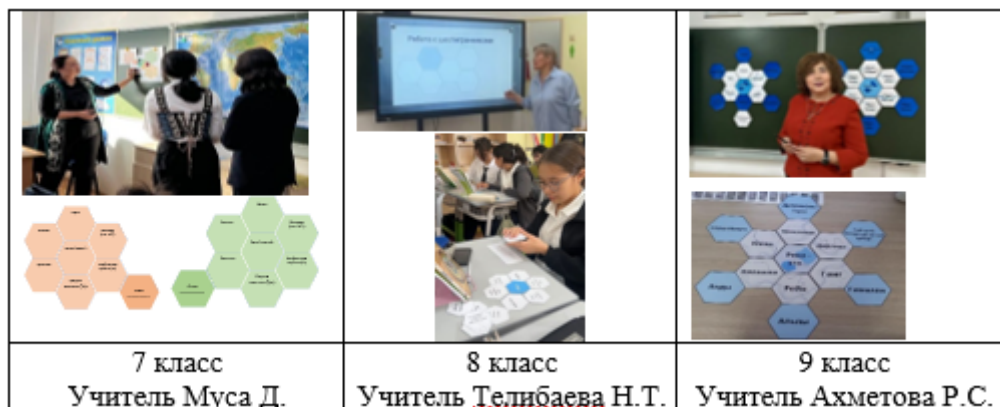

Результаты исследования: запоминаемость географических объектов увеличилась на 19% (7 класс), 23% (8 класс) и 27% (9 класс).

2. Метод «Шестиугольное обучение» использует карточки-шестиугольники (гексы), на которых записаны названия водных объектов, их характеристики и связи с другими элементами гидросферы. Учащиеся соединяли карточки, выстраивая логические взаимосвязи, что активизировало аналитическое мышление:

- 7 класс - установление базовых связей между водными объектами (океан – море/залив», материк – пролив – остров/полуостров).
- 8 класс - анализ связей между элементами гидросферы и литосферы (река - бассейн - водораздел, озеро - впадающие/вытекающие реки, ледники - реки – море/залив).
- 9 класс - прогнозирование изменений литосферы и гидросферы, анализ влияния рельефа на распределение водных объектов (горы/ледники - реки – сток (гидропотенциал), равнины – реки - озёра - реки (природопользование).

Фрагменты уроков географии 7-9 кл.

Результаты: запоминаемость географической номенклатуры повысилась на 22% (7 класс), 25% (8 класс) и 30% (9 класс).

3. Метод «Географический пазл» основан на работе с разрезанными на разное количество частей (квадратов) картами, которые учащиеся собирали, ориентируясь на пространственные признаки. Это развивало картографический анализ и улучшало запоминание географических объектов.

- 7 класс - сборка карт материков и океанов, определение их контуров и географического положения.
- 8 класс - включение рельефа и водных систем (реки, озёра, моря в сочетании с горами, равнинами).
- 9 класс - создание тематических карт с добавлением экологических аспектов (загрязнение водоёмов, изменение уровня воды, влияние человека на гидросферу).

Пазлы Физической карты мира и Казахстана (7-9 кл.)

Результаты: запоминаемость географической номенклатуры повысилась на 20% (7 класс), 24% (8 класс) и 28% (9 класс).

Эксперимент подтвердил, что интерактивные методы значительно повышают уровень усвоения географической номенклатуры. Наиболее эффективным оказался метод «Шестиугольное обучение», так как он не только способствовал запоминанию, но и развивал аналитические навыки, помогая учащимся устанавливать логические связи между элементами гидросферы.

Практическое применение. Применение интерактивных методов обучения значительно улучшило восприятие и понимание географической номенклатуры среди учащихся 7–9 классов. Учителя отметили рост вовлеченности, повышение интереса к предмету и активное участие в обсуждениях. Используемые методы помогают структурировать знания, облегчают запоминание названий и характеристик географических объектов, развивают логические связи в гидросфере, способствуют осмысленному восприятию взаимосвязей водных объектов, формируют картографические навыки, пространственное мышление и умение анализировать карты.

Заключение. Интеграция интерактивных методик в образовательный процесс способствует не только более глубокому усвоению географической номенклатуры, но и формированию устойчивых навыков работы с картографическим материалом. Применение методов «Диаграмма с метками», «Шестиугольное обучение», «Географический пазл» и повышает вовлеченность учащихся, развивает пространственное мышление и помогает осмысленно воспринимать взаимосвязи географических объектов.

Рекомендации. Для повышения эффективности изучения географической номенклатуры рекомендуется систематически внедрять интерактивные методы в курс школьной географии. Применение интерактивных методов, таких как «Диаграмма с метками», «Шестиугольное обучение», «Географический пазл», способствует развитию картографической грамотности. Адаптация обучающих материалов с учетом возрастных особенностей учащихся повышает их вовлеченность и эффективность освоения географической номенклатуры.

Заключение. Результаты исследования подтверждают эффективность применения интерактивных методик в преподавании географической номенклатуры. В дальнейшем данные методики будут адаптированы к другим темам курса географии и различным возрастным категориям, что расширит их применение и повысит качество географического образования.

Перечень использованных источников.

1. Географическая номенклатура по физической географии: учеб.- метод. пособие / Кубышкина Е.Н., Уленгов Р.А., Губеева С.К. – Казань, Казан. ун-т, 2022. – 59 с.
2. Ахметова Р.С., Телибаева Н.Т., Муса Д. Географическая номенклатура как основной компонент картографической грамотности: анализ результатов начального тестирования учащихся 7-9 классов // Республиканский научно-практический журнал «Ы. Алтынсарин избасарлары». – Алматы. – №39 (60) 4-часть, изд-во «Инновация», 2024. – С. 53-56.

ЖИВОПИСЬ 2 КЛАСС. НАТЮРМОРТ В ЕДИНОЙ ЦВЕТОВОЙ ГАММЕ

Батырбек Гуджанат Шамалғанқызы,
педагог-модератор по классу ИЗО КГКП «Детская школа искусств»ГУ
«Отдел образования по г.Қонаев Управления образования
Алматинской области»

Введение:

Изобразительное искусство играет значительную роль в формировании эстетического восприятия младших школьников. Оно способствует развитию воображения, координации движений, а также помогает детям лучше понимать окружающий мир через цвет и форму. Одним из ключевых аспектов живописи является гармония цвета, и изучение этого вопроса на практике помогает детям осознанно подходить к построению композиции.

На уроке живописи во 2 классе рассматривается тема «Натюрморт в единой цветовой гамме». Эта тема позволяет учащимся научиться работать с оттенками, выстраивать гармоничные цветовые сочетания и передавать глубину пространства посредством тональных переходов. Фото «Академического натюрморта», 2025 г.

Цель урока – познакомить детей с принципами цветовой гармонии и научить их создавать композицию натюрморта в пределах одной цветовой палитры.

Задачи:

Ввести понятие «цветовое единство» в изобразительном искусстве.

Развить наблюдательность у детей и способность анализировать оттенки.

Научить применять тональные градации в изображении объектов.

Воспитать художественный вкус и интерес к творчеству.

Методология:

Урок строится на основе практико-ориентированного подхода. Основные методы:
Наблюдение – рассмотрение работ известных художников и анализ их цветовой палитры.

Объяснение – разбор принципов цветовой гармонии на примерах.

Практическое задание – выполнение натюрморта с использованием ограниченной цветовой гаммы.

Анализ и обсуждение – коллективное подведение итогов и рефлексия.

Для работы используются: бумага или холсты, акварель или гуашь, кисти, палитры, а также натурные объекты (фрукты, керамика, текстиль в одном цветовом диапазоне).

Исследовательская часть:

В ходе исследования были проанализированы работы учеников, выполненные двумя разными методами: без ограничений по цвету и с использованием единой гаммы.

Фото процесса работы ученицы 2 класса Люстровой Софии.

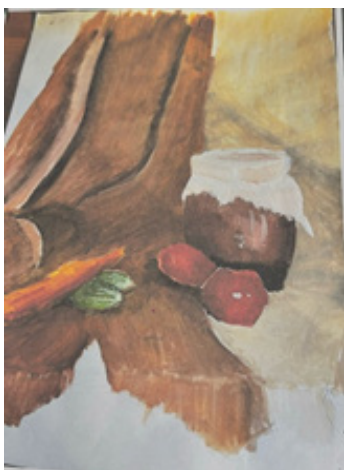

Фото процесса работы ученицы 2 класса Кайрат Меруерт. Результаты показали, что во втором случае дети лучше передавали глубину и светотень, их композиции выглядели более гармоничными. Кроме того, они быстрее усваивали принципы работы с цветом и учились контролировать его сочетания.

Практическое применение:

Применение данной методики в образовательном процессе способствует развитию цветового восприятия и навыков композиции у младших школьников.

Рекомендации для успешного внедрения:

1. Подбирать объекты натюрморта с простыми формами.
2. Демонстрировать работы художников с акцентом на цветовые решения.
3. Развивать наблюдательность через упражнения на смешивание цветов.

4. Организовывать обсуждение работ, чтобы дети могли сравнивать и анализировать цветовые нюансы.

Заключение:

Открытый урок по теме «Натюрморт в единой цветовой гамме» показал свою эффективность для формирования цветового восприятия у младших школьников. Данная методика помогает учащимся осознанно работать с цветом, улучшает их навыки в композиции и формирует художественный вкус.

Дальнейшие исследования могут быть направлены на изучение влияния цветового восприятия на эмоциональное развитие детей, а также на адаптацию метода для разных возрастных групп.

Перечень использованных источников:

Книги и авторы:

- Наталья Михайловна Сокольникова:
«Изобразительное искусство. 2 класс: учебник»
- Ю.А. Полуянов. Формирование способности целостного восприятия цвета у детей, Вопросы психологии
- Е.А. Рачеева, Анализ картины В.А. Серова «Мика Морозов».

БІЛІМ БЕРУДЕГІ МЕНЕДЖМЕНТ: ҰЙЫМДАСТЫРУ, БАСҚАРУ ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ

Бекжанова Жаудир Бактияровна
Астана қаласы әкімдігінің «Бейімбет Майлин
атындағы № 52 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК
директоры, бірінші санатты басшы

Білім беру жүйесі қоғамның дамуына үлкен ықпал етеді. Бұл саладағы тиімді басқару мен ұйымдастыру білімнің сапасын арттыруға, оқушылардың қабілетін толық ашуға, сондай-ақ жаңа әдіс-тәсілдер мен технологияларды енгізуге мүмкіндік береді. Білім беру менеджменті осының бәрін қамтамасыз ететін маңызды элемент болып табылады.

Білім беру менеджментінің маңызы

Білім беру менеджменті – бұл білім беру ұйымдарын тиімді басқару процесі. Оның негізгі мақсаты – білім беру жүйесінің сапасын жақсарту, ресурстарды тиімді пайдалану, педагогикалық процестерді ұйымдастыру және оқушылардың толыққанды дамуына жағдай жасау.

Менеджмент білім беру саласында басқарудың әртүрлі деңгейлерінде жүзеге асырылады, мысалы, мектептердің, колледждердің, университеттердің және басқа білім беру ұйымдарының әкімшілік басқаруынан бастап, оқыту процесінің өзін ұйымдастыруға дейін.

Білім беру менеджментінің негізгі қағидаттары

- Педагогикалық басқару: Білім беру ұйымдарының басқарушылары педагогикалық қызметкерлермен тығыз байланыста жұмыс істеп, оқу процесін тиімді ұйымдастыруы қажет.

- Көшбасшылық: Білім беру менеджері тек ұйымдастырушы ғана емес, сондай-ақ көшбасшы болуы тиіс. Ол білім беру процесінің барлық қатысушыларын ынталандырып, мақсаттарға жету үшін бірлескен жұмысқа бағыттауы керек.

- Жаңашылдық пен инновациялар: Заманауи білім беру жүйесіне жаңа технологияларды енгізу, жаңа әдіс-тәсілдер мен білім беру бағдарламаларын қолдану – білім беру менеджерінің міндеті. Бұл оқытудың сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

- Жауапкершілік: Білім беру ұйымдарының әкімшілігі оқу үрдісінің тиімділігі мен сапасына жауап береді, сондай-ақ оқушылардың қажеттіліктеріне назар аударып, тиісті шешімдер қабылдауы қажет.

Білім беру ұйымдарында менеджментті ұйымдастыру

Білім беру менеджментінің тиімділігі көбінесе оның құрылымына байланысты. Әрбір білім беру ұйымында басқару деңгейлері айқын бөлінуі тиіс. Мектептерде, колледждерде және университеттерде келесі басқару деңгейлері қалыптасады:

- Стратегиялық деңгей: Бұл деңгейде оқу орнының ұзақ мерзімді стратегиясы анықталады, жаңа оқу бағдарламалары мен стандарттары әзірленеді. Сонымен қатар, қаржылық және материалдық ресурстарды басқару жүргізіледі.

- Тактикалық деңгей: Бұл деңгейде білім беру процесінің нақты ұйымдастырылуы жүзеге асырылады. Оқытушылар мен оқушылардың жұмыс кестесі, материалдық базаның тиімді пайдаланылуы, сыныптар мен аудиториялардың бөлінуі сияқты мәселелер шешіледі.

- Операциялық деңгей: Бұл деңгейде күнделікті жұмыстар ұйымдастырылады. Мұнда оқыту сапасы, бағалау жүйесі, оқушылардың тәртібі және басқа ағымдағы мәселелер шешіледі.

Білім беру менеджерінің рөлі мен міндеттері

Білім беру менеджерінің рөлі өте маңызды. Ол оқу орнының барлық жұмыстарын үйлестіреді, білім беру үдерісінің тиімділігін бақылап, инновациялық шешімдер енгізеді. Менеджердің негізгі міндеттері мыналар:

- Білім беру процесін тиімді ұйымдастыру.
- Мұғалімдер мен оқушыларды үздіксіз дамуға ынталандыру.
- Жаңа әдістер мен технологияларды енгізу.
- Қаржы мен ресурстарды тиімді пайдалану.
- Оқу орнының ішкі жағдайларын жақсарту және оңтайландыру.
- Әлеуметтік жауапкершілікті жүзеге асыру, оқушылардың психологиялық және физикалық жағдайларын бақылау.

Білім беру ұйымын тиімді басқаруда үнемі Мак-Кинсидің «7S» тұжырымдамасын басшылыққа аламын. Мак-Кинси үлгісі ұйымға сыртқы ортаға қалай бейімделуі және өзінің ішкі әлеуетін қалай қолдануы керектігіне бағыт-бағдар береді. Әдетте компания өзінің ұйымын өзгерткісі келген жағдайда, жеті құраушылар дәл сондай ретпен өзгереді. «7S» тұжырымдамасының негізгі элементтері:

- стратегия – қойылған мақсаттарға жету үшін уақыт бойынша белгілі бір іс-әрекеттерді орындауда міндеттемелерді белгілейтін, ресурстардың бөлінуін анықтайтын әрекеттер жоспары мен бағыттары;

- құрылым – ұйымның бөлімшелерге мүшеленуі, осы бөлімшелердің өзара билікті

бөлуін дегі иерархиялық субординацияны айқындайтын ұйымның ішкі композициясы;
• жүйелер – іс-жосықтары ұйым ішіндегі ағым; • кадрлар – жасы, жынысы, білімі және т.б. бойынша сипатталатын ұйымдағы кадрлық топтар, жұмыскерлер құрамы;

- стиль – басқарушының ұйымды басқару әдісі, ерекшелігі;
- дағдылар – ұйымдағы негізгі фигуралардың ерекше мүмкіндіктері;
- ортақ құндылықтар – ұйым қызметінің негізгі бағыттарының мәні мен мазмұны.

Бұл теориялардың барлығы Астана қаласындағы Бейімбет Майлин атындағы №52 мектеп-гимназиясында жүзеге асырылып келеді. Бұл білім ордасы 2006 жылы ашылған, қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы қазақ мектебі болып табылады. Мектептің негізгі жобалары мен ерекшеліктері:

• «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы: Бұл әдіс оқушылардың білімін жүйелі түрде қалыптастырып, тереңдетуге бағытталған.

• STEAM зертханасы және робототехника: Мектепте Lego EV3, ARDUINO роботтары, 3D принтерлермен жабдықталған зертханалар бар, бұл оқушылардың техникалық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

• «Бала Абай» жобасы: Бұл жоба арқылы оқушылар қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбаевтың шығармашылығымен терең танысып, рухани дамуына үлес қосады.

• «Астана дарыны» орталығымен ынтымақтастық: Мектеп дарынды балалар мен талантты жастарды анықтау және қолдау мақсатында «Астана дарыны» орталығымен бірлескен іс-шаралар өткізеді. Сонымен қатар, білім беру саласындағы менеджментті ұйымдастыру, басқару және жетілдіру бағытында бірнеше маңызды жобаларды жүзеге асыруда:

1. Мектептің даму бағдарламасы (2021-2026):

Мектептің 2021-2026 жылдарға арналған даму бағдарламасы білім беру жүйесінің ағымдағы жағдайына талдау жасап, мектептің миссиясы, мақсаттары мен міндеттерін айқындайды. Бағдарламада мектепті дамытудың басым бағыттары мен оларды іске асыру тетіктері көрсетілген.

2. Педагогикалық шеберлікті арттыру:

Мектеп педагогтерінің кәсіби деңгейін арттыру мақсатында педагогтерді аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттары бекітілген. Бұл шаралар педагогтердің инновациялық білім беру технологияларын игеруіне және эксперименттік қызметті жетілдіруге бағытталған.

3. Оқу-тәрбие үдерістерін басқару:

Мектеп басшылығы оқу-тәрбие үдерістерін тиімді басқару, сыныптардағы білім сапасының орындалуын бақылау, мониторинг жүргізу және статистикалық есептер алу үшін EDUS білім платформасын қолданады. Бұл платформа мектептің оқу-тәрбие үдерістерін басқаруда маңызды құрал болып табылады.

4. Педагогикалық білім берудің заманауи трендтері:

Мектеп педагогтері заманауи білім беру технологияларын игеру және қолдану мақсатында «Педагогикалық білім берудің заманауи трендтері» бағдарламасына қатысады. Бұл бағдарлама педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыруға және білім беру сапасын жақсартуға бағытталған.

Сондай-ақ, мектепте оқушылардың жан-жақты дамуына бағытталған түрлі үйірмелер мен қосымша сабақтар ұйымдастырылған

Қорытындылай келе, білім беру менеджменті – бұл тек әкімшілік басқару ғана емес, білім сапасын арттыруға бағытталған кешенді процесс. Бұл процестің тиімділігі көптеген факторларға байланысты, оның ішінде білім беру ұйымдарының ішкі құрылымын дұрыс ұйымдастыру, инновацияларды енгізу және оқытушылар мен оқушылар арасындағы ынтымақтастықты нығайту. Заманауи білім беру жүйесінің басты міндеті – қоғамның қажеттіліктеріне сай білім беру мен дамыту, ал білім беру менеджменті осы мақсатқа жету үшін маңызды құрал болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Стратегиялық менеджмент негіздері: бәсекелік артықшылыққа ұмтылу. [strategiyaly-menedzhment-negzder-bsekelk-artyshylya-mtylu_17_lecture.pdf](#)

2. «Маркетинг және менеджмент негіздері» С.Сатыбалдыұлы, Б.Байтанаева 2011;
3. «Менеджмент» Рикки Гриффин 1984;
4. International Baccalaureate (2022, November 8). International Baccalaureate®. <https://ibo.org/>
5. «Ұйымдық мінез-құлық негіздері» Стивен Роббинс пен Тимоти Джадж 2019.

РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПОСРЕДСТВОМ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Блохина Светлана Ивановна
учитель начальных классов, педагог-исследователь
КГУ «Первомайская общеобразовательная школа
отдела образования Мендыкаринского района»
Управления образования акимата Костанайской области

Аңдатпа. Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының зерттеу және жобалық қызметке дайындығын қалыптастыру әдістері қарастырылады. Оқыту процесіне Джозеф Рензуллидің үшкомпоненттік моделі бейімделіп, ұлттық білім беру дәстүрлерімен үйлестірілді. Зерттеу қызметін 2-сыныптан бастау және кезең-кезеңмен күрделендіру тәсілі сипатталған. Мақалада тәжірибелік жобалардың мысалдары келтірілген, олардың тиімділігі талданған.

Түйінді сөздер: бастауыш мектеп, зерттеу қызметі, жобалық жұмыс, шығармашылық, инновациялық әдістер

Аннотация. В статье рассматриваются методы подготовки младших школьников к исследовательской и проектной деятельности. Представлена адаптация трехкомпонентной модели Джозефа Рензулли с учётом национальных образовательных традиций. Описан подход к формированию исследовательских навыков со 2 класса с постепенным усложнением заданий. Приведены примеры практических проектов и проанализирована их эффективность.

Ключевые слова: начальная школа, исследовательская деятельность, проектная работа, креативность, инновационные методы

Введение

Я, как учитель начальных классов, убеждена, что способность к исследованию и творчеству заложена в ребёнке с раннего детства. Однако статистические данные психологов указывают: если в 10-летнем возрасте признаки одарённости обнаруживаются у 60–70% детей, то к 17 годам этот показатель снижается до 15–20% [1]. Очевидно, что раскрытие природного потенциала требует целенаправленной и системной педагогической поддержки. Одной из ключевых задач государственной образовательной политики в Республике Казахстан является выявление и развитие юных талантов, способных в будущем вносить вклад в интеллектуальную экономику страны [2]. При этом в нормативно-правовых документах, в том числе в Государственном общеобязательном стандарте начального образования (ГОСО) и Типовых учебных программах (ТУП) по естествознанию, акцентируется важность освоения учениками исследовательских и проектных навыков уже в младшем школьном возрасте [3; 4].

Свою педагогическую работу я строю в соответствии с этими установками, придерживаясь принципов личностно-ориентированного подхода, опираясь на идеи казахского просветителя Магжана Жумабаева об интеграции культуры, традиций и природы родного края в учебный процесс [6], а также используя зарубежную инновационную методику Джозефа Рензулли. Его теория включает: интеллектуальные способности, повышенная увлечённость задачами (мотивация) и высокий уровень креативности [5]. В своей практике я стараюсь учитывать каждый из этих факторов, начиная работу над исследовательскими проектами уже со 2 класса и постепенно усложняя

задания к 4 классу.

Методика

Разрабатывая систему, я опиралась на теорию одарённости Джозефа Рензулли (Three-Ring Conception of Giftedness), которая выделяет три ключевых элемента: возможность, творческий потенциал и мотивированность [5]. Изучая его работы, увидела, что именно интеграция этих компонентов помогает ребенку максимально раскрыться в учебном процессе. Адаптировала зарубежную концепцию с учётом местных культурных и образовательных особенностей, а также руководствовалась идеями Магжана Жумабаева о значимости природы, традиций и родного края в развитии личности [6].

В основе моей идеи лежит, что ребёнок обладает определёнными способностями, а моя задача – вовремя создать необходимые условия для их проявления [6]. Изучив ключевые принципы Renzulli, я сгруппировала их в удобную для начальной школы форму:

Создаю ситуации успеха, чтобы даже самый маленький шаг вызывал интерес и веру в собственные силы.

Ввожу элементы геймификации (накопление «баллов» или «звёзд») и «мини-научные конференции», где любой может поделиться своим открытием.

Стимулирую развитие критического мышления и развиваю способность задавать вопросы: «Почему так происходит?» «Как это можно изменить?» «Что, если...?».

Организую задания, требующие от учеников анализа и синтеза данных (например, сопоставить несколько факторов).

Далее я сопоставила с возрастными особенностями младших школьников и требованиями государственных образовательных программ (ГОСО, ТУП) [3;4], выбрав оптимальное время и формат работы: проект «ЦППР» с привлечением родителей, интеграцию отдельных исследовательских заданий в учебные уроки.

Исследовательская часть

Моя методика реализовалась поэтапно на протяжении трёхлетнего цикла

Первый этап (2 класс): «Первые шаги»

Наблюдение за природными объектами (растения, насекомые, погода).

Совместная постановка простейших вопросов.

Обучение ведению дневников наблюдений, зарисовок.

Второй этап (3 класс): «Расширение экспериментов»

Формулирование доводов.

Проведение простейших опытов и экспериментов.

Организация мини-проектов с устными презентациями.

Третий этап (4 класс): «Самостоятельный проект»

Более глубокая исследовательская работа в выбранной ребёнком сфере: экология, культура, быт, локальная история.

Планирование экспериментов, сбор данных, анализ результатов.

Оформление отчёта и публичная защита проекта перед классом или на конкурсах.

Вся деятельность строится на нескольких ключевых принципах:

Ранняя интеграция: уже со 2 класса дети учатся ставить вопросы и искать ответы.

Непрерывность и логическая преемственность: каждый новый проект базируется на навыках, отработанных в предыдущем году.

Практико-ориентированный подход: темы максимально приближены к реальной жизни (школьный двор, дом, ближайшие природные ландшафты).

Культурно-природная направленность: используем объекты родного края, чтобы воспитать у детей бережное отношение к его наследию.

Принцип добровольности: ребёнок сам выбирает тему и форму работы.

Методы, используемые при работе с учащимися:

-эксперимент и наблюдение: предоставление простой экспериментальной базы (лабораторные наборы, метеоприборы, барометр);

-ролевое моделирование: играют в «юных учёных», ведут «дневники наблюдений», делают прогнозы погоды;

-коллективные обсуждения и мозговые штурмы: учатся групповой работе, совместному поиску решений;

-дифференцированность: каждая группа или отдельный ребёнок получает задание,

соответствующее их уровню подготовки;

-рефлексия: регулярно проводится анализ проделанной работы, обсуждение возникших сложностей и проговаривание путей улучшения.

Практическое применение

Апробация методики, началась с проекта «Сам себе гидрометцентр», рассчитанного на учащихся 2 класса. На этом этапе дети получают первые представления о способах исследования и учатся интегрировать три компонента одарённости (возможность, творческий потенциал, мотивированность).

Задачи: научить пользоваться самодельными приборами, собирать и систематизировать данные о погоде.

Дети под моим руководством освоили базовую схему сборки барометра из пластиковой бутылки и флюгера из картона и соломинки.

Выбор площадки для наблюдений: классная комната, школьный двор, где ребята могли фиксировать температурные и барометрические показатели.

Ход эксперимента

Сбор данных: каждый ученик получил индивидуальный «Лист учёта», куда записывал показатели (в условных делениях) и направление ветра.

Формулирование гипотез: пробовали предсказать, как изменится погода при повышении или понижении атмосферного давления. Например, «Если стрелка барометра резко падает, то пойдёт дождь в течение суток».

Сравнение с официальными данными: сверяли собственные замеры и прогнозы с отчётами местной метеостанции и интернет-ресурсами.

Рефлексия: устные обсуждения: «Почему прогноз иногда не совпадает с реальными осадками? Как можно повысить точность измерений?»

Повышение мотивированности: у большинства учащихся (около 85% по итогам анкетирования) сохранялся интерес к проведению регулярных измерений, так как они видели практическую пользу. Школьники учились анализировать расхождения и искать им объяснения.

Связь с идеями М. Жумабаева: упор на родной край и его природные особенности развивает чувство сопричастности и ответственности за окружающий мир.

Для оценки динамики навыков исследовательской деятельности я проводила диагностику на каждом этапе (см. таблица 1):

Таблица 1. Сведения о приобретенных компетенций

Критерий/Класс	2 класс	3 класс	4 класс
Постановка целей и гипотез	Сформулированы с помощью учителя и родителей	Формулируются с небольшой учительской помощью	Самостоятельная формулировка гипотезы на основе актуального материала
Методы исследования	Наблюдение, сбор описательной информации	Добавляются простые опыты, анализ результатов	Использование экспериментов, анкетирование, анализ источников, консультации со специалистами
Оформление результатов	Простейшие рисунки, короткие записи	Создание презентаций в классе, плакатов	Подготовка докладов, электронных презентаций, участие в научно-практических конференциях
Уровень самостоятельности	Минимальный (активная поддержка учителя)	Умеренный (частичная самостоятельность)	Максимальный (учитель выступает как консультант, дети сами организуют большую часть работы)
Результаты участия в конкурсах	Обычный школьный уровень	Районный/городской уровень	Областной/республиканский уровень

Как видно из таблицы, по мере перехода со 2 на 4 класс ребята получают возможность постепенно переходить от простейших наблюдений к полноценным исследованиям.

Рекомендации:

Начинайте работу как можно раньше. Формируйте исследовательские навыки начиная со 2 класса, подбирая простые и увлекательные задания, соответствующие их возрастным особенностям.

Соблюдайте системность и этапность. Разделяйте проектно-исследовательскую деятельность на годовые циклы, повышая уровень сложности заданий по мере взросления детей.

Используйте принципы зарубежных методик в сочетании с локальным контекстом. Теория Renzulli хорошо сочетается с традиционными подходами, опирающимися на культуру и природу родного края.

Адаптируйте методику к разным условиям. В зависимости от материальной базы школы, подготовленности школьников и времени, доступного во внеурочной деятельности, корректируйте темы и формы работы.

Включайте элементы рефлексии. После каждого этапа или проекта проводите обсуждения результатов, трудностей и успехов, чтобы ребята учились осознавать собственный прогресс.

Привлекайте родителей. Организуйте совместные мероприятия, экскурсии, конкурсы с участием, чтобы укреплять единое образовательное пространство «школа – семья – ребёнок».

Показывайте практическую ценность. Важно, чтобы ученики видели связь своих исследований с реальными задачами и понимали, как их работа может принести пользу обществу и какой они могут внести вклад.

Заключение

Изложенная в статье методика подготовки младших школьников к исследовательской и проектной деятельности по естествознанию демонстрирует практическую ценность и прогрессивность при условии системного и поэтапного внедрения. Представленные примеры подтверждают, что проектная работа в формате внеурочной деятельности способствует росту самостоятельности, развитию наблюдательности и креативности. Важную роль играет взаимодействие с родителями, позволяющее расширять границы образовательного материала за пределы школы. Отражённые в статье результаты и достижения показывают перспективность подобной организации учебно-воспитательной системы, ориентированной на обучение и формирование активной познавательной позиции.

Практическое значение исследования состоит в том, что предложенные методические решения и инструменты могут быть адаптированы к различным условиям и контингентам, сохраняя при этом единый вектор развития одарённости и творческой активности. Подобный опыт важен для дальнейших научных и методических изысканий, направленных на совершенствование профессиональной деятельности педагогов. Он также отвечает современным требованиям образовательной политики, где ключевыми приоритетами являются личностный рост школьников, подготовка к жизни в высокотехнологичной среде и развитие умной экономики будущего. В перспективе данная методика может быть дополнена цифровыми образовательными ресурсами для углубления исследовательских навыков и аналитических компетенций.

Список использованных источников

1. Иванов, В. П. Психология детской одарённости. – Москва: Академкнига, 2017. – 245 с.
2. Постановление Правительства Республики Казахстан «Об утверждении Государственной программы развития образования» (в ред. 2020 г.). – Нур-Султан, 2020.
3. Министерство образования и науки Республики Казахстан. Государственный общеобязательный стандарт начального образования (ГОСО). – Астана, 2018.
4. Министерство образования и науки Республики Казахстан. Типовые учебные программы (ТУП) по естествознанию для организаций среднего образования. – Астана: НИИП, 2019.
5. Renzulli, J. S. The Three-Ring Conception of Giftedness: A Developmental Model for Promoting Creative Productivity / J. S. Renzulli // In S. Pfeiffer (Ed.). – Handbook of Giftedness

in Children. – Springer, 2018. – pp. 185–202.

6.Жумабаев, М. Педагогика: Учебное пособие для учителей. – Алматы: Ана тілі, 2019. – 312 с.

7.Кожаметова, К.Т. Проектная и исследовательская деятельность учащихся начальной школы: методические рекомендации. – Алматы: КазНПУ им. Абая, 2021. – 198 с.

8.Аймагамбетова, З.К., Оспанова, Г.Т. Современные подходы к развитию исследовательской деятельности младших школьников. Вестник образования и науки Казахстана, (5), 2023, с. 33–47.

9.Назарбаев, Н.А. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания. Стратегия «Казахстан-2050». – Астана, 2017.

ТАБЫСТЫ МЕКТЕП: ҮШ ФАЗАЛЫҚ ӨЗГЕРІСТІ БАСҚАРУ

Бокийхан Еркинжан

Астана қаласы әкімдігінің «Мұқағали Мақатаев атындағы № 74 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК директоры

«Табысты мектеп: үш фазалық өзгерісті басқару» дегенде, біз мектептің тиімді дамуы үшін маңызды үш кезеңді түсінуіміз керек. Әрбір өзгеріс пен даму процесі өзінің фазалары мен басқару стратегияларын талап етеді. Бұл өзгерістерді тиімді басқару үшін мынадай үш фазалық үлгі қарастырылады:

1. Дайындық фазасы

Бұл кезеңде мектептің басқарушы органдары мен мұғалімдер қауымы өзгеріс пен жаңашылдыққа дайындық жасауға бағытталған жұмыстарды атқарады. Әдетте бұл:

- Өзгеріс қажеттілігін анықтау: Мектептің дамуында қандай жетілдірулер мен жаңартулар керек екенін бағалау.
- Мақсаттар қою: Мектептің өзгеріс арқылы неғұрлым тиімді нәтижеге жету мақсатында нақты мақсаттар қою.
- Мақсаттарды жүзеге асыру үшін ресурстар мен стратегияларды әзірлеу: Қажетті қаржы, уақыт, адам ресурстары және қолдауды анықтау.

Бұл фазаның мақсаты - өзгеріске деген дайындықты қамтамасыз ету, оның мектеп қауымдастығына түсінікті болуын қамтамасыз ету.

2. Іске асыру фазасы

Өзгеріс жоспарын іске асыру үшін нақты қадамдар жасалады. Бұл кезеңде өзгерістер жүзеге асырылып, оқу үдерісінде жаңа әдістер, технологиялар және тәсілдер қолданыла бастайды. Бұл кезеңге тән:

- Жаңалықтарды енгізу: Мұғалімдер мен оқушылар үшін жаңа тәсілдер мен құралдарды енгізу.
- Тренингтер мен қолдау: Мұғалімдерге жаңа әдістер мен стратегияларды қолдануды үйрететін тренингтер өткізу.
- Қадағалау және мониторинг: Өзгерістердің тиімділігін бақылау үшін нәтижелерді үнемі қадағалау, талдау жасау.

Бұл кезеңнің мақсаты - жоспарды іске асыру барысында толыққанды көмек көрсету және мәселелерді шешу.

3. Бекіту фазасы

Өзгерістерді енгізгеннен кейін олардың тұрақтылығын қамтамасыз ету және нәтижелерін бекіту маңызды. Бұл кезеңде:

- Жаңа тәсілдерді тұрақтандыру: Өзгерістерді мектеп мәдениетіне сіңіру үшін мұғалімдер мен оқушыларды ынталандыру.
- Кері байланыс алу: Өзгерістердің тиімділігін бағалау және қажетті түзетулер енгізу.

- Тұрақты жақсартулар: Мектепте өзгерістер тұрақты және ұзақ мерзімді болу үшін үздіксіз жетілдіру шараларын қолдану.

Бұл фазаның мақсаты - өзгерістерді тұрақтандыру, жаңа жүйелер мен әдістердің тиімділігін қамтамасыз ету.

Өзгерісті басқару

Қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістерге жауап ретінде әлемдегі бүкіл елдер өздерінің білім беру жүйелерін қайта қарауда. Қазіргі кезде мектеп директорлары мен мұғалімдер үшін ең басты, маңызды мәселе болып отырғаны: «XXI ғасырда нені оқыту керек?» және екіншісі: «Мұғалімдер оқушыларды XXI ғасырда өмір сүруге қалай дайындайды?». Жаңартылған білім беру мазмұны бағдарламасын мектептерге енгізудегі басты мақсат – ұлттық құндылықтар негізінде үздік халықаралық тәжірибелерге сүйене отырып, мектепте көшбасшылық туралы білім мен түсінікті қалыптастырып, іс-әрекеттегі зерттеу жүргізу арқылы табысты мектепке жету болып табылады.

ӨЗГЕРІСТІ БАСҚАРУДЫҢ 3 ФАЗАЛЫҚ ҮДЕРІСІ:

1-фаза – ӨЗГЕРІСКЕ ДАЙЫНДЫҚ (ағымдағы жағдай);

2-фаза – ӨЗГЕРІСТІ БАСҚАРУ (өтпелі);

3-фаза - ӨЗГЕРІСТІ КҮШЕЙТУ (болашақ).

ADKAR үдерісі – өзгерістердің бірінші деңгейі немесе жеке деңгейі.

Өзгеріске дайындық

Өзгерісті жобалауға және жоспарлауға өзгеріс енгізуші топтар құрылады.

Бұл фазада мынандай сұрақтарға жауаптар алынады:

- Өзгеріс не үшін керек?
- Ол кімдерге немесе нелерге қатысты?
- Ойдағыны жүзеге асыру үшін кімдерді тарта аламыз?

ADKAR аббревиатурасы қызметкерлердің трансформациялануына байланысты қолданылады. Ол адамдардың көзқарастары мен әрекеттерінің өзгеру кезеңдерін сипаттайды. Өзгерісті басқаруды визуалдандыру арқылы жылдам түсінуге ADKAR моделі өте тиімді. Сондай-ақ ADKAR моделі өзгерістер үдерісінің тиімділігін бағалауға көмектеседі. Жеке прогресті бақылау, бос орындарды анықтауға және тиісті шаралар қабылдауға мүмкіндік береді. Осылайша басшылар ыңғайлы және пайдалы құралға ие бола алады. Модельдің әрбір бөлігі жетекшіге белгілі бір рөл береді. ADKAR моделін қолдану арқылы басшы қызметкерлердің дамуындағы олқылықтарды дер кезінде танып, қажетті ақпаратты ұсына отырып, олармен қажеттіліктеріне қарай жұмыс жасай алады.

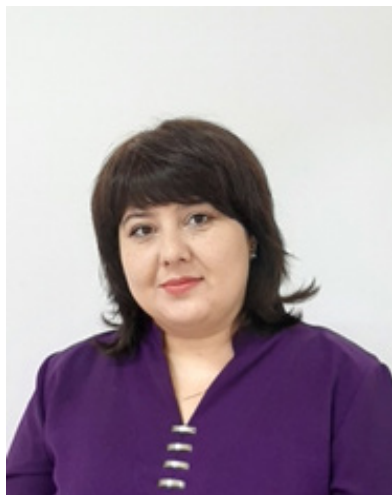
Қорытынды

Үш фазалық өзгерісті басқару моделі мектепте тиімді өзгерістер мен жаңартуларды жүзеге асыру үшін маңызды. Әрбір кезеңді мұқият жоспарлау, ұйымдық қолдау мен ресурстарды тиімді бөлу өзгерістің табысты болуына септігін тигізеді. Оқу үдерісінде ұсынылған идеялар жоба ретінде жүйелі жүзеге асырылып, мектеп ұжымын шығармашылыққа баулиды. Әр жоба педагог, білім алушы, ата-ана үштігін біріктіре отырып, үздіксіз білім алуды және көшбасшылықты дамытуды көздейді.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕТРАДИЦИОННЫХ ТЕХНИК РИСОВАНИЯ В ЖИВОПИСИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ ИЗОСТУДИИ

Борисовская Елена Юрьевна

КГКП «Актогайская детская школа искусств» отдела образования
Актогайского района, управления образования Павлодарской
области

Аннотация. Бұл мақала мектеп жасына дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балалармен сурет салудың ең қолжетімді дәстүрлі емес әдістерімен таныстырады. Сурет салудың дәстүрлі емес әдістері, басқа әдістер сияқты, оң жақты ойлауды ашуға, сонымен қатар дағдылар шеңберін кеңейтуге бағытталған. Балаларды бейнелеу іс-әрекетінің әртүрлі түрлерімен, әр түрлі көркем материалдармен және олармен жұмыс істеу әдістерімен таныстыру, алған дағдылары мен дағдыларын бекіту және балаларға олардың қолданылуының кеңдігін көрсету. Дәстүрлі емес әдістерді оқытудың сәттілігі көбінесе мұғалімнің балаларға белгілі бір мазмұнды жеткізу, олардың білімін, дағдыларын қалыптастыру үшін қандай әдістер мен әдістерді қолданатынына байланысты.

Кілт сөздер. Шығармашылық қабілеттер, дәстүрлі емес сурет салу әдістері.

Аннотация. Данная статья познакомит с наиболее доступными нетрадиционными техниками рисования с детьми дошкольного и младшего школьного возраста. Нетрадиционные техники рисования, как и другие техники, направлены на раскрытие правостороннего мышления, также расширить круг умений. Познакомить детей с различными видами изобразительной деятельности, многообразием художественных материалов и приемами работы с ними, закрепить приобретенные умения и навыки и показать детям широту их возможного применения. Успех обучения нетрадиционным техникам во многом зависит от того, какие методы и приемы использует педагог, чтобы донести до детей определенное содержание, сформировать у них знания, умения, навыки.

Ключевые слова. Творческие способности, нетрадиционные техники рисования.

Инновационные технологии идут вперед. Они помогают облегчить процесс обучения, процесс создания самих картин, а также помогут будущим специалистам стать более востребованными.

Дети, которые поступают в школу, как показывает практика, не умеют слушать говорящего и в точности выполнять задания в устной форме; не могут подчинять свои действия правилу. Начертить круг от руки, прямую линию, вырезать по контуру из бумаги вызывает у них трудности. Ребенок не может «приспособиться» к процессу обучения в школе, нередко происходит, что у детей не сформирована координация и точность движений. Развитие моторики и координации движений пальцев рук играет ведущую роль в процессе овладения письмом и другими учебными навыками. Чем больше уверенности и изобретательности в движениях детской руки, тем тоньше взаимодействие руки с ручкой, карандашом и др.

Необходимость развития активных движений пальцев рук получила научное обоснование. Ученые, занимающиеся изучением деятельности детского мозга, психики детей, отмечают большое стимулирующее значение функции руки.

Уроки изобразительного искусства имеют огромный потенциал в разностороннем развитии личности учащегося, кроме того, особенно влияют на отдельные психические процессы, отвечающие за творчество и воображение. Если на этих уроках сочетать разнообразные методы и приемы обучения, то можно повысить эффективность уроков

изобразительного искусства.

Изобразительное искусство открывает перед учителем огромные возможности для развития ученика в целом (эстетически, морально, культурно, творчески) и его отдельных психических процессов, в том числе и творческого воображения.

Рисование различными видами красок, нанесение мазков на бумагу привлекает внимание ребенка еще с самых малых лет. Дети около полутора лет уже охотно занимаются рисованием, по характеру забавы, игры с карандашами. В дошкольном возрасте рисование приобретает характер изображения. Дети рисуют в детском саду карандашами и красками. Рисуя красками, ребенок имеет возможность более целостно передавать форму, объем предмета, его цвет. Рисование цветным материалом (карандашами или красками) позволяет передавать окраску предметов. Дети, рисуя узоры, изображают в кругу, квадрате, полоске.

Рисованием дети занимаются чаще всего сидя за столом, поэтому большое значение имеет воспитание правильных навыков сидения, положения рук на столе, ног под столом. Это очень важно для физического развития детей.

В учебном процессе на занятиях я знакомя детей с формой, размером цветом, положением в пространстве, новыми словами – действиями, а именно, глаголами, учу различать по внешним признакам предметов. Работая над рисунком, воспитанники учатся выделять особенности, качества, внешние свойства предметов, главные и второстепенные детали, правильно устанавливать и соотносить одну часть предмета с другой, передавать пропорции, сравнивать величину деталей, сопоставлять свой рисунок с натурой, с работами других обучающихся.

Каждый урок учителя к детям начинается с обращения, разговора с ними, также часто применяется показ какого-либо наглядного материала. Поэтому необходимо с самого начала воспитывать внимание детей к словам и наглядному показу. Наглядность имеет большое значение на занятиях изобразительной деятельностью. Это содействует развитию наблюдательности, у детей развивается способность дольше рассматривать то, что им показывается, повторно обращаться к наглядному материалу в процессе выполнения работы.

Учитывая значимость данного вида работы, считается необходимым начинать ее уже с подготовительного класса. Поскольку нет предела видам и формам изобразительного творчества детей, то и продолжать ее можно на всех ступенях обучения.

Для обучения методике нетрадиционного рисования достаточно подручных материалов и средств: бумага (тетрадные листы, газетные страницы), листья деревьев, фрукты, овощи, губка хозяйственная, шары, нитки, пластиковые карты, свечи, вода, краски (акварель, гуашь), восковые мелки, нитки, шпажки.

Доступность использования нетрадиционных техник определяется возрастными особенностями школьников. Так, например, начинать работу в этом направлении следует с таких техник, как рисование пальчиками, ладошкой, обрывание бумаги и т.п., но в младшем школьном возрасте эти же техники дополняют художественный образ, создаваемый с помощью более сложных: монотипии, кляксографии, граттаж и т.п.

Поскольку рисование является действенным способом познания мира и обладает огромным потенциалом в приобщении к искусству, очень важно, чтобы ребенок любил рисовать. В раннем детском возрасте рисование кистью или карандашом требует высокого уровня владения техникой рисования, должны быть сформированы навыки, многие дети испытывают трудности. Эта техника стала реализовываться для нейтрализации возникающих трудностей. Нетрадиционные техники рисования заключается в использовании материалов, инструментов, способов рисования, которые не считаются традиционными. «Многие виды нетрадиционного рисования способствуют повышению уровня развития зрительно-моторной координации (например, рисование по стеклу, роспись ткани, рисование мелом, ватой по бархатной бумаге и т.д.). Координации мелкой моторики пальцев рук, способствует, например, такая нетрадиционная техника изображения, как рисование по клейстеру, на пене для бритья руками. Эта и другие техники требуют терпения, усидчивости, точности быстроты движений, развивается творчество, мышление, воображение, память. Работа с нетрадиционными техниками

изображения стимулирует положительную мотивацию, вызывает радостное настроение, снимает страх перед процессом рисования, является важнейшим средством эстетического воспитания». Польза педагогики с использованием нетрадиционных приемов в изобразительном искусстве: развитие мелкой моторики, развитие фантазии, радость от самого процесса рисования, получение навыков по составлению композиции, умение детей работать с разными материалами, чувство свободы при создании своей работы, колористическую свободу, пространственное мышление, дает уверенность в себе, подталкивает к дальнейшему обучению.

Следовательно, рисование в целом, и рисование с использованием нетрадиционных техник в частности, дает толчок к развитию воображения, творчества, у ребенка развивается самостоятельность, инициативность, он способствует к выражению своей индивидуальности, что очень важно при обучении детей.

Итак, для младших школьников предлагаю активно применять следующие техники:

Отпечаток губкой.

Средства выразительности: фактура, цвет.

Материалы: бумага, хозяйственная губка (желательно крупнозернистая), гуашь, палитра, кисти, вода.

Применяется для создания фона, снега, кроны деревьев.

Способ получения изображения: ребенок берет нужной формы и размера губку, кистью наносит нужный один или несколько оттенков, либо обмакиваем в краску и оставляем следы на бумаге.

Дети не испытывают трудностей и увлеченно рисуют таким способом.

Ниткография.

Средства выразительности: линия, пятно.

Материалы: бумага, тушь или жидко разведенная гуашь в мисочке, пластиковая ложечка, нитка средней толщины.

Способ получения изображения: ребенок опускает нитку в краску, отжимает ее. Затем на листе бумаги выкладывает из нитки изображение, оставляя один ее конец свободным. После этого сверху накладывает другой лист, прижимает, придерживая рукой, и вытягивает нитку за кончик. Недостающие детали дорисовываются.

Рисование пластиковой картой

Средства выразительности: Цвет, линия, пятно, фактура.

Материалы: бумага, пластиковая карта, гуашь, кисти, вода.

Ребенок рисует пластиковой карточкой абстрактную картину, для этого он берет достаточное количество краски каем пластиковой карты, несколько раз проводит ею, получая фактуру фона. Краска заканчивается довольно быстро. Для рисования деревьев уйдет немного краски. Пластиковой карточкой можно также процарапывать влажный слой краски.

Свеча, акварель

Средства выразительности: цвет, линия, пятно, фактура.

Материалы: свеча, плотная бумага, акварель, кисти.

Способ получения изображения: ребенок рисует свечой на бумаге. Затем закрашивает лист акварелью в один или несколько цветов. Рисунок свечой остается белым.

Кляксография с трубочкой.

Средства выразительности: пятно.

Материалы: бумага, тушь либо жидко разведенная гуашь в мисочке, пластиковая ложечка, трубочка (соломинка для напитков).

Способ получения изображения: ребенок зачерпывает пластиковой ложкой краску, выливает ее на лист, делая небольшое пятно (капельку). Затем на это пятно дует из трубочки так, чтобы ее конец не касался ни пятна, ни бумаги. При необходимости процедура повторяется. Недостающие детали дорисовываются.

Оттиск смятой бумагой.

Средства выразительности: пятно, фактура, цвет.

Материалы: блюдце либо пластиковая коробочка, в которую вложена штемпельная подушка из тонкого поролона, пропитанного гуашью, плотная бумага любого цвета и

размера, смятая бумага.

Способ получения изображения: ребенок прижимает смятую бумагу к штемпельной подушке с краской и наносит оттиск на бумагу. Чтобы получить другой цвет, меняются и блюдце и смятая бумага.

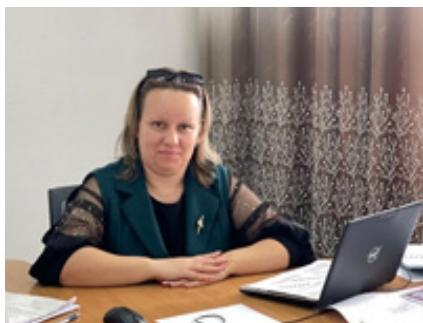
Используя нетрадиционную технику рисования на уроках, ученикам удается воплощать свои замыслы, свободно выражать свои мысли. Творческий процесс научил детей исследовать, и умело обращаться со своим миром. Дети научились помогать друг другу, выстраивать партнерские отношения с педагогом, это придало им уверенности. Ребята начинают чувствовать пользу творчества и верят, что это шаги к достижению цели, а не препятствие. Ведь главным является не готовый продукт – рисунок или поделка, а развитие личности: формирование уверенности в себе, в своих способностях. При применении нетрадиционных техник рисования, у детей формируется устойчивый интерес к изобразительной деятельности. Кроме того, следует особое внимание уделять отношению окружающих к результатам художественного творчества ребенка. Дети должны видеть, что их работы видят, ценят, надо проводить демонстрацию рисунков, выставки и т.д.

Список литературы:

1. Дрезнина М.Г.: «Каждый ребенок художник: Обучение рисованию» / М.Г. Дрезнина.– М: Ювента, 2002. -200 с.
2. Дубровская Н. В. :Приглашение к творчеству. Н. В. Дубровская– СПб.: Детство-Пресс, 2004.-40с.
3. Климова, Е.П.: «Художественно эстетическое развитие школьников. Интегрированные занятия» / Е.П. Климова. – Волгоград: «Учитель», 2007. – 77 с.
4. Казакова, Р.Г.: Рисование с детьми дошкольного возраста нетрадиционные техники, планирование, конспекты занятий / Р Стрелкина, В.Л.:
5. Интернет ресурс – Статья «Роль нетрадиционных техник рисования на занятиях ИЗО-студии для дошкольников». Хоржевская А.И.17.02.2021
6. Интернет ресурс – «Виды нетрадиционных методов рисования и особенности методики проведения». 2021 t4tiana-20@yandex.kz
7. «Развитие творческих способностей младших школьников посредством нетрадиционных техник рисования». Кыстаубаева Б., Тажинова Г., Мухашева М. № 1(110): Ж. Вестник Жетысуского университета имени И. Жансугурова (2024)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ГЕЙМИФИКАЦИИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ЯЗЫКА

Бутьковец Светлана Ивановна учитель английского языка
КГУ «Общеобразовательная школа №2 села Егиндыколь отдела образования по Егиндыкольскому району управления образования Акмолинской области»

Статья посвящена использованию элементов геймификации для повышения эффективности изучения иностранных языков. В работе анализируется влияние игровых механизмов, таких как система баллов, уровней и наград, на мотивацию студентов и их учебные результаты. Описаны методология исследования, проведенные анкетирования и наблюдения, а также представлены выводы о повышении вовлеченности и успеваемости учащихся при применении геймификации. Рассматриваются практические рекомендации для внедрения геймификации в учебный

процесс и адаптации методов под разные группы учащихся. Статья подчеркивает важность геймификации для создания интерактивного и увлекательного образовательного процесса, который способствует более эффективному усвоению языка.

Ключевые слова: геймификация, мотивация, игровые элементы, методы обучения, вовлеченность, система баллов, учебные результаты, интерактивное обучение.

Введение

В эпоху развития образования наблюдается рост интереса к применению различных технологий и инновационных подходов в образовательных процессах. Одним из немногих методов, который набирает популярность, является геймификация — использование игровых элементов и механизмов в неигровых контекстах, в том числе в сфере образования. Особенно актуально это направление в изучении иностранных языков, где мотивация и вовлеченность обучающихся играют ключевую роль. Геймификация помогает сделать процесс обучения более интересным, увлекательным и эффективным, что повышает качество усвоения материала. [1]

Цель данной статьи — рассмотреть, как элементы геймификации могут быть использованы для повышения эффективности изучения иностранного языка. Задачи статьи включают: 1) анализ теоретических основ геймификации в образовательном процессе; 2) исследование влияния игровых механик на мотивацию студентов и их учебные результаты; 3) разработку рекомендаций для применения геймификации в обучении языкам.

Методология

Для исследования данного вопроса использовались следующие методы:

1. Анализ литературных источников. Были изучены исследования и статьи, посвященные геймификации и ее применению в образовательной сфере. Это позволило выделить ключевые аспекты и методики, которые используются для внедрения игровых элементов в обучение.

2. Анкетирование и опрос обучающихся. Для сбора данных о восприятии геймификации в процессе изучения иностранных языков среди обучающихся было проведено анкетирование. Опрос включал вопросы о том, насколько они мотивированы учить язык с элементами геймификации, какие игровые механизмы им кажутся наиболее эффективными и привлекательными.

3. Анализ эффективности методов. На основе собранных данных был проведен сравнительный анализ успеваемости обучающихся, обучавшихся как по традиционной методике, так и с элементами геймификации. Для этого использовались статистические показатели, такие как успеваемость, а также самооценка обучающихся.

4. Наблюдение. В ходе эксперимента наблюдалась динамика вовлеченности обучающихся в процесс обучения, а также их эмоциональное состояние и отношение к урокам. Это позволило сделать выводы о том, насколько различные элементы геймификации способны улучшать учебный процесс. [4]

Исследовательская часть

Исследование показало, что использование геймификации в обучении языкам значительно повышает мотивацию обучающихся. В анкете, проведенной среди 178 обучающихся разных возрастных групп, 85% отметили, что игровые элементы делают процесс обучения более интересным и стимулируют их к более активному участию в занятиях.

Наиболее популярными игровыми механизмами стали:

- Система баллов и очков. Это позволяет отслеживать свой прогресс и мотивирует их работать лучше.
- Ранги и уровни. Обучающиеся определяют себе определенную роль в игровом процессе, что укрепляет их чувство ответственности и стремление к успеху.
- Награды и бонусы. Мотивация возрастает, когда они получают награды за выполнение определенных заданий или достижение целей.
- Конкурсы и соревнования. Проведение различных турниров и состязаний способствует созданию здоровой конкуренции и стимулируют обучающихся к лучшим результатам. [3]

Одним из важных аспектов исследования было сравнение успеваемости в традиционных и геймифицированных уроках. Обучающиеся с элементами геймификации показали более высокие результаты на сор и соч: средний балл в классе, где использовались игровые элементы, был на 15% выше по сравнению с традиционными уроками.

Практическое применение

На основе полученных данных можно выделить несколько ключевых аспектов практического применения геймификации в процессе изучения иностранного языка.

1. Использование цифровых платформ и приложений. Современные технологии позволяют интегрировать игровые механики в учебный процесс через различные онлайн-платформы и мобильные приложения. Примеры таких сервисов: Eduscaplay, Duolingo, Babbel, Memrise. Эти платформы используют системы баллов, уровней, достижений и даже возможность соревноваться с другими пользователями, что способствует повышению мотивации.

2. Соревновательные элементы. Включение элементов соревнования в обучающий процесс — например, создание групп и команд, которые соревнуются за выполнение заданий — помогает стимулировать обучающихся к улучшению результатов. Это могут быть как виртуальные, так и реальные конкурсы с призами и наградами.

3. Интерактивные задания. Использование интерактивных упражнений и квизов, которые позволяют «играть» с материалом, также способствует лучшему усвоению языка. Например, можно проводить ролевые игры, симуляции реальных ситуаций, что помогает практиковать язык в условиях, приближенных к реальной жизни.

4. Адаптация геймификации для разных групп обучающихся. Применение геймификации требует индивидуального подхода в зависимости от уровня знаний учащихся и их возрастных особенностей. Для младших школьников можно использовать более простые и яркие элементы, а для старших — более сложные игры и задачи с реальными ситуациями. [2]

Рекомендации

На основе проведенного исследования можно выделить несколько практических рекомендаций для успешного внедрения геймификации в образовательный процесс:

1. Подготовка преподавателей. Преподаватели должны быть обучены методикам геймификации, чтобы эффективно интегрировать игровые элементы в учебный процесс. Для этого могут быть организованы тренинги и семинары по использованию геймификационных инструментов.

2. Оценка результатов. Важно учитывать, что внедрение геймификации должно

сопровождаться системой оценки результатов, чтобы отслеживать эффективность выбранных методов и адаптировать их при необходимости.

3. Гибкость и адаптивность. Необходимо использовать гибкие и адаптируемые подходы в зависимости от контекста обучения, уровня обучающихся и целей урока. Геймификация должна быть встроена в учебный процесс таким образом, чтобы она не отвлекала обучающихся от основных учебных целей, а помогала их достижению.

4. Использование разнообразных элементов. Чтобы поддерживать интерес обучающихся, важно использовать различные виды игровых элементов: награды, уровни, конкурсы, совместные задания. Это позволит обеспечить разнообразие и избежать однообразия в обучении.

Заключение

Геймификация является мощным инструментом для повышения эффективности изучения иностранных языков. Использование игровых элементов помогает повысить мотивацию обучающихся, сделать процесс обучения более увлекательным и вовлечь учащихся в активное усвоение материала. Исследования показывают, что геймификация не только способствует улучшению успеваемости, но и помогает развивать навыки общения и решения проблем в реальных ситуациях.

Однако важно помнить, что внедрение геймификации требует тщательной подготовки и адаптации к особенностям конкретной группы обучающихся. В дальнейшем исследования в этой области могут помочь выявить новые способы оптимизации процесса обучения через игровые элементы и разработать более эффективные методы применения геймификации.

Перечень использованных источников

1. Власова, И. П. «Геймификация в обучении: теория и практика» М., 2020.
2. Левин, С. А. «Игровые элементы в обучении иностранным языкам» Педагогика, 2018.
3. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. «Cooperation and Competition: Theory and Research» Edina, MN: Interaction Book Company, 2009.
4. Smith, M. K. «Gamification: What it is, how it works and why it is transforming education» Cambridge University Press, 2017.

МАТЕМАТИКАҒА ДЕГЕН ҚҰШТАРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА ЖЕТКІЗЕР ЖЕҢІСТІҢ КІЛТІ

Дадаева Куралай Толегеновна
математика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Астана қаласы әкімдігінің «99 орта-мектеп» КММ

Аннотация

Қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер, түрлі өзгермелі жағдайлар білім беру жүйесінде де өзіндік әсерін тигізіп отырғаны белгілі. Елімізде жүргізіліп жатқан білім саясаты әлемдік білім кеңістігімен ықпалдасуға негізделген.

Математикалық сауаттылық математиканың достарына, сонымен қатар, математиканың көптеген аса қызықты жақтары түрлі себептермен жасырын қалып жүрген оқушыларға арналып жазылған.

Әлемдік білім кеңістігіндегі жалпы білім берудің басымдық мақсаты өзгермелі өмір жағдайына тез бейімделетін, өз жолын дұрыс таңдай білетін, оң шешім қабылдай алатын тұлға дайындау болып отыр.

«Есеп шығаруды үйрену үшін, оларды шығару керек» деген пікір тура екендігі сөзсіз. Сонымен бірге есеп шығаруға үйреткенде белгілі бір мақсат көзделсе (яғни өз бетімен шығаруып үйренгенде), таныс емес, стандарт емес еепті шығарумен байланысты

ізденіс іс-әрекеттің кейбір ерекшеліктерін айқындау оқушыға көптеген пайда келтіреді, оның математиканы оқып үйренуіне ынта-жігерін арттырады.

Кіріспе

Бұл бағдарлама «Математикалық сауаттылық» математика пәнінен қолданбалы курстарды оқытуға арналған. Бағдарлама құрылымында оқушылардың жас ерекшеліктері мен даму деңгейі ескерілген. Бұл бағдарлама 34 сағатқа дайындалған және 5 бөлімнен тұрады:

- Әңгіме есептер
- Қызықты есептер;
- Логикалық есептер;
- Логикалық есептерге арналған жаттығулар;
- Функционалды математика есептері;

Сонымен қатар оқушыларға, мұғалімге қосымша көмек ретінде барлық есептердің шығарылу жолдары ұсынылған.

Бағдарламада әртүрлі қызығлықты мазмұнды есептер, әмбебап әдістер мен тәсілдер арқылы шешілетін есептер ұсынылған. Кейбір қолданыста жиі қолданылмайтын сөздердің мағынасына түсінік берілген. Кейбір есептерде ұлттық құндылықтармен байланыстырылған. Бұл есептер оқушының математикаға деген қызығушылығы мен құштарлығын арттыруға, сонымен қатар өз елінің салт-дәстүрін, өз елінің тарихын білуге бағытталған.

«Математикалық сауаттылық» бағдарламасының құрылымы

Математикалық сауаттылық

Мақсаты: Оқушылардың пәнге деген ынтасын арттыру, математикаға оның қолданылу саласына деген тұрақты қызығуын ояту, халқымыздың тұрмыс-салтымен байланыстыра отырып, оқушылардың математикалық мәдениеті мен шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Міндеттері:

1. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатында іздендіру арқылы зерттеушілік қабілеттерінің дамуына ықпал жасау;

2. Математикалық сауаттылыққа арналған есептерді шешудің құпия сырларын ашуға оқушыларды ынталандыру;

3. Қажетті, нақты тақырыптар бойынша математикалық білімдерін тереңдетіп толықтыру.

Оқушылардың білім-білік деңгейіне қойылатын талаптар :

Берілген тапсырмаларға шығармашылық көзқараспен қарау;

Саналылық пен жауапкершілік көрсету;

Есеп шартын түсініп оны жүйеге келтіру, дұрыс шығарылу жолдарымен танысу;

Ой дербестігі болуы қажет.

Жаңалығы: Оқушы бұл бағдарламаны тәжірибеде қолдану арқылы өзінің логикалық ойлау қабілетін де шыңдай түседі, өмірмен байланыстыра отырып математикалық сауаттылығы артады.

Уақтылы өткізілген сабақтардан күтілетін нәтиже:

Оқушылар есеп шығарудың негізгі әдістерін меңгереді. Еркін ойлай білетін белсенді өзін-өзі тани алатын, өзіне сене отырып білімге жауапкершілікпен қарайтын тұлға қалыптасады;

Оқушылардың математикалық мәдениеті мен шығармашылық қабілеттерінің дамуы мен танымдық деңгейі көтеріледі

Түрлі мониторинг, диагностика жасау арқылы оқушылардың жіберген қателіктері үнемі талданып отырады.

Пән аралық байланыс: тарих, физика, химия, информатика, география, биология, геометрия.

Кәсіби бағдарлау: математик, информатик, инженер, статистика, бизнес, экономика саласына байланысты кәсіпке бейімдеу де және оқушылардың білімдерінің терең де мазмұнды болуына ықпалын тигізу.

Ағылшын ғалымы Исаак Ньютонның (1643 – 1727) артында «Егер мен өзгелерден

әріректі көре алған болсам, ол менің алыптардың иқтарында тұрып қарағанымнан болар» деген нақыл сөз қалған деседі. Біз алыптардың иығының үстіне шыға алмасақта қолтығының астынан сығалап болса да, олар жазған ұлы еңбектерді ұрпақ санасына сіңіріп, келешегіміздің көкжиегін кеңейте түсу үшін құлшына еңбек етуге тиіспіз

Әркім ішкі ойында математикалық кез-келген есепті шешуге жарамды әмбебап әдістер мен тәсілдерді меңгеруге талпынатыны белгілі. Әрқайсың бала кездерінде ертегілерден «сим-сим» деген сиқырлы сөз айтылғанда кез-келген есіктердің айқара ашылатынын оқыған шығарсыңдар. Математиктер дәл осы секілді кез келген есепті шешуге мүмкіндік беретін әмбебап әдісті табумен ерте кездерден бастап шұғылдануына қарамастан аталған мәселе «ұлы арман» болып келеді. Өз кезінде француз философы әрі математигі Рене Декарт (1596-1650) және неміс философы, математигі әрі физигі, өнертапқышы Готфрид Лейбниц (1646-1716) те айналысқан болатын. Аталған мәселе арман күйінде қалып қойғанды.

Математика практикадан қол үзіп кете алмайды, өйткені оның түп атасы практика, тұрмыс мұқтаждары. Басқа ғылымдар сияқты, математика да адамдардың практикалық мұқтаждықтарынан: жер участоктарының ауданы мен ыдыстардың сыйымдылығын өлшеуден, уақытты есептеуден және механикадан шыққан.

Есеп шығаруды үйренгілерің келсе, осы қосымшадағы есептердің шешімдеріне байыпшен қарап, ой талқысынан өткізіңдер. Американдық математигі (ұлты венгр) Дьерд Пойа (1887-1985) «Әрбір талантты адам сияқты, болашақ математик те іс жүзіндегі қолданыс пен еліктеу арқылы оқып білім алады... Оған есептер шығара беру керек, есептердің өзіне қызықтыларын сұрыптап алып, шешу тәсілдерін ой талқысынан өткізу керек...» деп кеңес берген. Д.Пойаның негізгі ғылыми еңбегі сандар теориясына арналған.

Негізгі ғылыми еңбегі алгебраға арналған, ағылшын математигі Луис Морделл (1888-1972) «Нағыз математик адамда Сенім, Үміт және Құштарлық болуы керек, бұл үшеудің ең бастысы - Құштарлық. Қызықтыратын мәселелер жөнінде ол өзіне үнемі: «неліктен, қалай және қашан?» деп сұрақтар қойып отыруы керек, бұлар талаптарды ілгері бастыратын негізгі «серіппе» болуы керек. Ол өзінің қабілеті мен күшіне сенуі керек те, еңбегінің зая кетпейтіндігіне үміттенуі керек» деген екен.

Ешқандай теория да, ешқандай ой жүгірту де саған өзіңнің тәжірибеңдей жәрдемдесе алмайды. Өз бетіңше шешкен бір есебің кітаптан оқып білген 20 шақты есептің шешімінен әлде қайда артық жәрдемдеспек. Есептер шеше білу - математиканы меңгеру болып табылатынын естен шығармаңдар.

Қорытынды

Құрастырылған кітаптың басты ерекшелігі: таза қазақ тілінде, шебер тілмен өріліп, ұлтымыздың әдет-ғұрып, салт-дәстүрге бай тарлан тарихымыз әрбір жаттығу есептерінде берілген. Кейбір жаттығуларда математика алыптарының еңбектері берілсе, тағы бірінде оның қызықты өмірбаяны есептеуге өзек болып көрсетілген. Әсіресе, бір оқиғадағы мәселені шешудің алуан түрлі әдістері көрсетіліп, оқырманына тағы да жаңа тәсіл табуға тың ой тастайды. Бұл оқушылардың функционалды ойлау қуатын арттырып ғана қоймай, ұлы жасампаздыққа жетелейтін жеңістің туындай желбіреп, айшықталған үміттің шұғылалы шуағындай әсерге кеңелтеді. Бағдарламада әртүрлі қызығалықты мазмұнды есептер, әмбебап әдістер мен тәсілдер арқылы шешілетін есептер ұсынылған.

Бұл есептер оқушының математикаға деген қызығушылығы мен құштарлығын арттыруға бағытталған.

Қорыта келгенде оқушы бұл бағдарламаны тәжірибеде қолдану арқылы өзінің логикалық ойлау қабілетін де шыңдай түседі, өмірмен байланыстыра отырып математикалық сауаттылығы артады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Б.Баймұханов, Е.Медеуов, Қ.Базаров Алгебра 8 сынып, «Мектеп» баспасы, 2004ж, 73-74 бет
2. Е.М. Базаров, А.С.Мирзахмедов Математика «Талапкерге арналған оқулық-тест», Шың-кітап, Алматы 2017, 351 бет
3. Т.Ж. Есенбаев Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға арналған тапсырмалар жинағы, Қызылорда 2014 ж
4. А.Ж. Жұмаділова Математика мәтіндік есептер, Көкшетау, «Келешек-2030», 2013ж,

82 бет

5. Ұ.Б. Жанасбаева Математикалық сауаттылық 1-ші бөлім, Алматы – 2017ж, 39 бет
6. М.Ө.Исқақов, С.Н. Назаров Математика мен математиктер жайындағы әңгімелер, 1 кітап, Алматы «Мектеп баспасы, 1967ж, 15 бет
7. Н.Көбенқұлұлы «Математикалық пәндік энциклопедия» Алматы, 2011 ж.
8. Ю.М. Колягин, В.А. Огенесян Есеп шығаруды үйрен 7-8 сынып оқушыларына арналған көмекші құрал, Алматы «Мектеп», 1985ж, 3 бет
9. Н. Қажы, Н.Гафиза «Жүлдегерлік жүз есеп» Алматы, 2011 ж.
10. Ү.Е. Қожахметова, С.А. Құлжанова Мәтінді есептерді шешу тәсілдері, Қызылорда 2013ж
11. Я.И.Перельман «Қызықты геометрия», Алматы Қазақтың оқу-педагогика баспасы, 1963ж, 70-71 бет
12. Б.Рамазан, Е. Базаров Логикалық сұрақтар Алматы, 2015ж
13. <http://sc0032.celinograd.akmoedu.kz/> сайты
14. https://drive.google.com/file/d/1M5lqOaa8_yikBCTuzdb32JvQPGPmge_2/preview
15. <https://qazmath.net/bolimder/qazaqsha-kitaptar/>

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАЗРАБОТКА «ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЁМЫ РАБОТЫ В МЛАДШЕМ ХОРЕ»

Ершова Юлия Юрьевна,
педагог-исследователь дополнительного образования КГКП «Детская
школа искусств отдела образования г. Сарани»,
Управления образования Карагандинской области

В методической разработке представлен инновационный подход к совершенствованию процессов обучения и воспитания детей в хоровых коллективах, современные методики и технологии.

Цель: обобщить имеющиеся инновационные методы и практический опыт в области формирования вокальных навыков детей через систему вокально-хоровых упражнений.

Основные направления исследования:

1. Создать критический анализ существующих подходов к работе с детскими хоровыми коллективами.
2. Изучение актуальных трендов в музыкальном образовании и педагогике.

3. Провести экспериментальные исследования для оценки эффективности предложенных инноваций.

4. Создать условия для раскрытия творческого потенциала и индивидуальных способностей каждого участника хора.

Наша задача - не просто научить детей петь, но и пробудить в них любовь к музыке, развить творческие способности и сформировать чувство коллективизма.

Использование современных технологий и интерактивных методов позволяет подготовить детей к жизни в цифровом обществе, где музыкальные инструменты и способы создания музыки постоянно развиваются.

Новые методы в работе с хором позволяют более эффективно решать задачи музыкального воспитания. Это - развитие певческих навыков, музыкального слуха, чувства ритма.

Использование цифровых технологий:

Мультимедиа-комплекс: использую на занятиях ноутбук (для озвучивания фонограмм), видео камера, и телефон (для съемки исполняемых произведений, концертных номеров),

Музыкальные приложения: использую приложения для обучения ритму, слуха, распознавания нот.

Интерактивные доски: демонстрирую нотную запись, создаю интерактивные упражнения, провожу викторины.

Видеоуроки: использую видеоматериалы для демонстрации правильной постановки дыхания, артикуляции и других вокальных навыков.

Примеры инновационных методов:

1. Дидактические игры, музыкальные эстафеты, импровизации делают занятия более динамичными и интересными.

2. Применение цифровых технологий, онлайн-платформы, музыкальные приложения.

Дети младшего школьного возраста очень любознательны. Инновационные методы, такие как игровые элементы, использование современных технологий, позволяют сделать занятия хора более интересными и увлекательными, что способствует повышению мотивации детей к обучению. Сегодня хочу продемонстрировать вам все этапы работы с младшим хором.

Прежде чем начинать вокально-хоровую работу, следует научить детей правильно принимать нужную певческую установку как стоять, как сидеть. Очень эффективно применять при рассказе демонстрацию ярких слайдов.

Далее, в процессе работы, в доступной и понятной форме рассказать детям о голосовом аппарате, технике дыхания, также имеется в интернет ресурсах огромное количество картинок и даже 3д видео, которые можно применить для эффективности запоминания. Самый лучший вариант создать собственную презентацию или видеоролик по вашим темам.

Вокально-артикуляционная гимнастика включает в себя специально подобранные упражнения, направленные на укрепление мышц артикуляционного аппарата, развитие их силы и подвижности, а также улучшение работы мышц, задействованных в певческом процессе. Эти упражнения способствуют улучшению чёткости произнесения звуков и обеспечивают правильную артикуляцию, что в свою очередь способствует качественному исполнению вокальных произведений.

Дыхание в пении играет ключевую роль, поскольку оно влияет на силу, красоту и продолжительность звука.

Контроль над длительностью выдоха (вдох, выдох, с, ш, ч) игровые упражнения (трубочки, осенний листопад, воздушные шары), Конечно для занятия надо подготовить материал.

На занятиях часто применяем некоторые дыхательные упражнения по вокальной системе Емельянова (ладошки, обхвати плечи, насос) и др.

Одна из главных причин фальшивого пения – плохая координация между слухом и голосом. Наша основная задача добиться в хоре – ансамблевого унисона.

Работа над интонацией начинается с пения звукоряда, простых «попевок» из двух - трех звуков, в которых необходимо закрепить интонационную чистоту. Для лучшего запоминания нот использую различные видео приложения видео загадки, квесты, ребусы. Благодаря таким приёмам дети очень быстро запоминают ноты.

Когда работаю над низкими, средними и высокими регистрами использую игры:

«Жук жужжит». «ЖЖЖЖЖ» Во время произнесения звука «Ж» рука показывает изменяющуюся высоту звука, кружение. Сначала звук поднимается, потом опускается - голос следует за рукой. Когда жук «садится», ребенок делает паузу, сидит, расправляет крылышки, и снова «летит»

«Комарики» «3333» Комар летает на разной высоте, произнося звук «З». Когда комара ловят, делается резкое движение кистью, и звук прекращается. Или наоборот - комар снова уходит, и нужно «поймать» его. Это упражнение развивает точность интонирования и контроль над звуком на различных высотах.

«Звук мотора». «РРРРР» Звук «Р» изображает звук работающего мотора. Для начала мотоцикл едет по ровной дороге. При поворотах руки должны имитировать рулевое управление, и звук может немного меняться, повышаться или понижаться. С ускорением темпа увеличивается скорость звука.

В дополнение в своей работе, особенно с младшими детьми, я часто использую скороговорки, направленные на проработку различных согласных. Дети любят скороговорки, поэтому стоит выучить несколько популярных и применять их как можно чаще. Скороговорки можно превратить в игру с разнообразными вариантами исполнения:

1. Произнесите скороговорку медленно.
2. Произнести скороговорку, подбирая ритм, например, хлопая в ладоши.
3. Полезно изменять темп речи и громкость: говорить тихо, громко, шепотом
4. Обращайте внимание на интонацию при произнесении скороговорок, они включают в себя ритм, силу звучания, темп, ударения и фразы.

При работе с хором в процессе распевок скороговорки мы начинаем с пения на одной ноте, затем переходим к интервалам от малой секунды до кварты. Дети очень любят петь скороговорки под бит (бит можно записать самим, в различных темпах и с разной фактурой), я пользуюсь приложением learning music.)

При работе с дикцией очень эффективны: весёлые разминки, чистоговорки, мы их пропеваем в разных темпах и меняем высоту звуков.

Сейчас очень популярно, можно сказать даже актуальный тренд в современном репертуаре, сопровождать исполнение песен хлопками, движениями и щелчками.

Применение ритмических игр в хоре имеют практическую пользу: метроритмические навыки, удержание точного темпа, воспитание двигательной координации. Демонстрация ритмического рисунка тоже оформляется при помощи видеомонтажа.

Инновационный подход к изучению хорового произведения с использованием аудиозаписи, видеозаписей открывает новые возможности для обучения и развития музыкальных навыков. Вот несколько ключевых аспектов этого подхода:

1. Можно продемонстрировать видео детям выбранного произведения.
2. Можно слушать запись произведения несколько раз, концентрируясь на различных аспектах: мелодии, гармонии, ритме, динамике, темпе.
3. В таком формате можно провести разбор формы произведения, выявление основных тем и их развития.
4. Внимание к нюансам исполнения, таким как фразировка, артикуляция, темп.
5. Применение программ и приложения для замедления темпа, повторения фрагментов, выделения отдельных партий.
6. Запись собственного исполнения и сравнения, самоанализа.
7. Исполнения хоровых произведений под фонограмму.

Использование современных технологий и подходов делает обучение более актуальными. Новые методы часто позволяют достигать лучших результатов в более короткие сроки.

Важно помнить: Необходимо регулярно оценивать эффективность инновационных методик и вносить необходимые корректировки. Таким образом, изложенные инновационные формы и методы работы на занятиях с хором, несомненно, расширяют возможности современного образовательного процесса, поэтому их необходимо активно внедрять в практику работы с хором.

В процессе исследования были использованы следующие инновационные методы и формы обучения: игровые методы: использование музыкально-дидактических игр, хоровых игр, ритмических упражнений для развития музыкального слуха, чувства ритма, вокально-хоровых навыков и интереса к пению. Творческая группа педагогов провели диагностику и анализ результатов в процентах для исследования эффективности исходного уровня.

Таблица результатов, демонстрирующая процентное соотношение уровней развития при исследовании младшего хорового коллектива

№	Критерий оценки	Уровень развития	До апробации%	После Апробации%	Изменения%
1	Развитие музыкального слуха	высокий	20	50	+30
		средний	50	40	-10
		низкий	30	10	-20
2	Развитие исполнительского мастерства	высокий	15	35	+20
		средний	60	50	-10
		низкий	25	15	-10
3	Развитие чувства ритма	высокий	25	50	+25
		средний	55	40	-15
		низкий	20	10	-10
4	Развитие дикции и интонации	высокий	30	60	+30
		средний	50	30	-20
		низкий	20	10	-10
5	Качество звука	высокий	20	40	+20
		средний	55	45	-10
		низкий	25	15	-10
6	Выразительность исполнения	высокий	15	40	+25
		средний	60	50	-10
		низкий	25	10	-15

Анализ результатов:

Представленная таблица наглядно демонстрирует положительную динамику развития музыкальных способностей и исполнительского мастерства младших хористов после исследования инновационных методов и форм работы. Данные результаты свидетельствуют о высокой эффективности использованных инновационных методов и форм работы.

Выводы: Исследования показали, что инновационные методы и формы работы способствуют комплексному развитию музыкальных способностей и исполнительского мастерства младших хористов. Наиболее эффективными оказались методы, направленные на развитие музыкального слуха, чувства ритма, дикции, интонации и выразительности исполнения. Полученные результаты могут служить основанием для дальнейшего внедрения инноваций в практику хорового образования.

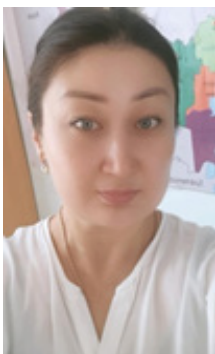

Список литературы:

1. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики. М. Музыка, 2000
2. Халабузарь П., Попов В. Теория и методика музыкального воспитания. – СПб., 2000
3. Белунцов В. Новейший самоучитель работы на компьютере для музыкантов. М. «ДЕССКОМ», 2001
4. Стулова Г.П. «Хоровое пение. Методика работы с детским хором» учебное пособие. Ранее издавалось под названием «Хоровое пение в школе», 2004
5. Сорокумова Е.А. Функции учителя в инновационном обучении / Вестник МГТУ им. М.А. Шолохова. Педагогика и психология, 2009
6. Шереметьев В.А. «Пение и воспитание детей в хоре: Методика и опыт работы вокально-хоровой школы «Мечта»» - учебно-методическое пособие, 2011
7. Морозов В.П. «Сольное, хоровое пение, сценическая речь: методические рекомендации», 2013
8. Струве Г.А. Хоровое сольфеджио: Методическое пособие для детского хора по развитию музыкальной грамотности. СПб: Композитор-Санкт-Петербург, 2014

ИГРОВЫЕ ФОРМЫ КАК ОСНОВНОЙ МЕТОД РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ СЛУХА

Есильбаева Г.И., учитель начальных классов
КГУ «Специальная школа-интернат №3 «Мейірім»
управления образования акимата Жамбылской области

Аннотация. В статье рассматривается применение игровых технологий на уроке математики как средство формирования познавательной активности учащихся с нарушением слуха; классификация различных дидактических игр; разработки дидактических игр, применяемых на уроках математики. Для повышения уровня активности учащихся на уроке, необходимо вовлечь детей в процесс получения знаний. Одним из наиболее эффективных средств развития познавательных способностей является использование игровых форм на уроках математики. Как показывает практика, во время игры учащиеся сохраняют сосредоточенность и заинтересованность.

Ключевые слова: инклюзивное образование, коррекция, интергация.

дети с нарушением слуха.

Введение. В современных условиях развития непрерывного образования в республике значительное место отводится начальной школе, где формируются необходимые для жизненного развития ребёнка знания, умения и навыки. Для этого необходимо осуществлять поиск новых, современных методов активного обучения. Необходимо делать значительный упор на личностно-ориентированный подход и диалоговые формы обучения учащихся начальных классов. Кроме того, основной тенденцией развития начальной школы является ориентация на развивающее обучение. При обучении детей с нарушением слуха необходимо искать такие формы подачи материала, которые отличались бы наибольшей визуализацией, использовать элементы коррекционной работы, например, применять в обучении словарь понятий по математике, а также программы информационной поддержки процесса обучения.

Младший школьный возраст является сензитивным для формирования математических понятий, благодаря перестройке мышления и потребности в учебной деятельности. В начальной школе в основном формируются элементарные понятия первой ступени. В дальнейшем происходит развитие более сложных понятий. Универсальной методики формирования не существует. Часть из них опирается на чувственное восприятие, наглядность и житейский опыт ученика, другая часть на практическую деятельность, третья на теоретические знания. Поскольку математические понятия являются результатом абстрагирования реальных явлений окружающей действительности, стоит полагать, что формирование именно математических понятий будет успешно при опоре на приемы наглядности, чувственного восприятия, а также житейского опыта обучающихся.

Игра имеет важное значение в жизни ребенка. Каков ребенок в игре, таким во многом он будет в работе, когда вырастет. Поэтому воспитание будущего деятеля происходит, прежде всего, в игре. Игра - наиболее доступный для детей вид деятельности, способ переработки полученных из окружающего мира впечатлений, знаний. В игре ярко проявляются особенности мышления и воображения ребенка, его эмоциональность, активность, развивающаяся потребность в общении. Чем старше становятся дети, чем выше оказывается уровень их общего развития, тем более ценной бывает игра для становления самостоятельных форм поведения: у детей появляется возможность самим намечать сюжет или организовывать игры с правилами (дидактические, подвижные), находить партнеров, ставить цель и выбирать средства для реализации своих замыслов. Игра требует от ребенка умения устанавливать взаимоотношения с товарищами. В этих

неформальных детских объединениях проявляются разные черты характера ребенка, его привычки, интересы, представления об окружающем, различные умения, например, умение самостоятельно находить выход из возникающих в игре проблемных ситуаций, руководствуясь известными нормами и правилами поведения, или умение самостоятельно организовывать реальную трудовую деятельность для решения игровых задач. Игра - подлинная социальная практика ребенка, его реальная жизнь в обществе сверстников. В игре, как в фокусе, собираются, в ней проявляются и через нее формируются все стороны психической жизни личности. Игра единодушно признается уникальным средством всестороннего развития личности ребенка, источником усвоения самых разнообразных знаний и умений, называл игру, гигантской кладовой, настоящей творческой мысли будущего человека.

Учителю необходимо заинтересовать детей материалом, вводя игры и игровые ситуации: им легче запоминается то, что интересно. Руководствуясь игрой, учитель сохраняет самостоятельность детей, развивает их инициативу, фантазию. Большое значение в этот период имеют совместные игры со сверстниками. В таких играх дети учатся терпению и оперативности - тем качествам, которые делают ребенка и учителя партнерами, людьми, способными открыть друг другу свои мысли и чувства в интересах общего дела. Интересная игра повышает умственную активность ребенка, и он может решить более трудную задачу чем на занятии. Игра – это только один из методов, и она дает хорошие результаты только в сочетании с другими: наблюдением, беседами, чтением и т.д. Играя, дети учатся применять свои знания и умения на практике, пользоваться ими в разных условиях. Их объединяет общая цель, совместные усилия к достижению, общие переживания. Игровые переживания оставляют глубокий след в сознании ребенка и способствуют формированию добрых чувств, благородных стремлений, навыков коллективной жизни. Игра имеет большое образовательное значение, она тесно связана с обучением на занятиях, с наблюдениями повседневной жизни. Они учатся решать самостоятельно игровые задачи, находить лучший способ осуществления задуманного. Пользоваться своими знаниями, выражать их словами. Нередко игра служит поводом для сообщения новых знаний, для расширения кругозора.

Прежде чем говорить о развитии умственных действий в процессе игры, необходимо перечислить основные этапы, через которые должно проходить формирование всякого умственного действия и связано с ним понятия:

- этап формирования действия на материальных предметах или материальных моделях заместителях;
- этап формирования того же действия в плане громкой речи;
- этап формирования собственно умственного действия.

Если на начальных этапах развития требуется предмет заместитель и относительно развернутое действие с ним, то на более позднем этапе развития игры, предмет выступает через слова – названия уже как знак вещи, а действие – как сокращенные и обобщенные жесты, сопровождающиеся речью. Таким образом, игровые действия носят промежуточный характер умственных действий со значениями предметов, совершающихся на внешние действия.

Можно выделить шесть известных организационных форм игровой деятельности: индивидуальную, одиночную, парную, групповую, коллективную и массовую формы игры. К индивидуальным формам игр можно отнести игру одного человека с самим собой во сне и наяву, а также с различными предметами и звуками. Одиночная игра – это деятельность одного игрока в системе имитационных моделей с прямой и обратной связью от результатов достижения поставленной цели; 21 Парная форма игры – это игра одного человека с другим человеком, как правило в обстановке соревнования и соперничества; Групповая форма игры – это групповая игра трех или более соперников, преследующих в обстановке соревнования одну и ту же цель; Коллективная форма игры – это групповая игра, в которой соревнование между отдельными игроками заменяют команды соперников; Массовая форма игры – это есть тиражированная одиночная игра с прямой или обратной связью от общей цели, которую одновременно преследуют миллионы людей.

В жизни ребенка с нарушенным слухом роль игры не менее важна, чем для слышащего, для которого она является основой развития воображения, образного мышления и речевого общения. Снижение слуха и связанная с ним задержка речевого развития, низкие потребности в общении отрицательно сказывается на становлении предметной и игровой деятельности. Более поздние сроки формирования действий с предметами обуславливают своеобразие и низкий уровень игры, запаздывание ее сроков по сравнению с играми слышащих детей. Несмотря на то, что дети с нарушениями слуха испытывают интерес к игре и охотно играют, их игры дольше, чем у слышащих задерживаются на предметно-процессуальном уровне. Они значительно беднее по содержанию и отражают преимущественно хорошо знакомые бытовые действия. Дети с нарушениями слуха нередко воспроизводят в играх второстепенные, преимущественно предметные действия. Не отражая существенные элементы, не постигая внутренние смысловые отношения. Наблюдается тенденция к однообразному механическому повтору знакомых игр. Наиболее характерны для детей с нарушенным слухом трудности игрового замещения, когда осуществляется перенос игровых действий на предметы, выполняющие в быту другие функции. Отвлечься от данного предмета, перенести слово в новую ситуацию, нетипичную для употребления, очень сложно, так как слово длительное время было закреплено за одним предметом. В развитии детей с нарушениями слуха игра должна выполнять не меньшую роль, чем в развитии их слышащих сверстников. Дети с нарушениями слуха играют не менее охотно, чем нормально слышащие дети. Однако наряду с этим игры детей с нарушениями слуха имеют ряд особенностей, отличающих их от игр, нормально слышащих детей. Игры детей с нарушениями слуха, как и игры, нормально слышащих детей, отражают реальную действительность. Без работы, направленной на расширение опыта детей с нарушениями слуха, задерживается общественно-мотивационный план игры, преобладают бытовые игры с ограниченным кругом отношений. Дети с нарушениями слуха не могут самостоятельно осознать скрытые отношения, зато наглядно-действенные детально и педантично отражаются в их играх.

Задача дидактической игры заключается в том, чтобы научить детей правильно, полно и точно воспринимать предметы, их свойства и отношения (величину, форму, цвет, пространственные отношения и т. д.), сформировать сенсорные эталоны. Дидактическая игра стимулирует умственное развитие, способствует овладению различными видами деятельности (рисованием, конструированием) и расширению представлений об окружающем мире. Этот вид игры проводится на специальных занятиях один раз в неделю на протяжении всех годов обучения. Кроме специальных игровых занятий, дидактическая игра как методический прием используется и на других занятиях: по изобразительной деятельности, ознакомлению с окружающим миром, развитию речи, формированию элементарных математических представлений.

Классификация дидактических математических игр разделяется на 5 признаков:

1. Подбор картинок по парам. Самое простое задание в такой игре - нахождение среди разных картинок двух совершенно одинаковых: две шапочки одинаковые и по цвету, и по фасону, или две куклы, внешне ничем не отличающиеся. Затем задание усложняется: ребёнок объединяет картинки не только по внешним признакам, но и по смыслу: например, найти среди всех картинок два самолёта, два яблока. И самолёты, и яблоки, изображенные на картинке, могут быть разные и по форме, и по цвету, но их объединяет, делает их похожими принадлежность к одному виду предметов. 2. Подбор картинок по общему признаку. Здесь требуется некоторое обобщение, установление связи между предметами. Например, в игре «Что растёт в саду (в лесу, в огороде)?» дети подбирают картинки с соответствующими изображениями растений, соотносят с местом их произрастания, объединяют по этому признаку картинки. Или игра «А что было потом?» дети подбирают иллюстрации к какой-либо сказке с учётом последовательности развития сюжетных действий.

3. Запоминание состава количества и расположения картинок. Игры проводятся так же, как и с предметами. Например, в игре «Отгадай, какую картинку спрятали» дети должны запомнить содержание картинок, а затем определить, какую из них перевернули вниз рисунком. Эта игра направлена на развитие памяти, запоминания и припоминания.

Игровыми дидактическими задачами этого вида игр является также закрепление у детей знаний о количественном и порядковом счёте, о пространственном расположении картинок на столе (справа, слева, сверху, внизу, сбоку, впереди и др.), умение рассказать связано о тех изменениях, которые произошли с картинками, об их содержании.

4. Описание, рассказ о картинке с показом действий, движений. В таких играх воспитатель ставит обучающую задачу: развивать не только речь детей, но и воображение, творчество. Часто ребёнок для того, чтобы играющие отгадали, что 38 нарисовано на картинке, прибегает к имитации движений, или голосу животного. Например, в игре «Отгадай, кто это?» ребёнок, взявший у водящего карточку, внимательно её рассматривает, затем изображает звук и движение (кошки, собаки, петуха, лягушки и др.). Такое задание даётся в игре с детьми младшей группы. В более старших группах решаются задачи посложнее: одни дети изображают действие, нарисованное на картине, другие - отгадывают, кто нарисован на картине, что делают там люди, например, пожарники тушат пожар, оркестр играет на различных инструментах. В этих играх формируются такие ценные качества личности ребёнка, как способность к перевоплощению, к творческому поиску в создании необходимого образа.

5. Составление разрезных картинок и кубиков. Задача этого вида игр - учить детей логическому мышлению, играя, ребёнок сравнивает, сопоставляет, объединяет отдельные части в целый образ. Этот вид дидактической игрушки выделяли и ценили известные советские педагоги.

Словесные игры построены на словах и действиях играющих. В таких играх дети учатся думать о вещах, которые они в данное время непосредственно не воспринимают. Эта игра учит опираться в решении задачи на представление о ранее воспринятых предметах.

Рекомендации.

Рекомендации педагогам:

- развивать умственные способности через овладение действиям и замещения, и наглядного моделирования в различных видах деятельности;
- учить составлять группу отдельных предметов
- учить выделять предметы по значению и характерным признакам;
- учить сравнивать предметы;
- развивать быстроту мышления через дидактические игры;
- побуждать делать самостоятельные выводы;
- учить отвечать на вопросы, делать умозаключения;
- учить устанавливать причинно-следственные связи;
- учить выявлять и связывать те стороны ситуации, свойства предметов и явлений, которые существенны для решения поставленной задачи;
- способствовать переходу к решению задач в уме.

Заключение. Подтверждена эффективность использования в учебном процессе разработанной методической системы обучения математике учеников начальных классов с нарушением слуха на основе осуществления индивидуального подхода, обеспечивающей высокий уровень наглядности, развитие мышления и активной речи детей, повышение уровня математической подготовки данной категории учащихся. Использование образовательных ресурсов в обучении детей должно происходить под контролем педагогов. Процесс использования образовательных ресурсов должен соответствовать санитарно-гигиеническим требованиям. Также учителям необходимо осуществлять контрольно-оценочную деятельность результатов внедрения образовательных ресурсов. Использован комплекс инновационных форм и методов обучения, включая традиционные. Совокупность различных форм, методов и средств в формировании математических понятий у учащихся начальных классов с нарушением слуха позволит добиться учителем поставленной цели, а значит, в результате повысится эффективность выполненной работы.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Афанасьев Л.Д. Дидактическая игра. 2020.
2. Акулино В. О. Педагогические условия формирования гуманности у младших школьников в игровой деятельности. М.2021.
3. Арсентьева В.П. Экологическое воспитание дошкольников. Смоленск, 2021.
4. Окружающий мир в дидактических играх школьников: 2022.

5. Формирование общественной направленности ребёнка школьника в игре. 2021.
6. Гозова, А.П. Особенности решения логических задач глухими учащимися. 2021.
7. Совершенствование учебной деятельности младших глухих школьников на уроках математики. 2021.
8. Человек как предмет познания. Дидактические игры и дидактические материалы: число, величина, форма, пространство и время. 2021.
9. Психологические особенности познавательной деятельности детей в условиях дидактической игры. 2021.
10. Бондаренко А.К. Воспитание детей в игре. 2021.

ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА ҚАЗАҚ БАТЫРЛАРЫНЫҢ ҚАҒАРМАНДЫҚ БЕЇНЕСІ АРҚЫЛЫ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ

Жакалакова Салтанат Конакбаевна
Астана қаласы М.Әуезов атындағы №86 мектеп-гимназиясының
тарих пәні мұғалімі, педагог-шебер

*Ешкім іштен батыр болып тумайды:
батырлық та, мінез секілді өскен орта, көрген тәрбиеге
байланысты қалыптасады.
Б.Момышұлы*

Аңдатпа. Жас ұрпақтың бойында патриоттық сезім өз-өзінен қалыптаспайды, ол оқу-тәрбие үдерісінде және мемлекеттік саясат негізінде жүргізілуі қажеттілігін уақыттың өзі көрсетіп отыр. Білім берумен тәрбиенің негізгі міндеттерінің бірі - өз елінің азаматын, патриотын тәрбиелеу.

Өз елінің ұрпағын патриот етіп тәрбиелеу - қай халықтың болса да тәрбиелеу жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Ал қазақ халқында бұл талап әрдайым жоғары деңгейде болған. Ата-бабаларымыз кең байтақ далада мекен еткен де, сондықтан оларға «Атамекен, туған жер» ұғымы әрқашан да қастерлі, әрі қасиетті ұғым болған. Бұл қасиеттер оқушы санасына оқумен, біліммен, үйренумен, ізденумен, талпынумен бітеді.

Тірек сөздер: тарих, патриот, батырлық, қазақ, тақырып

Аннотация. Чувство патриотизма у молодого поколения не формируется само собой, само время показывает необходимость его осуществления в воспитательном процессе и на основе государственной политики.

Воспитать потомка своей страны как патриота – одна из главных задач системы образования любого народа. И эта потребность всегда была на высоком уровне у казахского народа. Наши предки жили в бескрайних степях, поэтому понятие «Родина, родная земля» всегда было для них священным и святым понятием. Эти качества закрепляются в сознании ученика при чтении, познании, обучении, поиске, стремлении.

Ключевые слова: история, патриот, героизм, қазақ, тема

Кіріспе. Патриоттық тәрбие беру әсіресе, оқушыларға тарих пәнінде берілген материалдардың мазмұнының мәні айрықша. Азат елдің келешек жас ұрпағын халқын сүйер, туған жерін аялайтын, ата-бабамыздың салт-дәстүрін ардақтайтын ойлы да іскер, жігерлі де батыл, жан-жақты азамат етіп қалыптастыруда мектепте оқытылатын тарих пәнінің атқаратын ролі үлкен. «Біздің тарихымыз – батырға бай тарих, халқымыз батырлықты биік дәріптеп, азамат пен кісіліктің символы, үлгісі санаған. Батырлық, ерлік ұрпақтан-ұрпаққа ата дәстүр болып қала бермек. Өткенін білмеген, тәлім-тәрбие, ғибрат алмаған халықтың ұрпағы тұл, келешегі тұрлаусыз. Біздің қазақ халқы-батыр халық», - деп

Бауыржан Момышұлы атамыз айтпақшы, батыр болып тумаса да, бұрынғы батырлардай өз елін, жерін құрметтеп, елі үшін қызмет ететін ұлттық дүниетанымы қалыптасқан болашақты тәрбиелеу біздің қолымызда. Патриоттық тәрбие - өскелең ұрпақ үшін, ел болашағын сомдар келешек үшін ауадай қажет, ертеңгі еліміз, ана тіліміз, қазақ елі деген ел есімі жойылып кетпеу үшін бүгіннен бастау алып, кезең кезеңімен үздіксіз сомдалатын ұлы сезім, адамзат тарихының өн бойындағы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан ұлы мақсат.

Патриоттық тәрбие беру – отбасынан басталып, мектеп табалдырығынан аттағанша жалғасын таба бермек. Олай болса, алдымызда отырған білім алушыларға патриоттық тәрбие беруең басты мақсаттардың бірі болуы шарт. Халқымыздың өткен тарихына көз жіберсек, елін, жерін, Отанын қорғауда жанын, тәнін аяп қарап қалмаған батырлар тарихынан отансүйгіштіктің керемет үлгілерін көреміз. Бүгінгі күні тәуелсіздікке қол жеткізіп, егеменді ел болып, қазақ деген ұлт болып отыруымыздың өзі ата-бабаларымыздың теңдесі жоқ ерлігінің арқасы. Болашақ ұрпақ иелері – өз елінің патриоты болуы үшін кішкентай кезінен өз отанының Қазақстан елі екенін, сол елін қорғау борышы екенін бойына сіңіріп халықтық дәстүрге негізделген батыр-бабаларымыздың ерлік дәстүрлерін оқып өсуі керек. Бұл орайда, өз тағдырынан жоғары қойған елдің тәуелсіздігі, «бозторғай жұмыртқалаған» заманды аңсап, елінің, жерінің бүтіндігі үшін ерен өшпесерлік көрсеткен батырлар үлгісінің қайнар көзі – қазақ тарихының әрбір белесінде өмір сүрген тарихи тұлғалар: Қобыланды, Қанжығалы Бөгенбай, Ағыбай, Абылай, Қабанбай, Наурызбай, Баян, Райымбек, Ханкелді, Малайсары сияқты батырлар тұлғасын және қазақ елінің тарихын, салт-дәстүрін, елдігін танып, санасына түйіп, ата-бабаларымыздан қалған мұраларды бойына сіңіріп өскен бүгінгі ұрпақ тәрбиесіне-берер тағлымы мол мұра десек артық айтқандық емес. Бұлар, қазақ халқының қалыптасуында, ол шеті мен бұл шетіне құс қанаты талатын казіргі кең байтақ жерімізді, ата мекенімізді білегінің күшімен, найзасының ұшымен қорғай жүріп бізге аманаттап қалдырған, тәуелсіздігімізді сақтап қалған – қазақ батырлары, халық батырлары, өткен тарихымыздың куәгерлері, тариханамыздың беттерінен орын алған ірі тұлғалар әлемі. Халық қахармандары қай уақытта болмасын халық мүддесі үшін ел еңсесін көтеріп, ерліктің үлгісі бола білді. Елін, атамекенін, халқын, оның ар намысын қорғау, елдігін сақтау үшін ата жауларына қарсы жанқиярлықпен ерлікке барып, көзсіз батырлық көрсетті [3].

Зерттеу бөлімі. Ақын Шәрелхан Әленұлы өз сөзінде «Патриоттық тәрбиені сабақ процесінде де, сабақтан тыс тәрбие саласында да үзбеу керек», - деген екен, ендеше ұстаздар қауымының міндеті, бойында патриоттық сезім күші мықты ұрпақ, ел патриотын тәрбелеп шығару. Патриоттық тәрбие беруде тарих пәні сабақтарының берер үлесі жоғары. Өз іс-тәжірибеме тоқтала кететін болсам, өз сабақтарымды Қ.Мырзалиевтың:

«Ана тілің біліп қой,
Еркіндігің, теңдігің.
Ана тілің біліп қой,

Мақтанышың, елдігің» – деген өлең жолдарынан бастағанды жөн көремін [2]. Бұл жерде Қазақстан мемлекетінің әр азаматы туған тіліне құрметпен қарағаны жөн екенін түсіндіргім келеді. «Тілі жоқтың – елі жоқ» дейді ғой, ендеше ең басты тілімізге құрметпен қарауымыз керек. Мысалы, сабақ барысында мен ауыл ортасында орналасқан ескерткіш тақта туралы видеоролик көрсете отырып, ауылымыздан аттанған азаматтар арасынан шыққан батырлар туралы мәліметті беремін. Олар біреудің-атасы, ағасы. Өз атасының «ел батыры» атануы оқушы бойында мақтаныш сезімін ұялататыны сөзсіз. Оның бойында «Мен де сондай болсам»-деген ой туатынына сенемін. Және де «Оқуға құштар мектеп» жобасы аясында батырлық, ерлік мәселесі төңірегінде қандай шығармалар оқығанын, қандай шығармаларды оқуды ойлап жүргендігі жайындағы пікірлері жөнінде әңгімелер өткіземін. Тарих сабағын әдебиет, география пәндерімен байланыстырып өткізу, оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал етеді. Мысалы: жай тақырыпты меңгеріп қана қоймай, батырлар қай жерде шайқасты, қандай тарихи атаулы жерлер бар, қай өзеннің бойында болған оқиға екеніне толық талдау жасаса, толық мазмұнды материал игереді. Өз сөзімді қортындылай келешегі ерліктің өшпес мұрасына айналған шығармаларды оқи отырып, патриоттық сезімді шыңдалған, шығармашылық деңгейі мен патриоттық санасы биік, өз жерінің ұлттық мұрасы мен рухани құндылықтарын бойына жинаған, ұлтжанды,

азаматтық борыш құзіреттілігі жоғары, туған елі мен жері үшін мақтана білетін азамат тәрбиеленеді деген ойдамын. Біз заманға сана сезімі жоғары, намысы қалыптасқан, әрбір адамның жеке басы мен бостандығын құрметтейтін, қандай еңбекті болса да қадірлейтін, ана мен баланы қорғайтын, мүгедектерге, зейнеткерлерге қамқор болатын, ардагерлер мен отан қорғаушыларды ардақ тұтатын қоғам құруға тиіспіз.

Сондықтан да мен өз сабақтарымда тарихи шығармалардан оқиганы сипаттайтын үзіндіні оқу арқылы, қосымша дерек көздерін пайдалана отырып, оқушылардың бойында адамгершілік, батырлық, Отансүйгіштік, адалдық, қайырымдылық, мейірімділік қасиеттердің қалыптасуына ерекше назар аударамын. Оқушылар жағымды кейіпкерлерге еліктейді, одан үлгі алады. Ал тарихта қаншама үлгі алар батырлар, хандар, қайраткерлер бар, оларды орнымен мақтан тұту, сабақтың бөлімдеріне тиісті деңгейде пайдалана білу мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Сабақ барысында ұстаз түрлі әдіс-тәсілдерді қолданып оларды әсерлі, ерекше сезіммен жеткізе білу өте маңызды. Оқу фильмдерінің фрагменттері, тарихи романнан немесе шығармадан оқылған 1-2 минуттық әсерлі үзінді, мұғалімнің дауыс ырғағы тақырыптың мазмұнына сай түсіндіру арқылы оқушыларды қызықтыра білу керек.

Практикалық қолдану. Сабақтың тақырыбына сәйкес туған жер, Отан туралы мақал-мәтелдер, қазақтың би-шешендерінің сөздерін, жыраулар сөздерін қолдану, Түрік қағанаты заманында қолбасшы болған Күлтегіннің, Тоныкөктің, Оғыз батырдың түркіелін жаудан қорғаудағы ерлік істері, әскери жорықтары, даналығы оқушылар бойында патриоттық сезімнің қалыптастырудың жолы болып табылады. Мен сабақ барысында оқушыларға ерлік, патриоттық, Отан, туған ел, өскен жер, билер, батырлар туралы мақал-мәтелдер жаттату, айтқызу, сөзжұмбақтар, жұмбақтар шешкізу, әртүрлі танымдық ойындар ұйымдастыру т.б. жұмыстар жүргіземін. Оқушының сөздік қорын байыту мақсатында сөздік жұмысын жүргізіп архаизмдер, көнерген сөздер, оның мән-мағынасын түсіндіруге назар аударамын.

Мысалы 5-сыныпта «Хан Абылай» деген тақырыпты оқу барысында қазақ халқының аса көрнекті, саяси мемлекет қайраткері Абылайханның өмірі және қызметімен таныстырып, жиырма жасында қан майданда ерлігі мен танылғанын, өз халқын, елін, жерін қорғау үшін бар күш-жігерін жұмсаған қолбасшы, дипломат болғандығын ашып көрсету мақсатында «Хронологиялық кесте», «Тарихи тағылым» әдістерін, бейнеролик үзінділерін пайдаланамын. «5қадам» әдісі арқылы оқушылардың оқыған мәтін бойынша білімдерін тексеремін. Ол үшін тақтаға бірнеше оқушылар шығады, барлық оқушыларға бірдей сұрақтар қойылып, дұрыс жауап берген оқушы бір қадамға жылжып отырады. 5 қадамды толық басқан оқушы жеңімпаз атанады.

Абылайханның лақап аты қандай?

Неліктен батыр Абылайхан деп атады?

Қабанбай батыр атағын кім берді?

Абылайхан қай жерде дүниеге келген?

«Ер қаруы – бес қару» атты тақырыпты өту барысында соғыс кезінде қазақ батырларының жекпе-жек айқастары бес қару түрімен өткендігі туралы, қару түрлері: шоқпар, найза, садақ және т.б мағлұмат беремін, бейнероликті көрсете отырып қарулардың бөліну түрлерін көрсетемін. Оқушыларға ой тастау мақсатында адамдар бес қаруды не мақсатпен жасады деп сұрақ беру арқылы туған жерді қорғау, Отанын сүю мақсатында деп ой тұжырымдаймын. АКТ-ны пайдалана отырып, «Кластер», «Ассоциограмма» тәсілдері мен қазақ батырларының сауыт түрлерінен де (кіреуке, көбе сауыт, берен сауыт) мағлұмат беремін. Сабақты қорытындылау барысында мәтін бойынша «Конверт-сұрақ» әдісімен сұрақтар беріп, батырдың бойынан табылатын бес қаруды ата деп тапсырма беремін. Сабақ соңында «Мен бейбіт өмірді сүйемін» тақырыбында шағын мәтін немесе ой-толғау жазып келуді тапсырамын.

Туған жерге деген ыстық сезімнің, атамекенге деген құрмет пен қадір қасиеттің Ұлы дала ойшылдары Қорқыт ата, Асан қайғы, Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн, Мақмұт Қашқари тағы басқалардың шығармаларынан орын алғанын көреміз. Өз халқына, ұлтына деген патриоттық сезімді қазақ ағартушылары Шоқан Уалиханов, Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев шығармаларынан да көруге болады.

5-сыныпта «Ескі қорғандардың сыры» тақырыбын өткен кезде Отырар қаласының

тарихына қысқаша шолу жасап, оның қаһарман қала екендігін, осы қаланың билеушісі Қайырхан туралы оқушыларға мағлұмат беру арқылы өз елін, жерін табандылықпен қорғаған батыл, ержүрек батырлығына назар аударамын. Бұл тақырыпты өту барысында біздің Шығыс Қазақстан жеріндегі Қаракерей Қабанбай жайлы деректермен де таныстырамын. Ұлы қолбасшы Қабанбай батырдың азан шақырып қойған аты – Ерасыл. Зайсандағы Керей ішіндегі нағашы жұртында ер жеткен Ерасыл өзіне шапқан жабайы қабандарды жайратады. Қазақ халқы оның бұл батылдығын, жүректілігін құрметтеп, «Қабан» атты лақап атпен атағандығына байланысты тарихи оқиғаны әңгімелеп беремін. Азаттық жолындағы елін қорғаған сүйікті батырына халық «Нарбала, Избасар, Дарабоз, Хан батыр, Көкірек әулие» деген ат-есімдер берген. Жеті жасында әкесін Қожағұлды, он алты жасында ағасы Есенбайды өлтірген жоңғар шапқыншыларына деген Қабанбай батырдың ыза-кегі көрінеді. 1717 жылы 26 жасында Найман түмендерінің басын қосып, туған елі мен жерін қорғау үшін жасаған жорықтары, 1752-1754 жылдар аралығында Іле, Балқаш, Қаратал өңірлерін, осыдан кейін Үржар мен Қатынсуды, Алакөл мен Барлықты, баспан-Базар, Шорға, Маңырақ, Зайсан, Марқакөл, Күршім жерлеріназат ету шайқастары туралы деректермен таныстырамын. Оқушылардың Нарбала батырдың ерлігін сүйсіне тыңдау арқылы ержүрек бабамыздың ерлік істерін ойша көз алдарына елестетіп, олардың батыл, ержүрек, намысшыл болуына ықпал етемін [1].

Ұсыныс. Атақты Мәшһүр Жүсіп Көпей: «Қазақта Қаракерей Қабанбайдан асқан батыр болған емес», - деп бағаласа, әйгілі ғалым Құрбанғали Халид: «Шығыстың бес тарихы» еңбегінде: «Абылайханның дәуірінде батыр және әскер басы болып келген адамдар–Қаракерей Қабанбай батыр, Алтыбай батыр, Ақтамберді батыр, Еспембет батыр, Матай Шөңкей батыр, Керей Жәнібек батыр, Бура Абантай батыр, Бәсентиын Малайсары батыр және басқалар. Бұлардың әрқайсысы батырлықтарымен асқақ атақ, абырой алған болса да, олардың батырлығынан өресі биік Қабанбай батыр еді», -деп жазып қалдырғандай Дарабоз бабамыздың ерлігі, туған елі мен жеріне деген шексіз сүйіспеншілігі жас ұрпаққа зор үлгі болып саналатынын әр сабақта осы тәсілдерді қолдану арқылы оқытуды ұсынамын [4].

Қорытынды. Шежірелі тарихымызда аты мен ерлік істері аңызға айналған ардақты Қабанбай бабамыздың, қазақ халқының қаһарман батырлары Абылайхан, Бөгенбай, Барақ батырлардың алып тұлғасы биіктеп, келешек ұрпаққа үлгі болатындай жарық жұлдыздай жарқырайтынына көзіміз жетуде. Олардың ерлігі – туған халқының намысын қамшылайтын, күш-қайратын жігерлендіретін қасиетімен қастерлі. Елінің бірлігі мен берекесін, жерінің амандығын мұрат еткен батырларымыздың өшпес өрлігі мен ерліктері қазақ тарихының төрінде, елінің жүрегінде мәңгілікке қалары сөзсіз. Сондықтан бабаларымыздың жасаған тарихи ерліктің құнын жүрегімізбен түсініп, бар болмысымызбен сезініп, қадірін бағалауымыз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Дүйсебаев А.Қ. Қазақ батырларының қаһармандық бейнесі арқылы оқушыларды отансүйгіштікке тәрбиелеудің педагогикалық шарттары: пед.ғыл.канд. автореф. ҚР. Алматы, 2006. -30б
2. «Қазақ әдебиеті». Мектеп 2018ж.
3. «Қазақ әдебиеті». Атамұра. Алматы 2019ж
4. Шашақова А.Халық - тәлім-тәрбие бастауы. Алматы: Рауан,1994ж

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ҮШІН ҚАНДАҰ ЖАҒДАҰЛАР ҚАЖЕТ?

Астана қаласы, Алматы ауданы №30 мектеп-гимназия
Бастауыш сынып мұғалімі Жакишева Нүриля Бортеновна

Инклюзивті білім беру – барлық кемсітушілік формасына тосқауыл қоятын, білім алушының білім алудағы әртүрлі қажеттіліктері мен алуан түрлілігін есепке ала отырып, сапалы білім беруді қамтамасыз етуге бағытталған, жалпы білім беруді дамытудың үздіксіз процесі.

Инклюзивті білім беру балалардың физикалық, психикалық, зияткерлік, мәдени-этникалық, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына ерекше білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың сапалы білім алуы үшін әлеуметтік бейімделуін, социумге кірігуін көздейді.

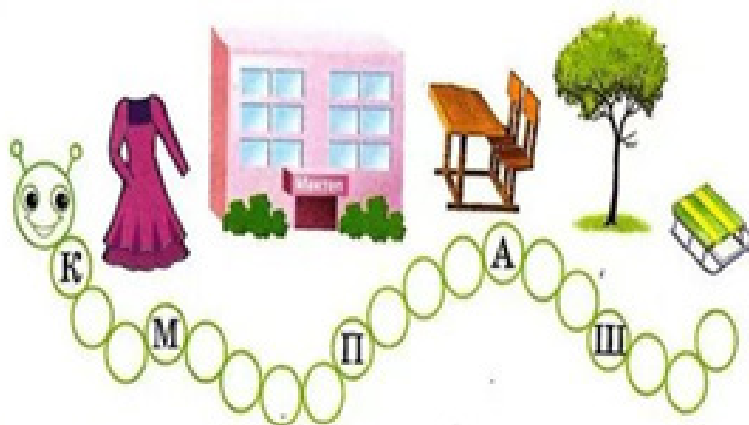
Білім алу үшін арнаулы жағдайлар – ерекше білім беруді қажет ететін адамдардың (балалардың), сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балалардың оларсыз білім беру бағдарламаларын меңгеруі мүмкін болмайтын, оқу, сондай-ақ арнаулы, жеке дамыту мен түзеу-дамыту бағдарламаларын және оқыту әдістерін, техникалық, оқу және өзге де құралдарды, тыныс-тіршілік ортасын, психологиялық-педагогикалық қолдап отыруды, медициналық, әлеуметтік және өзге де көрсетілетін қызметтерді қамтитын жағдайлар.

Оқу сауаттылығы – жазбаша мәтіндерді түсіну және оларға рефлексия жасау қабілеті. Білім алушылар диаграммалар, суреттер, карталар, кестелер және графиктер түрінде берілген әртүрлі жанрдағы мәтінді түсінуді, ақпаратты табу, мәтінді түсіндіру, оның мазмұны туралы ойлану, оның мәні мен мағынасын бағалау қабілетін көрсетуі тиіс.

Оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін бастауыш сыныптардан бастап әртүрлі мәтіндерді, соның ішінде электронды мәтіндерді қолдану қажет, өйткені білім алушылар диаграммалар, суреттер, карталар, кестелер мен графиктер түрінде ұсынылған әртүрлі жанрдағы мәтінді түсінуді, мәтінді түсіндіру, оның мазмұны туралы ойлану, оның мәні мен мағынасын бағалау қабілетін көрсетуі қажет.

Ерекше білім беруді қажет ететін Ислам оқушым сурет арқылы берілген тапсырмаларды қызыға орындайды.

Мынадай тапсырма түрлерін: сөз, сөйлем құрастырады, көңіл күйі жақсы болса, дәптерге де жазады.

9 - тапсырма. Сурет бойынша үш сөйлем жаз.

Оқу сауаттылығы дағдыларын тек тілдік пәндердің сабақтарында ғана емес, пәнаралық мәнмәтінде де дамыту қажет, ол үшін:

- оқуға үйретуді басқа пәндермен кіріктіру;
- тілдерді және басқа пәндерді оқытатын мұғалімдер арасындағы ынтымақтастықты нығайту;
- оқудың әртүрлі стратегияларын қолдану дағдыларын дамыту, атап айтқанда, білім алушылардың оқығанын біріктіру, жинақтау және бағалау дағдыларын дамыту;
- өз пікірін білдіруді қажет ететін тапсырмаларды қолдану (ашық сұрақтардың көмегімен);
- оқылатын мәтінді таңдауда сараланған тәсілді қолдану, белгісіз сөздердің үлесі немесе оның байланысы мен құрылымы арқылы мәтіннің күрделілігін анықтау;
- цифрлық мәтіндермен, соның ішінде интернет-ортада жұмыс жасау дағдыларын дамытуға машықтандыру;
- оқу және цифрлық сауаттылыққа үйрету бағдарламасын кіріктіру және т.б. ұсынылады.

Инклюзивті мәдениетті дамыту:

- білім беру ұйымы қоғамдастығын құру,
- инклюзивті құндылықтарды қабылдау.

Инклюзивті мәдениетті құру ынтымақтастық идеяларын бөлісетін, өзінің барлық қатысушыларының дамуын ынталандыратын қауіпсіз, төзімділік танытатын (толерантты), әр адамның құндылығы барлығына қатысты жетістікке негізделген қоғамдастық құруға ықпал етеді. Мұндай мәдениет барлық жаңа қызметкерлер, білім алушылар, ұйым әкімдігі және ата-аналар қабылдайтын жалпы инклюзивті құндылықтарды қалыптастырады. Инклюзивті мәдениетте бұл принциптер мен құндылықтар бүкіл ұйымның саясатына қатысты шешімдерге де, әр топтың оқу тәжірибесіне де әсер етеді. Ұйымның дамуы тұрақты және үздіксіз процеске айналады.

Инклюзивті білім берудің негізгі құндылықтары:

- Әр бала - жеке тұлға.
- Барлығы оқи алады – оқи алмайтын бала болмайды.
- Әр баланың өз ерекшеліктері, қызығушылықтары, қабілеттері және оқу қажеттіліктері бар.
- Кез-келген түрдегі кемсітушілікке тыйым салу.
- Әр адамның қоғам өміріне қатысу құқығы:
- инклюзивті білім беру мүгедектігі бар адамдардың әлеуметтенуге тең жағдайларда араласу және оларды тарту мүмкіндігін қамтамасыз етеді;
- инклюзивті білім беру шектеулі физикалық мүмкіндіктеріне немесе даму ерекшеліктеріне қарамастан, қоғамның әлеуетті қатысушыларының осы қоғамға айналуына ықпал етеді.
- Бір-біріне төзімділік:
- бір-бірімен тату-тәтті өмір сүруге дайын болу;
- адамдарды барлық кемшіліктерімен қабылдау.
- мүгедектік немесе басқа да даму ерекшеліктері «тасымалдаушы проблема» болып қарастырылмайтын адамның шектеулі мүмкіндіктеріне әлеуметтік ықпал;
- денсаулығы мен әлеуетті мүмкіндігіне сүйене отырып, тұлғалардың даму проблемаларынан арылуды қарастыратын инклюзивті білім берудің түзете-дамытушылық және әлеуметтік-бейімдеушілік бағыттылығы.

Өз тәжірибемнен, әрине мұндай оқушыларға әлі де болса жалпы орта мектептерде оқу балаға да, мұғалімге де қиындықтар туғызады.

Психологиялық-педагогикалық қолдап отыруға:

- 1) тәрбиеленушінің/білім алушының ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтауды және бағалауды;
- 2) ерекше білім беру қажеттіліктері бар педагогтер мен тәрбиеленушінің/білім алушының отбасына консультативтік-әдістемелік көмек көрсетуді;
- 3) ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдарды (балаларды) табысты оқыту,

дамыту және әлеуметтендіру үшін әлеуметтік -психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасауды қамтиды.

Көркем-эстетикалық цикл пәндерінің мұғалімдері дамуында әртүрлі ауытқушылықтары бар балалардың психофизикалық ерекшеліктерін ескеруі тиіс, атап айтқанда: сөйлеу, есту, көру, қоршаған ортаның жағымды жағын қабылдау және эстетикалық қасиеттерді сезіну.

Қорытынды: Қоғамда әлеуметтенуіне, оқу үшін қолайлы және тең жағдайларына, олардың мүмкіндіктеріне қарамастан педагог үшін ең маңызды құндылық балалар болуы керек. Жоғарыда көрсетілген шарттар баланың тұлғасын жоғары құндылық ретінде қабылдауымен, білім алушылардың тұлғасын құрметтеумен, баланың психофизикалық мүмкіндіктеріне қарамастан, оған қолайлы оқу-тәрбие ортасын құрумен сипатталатын гуманистік негізде құрылған инклюзивті білім берудің негізі болып табылады. Инклюзивті білім беретін қазіргі педагог-практиктер мен болашақ педагогтерде ең нәтижелі іс-әрекетке жетелейтін осы құндылықтарды дамытуы керек. Бұны, негізінде, инклюзивті білім беру жағдайында оқу-тәрбие жұмысын құру үшін негіз деп санауға болады.

Өз тәжірибемнен, әрине мұндай оқушыларға әлі де болса жалпы орта мектептерде оқу балаға да, мұғалімге де қиындықтар туғызады.

Әсіресе қала мектептерінде бір сыныпта 30-32 оқушыдан отырады, ерекше білім беруді қажет ететін оқушы бұл ортада жатырқап, жеткілікті ұстаздардың назары жетпей жатады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМ

1. Қазақ тілі: деңгейлік оқу-әдістемелік кешенінің негізгі оқулығы (базалық деңгей)/ Ж.Қ. Түймебаев, Қ. Қадашева, Ұ.О. Асанова. - Алматы, 2013. - 208 б.
2. Айтбаева Б.М. Қазақ тілі (B1 деңгейі) оқулығы. – Қарағанды, 2014. – 205 б.
3. Ата-аналар үшін 5 әдебиет:
Қазақ тілі: деңгейлік оқу-әдістемелік кешенінің негізгі оқулығы (базалық деңгей)/ Ж.Қ. Түймебаев, Қ. Қадашева, Ұ.О. Асанова. - Алматы, 2013. - 208 б.

«ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ» ПӘНІН ОҚЫТУДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ

Жаңаберген Б.Н.
Астана қаласы әкімдігінің «№107 орта мектеп» КММ-нің
информатика пәні мұғалімі

Аннотация

Қазіргі заман – ақпараттық технологиялар дәуірі. Бастауыш сынып оқушылары үшін цифрлық сауаттылықты ерте жастан қалыптастыру маңызды. Бұл оларды болашақта табысты білім алу мен еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болуға дайындайды. Қазіргі білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды пайдалану – заман талабы. «Цифрлық сауаттылық» сабағында компьютерлік бағдарламаларды қолдану оқу процесін заманауи, тиімді және қызықты етеді. Бұл оқушылардың білімін тереңдетуге, логикалық ойлау қабілетін дамытуға және тәжірибелік дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Кілттік сөз

Цифрлық сауаттылық, АКТ, STEM, геймификация

Аннотация

Современность - эпоха информационных технологий. Для младших школьников важно формировать цифровую грамотность в раннем возрасте. Это подготовит их к успешному образованию и конкурентоспособности на рынке труда в будущем. Использование цифровых технологий в современной системе образования – требование

времени. Использование компьютерных программ на уроке «цифровая грамотность» делает процесс обучения более современным, эффективным и интересным. Это позволяет учащимся углублять свои знания, развивать логическое мышление и формировать практические навыки.

Ключевые слова

Цифровая грамотность, ИКТ, STEM, геймификация

Кіріспе

XXI ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Білім берудің негізгі мақсаты - білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әр түрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Осы мақсатты жүзеге асыруда ақпараттық технологияны пайдалану әдісі зор рөл атқарады. Көптеген жаңа технологиялармен қатар соңғы кездері информатика пәні сабақтарында ақпараттық технологиялар жиі қолданылуда. Осыған байланысты күнделікті сабаққа:

мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);

компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта;

интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді.

Мұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметтерді нақтылауға мүмкіндік береді. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын ояту мұғалімнің сабақ өткізу тәсіліне де байланысты. Қазіргі таңда оқудың интерактивті әдіс-тәсілдері өте көп. Педагогикалық ғалым мен озық тәжірибенің бүгінгі даму деңгейінде белгілі болған оқыту әдіс-тәсілдерінің бәрін де еркін игеріп, әрбір нақтылы жағдайларға орай ең тиімдісін таңдап алу және олардың бірнешеуінің жиынтығын түрлендіре тиімді, үйлесімді әрі шығармашылықпен қолдану - сабақтың сәтті өтуінің кепілі. Осы ретте мына мәселелерге баса назар аударғым келеді.

1. Мұғалім сәтсіз өткен сабақтарға өзіндік талдау жасап өз кемшілігін іздеуге әрекет жасау керек.

2. Білім мен тәрбие беруде жариялылық, педагогикалық, ынтымақтастық, ғылыми-әдістемелік, тың ізденістерге сүйене отырып жаңашылдыққа талпыну қажет.

3. Мұғалім күнделікті әр сабағына шығармашылықпен дайындалуы керек. Өйткені, сабақ-мұғалімнің өнері, шығармасы.

Компьютерлік бағдарламаларды қолданудың маңызы

Компьютерлік бағдарламаларды оқу процесіне енгізудің негізгі артықшылықтары:

1. Көрнекілік пен интерактивтілік – Бағдарламалар арқылы күрделі тақырыптарды түсіндіру жеңілдейді. Мысалы, анимациялар, виртуалды зертханалар және симуляциялар оқушылардың материалды жақсы меңгеруіне ықпал етеді.

2. Практикалық дағдыларды дамыту – Оқушылар программалау тілдерін үйреніп, алгоритмдер құрастыру және есептерді шешу қабілетін дамытады.

3. Уақытты үнемдеу – Бағдарламалар арқылы есептеулерді автоматтандыру, деректерді талдау және диаграммалар құру мұғалімдер мен оқушылардың уақытын тиімді пайдалануға көмектеседі.

4. Қашықтықтан оқыту мүмкіндігі – Онлайн платформалар білім алушыларға өз бетімен оқуға және тапсырмаларды орындауға жағдай жасайды.

5. Жеке оқу траекториясын қалыптастыру – Компьютерлік бағдарламалар әр оқушының білім деңгейіне сай тапсырмалар мен материалдарды ұсынуға мүмкіндік береді.

Цифрлық сауаттылықтың маңызы

Цифрлық сауаттылық – ақпараттық технологияларды тиімді пайдалана білу дағдысы.

Бастауыш сыныпта бұл келесі бағыттарды қамтиды:

- Қауіпсіз интернет пайдалану негіздері
- Компьютерлік сауаттылық (құрылғылармен жұмыс істеу)
- Ақпарат іздеу, өңдеу және сақтау дағдылары
- Бағдарламалау негіздері (ойын түріндегі тапсырмалар)

Мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігі

Цифрлық сауаттылық пәнін тиімді оқыту үшін мұғалімдер келесі құзыреттерге ие

болуы тиіс:

1. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) меңгеру – заманауи құрылғылар мен бағдарламалармен жұмыс істеу.
2. Интерактивті оқыту әдістерін қолдану – оқушылардың белсенділігін арттыратын цифрлық ресурстарды пайдалану.
3. Киберқауіпсіздік негіздерін білу – оқушыларға қауіпсіз интернет пайдалануды үйрету.
4. Шығармашылық ойлау мен STEM-әдістемесін енгізу – бағдарламалау мен робототехника элементтерін қолдану.

Цифрлық сауаттылықты оқыту әдістері

- Геймификация (ойын арқылы оқыту) – оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін білім беру ойындарын қолдану.
- Жобалық жұмыс – оқушылар өз бетімен цифрлық жобалар жасап, дағдыларын дамытады.
- Онлайн платформалар мен қосымшалар – интерактивті жаттығулар мен тесттерді пайдалану.

Қорытынды

Цифрлық сауаттылықты бастауыш сыныптан бастап оқыту – болашақ ұрпақтың бәсекеге қабілеттілігіне әсер ететін маңызды фактор. Мұғалімдердің осы бағыттағы құзыреттілігі оқушылардың білім сапасын арттыруда шешуші рөл атқарады. Сондықтан цифрлық сауаттылықты дамытуға арналған әдістер мен құралдарды тиімді пайдалану қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бексейітова Б. Қазіргі заманғы педагог //Сыныптағы тәрбие, 2009, №3.
2. Болғанбаев Н. Білім сапасын аттыру жолдары //Қазақ тілі мен әдебиеті, 2008, №3.
3. Информатика негіздері, ғылыми әдістемелік журнал. №5 - 2010 ж.
4. Информатика негіздері, ғылыми әдістемелік журнал. №6 - 2010 ж.

ГОЛОС-АНАТОМИЯ ДЛЯ НАЧИНАЮЩИХ ВОКАЛИСТОВ

**КГКП «Детская школа искусств»
ГУ «Отдел образования по городу Қонаев
Управления образования Алматинский области»
Педагог по классу вокал
Жүнісхан Назира Бахытбекқызы**

Голос – это сложный инструмент, который требует внимательного подхода к его развитию и заботе. Для начинающих вокалистов особенно важно понимать основы анатомии голоса, чтобы правильно развивать технику пения и избежать возможных травм. В этой статье мы рассмотрим основные аспекты работы голосового аппарата и их значение для вокального исполнения.

1. Дыхательная система

Основой вокала является дыхание. Оно начинается с лёгких, диафрагмы и межрёберных мышц. Контроль дыхания – это ключ к стабильному и качественному звучанию. Вокалисты часто используют диафрагмальное дыхание, которое помогает глубже вдыхать воздух и экономно его расходовать. Такой способ дыхания позволяет контролировать силу звука, его продолжительность и качество, а также способствует лучшему выравниванию интонации и динамики. В моей практике я замечал, что у начинающих вокалистов часто возникает проблема с поверхностным дыханием. Для исправления этого я рекомендую упражнения на осознанное дыхание, например, метод «4-4-8», где на 4 счёта делается вдох, на 4 задерживается дыхание, и на 8 – плавный выдох.

Это помогает развить контроль и поддержку дыхания во время пения.

2. Гортань и голосовые связки

Гортань – это орган, содержащий голосовые связки, которые представляют собой эластичные складки. Когда воздух проходит через них, они начинают вибрировать. Чем быстрее вибрации, тем выше тон голоса. Важно поддерживать голосовые связки в тонусе, но не перенапрягать их. Неправильная работа гортани может привести к усталости и даже повреждениям голосовых связок. Из своего опыта работы с вокалистами я заметил, что неправильное напряжение в гортани приводит к сдавленному звуку. Чтобы избежать этого, важно выполнять упражнения на расслабление, например, мягкое гудение на низких нотах перед основным пением.

3. Артикуляционный аппарат

Звук формируется не только в гортани, но и с помощью артикуляционного аппарата, к которому относятся язык, губы, мягкое небо и челюсть. Четкая артикуляция – это залог хорошей дикции и выразительности пения. Чем более гибким является артикуляционный аппарат, тем легче вокалисту менять тембр и окраску голоса, а также исполнять различные музыкальные фразы с высокой точностью. В своей практике я использую скороговорки и артикуляционные упражнения перед пением, такие как «тра-та-та», «ля-ля-ля» и «бам-бам-бам». Они помогают расслабить челюсть и сделать звук более свободным.

4. Резонаторы

Для усиления и улучшения звучания голоса важную роль играют резонаторы. Основными из них являются грудной, ротовой и носовой резонаторы. Правильное использование этих полостей позволяет создавать более объемное и чистое звучание. Важно научиться балансировать между ними, регулируя их участие в процессе пения, чтобы получить гармоничный и насыщенный звук. На занятиях я прошу учеников ощутить вибрации в различных резонаторах, например, humming (гудение) с ощущением вибрации в носу, а затем в груди. Это помогает лучше контролировать тембр и насыщенность звука.

5. Основа вокальной техники

Для эффективного использования голосового аппарата, вокалист должен овладеть несколькими основными навыками:

- Дыхательную поддержку – контроль над выдохом для стабильного звучания;
- Расслабление и координацию – отсутствие зажимов в горле, челюсти и плечах;
- Равномерную подачу звука – плавное соединение нот без резких переходов;
- Развитие диапазона – регулярная работа над расширением диапазона голоса без напряжения;
- Чистота интонации – упражнения на слуховое восприятие и правильное интонирование.

Из моего опыта, работа над диапазоном должна идти постепенно, без насильственного увеличения высоты звука. Я советую использовать вокализы на удобной высоте и постепенно расширять диапазон.

6. Профилактика голосовых нарушений

Для того чтобы сохранить здоровье голоса, необходимо соблюдать несколько простых, но важных правил:

- 1) разогревать голос перед пением;
- 2) избегать перенапряжения голосовых связок;
- 3) пить теплую воду, увлажнять голосовые связки;
- 4) не злоупотреблять шепотом и громким криком;
- 5) соблюдать режим отдыха;
- 6) избегать резких перепадов температуры, особенно пить холодные напитки.

Я всегда рекомендую ученикам вести голосовой дневник, в котором они отмечают самочувствие, нагрузку на голос и реакции организма. Это помогает избежать травм и следить за прогрессом.

Заключение

Понимание анатомии голоса помогает начинающим вокалистам более осознанно подходить к обучению и бережно относиться к своему инструменту. Регулярные тренировки, грамотная вокальная техника и забота о голосе позволят вам достичь больших успехов в пении и сохранить свой голос в отличной форме на долгие годы.

Список литературы

1. Уайтсайд С. «Вокальная техника: полное руководство для певцов». Москва: Альпина Паблишер, 2019. – 320 с.
2. Досон Б. «Анатомия голоса: руководство для певцов и ораторов». Санкт-Петербург: Композитор, 2017. – 288 с.
3. Сундберг И. «Наука о пении». Москва: Музыка, 2015. – 256 с.
4. Сэдилин К. «Голос: развитие и защита». Минск: Попурри, 2020. – 240 с.
5. Гилл Б. «Физиология вокала: практическое применение». Киев: АртПресс, 2018. – 310 с.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ШКОЛЫ БАЙЖИГИТА В ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ДОМБРОВОЙ ТРАДИЦИИ

Жұмағали С. Н. педагог по классу домбыра
ГККП «Детская школа искусств» ГУ «Отдел образования по г. Қонаев
УО Алматинской области»

Аннотация

В статье рассматривается значение творчества Байжигита в восточно-казахстанской домбровой традиции, анализируются особенности кюев «Арман» и «Көкейкесті». Автор выявляет исторические предпосылки становления школы Байжигита, её влияние на творчество Таттимбета и аркинскую (Арка) манеру шертпе. Уточняются ладо-ритмические, структурные и исполнительские нюансы. Сделан вывод о существенном вкладе Байжигита в развитие национальной музыкальной культуры и подчеркнута необходимость дальнейших исследований для сохранения и популяризации его наследия.

Ключевые слова: Байжигит, шертпе-күй, восточно-казахстанская домбровая школа, Таттимбет, Арка, исполнительская традиция.

Аннотация

Мақалада Байжігіт шығармашылығының Шығыс Қазақстан домбыра дәстүріндегі маңызы қарастырылып, «Арман» мен «Көкейкесті» күйлерінің ерекшеліктері талданады. Автор Байжігіт мектебінің қалыптасу тарихын, оның Тәттімбет шығармашылығы мен Арқа шертпе мәнеріне ықпалын айқындайды. Ладтық, ырғақтық және орындаушылық қырлар нақтыланады. Байжігіттің ұлттық музыкалық мәдениетті дамытудағы үлесі атап көрсетіліп, оның мұрасын сақтап, насихаттаудың маңыздылығына назар аударылады.

Кілт сөздер: Байжігіт, шертпе-күй, шығысқазақстандық домбыра мектебі, Тәттімбет, Арқа, орындаушылық дәстүр.

ВВЕДЕНИЕ

Изучение творчества выдающихся казахских күйши помогает глубже понять специфику музыкальной культуры Казахстана и многогранность её инструментальных школ. Байжигит (XVIII–XIX вв.) занимает особое место в восточно-казахстанской домбровой традиции благодаря самобытному стилю и высокой художественной ценности его произведений [1]. Его күйи отличаются сложной формой, богатой ладо-интонационной палитрой и выразительной философской глубиной.

В то же время научное осмысление наследия Байжигита лишь начинает формироваться в отечественном этномузыковедении. Некоторые сведения о нём присутствуют в трудах М. Мағауина, О. Хаймолдина и других исследователей, которые уделяли внимание проблемам региональных школ шертпе-кюев и преемственности музыкальных традиций. Однако систематическое изучение кюев Байжигита, особенности их исполнительской манеры, а также детальный анализ формотворческих и ладо-ритмических принципов остаются актуальным направлением современных музыкально-теоретических и фольклористических исследований [2].

Настоящая статья направлена на восполнение этого пробела. Цель – охарактеризовать основные особенности творческой школы Байжигита в контексте восточно-казахстанской

домбровой традиции и показать, каким образом она повлияла на формирование аркинской (Арка) исполнительской манеры, в частности на творчество Таттимбета. Для достижения цели поставлены следующие задачи:

- выявить историко-культурные предпосылки становления школы Байжигита;
- проанализировать связь кюев Байжигита с аркинской (Арка) традицией, используя пример кюев «Арман» и «Көкейкесті»;
- определить практическую значимость подобных исследований для сохранения и развития традиционного музыкального наследия.

МЕТОДОЛОГИЯ

Исследование базируется на сочетании традиционных и современных методологических подходов к анализу инструментальной музыки:

1. Системно-этнофонический метод [7]. Позволяет рассматривать кюю как интегральное явление, в котором отражены исторические, этнокультурные, социальные и художественные аспекты.
2. Аналитический подход к структуре и содержанию кюев (по методике С. Утегалиевой). Включает рассмотрение композиционной формы, метроритмики, ладо-интонационной организации и особенностей исполнительской техники [3].
3. Сравнительно-типологический метод. Используется для сопоставления музыкально-стилевых черт кюев Байжигита и произведений других школ шертпе-кюев, в том числе аркинской (Арка), жетысуской и каратауской традиций [4].
4. Историко-культурный анализ документальных сведений, архивных материалов и устных свидетельств потомков и последователей Байжигита, что помогает уточнить пути трансляции и взаимовлияния музыкальных традиций Восточного Казахстана и Арки.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ЧАСТЬ

Историко-культурные предпосылки развития школы Байжигита

Восточно-Казахстанская домбровая традиция имеет давнюю историю, уходящую корнями к легендарным кюйши Кетбұға и Байжигиту. Произведения последнего распространены в районе Шыңғыстау, Шұбартау, Аягос и их окрестностях [1]. Подобные сведения встречаются у М. Мағауина, который указывает на значительную группу учеников и последователей Байжигита: Қызылмойын Қуандық, Кенжебай, Мүсәпірхан и другие. Они передавали его кюю дальше, тем самым поддерживая живую нить традиции [1; 2].

По воспоминаниям многих исследователей и фольклористов, существенный вклад в сохранение творчества Байжигита внесли потомки семьи Шонтай (Құлыншақ, Омар), а также домбраши Айтбай и Рахымбек из Аягосского района. Собранные полевые материалы подтверждают, что наиболее полный репертуар кюев Байжигита исполняли Бодау и Қызай; позднее их ученик Жүнісбай Ыстамбаев систематизировал и нотировал значительную часть этих произведений [2].

Таким образом, в сжатом историко-культурном контексте видно, что школа Байжигита не только сформировалась как яркое локальное явление, но и оказала влияние на соседние регионы. Многие современные исследователи говорят о высоком уровне технического мастерства исполнителей, которых подготовили последователи Байжигита, а также о философской глубине его музыкального языка [1; 5].

Влияние Байжигита на творчество Таттимбета и аркинскую (Арка) традицию

Шертпе-кюю традиционно подразделяется на ряд крупных школ, среди которых выделяют восточно-казахстанскую, жетысускую, сарыаркинскую (Арка) и каратаускую. В казахском этномузыковедении существует мнение, что ранние истоки шертпе-кюя берут начало именно в Восточном Казахстане, затем распространяясь на территорию Сарыарки (Арки) [5].

Таттимбет (1815–1862) — один из наиболее известных представителей аркинской (Арка) школы шертпе-кюев. Многие исследователи (У. Бекенов, А. Сейдімбек) подчёркивают идею преемственности между кюями Таттимбета и творчеством Байжигита. Например, в обоих направлениях ощущается общая мелодико-ритмическая канва, а также философский подтекст, выходящий за рамки бытовых или развлекательных тем [6].

Подобная связь подтверждается и наличием специфических исполнительских приёмов (тұтып алу, сырғытып алу и др.), присущих обеим школам. Эти приёмы требуют

от домбриста особого ощущения звукоизвлечения и умения работать с ритмическими нюансами, что сближает восточно-казахстанскую и аркинскую манеру. В результате творческая школа Байжигита стала одним из важных источников формирования аркинского стиля шертпе [5; 6].

Сравнительный анализ кюев «Арман» (Байжигит) и «Көкейкесті» (Таттимбет)

Для детального выявления общих и отличительных черт рассмотрим два кюя: «Арман» (авторство приписывается Байжигиту) и «Көкейкесті» (Таттимбет). Оба произведения относятся к лирико-философскому направлению и имеют вариационно-строфическую структуру.

Тематическое содержание.

- «Арман» — символизирует мечту о свободе и выражает драматические исторические настроения, связанные с периодом джунгарского нашествия. Музыка насыщена пунктирными ритмами, усиливающими эффект напряжённости.

- «Көкейкесті» — отражает «заветные» мысли и внутренние переживания, характерные для автора.

Таттимбет создаёт атмосферу мягкого, тягучего движения с плавными ритмическими оборотами, подчеркивающими задумчивость.

Композиционная структура.

Оба кюя используют вариационно-строфический принцип развития, где основная тема многократно модифицируется. «Арман» зачастую строится по схеме А–А₁–В–А₂ с акцентом на контрасте ритмических формул, тогда как «Көкейкесті» имеет более разветвлённую структуру (А–А₁–А₂–В–С), сохраняя плавность переходов [4].

Метроритмические особенности.

- «Арман» опирается на чередование ровного и пунктирного ритма, подчёркивающего эмоциональную динамику.

- «Көкейкесті» преимущественно использует плавный, ровный ритм с преобладанием размерности 2/4 и 3/4, что придаёт кюю меланхолическую и философскую окраску.

Ладо-интонационная организация.

Оба произведения используют характерные для шертпе-кюев ладовые обороты, близкие к миксолидийской и ионийской окраске с опорой на звуки g–d₁. При этом в «Армане» чаще встречаются резкие смещения ладовых опор, усиливающие драматизм, а в «Көкейкесті» заметнее сквозная мелодическая линия, создающая эффект плавного развития темы [6].

Таким образом, сравнительный анализ демонстрирует общее идейно-стилистическое родство и, вместе с тем, авторскую индивидуальность каждого кюйши. Байжигит и Таттимбет развивали схожий ладо-ритмический пласт, что свидетельствует о существенной роли восточно-казахстанской традиции в формировании аркинской исполнительской школы.

ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ

Результаты исследования могут найти применение в следующих аспектах:

1. Образовательные программы. При составлении учебных планов по специальности «Народные инструменты» в музыкальных колледжах и вузах целесообразно включать кюи Байжигита и его последователей в репертуарные списки.

2. Концертная деятельность. Расширение концертного репертуара профессиональных и любительских коллективов за счёт исполнения малоизвестных кюев Байжигита способствует популяризации национального музыкального наследия.

3. Научно-исследовательская работа. Полученные материалы могут служить основой для дальнейших углублённых исследований по истории и теории казахского инструментального искусства.

4. Сохранение нематериального культурного наследия. Создание аудио- и видеозаписей кюев в аутентичной манере исполнения, оцифровка архивных материалов, их публикация в открытых онлайн-ресурсах обеспечивают доступность и долговременную сохранность наследия Байжигита.

РЕКОМЕНДАЦИИ

1. Усилить работу по поиску и систематизации архивных материалов, связанных с именем Байжигита, включая фонотеку и полевые записи.
2. Расширить сеть фольклорных экспедиций в восточных регионах Казахстана с целью документирования сохранившихся устных преданий.
3. Интегрировать результаты научных исследований в учебный процесс: внедрять специальные курсы по шертпе-кюям (в частности, по школе Байжигита) для студентов творческих и педагогических специальностей.
4. Поощрять концертно-просветительскую активность: организовывать тематические мероприятия (лекции-концерты, мастер-классы) по истории и особенностям кюев Байжигита.
5. Использовать современные цифровые технологии: публиковать ноты, аудио- и видеозаписи, аналитические материалы в специализированных онлайн-библиотеках и на платформах дистанционного обучения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Творческая школа Байжигита играет ключевую роль в становлении и развитии восточно-казахстанской домбровой традиции, демонстрируя самобытность и глубокую философскую составляющую. Его кюи, в том числе «Арман», не только продолжают традиции старших поколений, но и взаимодействуют с аркинской (Арка) школой, что наиболее наглядно проявляется в сравнении с творчеством Таттимбета.

Проведённый анализ показывает, что сходные ладо-ритмические и композиционные особенности указывают на тесное стилевое родство и подтверждают взаимное обогащение региональных шертпе-традиций [5; 6].

Практическое значение подобных исследований определяется необходимостью сохранения и популяризации уникального пласта казахского музыкального наследия. Включение кюев Байжигита в репертуар профессиональных музыкантов и любительских коллективов, подготовка нотных сборников, запись аудио- и видеоматериалов с подлинной манерой исполнения — всё это содействует укреплению национальной музыкальной культуры и повышению интереса к ней со стороны мировой общественности.

ПЕРЕЧЕНЬ ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Мағауин М. Күй иесі Байжігіт. // Жұлдыз, 1976. №9. 180–185 б.
2. Әбуғазы М. Шығыстың шыңырау күйлері. – Өскемен, 2009. 302 б.
3. Сейдімбек А. Қазақтың әйгілі күйшілері (IX–XX ғасырлар). – Алматы: Қазақстан, 1992. 24 б.
4. Сейдімбек А. Қазақтың күй өнері. – Астана, 2002. 832 б.
5. Жүзбай Ж. Шертпе күйдің төрт мектебі. – Астана: Сарыарқа БҰ, 2009. 116 б.
6. Бекенов У. Шертпе күй шеберлері. – Алматы: Жалын, 1977. 91 с.
7. Утегалиева С. Звуковой мир музыки тюркских народов (на материале инструментальных традиций Центральной Азии). Автореф. дис. канд. искусствоведения. – Москва, 2013. 528 с.

МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН МЕКТЕП БАҒДАРЛАМАСЫНДА ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ БАҒАУҒА ДАҒЫНДАУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ, ЕРЕКШЕЛІГІ

Ибраева Асылзат Адамовна,
К. Байсейітова атындағы РММОМИ, Халық аспаптар бөлімінің
менгерушісі, домбырашы

Аннотация: Дарынды балалармен жұмыс өз ерекшелігі бар, оқу бағдарламасы, жұмыс істеу тәсілдері оқушы қабілетіне сай болып тағдалуы керек. Практикалық үдеріспен қатар, орындаушылықтың техникалық сырларымен таныстырған жөн. Мазмұнды орындау үшін жан-жақты тұлғалық қасиеттерін ашатын құралдарымен жұмыс істеу бала бойындағы ұтымды қасиеттерді оятуға көмектеседі.

Аннотация: Работа с одаренными учениками имеет свою специфику, включает в себя подбор программы, с учетом всех способностей ученика, раскрывающие технические способности, воспитание в нем многогранной личности.

Кілт сөздер: орындаушылық, оқу үдерісі, домбыра, байқау, тәрбие.

Ключевые слова: исполнительство, учебный процесс, домбра, конкурс, воспитание.

Кіріспе: Орындаушылық байқаулар мен сайыстар жас дарындар мен өнерпаздарды анықтауда, өнердің шығына жетелейтін, шығармашылық потенциалды ашатын, тұлғалық тұстарын дамытуға бағытталған, маңызды рөлге ие болған іс-шара.

Жалпы шығармашылық жетістіктерді өсіруде, сахна мәдениетін қалыптастыру үдерісінде байқауларға дайындау сатылары әрқилы болып келеді. Жас ерекшеліктеріне, бағдарламаның қиындығы мен күрделілігіне, психологиялық тұрғыдан да мінез-құлқысының тұрақтылығына, баланың темпераменті мен психотиптік жағдайына мән берілгені жөн.

Замануи өмірде стресстік жағдай туғызатын факторлер аз емес. Уақыт тапшылығы, көбінде кеш келетін бағдарламаның аз уақыт ішінде қамти білу, орындаушылық мектептерге сай сахнаға алып шығу, стильдік, өңірлік, дәстүр талаптарын сақтай отырып, ел алдына өнер көрсету, өз болмысы мен жеке бойындағы даралықты таныта отырып, өнерін дәлелдеу үлкен күрделі үдеріске ұласады.

Әдістемесі: Мамандандырылған мектеп аясында білім берудегі дарынды балалармен жұмыс істеу моделі өзгешелігі бар. Яғни, дарынды балаларды қолдау жүйесін құру-ұлттық білім беру жүйесінің басты бағыттарының бірі болып табылады.

Бір немесе бірнеше дарындылық пен білім деңгейі құрдастарынан едәуір озық болып тұратын және қабілеті басқалармен салыстырғанда көзге түсу басымдылығы болады.

Сипаттамалары:

- Музыкалық мәтінді күткеннен ертерек жаттап, үйренуге қабілеті бар;
- Шығарманы немесе күйді орындау немесе талдау кезінде ұзақ уақыт бойы мазмұны мен қиындықтарға назарын терең шоғырлану мүмкіндігіне ие болуы;
- Саусақты дұрыс алу тәртібімен, жалпы аппликатура заңдылықтарымен жұмыс істеу алуы және штрихтарды (қағыстарды) орнымен сауатты пайдалана алуы;
- Музыканың әртүрлі жанрларында қызығушылықпен орындай білуі;
- Орындаушылық мектептер мен стильдік өзгешеліктерін сақтай білуі;
- Шығармашылық қиял-ойы дамыған;
- Музыкалық жады өте жақсы деңгейде -әр түрлі эмоционалды жағдайға қарамастан мәтінді және ақпаратты тез қабылдай алуы;
- Сезімталдығы жоғары, яғни тез ренжіп, көңілінің түсуі жиі орын алуы;
- Шындық пен әділеттілікке жаны жақын, әділетсіздікке көзқарасы теріс;
- Үлкен зияткерлік қызығушылығы бар;
- Ақпаратты тез сіңіріп, тиімді пайдалана алады.

Дарынды балаларға бағыт бере отырып, өзгешелігін көрсетуге және дамытуға мүмкіндігін ашуға жол сілтеу ұстаздың басты міндеті. Осы орайда оқушылардың даралығын дамытатын барлық құралдарды ұсына білген жөн.

Балалардың дарындылығын жүзеге асырылуы бірнеше факторларға тәуелді, яғни олар тек шарттарды ғана емес, сонымен бірге алға жетелейтін мүмкіндіктерді аша білу керек. Мұғалімнің мотивациясы да маңызды болып табылады – бұл баланың оқуға деген ұмтылысы мен бастамасын көрсетуге деген негізгі серпін. Адам бойындағы дарындылық – бұл данышпандық дәрежесімен ғана емес, сонымен бірге қажырлы еңбек пен өз бетімен жұмысын ұйымдастыра білетін қабілет, онсыз мұғалімнің дұрыс бағыты, ынталандыруы мен нұсқаулығы толыққанды болады деу қиын.

Кез-келген оқушының байқауға дайындығы-оның табиғи болмысы мен қабілетінің деңгейінен, бойындағы дарындылық мен мүмкіндіктерінен басталады. Содан кейін мұғалімнің жұмысы осы қасиеттердің барлығын ұштастыра отырып, ең тиімді жолдарын таңдаумен жалғасын табады. Алдыңғы қатарға ұстаздың біліктілігі, оқушының мүмкіндіктерін, көзқарасын, талғамын, төзімділігі мен еңбекқорлығын бағалау сатысынан басталады. Оқушының қабілетіне сай, ұтымды репертуарды таңдау, оның басым жақтарына назар аударып, барынша өнерін көрсете алатын тұстарын аша білу шеберлігі жатыр, яғни жан-жақты мүмкіндігін көрсетуге жол ашу басты мақсат болып қойылған абзал. Шығарманың ноталық мәтінін күнделікті жаттаудан бастап, оны сахнада жеке де, концертмейстермен бірге ансамбльде де виртуоздық орындауға жеткізу. Бұл мұғалім тарапынан да, оқушы тарапынан да көп уақытты, күш пен шыдамдылықты талап етеді.

Таңдалып, ұсынылған бағдарламаның эмоционалдылық жағы да өте маңызды. Ол үшін оқушы қарапайым динамикалық реңктерден бастап, эмоциялық жақтарын сезім арқылы білдіруге дейін шығарманың стилі мен сипатын дұрыс көрсетуі керек. Сондай-ақ, шығарманы техникалық, эмоционалды түрде орындауда ғана емес, сахнада көркемділігі мен де өзіндік бояуын көрсете білуі маңызды.

Домбыра орындаушылығында басты роль дәстүрлі күйге, қазақ халқының феномені болып саналатын-күй табиғатының орны үлкен. Осыған байланысты байқаулардың бағдарламасы сай, күйшілік мектептердің сақталуы, яғни стильдердің орнымен пайдаланылуы басты назарда болғаны жөн. Бұл мәселе бойынша ғалым, этномузикатанушы-Н.Ф.Тифтикидидің пікірінше: «Домбыра орындаушылығы 2 мектепке бөлінеді. 1-сі Батыс Қазақстан күй мектебі болса, 2-сі-Шығыс Қазақстан күй мектебі»- деп пайымдаған. Яғни Батыс Қазақстан домбыра мектебінің орындаушылығында қарқынды әуен мен әсерлі акценттер, шегелеп тартылатын қағыстар болса, Арқа мектебінің мелодизмі әндерге жақын, табиғатының әуезділігімен құлақты сүйсіндіреді. Шығыс Қазақстан домбыра мектебі деп отырғаны күй сипаттамаларына қарағанда, Арқа мектебі деп топтышалаудамыз.

Практикалық пайдаланылуы: Байқауға дайындау жұмыстарында баланың темпераменті мен мінез-құлықсының ерекшелігіне де мән берген жөн. Мінез – бұл адамның негізгі психикалық қасиеттерінің жиынтығы. Ол адамның іс-әрекеттерінде, әр түрлі өмірлік жағдайларда қалыптасады. Адамның өзін-өзі ұстауы, мінезін біле отырып, біз оның белгілі бір жағдайларда қандай әрекет жасайтынын және одан не күтуге болатынын болжай аламыз.

Мінез – туа біткен және өзгермейтін қасиет. Адамның дүниетанымы мен сенімі оның бойында белгілі бір мінез-құлық қасиеттерін дамытуға деген ұмтылысты, тенденцияны тудырады. Бірақ бұл тенденцияларға адам соған сәйкес үнемі және тұрақты түрде әрекет еткенде, яғни, әрқашан және барлық жерде тәртіпті (дисциплина) ұстану. Өнердегі музыканттардың басым бөлігі бала кезінен дисциплинаға жақын болады, себебі осы және басқа да қабілеттер арқылы белгілі бір нәтижеге, алдына қойған мақсатына қол жеткізуге болады. Оқушылардың мінезі, эмоциясының ролі мен қатар жас ерекшеліктеріне мән беру маңызды рөлге ие.

Осыған байланысты сайыстарды оқушылардың жас ерекшелігіне қарай талдап қарасақ, әрбір жаста байқауға қатысушының сахнаға шығуы, өзін-өзі жігерлендіруі әр деңгейде болады. Жалпы музыкалық өнердегі сайыс орындаушыны мына ерекшеліктерін шыңдайды:

- қатысушының орындаушылық өнерге деген қызығушылықтарын оятады және оны сүюге тәрбиелейді;
- музыкалық шығармалардың түр - түрімен таныстыру және мәнерлеу құралдарын

кеңінен қолдану арқылы олардың әсершілдігін дамытады;

- ән салу, музыкалық аспапта ойнау арқылы музыкалық қабылдауын және орындаушылық қабілетін, қарапайым музыкалық сауаттылығын қалыптастырады;
- алғашқы музыкалық талғамының дамуына түрткі болады;
- музыкаға деген шығармашылық көзқарасын тәрбиелейді;

Ұсыныстар: Ғалымдардың ұсынысы бойынша қарастырайық. А.А. Бочкарев байқауға дайындық кезінде және музыкалық жарыста өнер көрсетуде сайысқа түсуде мотивацияның, яғни ынталандырудың маңызы зор екендігін айқындайды. Кейбір қатысушылар үшін «мақсатты» мотивтер басым болуы мүмкін, мысалы, жүлделер алу және тағы да басқа, кейбіреулері үшін – «процессуалдық», яғни үдерістің қарқынды жүруі, сайысқа дайындық кезіндегі әсерлі кезең болып табылады. Күрделі бағдарламасына дайындалу процесі мен экстремалды сахналық сынақтан өту мүмкіндігін қажет етеді. Бұл жерде байқауға қатысу кез келген жағдайда жаңа кәсіби тәжірибе әкелетінін есте ұстап, бұл расында да оның негізгі мәні болып табылады. Ал сәттілік пен сәтсіздікке деген көзқарас тек байқауға қатысушының қабылдау ерекшелігі ретінде қарастырылады.

Г.М. Коганның пайымдауынша: тыңдаушы аудиторияны орындаушы музыканттың сахналық шеңберіне қосу керектігін, туралы айтып, халықпен байланыс орнату қажеттілігін алға тартады. Әртістіктің психологиялық аспектісін орындаушылық өнердің ажырамас құрамдас бөлігі ретінде қарастыру орынды, онсыз өнерпаздар мен тыңдаушылардың рухани байланысы кемде кем. Себебі, белгілі бір шығарманы әртістік шеберлікпен жеткізу, орындаушы мен тыңдаушы арасындағы эмоционалды байланысты орнатады. Музыкалық орындаушылық – адамның интеллектуалдық белсенді әрекетінің ең күрделі түрлерінің бірі. Орындаушы музыканттың сахнаға шығуы оның концертке дейінгі барлық жұмысының нәтижесі болғандықтан, музыкалық шығарманың сәтсіз фрагменттерін түзетуге ешқандай мүмкіндік жоқ. Жалпы осы орайда ғаламтор желісінің көмегі тиері сөзсіз. Себебі үздік орындаушылардың өнерлерін тамашалап, тыңдау арқылы оқушымен сараптау мен талдау жұмыстарын жүргізу тиімді. Яғни, орындаушылыққа қатысты барлық аппаратты ескерген жөн.

Қорытынды: Ұстаз болашақ мамандыққа деген сүйіспеншілігін, білімге деген құштарлығын, оқушылардың әр жетістігіне табандылықпен қараумен қатар, табысты байсалды бағалай білуді қалыптастыра алатын үлкен білім мен кең жүрекке ие тұлға, аталған қасиеттердің бойында болуы-оқушыны байқауға дайындауда баға жетпес қабілет болып табылады.

Ең алдымен, дарынды оқушыларға арналған оқу бағдарламасын әзірлеу принципі оқытуда ерекше рөл атқарады. Бұл үшін келесі критерийлерді бөлуге болады-саралау стратегиясы төмендегідей.

- 1) Жеке оқыту-оқушының орындаушылық деңгейі мен дайындығына сәйкес мазмұны мен қарқынның бейімдеу үшін қалыптастырушы бағалауды пайдалануды білуді;
- 2) Дұрыс таңдау – оқушыларға өздерінің тиімді жақтары мен өз қалауларын ескере отырып, қызығушылығына сай шығармалар мен күйлерді таңдауға мүмкіндік беру;
- 3) Дарындылығын жан-жақты ашатын, мағыналы тәсілдермен зерттеуге, құруға және өз көзқарасын білдіруге мүмкіндік беретін әртүрлі әдістерді қолдану білуі;
- 4) Икемділік пен таңдау-белсенділікті арттыру мақсатында өзіне ерік бере білу;

Сондай-ақ, оқушының бағдарлама таңдау барысында санасу, үлкен жетістіктерге жетуге деген ынтасын ескеру қажет. Техникалық мүмкіндіктерінің жоғарғы дәрежеде болуы да немесе тек баяу әуезділікке жақын болуы да, орындаушылықтың шыңы-сахнаға сәтті етіп шығуына әсері мол. Бұл жерде мінезі мен талғамына сай бағдарламаны таңдаған тиімді. Сайскердің қалауына сай бағдарламаның тағдалуы шығармалар мен күйлердің тез жатталуына, сахнаға «жарқын» етіп шығаруына септігі бар.

Осылайша, дарынды балалармен жұмыс істеу және оларды байқауға дайындау мұғалімнің үлкен жұмысы мен тәжірибесінен бастап, шығармалардағы өз жұмысымен және оқушының жетістіктерін жүзеге асыруға деген ұмтылысымен аяқталатын маңызды, күрделі ұйымдастыруды талап уақыт пен қажырлы еңбекті талап ететін шаралардың бірі. Әйгілі музыкант, педагог-Г.Г. Нейгауздың пікірінше: «Ұстаздың негізгі мақсаттарының бірі-оқушыларға өзін қажетті емес ететіндей деңгейге жеткізу», яғни сайыскер тәрбиесі,

сахна өнерпазы болып өмірде тұрақтану ұстаздықтың ең қиын, сонымен қатар ең қызықты үдерістердің бірі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Н.Ф. Тифтикиди «Проблемы музыкального творчества и композиторского творчества», Москва-1992 ж., сборник научных трудов, 228 б.
2. Теплов Б.М. Проблема одаренности. Совесткая педагогика, № 4-5, 1940.;
3. Теплов Б.М. Способности и одаренность. Ученые записки Гос. Института психологии, том II, 1941.
4. 17 Теплов Б.М. Психология. Учебник для средней школы. М.: «УЧПЕДГИЗ», 1953. – 121 с
5. Лезедова Н. В. О психологической подготовке музыканта-исполнителя к конкурсному испытанию // Царскосельские чтения №14, Том IV, 2010. – 288 с.
6. Коган Г.М., У врат мастерства. Работа пианиста. М.: изд-во: Музыка, 1969. – 341 с.
7. Федорова А.Г. К вопросу о преодолении сценического стресса // Музыкальная психология и психотерапия. 2007. № 3.
8. Абдугаппаров А.А. «Психологические основы педагогической деятельности музыканта-исполнителя в консерватории.» // Проблемы современной науки и образования. – №1(170). – М., изд. ООО «Олимп», 2022. ISSN 2413-4635.
9. <https://nsportal.ru/shkola/muzyka/library/2022/08/23/pedagogicheskie-printsipy-g-g-neygauza>

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Ибраева Улбосын Умурзаковна
ағылшын тілі пәні педагогі, педагог -шебер
Т. Жүргенов атындағы №70 мектеп-лицейі Астана қ.

Аннотация

Мақала ағылшын тілі сабақтарында оқу сауаттылығын қалыптастыруға арналған. Автор, оны оқушыларға мақсатқа жету үшін мәтіндерді талдауға және пайдалануға мүмкіндік беретін функционалдық сауаттылықтың негізгі компоненті ретінде қарастырады. Оқушылардың сауаттылығының орташа деңгейін көрсететін PISA деректері келтіріледі. Мәтіндермен жұмыс істеу: түсініктеме оқу, жасырын мағыналарды талдау, болжау әдістері ұсынылған. Қазіргі қоғамда өмір сүруге қажетті дағдыларды дамытуда педагогнің және пәнаралық тәсілдің рөлі атап өтіледі.

Тірек сөздер: оқу сауаттылығы, функционалдық сауаттылық, ағылшын тілі, мәтінді талдау, оқыту әдістері.

Аннотация

Статья посвящена формированию читательскую грамотность на уроках английского языка. Автор рассматривает его как основной компонент функциональной грамотности, позволяющий учащимся анализировать и использовать тексты для достижения цели. Приводятся данные PISA, отражающие средний уровень грамотности учащихся. Предлагаются методы работы с текстами: чтение пояснений, анализ скрытых смыслов, прогнозирование. Отмечается роль учителя и междисциплинарного подхода в развитии навыков, необходимых для жизни в современном обществе.

Ключевые слова: читательская грамотность, функциональная грамотность, английский язык, анализ текста, методы обучения.

Кіріспе. Функционалдық сауаттылық – ақпаратты түсінуді, түсіндіруді және пайдалануды қамтитын қазіргі заманғы адамның негізгі дағдысы. Білім беру тәжірибесінде оқу сауаттылығы ерекше маңызға ие болады, ол қажетті дағдылар арқылы қалыптасады. PISA халықаралық зерттеуінің деректеріне сәйкес, Қазақстан математикалық және

жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша орташа нәтижелер көрсетіп отыр, бірақ оқу сауаттылығын дамытуда қиындықтар көріп отыр. Осы мақаланың мақсаты – оқыту құралы ретінде пайдалана отырып, ағылшын тілі сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту әдістерін қарастыру.

Міндеттері:

- оқу сауаттылығының теориялық негіздерін талдау;
- ағылшын тілі сабақтарындағы мәтіндермен жұмыс істеу әдістемелерінің сипаттамасы;
- оқу практикасында осы әдістемелерді қолдану нәтижелерін ұсыну.

Белгілі психолог және лингвист А.А. Леонтьев атап өткендей, функционалдық сауаттылық адамның алған білімін түрлі қызмет, қарым-қатынас және әлеуметтік қатынастар салаларындағы өмірлік міндеттердің кең спектрін шешу үшін пайдалану қабілетін білдіреді [1]. Бұл адамға қоғамда табысты жұмыс істеуге ғана емес, сондай-ақ қазіргі әлемнің өзгермелі жағдайларына бейімделе отырып, тұрақты дамуға мүмкіндік беретін негізгі дағды. Білім беру контекстінде функционалдық сауаттылық білім алушылардың өз бетінше оқу және практикалық міндеттерді шешу үшін қажетті дағдыларын қалыптастыруға негіз болады.

Балалардың мәтіндерді түсіну әлемнің барлық елдерінде үлкен мәселе болып отыр. PISA 2022 деректерін талдау қазақстандық оқушылардың математика бойынша орташа балы 425-ті құрағанын көрсетті, бұл ЭЫДҰ елдерінің орташа балының 90%-ын құрайды (472). Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша көрсеткіш 423-ке жетті, бұл орташа көрсеткіштің 87%-ын құрайды (485). Оқу сауаттылығы неғұрлым проблемалы болып шықты - 386 балл, бұл ЭЫДҰ-ның орташа деңгейінің 81% (476) ғана сәйкес келеді.

Атап айтқанда, Қазақстандық оқушылардың 61% мәтінді түсінуде қиындықтарға тап болады. Өңірлер арасында ең жоғары нәтижелерді Астана мен Алматы қалаларының оқушылары, ал ең төмен нәтижелерді Түркістан облысы көрсетті. Әлеуметтік-экономикалық топтар арасындағы алшақтық 8,7%-ды құрайды, бұл ЭЫДҰ бойынша орташа алшақтықтан төмен (19,7%). Қыздар оқудан 6,9% -ға озады, ал математикада айырмашылықтар аз (1,5%) [2].

Функционалдық сауаттылықтың келесідегідей түрлері бар:

- оқу сауаттылық;
- математикалық сауаттылық;
- жаратылыстану-ғылыми сауаттылық;
- қаржылық сауаттылық;
- креативті ойлау;
- жаһандық құзыреттер.

Бұлардың ішінде оқу сауаттылығы ерекше орын алады. Бұл адамның жазбаша мәтіндерді түсіну және пайдалану, өз мақсаттарына жету үшін олар туралы ойлану қабілеті; өз білімі мен мүмкіндіктерін кеңейту, әлеуметтік өмірге қатысу.

Мәтінді түсіну – мектепте дамитын негізгі дағды. Баланы деректерді қабылдауға және талдауға үйрету үшін әртүрлі ақпарат көздеріне: графиктер мен диаграммаларға, бейнелер мен суреттерге, комикстер мен фотосуреттерге, педагогнің әңгімелері мен дыбыс хабарламаларына – бір сөзбен айтқанда, түсінуге болатын кез келген дереккөзге жүгіну маңызды. Ол үшін оқу сауаттылығы қажет [3].

Мәтіндерді түсінуде қиындықтарға тап болған бала оқуда қиындықтарға тап болады, өйткені мәтін ауызша немесе жазбаша түрде кез келген тапсырманың негізінде жатыр. Сондықтан, оқу сауаттылығы - бұл барлық мектеп пәндерінде оқу сауаттылығы бойынша тапсырмаларды пайдалана отырып қалыптастыратын метапредметтік білік екенін атап өту маңызды.

Оқу сауаттылығы, өз кезегінде, функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады, ал ағылшын тілі оқулықтарындағы мәтіндердің алуан түрлілігі педагогте сабақтарда мәтіндік материалдармен жұмыс істеудің түрлі тәсілдерін пайдалана отырып, оқу сауаттылығын қалыптастыруға мүмкіндік береді [4].

Әдістеме. Осыған байланысты ағылшын тілі сабағында мәтіндермен жұмыс істеу бойынша бірнеше әдістер әзірлеуге болады.

- Қарапайым мәтіннен бастау.

Баланы мәтіндегі ақпаратты түсінуге үйрету үшін көптеген тәсілдер бар. Бірақ алдымен механикалық оқуды дамыту, осы дағдыны біртіндеп автоматтандыру маңызды. Баланың жеткілікті түрде шоғырлану керектігін ескерсек, бұл мүлдем оңай міндет емес: жолдың соңына қарай көзімен қарау немесе сөйлемнің басталуын ұмытпау.

Сондықтан ең алғашқы мәтіндер – бұл ең қарапайым, бала үшін қолайлы, жас өлшемдеріне бейімделген мәтіндер. Егер білім алушыға мәтінді оқу қиын болса, оның ойлауға күші жетпейді.

- Суреттерді ұзақ мәтіндердің орнына пайдалану.

Бастауыш мектеп балаларына тіпті мәтіндерді емес, комикстерді немесе графикалық әңгімелерді ұсынуға болады. Бұл да мәтінді түсінуге көмектеседі және баланы оқу кезінде қызықтырады.

- Түсініктеме оқу.

Шығармамен таныса отырып, түсініктеме берілген оқуды пайдалануға болады. Педагог оқушыны үзіп, қандай да бір сөзді, сөйлемді, кейіпкердің ойын қалай түсінгені туралы сұрауы, оқылғандарын талқылауы мүмкін. Оқушы өз ойларымен бөлісіп, контекст бойынша сөз тіркесін түсінбесе де, педагог оны әрқашан дұрыс ойға алып келетінін білуі маңызды. Мәтіндегі ақпаратты нақты түсіну осылайша дамиды.

- «Жолдар арасын» оқуға үйрету.

Оқу барысында оқушылардан кейіпкерлерге не болып жатқанын сұрап, оқылғандарды талқылап, балаға бәрі түсінікті екеніне көз жеткізуге болады. Мысалы, кейіпкер не сезінеді, қандай сөздер немесе жағдайлар алаңдаушылық туғызды және неге? Осылайша балалар кейіпкерлердің сезімдерін, ойларын, олардың мотивтерін түсінуге, сондай-ақ интерпретациямен жұмыс істеуге үйренеді.

- Стандартты емес сұрақтар қою.

Бала өзіне жеткізуге тырысып жатқанның бәрін түсінеді ме? Оны қалай тексеру керек? Жалғыз нұсқасы – жағдайға бейімделген стандартты емес сұрақтар қою, оқылған және қаралған сұрақтарды талқылау. Мысалы, фильм негізінде не туралы сабақ болатынын болжау, фильмдегі заттардың қандай да бір қасиеттерін ажырату немесе кейіпкерлердің қандай себептері бар екенін талқылау.

- Кілт сөздері жоқ мәтін.

Балалардың өткен сабақта педагогның сөйлеген сөзін қаншалықты мұқият тыңдағанын тексеру үшін оларға сабақтың тақырыбы бойынша негізгі сөздерді – зат есімдерді ғана емес, сонымен қатар етістіктерді, одақтарды да өткізіп алған мәтінді беруге болады. Мұндай тапсырмалар оқушының оқу сауаттылығын қалыптастыруға «жұмыс істейді» және сонымен бірге сабақтың лексикасын тексереді.

Практикалық қолдану. Оқу сауаттылығын дамытуға бағытталған әдістемелерді енгізу ағылшын тілі сабақтарында елеулі нәтижелер көрсетті. Жүргізілген зерттеу деректері бойынша, оқушылардың 78%-ы мәтіндерді сенімді қабылдап, талдай бастады. Бұл олардың мәтіннің негізгі идеясын тез түсіну, түйінді бөлшектерді бөліп көрсету және ақпаратты түсіндіру қабілетінен көрінеді. Мұндай прогресс ағылшын тіліндегі мәтіндер көп жағдайда терең түсінуді талап ететін күрделі лексика мен ерекше конструкцияларды қамтитын жағдайларда ерекше маңызды.

Ұсыныстар. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін:

- мәтінді талдау әдістерін қосу – түсініктеме берілген оқу, түсіндіру, болжау;

- оқушылардың жасын және даярлық деңгейін ескере отырып, бейімделген бағдарламалар әзірлеу;

- пәнаралық өзара іс-қимылды ұйымдастыру – ағылшын тілі бойынша тапсырмаларды басқа пәндермен ықпалдастыру;

- әлеуметтік-экономикалық қорғалмаған топтарға ерекше назар аудару - материалдарға қолжетімділікті, қолдау мен уәждемені қамтамасыз ету.

Қорытынды. Осылайша, оқу сауаттылығын қалыптастыру арқылы педагог оқушылардың мотивациясын арттыруға, олардың ой-өрісін кеңейтуге, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, қазіргі заманғы әлемнің құндылықтарын түсінуге көмектеседі.

Ағылшын тілі сабақтарында мәтінмен жұмыс істеудің түрлі тәсілдерін пайдалану аударма мен сұрақтарға берілген жауаптарға негізделген мәтінмен жұмысты әртараптандыруға ғана емес, сонымен қатар функционалдық сауаттылық бағыттарының бірі болып табылатын оқу сауаттылығын қалыптастыру тәсілдерінің бірін іске асыруға мүмкіндік береді. Осының бәрі тұлғаны үйлесімді дамыту және қоғаммен одан әрі өзара іс-қимыл жасау үшін қажет.

Пайдаланылған көздер тізімі

1. Леонтьев А.А. Педагогика здравого смысла. М.: Баласс, 2003.
2. Ұлттық есеп PISA-2022 зерттеуіндегі Қазақстан нәтижелері. https://www.gov.kz/uploads/2024/6/6/e2384438c722c699b43a0f0a7a2356f0_original.5344623.pdf
3. Саидова Д.В. Методы и приемы работы с текстом на уроке английского языка. 2022. https://solncesvet.ru/opublikovannyye-materialyi/metody-i-priemy-raboty-s-tekstom-na-urok.7531037/?utm_source=chatgpt.com
4. Формирование читательской грамотности на уроках английского языка. <https://iyazyki.prosv.ru>

КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ОҚУ МЕН ОҚЫТУДЫҢ ҚАЙНАР КӨЗІ

И.А.Ибрайымов,

**Түлкібас аудандық білім бөліміне қарасты «Ә.Молдағұлова атындағы
жалпы білім беретін мектеп» мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Жабағылы ауылы**

Әдістемелік жинақ оқушылардың жинақтаушы білім білік, дағдысын анықтауға мұғалімдер үшін ұсынылған, сабақта пайдалануға болады.

Методический сборник рекомендуется учителям для определения накопленных знаний и умений учащихся и может быть использован на уроках.

Кіріспе

Қазіргі талапқа сай оқу мен оқытуда оқушылар білімін тексерудің рөлі зор. Ол оқушылар білімінің деңгейін көрсетеді, қай жерден кемшілік кеткенін анықтауға болады және одан әрі оқу- тәрбие үдерісін жетілдіру жұмыстарын жоспарлауға негіз болып табылады. Оқушылар білімін тексерудің негізгі міндеті - оқушылар білімін бақылау, сараптау және бағалау. «Критериалды бағалау оқу мен оқытудың қайнар көзі» тақырыбындағы әдістемелік жинақ (қазақ тілінде білім

беретін) 5-6-7-сыныптардың «Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу бағдарламасы мен оқу жоспарының негізінде дайындалған. Бөлім ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалаудың тапсырмалары мұғалімге оқушылардың тоқсан бойынша жоспарланған. Оқу мақсатына жету деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Әдістемелік ұсыныстарда бөлім ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауды өткізуге арналған бағалау критерийлері мен дескрипторлары бар тапсырмалар ұсынылған. Дескрипторлары мен балдары бар тапсырмалар ұсыныс түрінде берілген. Әдістемелік ұсыныстарды дайындау барысында ресми интернет - сайттағы қолжетімді ресурстар (суреттер, фотосуреттер, мәтіндер, аудио және бейнематериалдар) қолданылды. Тоқсан бойынша жиынтық бағалауда әртүрлі тапсырмалар: көп жауапты таңдауы бар сұрақтар, қысқа/толық жауапты қажет ететін сұрақтар қолданылады. Көп таңдауы бар сұрақтарда бірнеше жауаптардың ішінен бір дұрыс жауапты таңдап алады. Қысқа жауапты қажет ететін сұрақтарға сөздер немесе қысқа сөйлемдер түрінде жауап береді. Толық жауапты қажет ететін сұрақтарда білім алушылар орындаушылық және шығармашылық дағдыларын көрсетеді.

Берілген нұсқа көп таңдауы бар және қысқа/толық жауапты қажет ететін

сұрақтарды қамтитын 10 тапсырмадан тұрады. Әдістемелік жинақ мұғалімдерге 5-7 сынып оқушыларына Қазақстан тарихы пәні бойынша жиынтық бағалауды жоспарлау, ұйымдастыру және өткізуге көмекші құралы ретінде құрастырылған.

Әдістеме.

Қазақстан тарихы пәнінің білім мазмұнын жаңартып, сапалы білім мен саналы тәрбие беру, әр сабақты ұтымды ұйымдастыру ұстаз қабілеті мен шеберлігіне тікелей байланысты. Критерий сөзінің өзі — қандай да бір нәрсеге қойылған талаптарға сәйкестігін бағалау жөнінде шешім қабылдау белгісін, негіздемелерін, ережелерін білдіреді. Критериалды бағалаудың негізгі принциптерінде оқу тапсырмасын орындау нәтижесі қалай дұрыс көрінуі керек екендігі туралы нақты түсінік беріледі, ал бағалау оқушының осы мақсатқа жақындау дәрежесін анықтау шкаласы болып табылады. Сонымен қатар критериалды бағалау формативті және жиынтық бағалау деп екіге бөлінеді. Формативті бағалау — сабақта және үйде күнделікті жұмыс барысында білім мен дағдыларды меңгерудің ағымдағы деңгейін анықтау, оқыту процесінде оқушылар мен мұғалім арасындағы жедел өзара байланысты жүзеге асыру. Ол оқушыларға жаңа материалды зерттеу кезінде тапсырмаларды қаншалықты дұрыс орындағанын және оқытудың мақсаттары мен міндеттеріне жететінін түсінуге мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау — оқу ақпаратының белгілі бір бөлігін оқып, аяқтағанда білім мен оқу дағдыларының қалыптасу деңгейін анықтайды.

«Критериалды бағалау оқу мен оқытудың қайнар көзі» тақырыбындағы әдістемелік жинақта бөлім ортақ тақырып бойынша жиынтық/тоқсандық бағалауды өткізуге арналған бағалау критерийлері мен дескрипторлары бар тапсырмалар ұсынылған. Дескрипторлары мен балдары бар тапсырмалар ұсыныс түрінде берілген. Қазақстан тарихы пәнінен құрастырылған жиынтық тапсырмалары оқу үдерісінде белсенді пайдалану.

Мақсаты:

орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында бағалауға арналған тапсырмаларды әзірлеу және сараптама жасау саласында педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыру.

Зерттеу бөлімі

5-6-7 - сыныптардың Қазақстан тарихы пәнінен құрастырылған әдістемелік көмекші құралдың оқу үдерісінде тиімділігі көрсетті. «Жаңартылған білім беру мазмұнын барысында тарих сабақтарында инновациялық технологияларды қолдану арқылы оқушылардың қызығушылықтарын арттыру» әдістемелік- көмекші құрал оқу үдерісінде пайдаландым.

Практикада қолдану

Критерийлер бойынша бағалау оқушының нақты білім алуына әсер ететінін тәжірибеден өзім байқадым. Әдетте сыни тұрғыдан ойлау – деген сөзді қарапайым немесе мамандығы басқа, өзге адамдарға әңгімелесең, олар бұл сөздің мағынасын басқаша ойлауы әбден мүмкін. Яғни, белгілі бір затты немесе біреудің айтқан уәжін «сынап тұр» - деген пікірде болуы заңдылық. Себебі, бұрын мұндай сөз мағынасы біржақты ғана мәнге ие болған. Бүгінгі «сыни» сөзі мүлде басқа ұғым, басқа ойда, басқа мағынада. Сыни тұрғыдан ойлау «ойлау туралы ойлану»-деп ұғындырылады. (Мұғалімге арналған нұсқаулық) Сыни тұрғыдан ойлау – белгілі бір маңызды мәселелерді пікірлесіп, бірлесіп талқылау, сонымен бірге болған оқиға мен іс – әрекеттерді ой елегінен өткізіп, өзіндік баға бере алу. Сыни тұрғыдан ойлау – ұстаздар үшін Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын ең басты ой. Бұл модуль ұстаздың да, білім алушының да сыни тұрғыдан ойлауды дамыта отырып, іс-оқиғаны саналы түрде және оймен қабылдауын көздейді. Сыни тұрғыдан ойлау модулін оқығанда, біз оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер, оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау, талантты және дарынды балаларды оқыту, оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес оқыту және оқу модулдерін қоса қамтимыз. Себебі, осындай жаңа әдіс-тәсілдерді өз сабақтарымызға кіріктірмесек, формативті бағалауды, яғни оқыту үшін бағалауды қолданбасақ, дарынды оқушыларға сараланған

тапсырмалар бермесек, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес психологиялық ахуалын зерттемесек онда сыни тұрғыдан ойлау модульін біз толық кіріктіре алмаймыз. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету модульі мақсатты іске асуы үшін, мұғалімнің өзі сыни тұрғыдан ойланып, белгілі бір кезеңге немесе өзі оқып танысқан материалдарға оймен бақылау жасап, тәжірибеден өткізіп, сол төңіректе тереңірек ойлап, талқылау арқылы, нақтыланған ақпаратты ойлап, бағалап, талдап, нәтижесінде өз өміріне пайдалана алу. Мұғалім өз сабағында өтілген тақырыпқа байланысты оқушыларды сол тақырып жайлы терең ойлап, өзіндік баға бере алып, талдау жасап, қажет болған жағдайда өз өміріне пайдалана алуға үйреткені абзал. Мұндай жеке ой қорытындылап, ішкі уәждің қалыптасуы, оқушының алдағы уақытта жасалуы тиіс өз іс-әрекетінің негізі етіп алуына ықпал ету. Сыни тұрғыдан ойлау – оқушылардың белгілі бір ақпаратқа, өз пікірін ашық білдіре алуы, сол ақпаратқа сай өз шешімін жасауы, терең ойлауы, жаңалықтарға дайын болуы, адамдармен қоғамдасуда көшбасшылық танытуы, өзгелерді де сыни тұрғыдан ойлауға бағыттап алуын білдіреді. Сыни тұрғыдан ойлау үдерісінің негізгі деңгейі: * дәлелді ақпараттар жинауды * сол дәлелдерге сыни тұрғыдан талдау мен бағалауды * дәлелге сай шешімдер мен жинақталған қорытындылар * дәлелдерді кең көлемде ұйымдастырылған тәжірибе негізінде қайта сұрыптап, талдау. Сыни тұрғыдан ойлаудың маңызы, тақырыпты негізге ала отырып, өзгелердің сол тақырыпқа байланысты жасаған тұжырымдамаларын тыңдап, талдау арқылы дәлелдер жинап, шешім шығару және ол атүсті болмас үшін талапқа сай өлшемдерді қолдану.

Ұсыныстар

Бұл жерде критериалды бағалау технологиясының артықшылықтарымен қатар, осы жүйенің кейбір қиын жақтарын атап өтуге болады. Ең бастысы, оқушылар мен мұғалімдер сөзсіз өздерін осындай жүйеге бағыттап, сабақ өткізу және оқушылардың білімін бағалау, белгілі бір жаңа тест тапсырмаларын дайындау кезінде әдеттегі көзқарастарын өзгертуі керек. Критериалды бағалаудың барлық кезеңдерін сақтаған жағдайда, бейімделу кезеңінің күрделілігі оқушылардың білім сапасын көтеру арқылы өтеледі. Мұндай бағалау жүйесі қанағаттанарлықсыз бағаларды жояды. Білім беруді бағалаудың дәстүрлі бес балдық жүйесі табиғи түрде объективті, бірақ білім беру жүйесінің әдіснамасын дамытудың қазіргі жағдайларында одан әрі әдістемелік жетілдіруді қажет етеді. Оқушы әрі қарай дамып, білімін жетілдіре түсіп, білімді игеруде шығармашылықпен жұмыс істеуі қажет. Егер мұғалім оқушылардың одан әрі шығармашылық өсуіне ынталандыру болмаса, онда бұл таным процесіне кедергі келтіреді, сондықтан жоғары балл қою арқылы оқушыларды ынталандырған дұрыс. Мысалы, егер біз дәстүрлі бес балдық бағалау жүйесін жүз баллға теңесек, онда белгілі бір тақырыпқа шығармашылықпен қарайтын оқушылар үшін, проблемаларды шешуі және тағы көптеген ізденістер жүргізгені үшін жүзден астам балл қоюға болады, бұл оқушыларға үлкен ынталандыру болып табылады. Атап айтқанда, оқушылардың «рефлексиясын» дамыту қажет, яғни біз берген немесе ұсынған ақпараттарды оқушылардан қайта сұрау арқылы түсінген және түсінбеген тұстарын білуге, шығармашылық деңгейін анықтауға арналған. Сонымен қатар, белсенді қатысуды оқушыларға үйрету керек. Критериалды бағалау жүйесі нормативтік жүйе болып табылады. Бұл жүйе оқушылардың білімін бағалауға ғана емес, сонымен бірге оқушының жеке қасиеттерін дамытуға, жастардың дарындарын ашуға, қоршаған ортамен дұрыс қарым-қатынас орнатуға, білімдерін жетілдіруге бағытталған. Қорыта келгенде, критериалды бағалау жүйесі — бұл профессор-оқытушылар құрамымен келісілген әрі білім беру бағдарламасының мақсаттары мен мазмұнына сәйкес оқушылардың құзыреттілігін жеке дамытуға бағытталған нақты жүйе болып табылады.

Қорытынды

Бағалауды сауатты ұйымдастыру оқу процесіндегі ең қиын міндеттердің бірі. Ал оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін сабақтарға пайдаланған кезде бұл міндет әлдеқайда қиындай түседі. Негізінен бұл «бағалау» терминінің түпкі төркініне көп мән бере білмейміз. Біз бағаны оқушы білімінің көрсеткіші деп қараймыз. Алайда, бұл бағаның шынайылығы күмәнді. Себебі, біз кейде бағаны кейде көтермелеп қойсақ, кейде төмендетіп қоямыз. Басында үшке оқыған оқушыға «үш», төрт пен беске оқыған оқушы «жақсы» және «үздік» болып соңына дейін бағаланатыны белгілі. Бұндай бағалау баланың білім деңгейін нақты да шынайы көрсете алмайды. Критериалды бағалау мұғалімге сапалы нәтиже ауды

қамтамасыз ететін критерийлерді құруға, өз жұмысын талдау және жоспарлау үшін ақпарат алуға, оқу үдерісінің сапасын жақсартуға, әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отыруға, бағалаудың әр түрлі тәсілдері мен құралдарын қолдануға мүмкіндік береді. Мұғалімнің мұндағы рөлі әр сабақтың күтілетін нәтижесіне қарай алдын-ала сын тұрғысынан ойлана отырып, дұрыс бағыт пен интербелсенді әдістерді оқушының жас ерекшелігіне және қабілетіне қарай дайындалуында. Қорыта келе критериалды бағалау жүйесін қолдануда біз оқушының тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттап, өзіндік жауапкершілікке, нәтижеге жеткізумен бірге білім алушылардың дайындық деңгейі мен өсу динамикасын, оқушының еңбегін кез-келген кезеңде анықтай аламыз. Критериалды бағалау әдістемесі бойынша жұмыс нәтижесі оқушы күйзелісінің төмендеуіне, өзін-өзі бағалау, талдау дағдыларының қалыптасуына көмектеседі

Қолданылған деректер тізімі

1. Абекова Ж. А., Оралбаев А. Б., Бердалиева М., Избасарова Ж. К. Технология критериального оценивания, методика ее применения в учебном процессе // Международный журнал экспериментального образования. — 2016. — № 2-2. — С. 215-218.

2. Шербаева А. Ш. Критериалды бағалау жүйесін енгізудегі бағалау критерийлерін құрастыру: мектеп мұғалімдеріне арналған әдістемелік нұсқаулық. — Қарағанды, 2018. — 35 б.

3. Алтынбекова, У. Ж. Критериалды бағалау оқу мен оқытудың қайнар көзі ретінде / У. Ж. Алтынбекова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 8 (298). — С. 324-326. — URL: <https://moluch.ru/archive/298/67682/> (дата обращения: 11.05.2024). http://go.mail.ru/redirect?via_page=1&type=sr&redirect=eJzLKCKpsNLXz0jNycxPL0osyNArKtVPzCmpzNNNTEnMZWAwNDW2NDc3sDQyZrj79N8_S7487a_nqyPM7hopAgCOxhZR

http://go.mail.ru/redirect?via_page=1&type=sr&redirect=eJzLKCKpsNLXz87My69KLCvSy8xLy9fPzE1MTy1JSSxJ1FV1MVC1NACRTk6qLoaqFkZg0gks4oIsbQImIWxnvYySXAYGQ1NjS3NzQ2MLY4abSc8Zhddo3Wi0fMxy5VJHNAAtliKy

http://go.mail.ru/redirect?via_page=1&type=sr&redirect=eJzLKCKpsNLXL8jIL8nXrcooLcpLzNErKtUvTtQtSSzSTcwpqczTTUxJzNVnYDA0NbY0Nzc0NzJiMG3d9P7Q3cvSKarXqu3bFdkBjOUZQA

М.ЖҰМАБАЙДЫҢ «ПЕДАГОГИКА» ЕҢБЕГІНДЕГІ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР

**Ыбырай Гүлжаухар Құлахметқызы
Астана қаласы, № 63 мектеп-гимназиясы**

Адам баласы өркениеті тарихында тіл бен жазудың пайда болғанынан кейіндегі орында кітап шығару ісі тұр. Көрнекті ғұлама ғалымдардың, танымал ойшылдардың, оқыған қауымның қайсысын алсақ та, интеллектуалды серпілістің бастау көзі есебінде кітапты айтатыны белгілі. XX ғасыр басында білімі, интеллектуалды қарым-қабілеті жаһан оқымыстыларымен тең қазақ оқығандары халықты сауаттандыру ісімен мәселесімен айналыса бастады. Олар қазақ халқын сауаттандыру ісін қолға алып, кітап, газет шығарды. Мерзімді баспасөздерде оқудың маңызын, қазақтың артта қалмай, өркениетті елдер қатарына қосылуын қалады. Ахмет Байтұрсынұлының 1913 жылы «Қазақ» газетінде жарық көрген «Оқу жайы» атты мақаласында оқу-білімнің қажеттігін: «Бұл күнде оқудың керек екеніне ешкімнің таласы жоқ. Қай жұрт болса да оқумен ілгері басып тұрғандығын, кейін қалудың себебі оқудың кемдігінен екенін көріп тұрамыз. Оқусыз халық қанша бай болса да, біраз жылдан кейін оның байлығы өнерлі халықтардың қолына көшпекші» деп анықтаған.

Қазақтың педогогикасының іргетасын қалағандардың бірі — М.Жұмабай. Ол өз еңбектерінде қазақ педагогикасының дара, өзіндік нақышы бар, бүлдіршін тәрбиесінде ұлттық қағидалардың жетекші орын алатындығын көрсетті. Мағжан ұлттың ұлт, мемлекеттің мемлекет болып қалыптасуы үшін ең бірінші қажеті ұлт тілі мен ұлт мектебі екендігін айтқан. XX ғасырдың 20 жылдары жазылған жұмыс болса дағы, қазіргі білім беру жүйесіне, баланы оқыту, баулу ісінде өзекті тақырыптарды қозғайды. Мағжан 1920-1930 жылдар аралығында педагогика саласында: «Бастауыш мектепте ана тілі», «Бастауыш мектепте ана тілін оқыту жолы», «Педагогика», «Жазылашақ оқу құралдары һәм мектебіміз», «Бала тәрбиелеу жолдары», «Сауатты бол» оқу-әдістемелік кітаптар

жазған. Әсіресе 1922 жылы жазылған «Педагогика» еңбегі Қазақ елі үшін ғана емес Орталық Азия үшін үлкен жаңалық болып есептелді. Алайда, репрессияға ұшырап, «халық жауы» атанған соң, Мағжанның аты аталмай қалған. Қазіргі кезде Мағжанның «Педагогика» еңбегі жан жақты зерттеліп келе жатыр. Мағжанға соңғы жылдары ақын ретінде ғана емес, ұстаз ретінде де ерекше көңіл бөліне басталды. Оның педагогикалық қызметі заманауи білім беру жүйесінде сұранысқа ие.

1917 жылы Орынбор қаласында 5-13 желтоқсан күндері Екінші жалпықазақ сиезі өтті. Сиезде он мәселе көтерілген болатын. Көтерілген мәселелер ішіндегі маңыздыларының бірі- Оқу мәселесі еді. Сиезде Міржақып Дулатұлы баяндама оқып, алдымен қазақ тілінде бастауыш һәм орта мектепте оқытатын оқу құралдарын әзірлеу үшін оқыған адамдардан айырықша комиссия құруды ұсынды. Оқу комиссиясына: Ахмет Байтұрсынұлы, Мағжан Жұмабай, Елдес Омарұлы, Биахмет Сәрсенұлы, Телжан Шонанұлы сынды тұлғалар сайланды [1]. Комиссияға бірқатар маңызды істер тапсырылды. Оның ішінде: ұлт мектептеріне бағдарлама жасау, оқытушыларға арнап кітап жазу, тәрбие жайынан кітап дайындау, оқу ісін жүргізу туралы жоба шығару сынды ұлттық оқу-ағартуға қатысты айрықша жұмыс жүктелді. 1921 жылыдың 31 қаңтарында Орынборда Ахмет Байтұрсынұлы бас-таған бір топ қазақ оқығандары бас қосып, жиын өткізеді. Олардың қатарында Әлихан Бөкей-хан, Жүсіпбек Аймауытұлы, Фай-золла Ғалымжанұлы, Биах-мет Сәрсенұлы, Елдес Омарұлы, Хай-ретдин Болғанбай, Сма-ғұл Сәдуақасұлы, Сәкен Сейфул-лаұлы, Сабыр Айтқожаұлы болды. Күн тәртібіндегі негізгі мәселе – қазақ тілінде оқулық әзірлеу еді. Жиналыс соңында 19 бапты қаулы қабылданып, мектепке қажетті 14 оқулық дайындау туралы шешім шығарылады. 14 оқулықтың 3 оқулығын дайындау жұмысы Мағжан Жұмабайға жүктелген болатын. Мағжанға тапсырылған 3 оқулық: Тәрбие ғылымы (Педаго-гика), Қазақ-қырғыз тарихы, Әдебиет ғылымы («Теория словесности») [2].

Қазақ зиялылары оқу ісін қолға алудағы негізі -мектепті ұйымдастыру мәселесі. Мектепті ұйымдастыру үшін керектердің қатарында бірінші кезекте, «білімді, педагогика, методикадан хабардар, оқыта білетін мұғалім. Екінші, оқыту ісіне керек құралдар қолайлы һәм сайлы болуы. Үшінші, мектепке керегі белгіленген программа» еді [3]. Мағжан Жұмабайдың педагогика еңбегі «білімді, педагогика, методикадан хабардан, оқыта білетін мұғалім» қалыптастыру жолындағы таптырмас еңбек. Көп дүниелерді еуропалық педагог-ғалымдардан алғанын айта отыра, дегенмен, тура аударма емес екенін де ескертеді. Қазақы танымға келтіріп, баланы тәрбиелеудің, оқытудың дұрыс жолын ұсынады. Бұл туралы «Педагогика» кітабындағы алғы сөзінде М.Жұмабай: «Алдыма бір кітапты жайып қойып, бұрылмастан көшіре бергенім жоқ. Тәрбие ғалымдарының пікірлерін таңдап алуға ұмтылдым. Шамам келгенше қазақ жанына қабыстыруға тырыстым.», – дейді [4, 9-10 б.] Автор көрсеткендей, А.Рубенштейн, Скворцов, Смирнов т.б. ғалымдардың еңбектерін ой елегінен өткізіп, қазақ халқының тұрмысына, ұлттық ерекшелігіне жақындастырды.

Мағжан ұлттық педагогиканы психологиямен қоса оқытуды мәселесіне баса назар аударады. Пәндерді оқытуда қазақ халқының ұлттық ерекшеліктерін ескеру, оны сабақта пайдалану, дамыта оқыту, бала қиялын өсіру, өздік ойлау үрдісін жетілдіруге ерекше назар аударды. Мағжан тәрбиені кең мағыналы ұғым деп қараған. Мұнда ол тек Еуропалық тәрбие ғылымына еліктемей, Шығыс елдерінің тәрбие ғылымдарын қазақ халқының тәрбие туралы ой-пікірімен тоғыстырды. Алаш оқығандары Жапонияны үлгі қылғаны бәрімізге мәлім. Қазірде Жапондар бала тәрбиесінде ұлттық тағылымды бірінші орынға қояды. «Әр тәрбиешінің қолданатын жолы - ұлт тәрбиесі. Әрбір ұлттың бала тәрбие қылу туралы ескіден келе жатқан жеке жолы бар. ...Әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті. Ұлт тәрбиесінің жақсылық жағы көп болғаны сықылды жамандық жағы да көп», - дей отырып, тәрбиеші-педагогтар түрлі заманда шыққан тәрбие ғалымдарының ойлары-мен жақсы таныс болуы керек», - деп жазады [5].

М.Жұмабай баланы ойлаңдыра отырып оқыту, салыстыру арқылы баланың ойлауын дамыту, пән аралық байланыс, ең бастысы баланы болашаққа лайық етіп, ғылымның соңғы жетістіктерінің негізінде оқыту жайында сөз етеді. Ол— бүгінгі күннің ең өзекті мәселелерінің бірі. Мағжан тәрбие түрлерінің ішінен ақыл, дене, сұлулық және құлық тәрбиелеріне назар аударып, әрқайсысына кеңірек талдаулар жасап, оларды жеке-жеке қарастырады. Ол туралы кітабында: «Тәрбие төрт түрлі: дене тәрбиесі, ақыл тәрбиесі, сұлулық тәрбиесі һәм құлық тәрбиесі. Егерде адам баласына осы төрт тәрбие тегіс берілсе, оның тәрбиесі түгел болғаны. Балам адам болсын деген ата-ана осы төрт тәрбиені дұрыс орындасын», -дейді [4, 14 б.]. Еңбегінде дене тәрбиесінің бала өмірінде алатын орнын ерекше бағалап, ата-анаға дүниеге келген баланы тәрбиелеудің жолдарын көрсетеді. Баланың туғанынан бастап жасына сай дене тәрбиесі қалай керілетінін баяндаған.

Мағжан Жұмабайдың еңбегінде көтерілген өзекті мәселердің бірі- бала тәрбиелеуде

баланы қорқытпау, жазаламау, ұрып-соқпау мәселесі. Бұл туралы : «Алдымен баланы ешбір уақыт қорқытпау керек. Бөки келеді, жалмауыз кемпір келеді, пері, жын, шайтан, албасты, обыр келеді деген сықылды сөздермен баланы қорқыту қып-қызыл зиян. Мұндай сөздерді, ертегілерді, әңгімелерді естіп өскен бала өмір бойы су жүрек, қорқақ болады. Жасында қорқытып үйренбеген бала өскенде ер болады», - дейді [4, 125 б.]. Сөзінің жалғасында баланы жазамен қорқыту еш дұрыс емес екенін, жазамен қорқытқанда бала нәрсені өз ықыласымен орындамайтынын жеткізеді. Ал бұл жағдай балаға өтірік айтуға, алдауға үйретеді. Әрі баланы тәрбиелі болуы үшін оны ұрып-соғу да «адашылыққа ұнамайтын іс» екенін айтады, бұнын келешекте қандай үлкен зардаптар туғызуы мүмкін деп ескертеді. Ол: «Ұрылып, соғылып тәрбие қылынған бала жанының бар жақсы мінездерінен, ақылынан, есінен айрылып, миғұла болады», - дейді [4, 128 б.]. Бұл сөзімен ол өзі өмір сүріп жатқан заманның ата-аналарына, әсіресе молдаларды қатты сынайды. Қазіргі күні бала тәрбиелеуде қорқыту, жазалау, ұрып-соғуды қолданып жатқан ата-ана, тәрбиешілер жоқ емес. Бұл баланың тұйық болуына, өзіне сенімсіздігіне бастау болады. Сондықтан бұл мәселе бала тәрбиесіндегі маңызды, өзекті мәселе. Баланы ұрмау, ұрыспай тәрбиелеу баланы тізгінсіз, сөз алмайтын қылып шығарады деу қателік. Бала жаман істен өзі қашып, жиренетін болып өсуі керек. Яғни, ол жаман істі бала түйсігімен қате екенін біліп өсуі керек. Баланы ұрмай, ұрыспай өсіру баланы еркіне жіберу деп түсіну қателік. Бұл жайында да Мағжан сөз қылып, баланы ұрыспай тәрбиелесе де, оны темірдей тәртіпке үйрету қажет екенін айтады. Ол туралы: «Баланы құбылмайтын, ұсақтықпен қажытпайтын темір тәртіпке (дисциплина) бағындыру керек. Баланы еркіне жіберу оны ерлікке, батырлыққа үйретсе, темір тәртіпке бағындыру оны шыдамдылыққа, табандылыққа үйретеді», - дейді [4, 151 б.]. Жоғарыда айтқан баланы қорқыныш сезімсіз өсіру мен тәртіпке бағындыру хақында : «Баланы тіпті еркіне жібермеу оны жасқаншақ, жасық, қорқақ қылады. Ал тіпті тізгінсіз қоя беру, ләм-мим демей, оның бар еркелігін орындай беру баланы бейбастақ, ессіз тентек қылып шығарады», - дейді [4, 152-153 б.]. Білім беру саласында қазақ зиялылары Жапонияны үлгі тұтқаны белгілі. Жапонияның білім беру ісінде бала қатаң тәртіпке бағынады. Ол баланың оқу, білімге бейжай қарамауына ықпал болады. Қазірде Жапония елінде сабаққа кешігу мәселесі мүлде болмайды. Бұл балалардың дисциплинаға бағынып өскенінен. Бұл тәртіп қазақ мектептерінде де өте қажет деп білеміз. Адамды орта тәрбиелейді. Баланың айналасындағы достары, жолдастары қандай болса бала оларға қарап өседі. Бұл жайында да Мағжан өз еңбегінде сөз етеді. Мағжан: «баланың ізгі құлықты болуы үшін оның маңайындағы адамдар, ата-ана, туған-туысқандары өздері ізгі құлықты болуға тиісті. Ұяда не көрсе, ұшқанда соны қылады. Және баланың бірге ойнайтын жолдастары да дұрыс, ізгі құлықты болсын. Балаға ересек адамнан өзіндей бала жақын. Бала өз құрбысына еліктегіш, өз құрбысының тілін алғыш, құлқына, мінезіне сенгіш келеді», - дей келе, баланың жанындағы балалардың құлықты болуы үшін не істеу керек деген сұраққа тоқталады [4, 139 б.].

Оқушылардың, шәкірттердің өтрлік айтуы, алдауы оларды белгілі бір тәртіпке қамап қоюынан болатын Мағжан өз еңбегінде тілге тиек етеді. Тәрбиеші мен баланың арасында сенбеушілік болмағаны дұрыс екенін айтады. «Бала тәрбиешіге мұңын тарқата алғандай, қуанышына ортақтаса алғандай, сырын шеше алғандай досым деп білсін», - дейді Мағжан.

Жоғарыда айтып өткендей Мағжан тәрбиені дене, сұлулық, құлық, ақыл тәрбиесі деп бөліп қарастырған. Баланың сұлулық тәрбиесі хақында сөз еткенде тазалық ұғымына тоқталады. Тазалықты тек үй іші, киім-кешегі, ыдыс-аяғы таза болу ғана емес, баланың маңайында жүрген адамдар да тәртіпті, ретті болу керек. Әсіресе, үйдегі ата-анасы таза сөйлеуі, ретті болу қажет екенін ескертеді. «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны істейді. Тазалыққа үйренген бала таза болады. Былыққа үйренген бала былық болады. Ас жеп отырып әжесі жалаңаш қолымен мұрнын сіңбіріп яки баланың нәжісін ұстап, қолын жөндеп шаймастан тағы асқа кіріссе, бала да осыны істейді. Кейбіреулердің былықтықты ырыс көруі надандықтың әбден асқынғандығы ғой. Баланың маңайындағы сөйленетін сөздер де әдепті, сұлу болуға тиісті. Былық сөздерді естіп өскен бала өмір бойы былық, былапыт тілді болады», дейді [4, 133 б.]. Бұны қазіргі ата-аналар ескеру тиіс. Баланың сұлулық тәрбиесінде бала сұлу сөздер, сұлу өлеңдер жаттауы керектігін, түрлі музыка құралдарының әуендерін тыңдауын, сурет салып, ән салып, музыка құралдарын ойнап үйренуі қажет. «Міне, осыларды естісе, баланың сұлулық сезімдері өркендейді», - дейді педагог-ғалым [4, 133 б.]. Мағжан Жұмабай «Педагогика» еңбегінің соңғы бөлімінде: «...Балалық шақта алынған әсер өмір бойы естен шықпайды. Балалықта ылғи жағымды әсер алса, адам өмір бойы шат көңілді. Балалықта жағымсыз әсер алса, қорлық, жоқшылық көрсе, адам өмір бойы қасіретке бейім болмақ...», «...Бала ылғи іске ұмтылады. Бала еліктемпаз. Еліктемейтін адам болмайды. ... Баланы өз күшіне өзін сендіріп үйрету керек. Қолыңнан түк келмейді дей берсең, бала жасқаншақ,

жасық болады. Балаға ылғи пайдалы іс беру керек», - деп айта келіп, «тәрбиеші қауымға бар күшін, бар білімін жұмсап жалықпай, шаршамай балаға үйрете беруі керек» деген тәрбиелік мәнді ой тастайды [5]. «Педагогика» оқулығының 1922 жылы тұңғыш басылуына берілген Молдағали Жолдыбайұлының рецензиясында: «Баласы мектеп көрмеген, жас баланы жүн-жұрқа орап, арқалап жүріп шешесі мал бағатын, жасы жеті-сегізге келген соң 10 сомнан пұлына жалданып балалары 14 сағаттан ас жоқ, су жоқ қой бағып, қой еміп жалақ болып жүретін адамның 90% алдында мал, үстінде үйі жоқ байлардың күні бітпес құлы болып жүретін; обыр патшаның теріс саясаты арқасында жер-суынан айырылып, надандықта шіріп, қара түнек, қараңғы тұманда көп заман басы айналып жаңа жарық бостандық дүниесіне аяқ басып қол-аяғы жаңа босанып «өңім бе, түсім бе?» деп мең-зең болып тұрған сорлы қазаққа «Педагогика» кітабы – Інжілдей, Мағжан азамат – Айса пайғамбардай болды», - дейді.

Міне, құндылығы жоғары Мағжан пікірлері «Педагогика» оқулығы арқасында ұрпақ тәрбиесін мақсат еткен әрбір келешек маман үшін таусылмас қосалқы білім азығын беретін құнды еңбек. Ол еңбекте баланың туылғаннан бастап даму барысында қолданылуы керек дене, ақыл, құлық, сұлулық тәрбиесі хақында жазылған. Бұл еңбекте бала, шәркірт тәрбиесінде әлі күнде дейінгі өзекті мәселелерді қозғалады. Мысалы: «ақыл көріністері», «іскерлікті күшейту жолдары», «ішкі сезім көріністері», «сыртқы сезім әсерлерін тәрбие қылу», «тәрбиеден мақсат», «ұлттық тәрбие» сынды өзекті тақырыптар оқытушылардың, тәрбиешілердің қызығушылығын тудыртады. Мағжанның «Педагогика» еңбегі жас ұстаздардың оқып-тануы, өзіне қажетті жерін алып, оқыту барысында тиімді пайдалануына өте құнды еңбек.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақ // 23 желтоқсан, -1917. №256
2. Қазақ тілі // 23 наурыз, -1921. №125
3. Байтұрсынұлы А. Алты томдық шығармалар жинағы. Әліппелер мен мақалалар жинағы. – Алматы, 2013 Т.4.
4. Жұмабаев М., Педагогика - Алматы : Ана тілі, 1992. – 154 б. 9-10 бет
5. Аскарова, А. К. М. Жұмабаевтың «Педагогика» еңбегінің тәрбиелік мәні - 2022. - № 1. - 16-18 б.

ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ: БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ЖҮЙЕЛІ ТӘСІЛІ

Казиева Марал Кадикеновна,
Астана қаласы әкімдігінің
«Шейх Тәммим бен Хамад әл-Тәни атындағы
№85 мектеп-лицей» директоры

Аңдатпа

«Құндылыққа негізделген білім: білім сапасын арттырудың жүйелі тәсілі» атты мақалада құндылықтар мен білім беру жүйесінің байланысы қарастырылады. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде сапаны арттырудың маңызды аспектілерінің бірі — білім беру процесінде тұлғалық құндылықтарды қалыптастыру. Мақалада құндылықтарға негізделген білім беру моделінің тиімділігі, оның оқушылардың тұлғалық дамуына, әлеуметтік жауапкершілігіне және шығармашылық қабілеттерін арттырудағы рөлі талданады. Автор білім беру жүйесінде құндылықтарды интеграциялау арқылы оқу процесінің сапасын қалай көтеруге болатынын зерттейді. Сондай-ақ, құндылыққа бағытталған әдіс-тәсілдер мен инновациялық тәжірибелер арқылы оқу үдерісін тиімді ұйымдастыру жолдары ұсынылады. Білім беру сапасын арттырудағы бұл жүйелі тәсіл оқушылардың жеке және қоғамдық дамуында оң әсерін тигізетіні көрсетілген.

Аннотация

В статье «Ценностное образование: системный подход к повышению качества

образования» рассматривается взаимосвязь ценностей и системы образовательного процесса. Одним из важнейших аспектов повышения качества в современной системе образования является формирование личностных ценностей в учебном процессе. В статье анализируется эффективность модели образования, основанной на ценностях, ее роль в развитии, социальной ответственности и повышении творческих способностей учащихся. Автор исследует пути повышения качества учебного процесса путем интеграции ценностей в систему образования. Кроме того, предлагает способы эффективной организации учебного процесса с помощью ценностно-ориентированных методов и инновационных практик. Показано, что этот системный подход к повышению качества образования оказывает положительное влияние на личностное и социальное развитие учащихся.

Annotation

The article «Value-based education: a systematic approach to improving the quality of education» examines the relationship between values and the education system. One of the most important aspects of quality improvement in the modern education system is the formation of personal values in the educational process. The article analyzes the effectiveness of the values-based education model, its role in personal development, social responsibility and enhancing students' creative abilities. The author explores how to improve the quality of the educational process by integrating values into the education system. It will also suggest ways to effectively organize the learning process using value-based methods and innovative practices. It is shown that this systematic approach to improving the quality of education has a positive impact on the personal and social development of students.

Білім беру жүйесіндегі басты міндет – оқушыларға сапалы білім берумен қатар, оқушы бойындағы жеке тұлға қабілетін қалыптастыру. Жеке тұлға қабілеті – құндылықтарға негізделген білім негізі. Осыған орай, оқушының тұлға ретінде жетілуі, білім, білік, құндылық, дағды тектес қабілеттерді меңгеруі мектебіміздің алғышарты.

Мектебіміз жалпы білім беретін мектеп стандарттарын және әлемдік білім беру жүйесін қарастыра отырып, Халықаралық Бакалавриат ұйымымен жұмыс жасап жатыр және оның бір дәлелі мемлекеттік мектептер арасында алғашқы «Халықаралық Бакалавриат мектебі» статусын алған мектептердің бірі болуымыз.

Ұйым мақсаты мемлекеттік талапқа сәйкес құндылықтарға негізделген білім беру мәнін қамтиды. Мектептің білім сапасын тек академиялық жетістіктермен ғана өлшемей, білім алушының өмірге дайындығымен, әлеуметтік және этикалық жауапкершілігімен тығыз байланысты етеді. Халықаралық Бакалавриат оқушы атрибуты, атап айтсақ, зерттеуші, білімді, қамқор, тіл табысқыш, ұстанымға берік, ойшыл, тәуекелшіл, үйлесімде дамушы, талдағыш, озық ойлы тұлға қабілеттерін қалыптастыруға жағдай жасайды. Ол оқушының құндылықтары, бейімделу қабілеті, саналы шешім қабылдауы және жаһандық қауымдастықта әрекет ете білуге дағдыландырады. Білім сапасын жақсарту үшін кешенді қадамдарды ұсынады.

Мектебіміз «құндылық» ұғымын білім сапасымен ұштастыра отырып оқушылардың зерттеушілік, коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ерекше мән береді. Мемлекеттік талаптарға сәйкес және Халықаралық Бакалавриат ұйымының 8 пән тобы аясында жүргізілетін бөлім тақырыптарына, сабақ барысына «Қоғамға қызмет әрекеті» жобасын кіріктірсе, оқушылардың қызығушылықтарына қарай таңдалатын 7 сыныпта «Әлеуметтік жоба» және 9 сыныпта «Жеке жоба» жұмыстарын жүргізіп келеді.

«Қоғамға қызмет әрекеті» жобасы – оқушыларға мектепте алған білімдерінің шынайы өмірде қаншалықты маңызды екенін көрсетеді. Мысалы: экологиялық жобалар арқылы оқушылар биология мен география пәндеріндегі білімдерін тәжірибе жүзінде қолданып зерттеу жұмысына бағытталған өнімді жасайды.

«Әлеуметтік» және «Жеке» жобалар – оқушылар қоғамдағы және қоршаған ортадағы шешілуі керек қажеттіліктерді анықтайды, өз идеялары мен дағдыларын пайдалана отырып, қажеттілікті шешуге барынша күш салады. 7 сыныпта жұмыс топ ішінде 2 немесе 3 оқушыны қамтыса, 9 сыныпта жеке қызығушылық негізінде кез келген пәндік

бағытта зерттеу жұмысы жүргізіледі. Жоба түрлерін жүзеге асыру оқушыларға мынадай мүмкіндік береді:

- Жаһандық контекстегі дербес зерттеуге қатысу және шығармашылыққа негізделген жаңа идеяларды құру;
- Зерттеу арқылы ауқымды ойлау жүйесі мен түсініктің жетілуі;
- Жоба зерттеу жұмысын жазуда және қорғауда дағдылардың дамуы;
- Оқу және нәтижеге қол жеткізу арқылы жауапкершілікті дамыту;
- Оқу бағдарламасының маңыздылығын түсіну;
- Өз нәтижелері және жетістіктеріне сенімді кері байланыс беру.

Жоба түрлерін жазу нәтижесінде оқушылар төмендегідей мектеп құндылықтарын дамытады:

- Ұлттық саналылық. Мектепте оқушылар қазақ халқының мәдениетін, дәстүрлерін зерттейді. Олар ұлттық тағамдар, қолөнер немесе әдебиет туралы слайд, макет түрлерін жасап, мектепшілік көрме ұйымдастырады.

Сурет 1. Мектепшілік «Қоғамға қызмет әрекеті» көрмесі

- Азаматтық белсенділік. Оқушылар қайырымдылық жәрмеңкесін өткізіп, түскен қаражатты әлеуметтік жағдайы төмен балаларға немесе шұғыл көмек ретінде науқастанып жатқан азаматтарға аударды.

Сурет 2. Қайырымдылық жәрмеңкесі

- Мәдениетаралық сыйластық. Мектепте басқа да ұлт өкілдері білім алады және олардың мәдениеттерін құрметтеу мақсатында «Тілдер күні» ұйымдастырылады. Бұл іс-шара барысында оқушылар түрлі елдердің әдебиетін, дәстүрлерін, ұлттық ойындарын таныстырады, қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде өлеңдер оқып, сыныптан тыс сабақ түрлері ұйымдастырылады.

- Зияткерлік. Мектеп оқушылары аудандық, қалалық және республикалық ғылыми жоба байқауларына қатысып, пән топтары салаларында зерттеулер жүргізеді.

Сурет 3. «Жеке жоба» нәтижесі

- Құрмет. Мектепте жоғары сынып оқушылары бастауыш сынып оқушыларын қолдап, оларға тәлімгерлік етеді.

- Эмпатия. Оқушылар қоғамдағы ерекше білім беруді қажет ететін, мүмкіндігі шектеулі азаматтарды қолдау мақсатында зерттеу жұмыстарын жүргізіп, жеке жоба жұмыстарын жазады.

Сурет 4. 10 сынып оқушысының зерттеу жұмысы әрекетінен түсірілім

- Еңбексүйгіштік. Мектепте TEDx форматында кездесулер өткізіледі, онда жоғары сынып оқушылары өз жетістіктерімен бөліседі, сабаққа дайындалу әдістері мен уақытты тиімді басқару тәсілдері туралы кеңес береді.

Сурет 5. TEDx форматында өткізілетін «Жеке жоба» көрмесі

Жобалармен жұмыс барысы құндылықтарға негізделген және нәтижеге бағытталған жүйелі тәсіл. Оқушы бойындағы құндылықтармен қатар, педагогтердің кәсіби дамуына тікелей ықпал етеді. Ұйым ретінде, қауымдастық ретінде білім сапасының артуына жағдаят жасайды.

Жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, заманауи білімдерді меңгерген, бәсекеге қабілетті, салауатты ұрпақ тәрбиелеуді мақсат ету – әр ұйымның білім сапасының артуына себепші болатын басты құрал. Сол себептен, мектеп баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруға әрекет етсе, бала қоғамды әлемдік деңгейде қалыптастыруға әрекет ететіні сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. (2022, November 16). <https://dictionary.cambridge.org/>
2. Coordinator support material (n.d.) (2022, November 14). https://xmltwo.ibo.org/publications/MYP/m_0_mypxx_guu_1609_1/IBd_ocs/m_0_mypxx_guu-nc_1405_3_e.pdf
3. International Baccalaureate (2022, November 8). International Baccalaureate®. <https://ibo.org/>
4. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің ресми ақпараттық ресурсы (2022, 16 қараша). primeminister.kz/kz/news/gosprogramma-razvitiya-obrazovaniya-do-2025-goda-obnovlenie-uchebnyh-programm-podderzhka-nauki-i-elektronnoe-ent?ysclid=lagkmla35y552749722
5. Qundylyq Academy (2022, 16 қараша). what – Құндылықтарға негізделген білім беру (qundylyq.kz)

ЗНАЧЕНИЕ ПОУРОЧНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА УЧАЩИМСЯ ПОДГОТОВИТЕЛЬНЫХ КЛАССОВ

Калашникова Людмила Николаевна
педагог художественного отделения, заместитель директора по
учебно-воспитательной работе ГККП «Детская школа искусств»
отдела образования Бурлинского района управления образования
акимата Западно-Казахстанской области»

Поурочное планирование играет ключевую роль в образовательном процессе, особенно при работе с детьми младшего школьного возраста, обеспечивая структурированность и последовательность освоения материала. Оно помогает педагогам систематически формировать у учащихся навыки декоративно-прикладного искусства, развивать их творческое мышление и мелкую моторику. В этой статье хочу рассмотреть основные аспекты значимости поурочного планирования и его влияние на образовательные результаты младших школьников.

Основные функции поурочного планирования

- Системность и логическая последовательность – поурочный план помогает грамотно распределить темы занятий, обеспечивая их постепенное освоение от простого к сложному.

- Оптимизация учебного процесса – четкая структура уроков позволяет эффективно использовать время, избегая переутомления и перегрузки учащихся.

- Создание условий для творчества – планирование позволяет варьировать методики преподавания, сочетая игровые и практические формы работы, что особенно важно для младших школьников.

- Контроль и оценка результатов – педагог может отслеживать динамику развития учащихся и корректировать образовательный процесс в зависимости от их успехов.

Влияние поурочного планирования на качество образования

В процессе преподавания декоративно-прикладного искусства детям 7–8 лет поурочное планирование способствует:

- Развитию художественных способностей – дети постепенно осваивают основные техники работы с различными материалами (бумага, ткань, пряжа, фольга и др.), что укрепляет их мелкую моторику и координацию движений.

- Формированию самостоятельности и уверенности – учащиеся учатся планировать свою работу, анализировать результаты и проявлять инициативу в выборе художественных решений.

- Мотивации к обучению – применение игровых элементов, сказочных персонажей и ассоциативных методик делает процесс обучения более увлекательным и доступным.

- Повышению качества работ – итоговые выставки демонстрируют рост технических и художественных навыков детей, а также их уверенность в собственных силах.

Предлагаю пример поурочного плана подготовительного класса второй год обучения
Урок №47,48

Фамилия, имя, отчество (при его наличии) педагога	
Дата	
Наименование секции или кружка, группа	Подготовительный класс художественного отделения, второй год обучения
Тема занятия	«Новогодние елочки»
Цель:	Научить детей создавать объёмные новогодние ёлочки из бумаги и декоративных элементов

Ход урока

Этап занятия/ Время	Действия педагога	Действия обучающегося	Оценивание	Ресурсы
1. Организационный момент (5 мин.)	Педагог приветствует детей: «Приходит к нам раз в году, несёт с собой веселье, подарки, сказку и мечту – для взрослых и для деток!» (Ответ: Новый год). «Сегодня мы сделаем главный символ нового года -елочку	Приветствуют, проверяют свои материалы.	Устная оценка готовности	-
2. Введение в тему (10 мин.)	Когда приближается Новый год, во многих домах зажигаются огоньки на нарядных зелёных красавицах – новогодних ёлках. Этот символ праздника известен во всём мире и создаёт ощущение чуда и волшебства. Традиция украшать ёлку пришла к нам из Европы.	Отгадывают загадку, слушают сказку, обсуждают.	Устное поощрение активных детей.	

	В старину люди верили, что вечнозелёные деревья обладают магической силой, приносят удачу и защищают дом от злых духов. Сначала на ёлки вешали яблоки, орехи и свечи, а позже появились стеклянные игрушки, мишура и гирлянды. Сегодня ёлка – это не только украшение, но и символ семейного уюта, радости и ожидания новогодних чудес. Под её ветками дети находят подарки, загадывают желания и водят хороводы. Многие семьи украшают ёлку вместе, создавая особую праздничную атмосферу. А ещё ёлочку можно сделать своими руками! Маленькая ёлка из бумаги, пряжи, фетра или других материалов станет отличным украшением дома или подарком для близких. Главное – вложить в неё душу и новогоднее настроение!		Факты о елках https://yandex.kz/video/review/17207967617216185001 Из чего можно сделать https://yandex.kz/video/preview/1943365270059987863
--	---	--	---

3. Ознакомление с техникой безопасности (5 мин.)	Объяснение правил работы с ножницами, клеем и блёстками: аккуратное вырезание, умеренное использование клея, бережное отношение к материалам.	Внимательно слушают.	Контроль понимания вопросов.	Таблица с правилами безопасности.
4. Объяснение этапов выполнения работы (10 мин.)	- Для начала мы нарежем нитки в отдельную ёмкость. - Что является основой для нашего панно? - Далее нам необходимо будет обвести шаблон ёлочки на зеленый картон - Вырезаем ёлочку - Затем промазываем клеем ПВА часть обратную сторону елочки и засыпаем их мелко нарезанными нитками - Затем заполняем остальные части ёлочки - Ребята, засыпаем элементы изображения плотно. - В конце аппликацию необходимо придавить ёлочку рукой - - На верх пряжи приклеиваем клеем «Титан» украшения бусины, бисер, стразики, мишуру - Оставить для просушки	Внимательно наблюдают, задают вопросы	Устное обсуждение этапов работы.	Демонстрационные образцы

5. Практическая работа (80 мин.)	Помощь детям в создании 	Выполняют работу	Индивидуальная работа с каждым, похвала за старание.	Цветной картон, бумага, ножницы, клей, блёстки, бусины, пряжа
6. Итог урока, рефлексия (10 мин.)	Выставка работ, обсуждение, что понравилось. Дети представляют, что их ёлочка волшебная: «Какое желание она могла бы исполнить?». Игра «Моя ёлочка»: дети рассказывают, где они поставят свою поделку, придумывают её историю – кто её наряжал, какие подарки будут лежать под ней. Вопросы: «Что было самым интересным в процессе создания ёлочки?», «Что оказалось самым сложным – работа с нитками, формирование слоя или декорирование?», «Какие материалы вам понравилось использовать больше всего и почему?».	Рассказывают о своих впечатлениях, оценивают работы	Положительные комментарии.	Ссылка на выставку работ моих учащихся https://www.instagram.com/p/C3scUQwiZB_/?igsh=MXJvcWN1Nm50andrZQ==

На практике мною разработана и внедрена система поурочных планов, охватывающая ключевые темы курса декоративно-прикладного искусства для младших школьников:

- Знакомство с цветом и основами композиции;
- Простая аппликация из цветной бумаги и ткани, пряжи;
- Объемное конструирование из бумаги, лоскутков, фольги и мишуры;
- Работа с природными материалами;
- Декоративное оформление открыток и панно.

Каждое занятие включает:

- Теоретическую часть – знакомство с материалами, обсуждение традиционных мотивов в искусстве;
- Практическую часть – выполнение творческих заданий под руководством педагога, адаптированных к возрастным возможностям детей;
- Рефлексию – обсуждение работ, поощрение индивидуального подхода, работа с похвалой и мотивацией.

Таким образом, поурочное планирование в преподавании декоративно-прикладного искусства для детей 7–8 лет является важнейшим инструментом, обеспечивающим последовательность, эффективность и результативность образовательного процесса. Оно способствует развитию художественного вкуса, воображения, ручных навыков и интереса к творчеству, что делает обучение не только полезным, но и увлекательным.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИЗУАЛЬНЫХ ПОДСКАЗОК И ИНТЕГРАТИВНЫХ МЕТОДОВ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С АУТИЗМОМ

Камалова Маргарита Валерьевна, педагог-ассистент
КГУ «Белоусовская средняя школа №1» отдела образования по
Глубоковскому району УО ВКО

Аннотация

Бұл мақала аутизм спектрі бұзылған балалармен (ASD) жұмыс жасауда көрнекі белгілер мен интегративті әдістерді қолдануға арналған. Мектепалды даярлық сыныбында 7 жасар баламен жұмыс істеу мысалында «алдымен-кейінірек» көрнекі белгілер, мінез-құлық ережелері, саусақ гимнастикасы, массаж элементтері, «қолдан қолға» әдісі, сондай-ақ ауызша және вербалды емес белгілер сияқты әдістер сипатталған. Ұсынылған нәтижелер баланың мінез-құлқы мен қарым-қатынасындағы оң динамиканы көрсетеді, бұл жеке тәсілдерді қолданудың маңыздылығын дәлелдейді.

Аннотация

Данная статья посвящена использованию визуальных подсказок и интегративных методов в работе с детьми с расстройствами аутистического спектра (РАС). На примере работы с 7-летним мальчиком в классе предшкольной подготовки описываются такие методы, как визуальные подсказки «сначала-потом», правила поведения, пальчиковая гимнастика, элементы массажа, метод «рука в руке», а также вербальные и невербальные подсказки. Представленные результаты показывают положительную динамику в поведении и коммуникации ребенка, доказывая важность применения индивидуализированных подходов.

Кілт сөздер:

аутизм спектрінің бұзылуы, көрнекі белгілер, мектепке дейінгі дайындық, оқыту әдістері, әлеуметтену, қарым-қатынас, жеке көзқарас.

Ключевые слова:

расстройства аутистического спектра, визуальные подсказки, предшкольная подготовка, методы обучения, социализация, коммуникация, индивидуализированный подход.

Введение

Согласно данным Всемирной организации здравоохранения, количество детей с

расстройствами аутистического спектра (РАС) растет с каждым годом, что актуализирует необходимость различных подходов и технологий в работе с данной категорией учащихся. Дети с аутизмом могут столкнуться с трудностями в понимании социального контекста, общения и выполнения учебных заданий, что значительно затрудняет их процесс обучения. Таким образом, особую важность приобретает применение адаптированных методов, которые помогут детям успешно адаптироваться к образовательной среде и развивать необходимые навыки в коммуникации и учебе.

Настоящая статья основана на опыте работы с 7-летним мальчиком с диагнозом аутизм в классе предшкольной подготовки. На примере его занятий мы проанализируем, как использование визуальных подсказок и интеграция различных методик положительно повлияли на его поведение и уровень коммуникации.

Методология работы

Работа проводилась в рамках предшкольного образования, где акцент был сделан на несколько адаптированных методов, способствующих не только успешному обучению, но и социализации. Следует подробнее рассмотреть каждый из использованных подходов:

1. Визуальные подсказки «сначала-потом»: Визуальные схемы являются одним из наиболее эффективных средств, используемых для структурирования процесса обучения. В данном случае была разработана схема «сначала-потом», которая показывала последовательность действий, предстоящих в течение занятия. Это позволяло ребенку понимать, что требуется на каждом этапе и минимизировало уровень тревожности, что было особенно важно для детей с РАС.

2. Правила поведения на уроке: Я разработала список простых и доступных правил, которые были представлены в виде картинок. Каждое правило иллюстрировалось яркими и понятными изображениями, что обеспечивало ребенку четкое представление о том, что от него ожидается в классе. Регулярное повторение этих правил помогало формировать у ребенка привычки и тем самым снижало нежелательные проявления поведения.

3. Пальчиковая гимнастика: Пальчиковые игры были интегрированы в занятия для улучшения моторных навыков и укрепления концентрации. Эта активность не только развивает мелкую моторику, но также способствует снижению тревожности, что особенно важно для детей с аутизмом.

4. Элементы массажа: Введение коротких массажных моментов в занятия позволяло мальчику успокаиваться и сосредотачиваться. Данная методика не только снижала уровень напряжения, но и улучшала общее эмоциональное состояние во время уроков.

5. Метод «рука в руке»: В процессе письма использовался метод совместного письма. Я физически поддерживала руку мальчика, что помогало ему контролировать движение и направление. Этот подход положительно влиял на уровень его уверенности и способствовал более эффективному обучению.

6. Подсказки вербальные и невербальные: Я использовала сочетание вербальных инструкций и невербальных жестов, чтобы обеспечить максимально ясное понимание заданий. Такой многогранный подход способствовал тому, что мальчик лучше реагировал на указания и активнее взаимодействовал с другими детьми.

Описание ситуации

Работа с мальчиком началась с его знакомства с классом и новыми педагогами. Учитывая его диагноз, были проведены предварительные наблюдения, которые позволили мне лучше понять его поведение, предпочтения и особенности восприятия информации. Основными трудностями, с которыми он сталкивался, были:

- Трудности в сосредоточении на заданиях, что часто проявлялось в уходе от занятия или в привлечении к себе лишнего внимания.
- Сложности в коммуникации с другими детьми, которые выражались в нежелании участвовать в совместных играх и взаимодействиях.
- Чувствительность к раздражителям, что вызывало повышенную тревожность и затрудняло переход от одной активности к другой.

На основе этих наблюдений были разработаны индивидуализированные подходы, которые учитывали как интересы мальчика, так и его предпочтения.

Результаты

В результате применения вышеуказанных методов у мальчика наблюдались

положительные изменения, которые подтвердили эффективность выбранных стратегий:

1. Динамика поведения: Поведенческие реакции стали более предсказуемыми. Ребёнок стал более спокойным во время занятий, снизилось количество нежелательных проявлений, таких как агрессивные реакции или уход от занятия. Эти изменения стали заметными не только во время уроков, но и в повседневной жизни, что указывает на улучшение общего психоэмоционального состояния.

2. Коммуникация с детьми: Наблюдались небольшие, но значительные сдвиги в коммуникации. Мальчик стал инициировать взаимодействие с другими детьми, начал участвовать в совместных играх и диалогах. Он начинал корректно выражать свои желания и мысли, что стало важным шагом в его социализации и адаптации в группе.

3. Успешность выполненных заданий: Уровень выполнения заданий также увеличился. Применение визуальных подсказок и четких правил способствовало повышению концентрации и пониманию поставленных задач. Ясность и структура позволяли ему легче ориентироваться в заданиях и достигать успеха.

Практическое применение

Опыт работы с 7-летним мальчиком демонстрирует успешность применения визуальных и других адаптированных методов в обучении детей с РАС. Важность создания поддерживающей обстановки, где ребенок чувствует себя в безопасности, не менее значима, чем использование конкретных методик. Педагоги, работающие с детьми с аутизмом, могут взять на вооружение следующие рекомендации:

1. Индивидуальный подход: Каждое занятие должно быть адаптировано под нужды конкретного ребенка. Практика показывает, что дети с РАС лучше воспринимают информацию, когда она подается в виде ярких, визуально привлекательных материалов.

2. Постепенное введение новых элементов: Важно не перегружать ребенка новыми задачами. Постепенное введение новых элементов в занятия помогает поддерживать его интерес и способствует его уверенному освоению материала.

3. Содействие в социализации: Создание возможностей для взаимодействия с другими детьми является ключевым аспектом в работе с детьми с РАС. Это может быть реализовано через совместные игры, занятия и проекты, в которых дети работают вместе над общими целями.

Заключение

Работа с детьми с аутизмом требует индивидуального и гибкого подхода, а также использования разнообразных методик для обеспечения максимальной поддержки в обучении и социализации. Опыт работы с 7-летним мальчиком иллюстрирует, как использование визуальных подсказок, интеграция игровых и расслабляющих практик помогают достичь положительных результатов как в поведении, так и в коммуникации. Педагоги, работающие с детьми с РАС, могут получить множество полезных знаний из данного опыта и адаптировать его к своим собственным условиям.

Перечень использованных источников

1. Всемирная организация здравоохранения. (2021). Данные о состоянии детей с аутизмом.

2. Оценка методов работы с детьми с РАС. (2020). Вопросы специального обучения.

3. Современные подходы в образовательной практике для детей с аутизмом. (2022). Педагогика и психология образования.

4. Левина, И. (2023). Эффективные стратегии в обучении детей с расстройствами аутистического спектра. Журнал специального образования.

5. Кузнецова, Т. (2022). Групповая терапия для детей с аутизмом: методические рекомендации. Издательство «Образование и психология».

6. Мелешкевич О., Эрц Ю. Особые дети. Введение в прикладной анализ поведения (АВА): принципы проблемного поведения и стратегии обучения детей с расстройствами аутистического спектра и другими особенностями развития. – Самара: Издательский Дом «Бахрах – М», 2017.

7. Методические рекомендации ННПЦ РСИО «Психолого-педагогическая поддержка с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе (уровневый подход)», 2020 год

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИЕМОВ МНЕМОТЕХНИКИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЛЕКСИКИ У УЧАЩИХСЯ ООП НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Камарова Салтанат Зейнылгабиденовна
КГУ «СОШ №15», г. Павлодара, учитель английского языка

Аннотация

В статье рассматриваются особенности применения формирования лексических навыков у учащихся ООП на уроках английского языка. Уделяется внимание возможностям развития лексических навыков и формирования лексической компетенции. Формирование лексической компетенции как составной части коммуникативной компетенции выходит на первый план, так как является способностью определять контекстуальное значение слов, обеспечивая понимание смысла высказывания, готовность к восприятию и пониманию собеседников, выражению своих мыслей.

Аннотация

Мақалада ағылшын тілі сабағында студенттердің лексикалық дағдыларын қалыптастырудың ерекшеліктері қарастырылады. Коммуникативтік күзінеттіліктің құрамдас бөлігі ретінде лексикалық құзыреттілікті қалыптастыру бірінші орынға шығады, өйткені ол сөздердің контекстік мағынасын анықтау, мәлімдеменің мағынасын түсінуді қамтамасыз ету,

Ключевые слова

мнемотехника – mnemonics
особые образовательные потребности (ООП) - Арнайы білім беру қажеттіліктері (АББК)

special educational needs (SEN)

задержка психического развития (ЗПР) - ақыл-ойдың артта қалуы (АОАҚ) - mental retardation (MR)

ассоциация – бірлестік – association

память – жады - memory

В наше время используемые техники заучивания слов с детьми ООП являются малоэффективными. В основе современного урока лежит системно- деятельностный подход, который ставит во главу познавательную деятельность ученика, активную и как можно более самостоятельную. Значит, урок должен быть организован так, чтобы дети самостоятельно овладевали новыми знаниями и применяли их в решении разнообразных проблем. Для достижения наилучшего результата в поставленной задаче встает вопрос о применении более эффективных техник запоминания иностранных слов, к которым я считаю и относится мнемотехника.

В свете требований к современному образованию, я считаю, что применение мнемоники на уроках английского языка облегчает запоминание лексики и сокращает время работы с ней, а также стимулирует познавательную активность и повышает общий интеллектуальный уровень развития учащихся.

Цель работы – изучить возможность и необходимость использования мнемотехник при изучении лексики на уроках иностранного языка.

Задачи:

1. Охарактеризовать понятие «мнемотехника» и раскрыть возможность её применения при обучении иностранному языку в школьном возрасте.

2. Рассмотреть эффективные способы изучения иностранных слов на основе мнемотехники.

3. Представить использование мнемотехник на уроках английского языка.

Актуальность работы.

Определяется тем, что учащиеся в силу своих индивидуальных психофизических особенностей (ЗПР) не могут освоить материал предъявляемым к учащимся общеобразовательных школ. Новые элементарные навыки у таких детей вырабатываются

медленно, для их закрепления требуются многократное повторение, возврат к ранее изученному материалу. Поэтому считаю выбранная мною тема, безусловно, актуальна. Ведь сегодня уже ни для кого не секрет, что изучение иностранного языка не вызывает у большинства учащихся большого интереса. Множество грамматических правил, значительное число лексических единиц, большая доля рече употреблений, многие из которых не поддаются обобщению – все эти факты оказывают негативное влияние при изучении предмета, иногда внушая страх, результатом чего является низкая коммуникативная способность выпускников. Учитывая психолого-физиологические особенности детей, а именно: снижение работоспособности, повышенная утомляемость, неустойчивость внимания, более низкий уровень восприятия, отставание в развитии всех форм мышления, дефекты звукопроизношения, своеобразное поведение, бедный словарный запас, низкий навык самоконтроля, слабая техника чтения. Но нельзя знать иностранный язык, не зная слов, так же, как нельзя научиться читать, не зная букв. Поэтому уже в начальной школе возникает проблема необходимости активизации мыслительных процессов, направленных на произвольное запоминание.

Проблема, которая подтолкнула меня к созданию сборника, - это не достаточная база материалов на английском языке, которыми могли бы пользоваться учителя. Возникла необходимость создания заданий, так как меня не всегда устраивает содержание учебника и тех ресурсов, которые есть в интернете.

Формируемые компетенции:

- развивать умственную активность, сообразительность, наблюдательность;
- учить выделять существенные признаки предметов, упражнять в нахождении ассоциаций;
- стимулировать творческую активность.
- учить выделять существенные признаки предметов, упражнять в нахождении ассоциаций;

Результаты апробации в практику. Во-первых, при использовании в практике заданий с элементами мнемотехники, выявились проблемы, проблемы которые возникают у учащихся при выполнении:

- низкий уровень осознанности, сообразительности, фантазии
- низкий уровень навыков самостоятельной работы
- затруднения работы с мнемоквадратами, мнемодорожками, мнемотаблицами

Во-вторых, можно отметить, что благодаря систематическому включению заданий, результаты обучения улучшились. Многие учащиеся успешно справляются с заданиями, улучшилось воображение, обогатился словарный запас учащихся. Сложнее с заданиями с фонетическими ассоциациями к запоминаемому английскому слову из слов английского языка.

В-третьих, в ходе апробации заданий, становится понятным, какие задания требуют улучшения, а какие были интересны и полезны учащимся. Так например, можно сделать вывод, что ассоциация складывает информацию из учебника английского языка прямо в мозг обучающегося, обеспечивает долговременное запоминание, развивает навык говорения и понимание английской речи без внутреннего перевода на английский язык.

Опорные схемы для визуализации, называемые пиктограммами от слова «picture» картина) или мнемотаблицами, в которых поэтапно приводятся элементы учебного материала по конкретной теме – так создаётся «каркас», позволяющий восстановить в памяти как можно больше информации;

Рисунок 1 – пиктограмма,

Рисунок 2 - пиктограмма

Как запомнить типы вопросов? Легко, как пять пальцев!

Чтобы объяснить этот материал я придумала необычную историю, которая объединила все искусственные ассоциации вместе:

Учащиеся в тетради пишут заголовок «типы вопросов», обводят свою правую руку. Я тут же спрашиваю сколько типов вопросов? Дети быстро догадываются-5 (мы нарисовали руку, а не глаз) 5 пальцев – 5 друзей (братьев), которые живут в 2 домиках, 2 пополам не делится, «друзья» ссорятся, с кем будет дружить средний палец «Не ссорьтесь, друзья, я буду вашим общим братом»(подписываем)

Рядом с общим вопросом – специальный (Указательный) он все время хочет получить специальную информацию (при этом нам еще и грозит Where? When? What?..

На безымянном пальце мы носим обручальное кольцо- но прежде, мы долго выбираем свою половинку – то есть стоит выбор и это - альтернативный вопрос. Большой палец это вопрос к подлежащему, а мизинец это «хвостатый» вопрос.

Рисунок 3 – пиктограмма

Затем мы записываем схемы вопросительных предложений, тут же на пальцах. На ладони можно записать вопросительные слова

С боку рисуем, «аптечку» в которой у нас есть все «сильные» глаголы, которые «помогают» нам задавать вопросы. Если этого глагола нет в предложении, набираем, 03 и к нам на помощь едут глаголы -помощники : DO/DOES, DID

Рисунок 4 - пиктограмма

Важно! Не прорабатывайте новый урок до тех пор, пока слова из этого урока не закрепятся. Под закреплением слов понимается образование устойчивой связи между зрительным и речевым анализаторами. Воспринимаемое вами слово должно автоматически вызывать в воображении образ.

Основная задача при изучении английского языка заключается в том, что человек, изучающий английский язык, большую часть времени продолжает говорить на родном языке. Мнемотехника позволяет сдвинуть это «неправильное» соотношение. Благодаря тому, что новые слова находятся у вас в памяти, вы можете большую часть дня думать на английском языке, мысленно проговаривая слова, фразы, предложения и диалоги.

Таким образом, реализуется принцип интенсивного обучения –постоянного обучения, без перерывов.

Старайтесь эффективно использовать периоды вынужденного безделья: пешие прогулки, поездка в машине или автобусе в качестве пассажира, перед телевизором (в

рекламных паузах). Занимайтесь регулярно и постоянно. Чаще общайтесь с носителями английского языка.

Для того, чтобы сделать повторения более разнообразными, перед учениками нужно поставить новую учебную задачу. Не секрет, что дети значительно лучше запоминают слова, если они включены в игру или какую-либо трудовую деятельность. В последнее время внимание педагогов и психологов все больше привлекают методы и приемы мнемоники или мнемотехники. Мнемотехника опирается на три естественных закона: впечатление, повторение, ассоциация.

Значит, для запоминания необходимо: получить полноценное, яркое впечатление о том, что хочется удержать в памяти; осмысленно повторять новые слова с учетом уже имеющейся информации; умение осмыслить и создать четкую ассоциацию новому слову. Применение данного приема является вспомогательным средством при изучении английского языка. Благодаря такому приему дети не только учатся быстро запоминать новую лексику, но и активно развивают работу мозга в целом.

Таким образом, говоря о перспективах применения отобранных мнемотехнических приемов, стоит подчеркнуть, что их использование возможно в рамках любой темы, любого урока, по причине их универсальной природы. Единственная задача учителя – логично и последовательно использовать приемы в контексте темы урока.

Принимая во внимание все вышесказанное, стоит еще раз отметить, что использование мнемотехники при обучении речи и мышлению на уроке иностранного языка в школьном возрасте – это необычно, весело и универсально, что очень важно. При должном старании учителя и активности учащихся урок может превратиться в нечто увлекательное и очень познавательное.

Литература

1. С.И.Ожегов. Словарь русского языка, (1949).
2. Зиганов М., Козаренко В. А. Мнемотехника. Запоминание на основе визуального мышления. – М.: Школа рационального чтения, (2013).
3. Кулиш В. Г. Способы запоминания английских слов. (2015) государственный образовательный стандарт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://fgos.ru>
4. Основные приемы мнемотехники. [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.ggau.by/downloads/wospit/spps/Тренируем%20память.pdf>
5. Козаренко В. А. Учебник мнемотехники. [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.litmir.me/br/?b=118346>

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПО ПРОИЗВЕДЕНИЮ Д. ДЕФО «РОБИНЗОН КРУЗО» НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ 10-11 КЛАССОВ ПО АВТОРСКОЙ ПРОГРАММЕ

Кибатбаева М. В.

Педагог-исследователь, учитель английского языка, КГУ «Средняя общеобразовательная школа-лицей №7» отдела образования города Семей управления образования области Абай г. Семей

Аннотация. В статье рассматривается опыт внедрения исследовательской деятельности на уроках английского языка в 10-11 классах в рамках авторской программы Кибатбаевой Марины Владимировны. Особое внимание уделено работе с произведением Даниэля Дефо «Робинзон Крузо». Показаны формы и методы организации исследовательской работы, включающие лингвокультурологический анализ, создание карт путешествий, работу с дневниковыми записями и сравнительный анализ экранизаций. Представлены результаты анкетирования и анализа письменных работ учащихся, демонстрирующие положительное влияние исследовательских методов на развитие критического мышления, расширение словарного запаса и повышение мотивации к чтению на английском языке.

Аңдатпа. Мақалада Кибатбаева Марина Владимировна авторлық бағдарламасы аясында 10-11 сыныптарда ағылшын тілі сабақтарында зерттеу қызметін енгізу тәжірибесі қарастырылады. Ерекше назар Даниэль Дефонның «Робинзон Крузо» шығармасымен жұмыс істеуге аударылады. Зерттеу жұмысының түрлері мен әдістері көрсетілген, олардың ішінде лингвомәдени талдау, саяхат карталарын жасау, күнделік жазбаларымен жұмыс және экранизациялармен салыстырмалы талдау жүргізу әдістері бар. Сонымен қатар, оқушылардың жазбаша жұмыстары мен сауалнама нәтижелері ұсынылады, олар зерттеу әдістерінің сын тұрғысынан ойлауды дамытуға, сөздік қорды кеңейтуге және ағылшын тілінде оқуға деген қызығушылықты арттыруға оң әсер еткенін көрсетеді.

Ключевые слова: домашнее чтение, английский язык, исследовательская деятельность, критическое мышление, Робинзон Крузо, авторская программа, старшеклассники.

Түйін сөздер: үйде оқу, ағылшын тілі, зерттеу қызметі, сын тұрғысынан ойлау, Робинзон Крузо, авторлық бағдарлама, жоғары сынып оқушылары.

Введение

Изучение классической литературы на уроках английского языка приобретает особую значимость в старших классах, когда перед учителем стоит задача не только обучить языку, но и развить аналитическое и критическое мышление учащихся. Авторская программа Кибатбаевой Марины Владимировны ориентирована на развитие этих компетенций через систему заданий по домашнему чтению. В центре внимания — произведение Даниэля Дефо «Робинзон Крузо», которое позволяет проводить глубокую межпредметную интеграцию, включая элементы истории, географии, социокультурного анализа и литературоведения.

Цель статьи: раскрыть методические подходы к организации исследовательской деятельности на уроках английского языка по произведению «Робинзон Крузо», оценить эффективность данной методики в повышении уровня критического мышления и языковой компетентности старшеклассников.

Методология

Исследование проводилось в рамках апробации авторской программы Кибатбаевой М.В. в 10-11 классах одной из школ города. Были использованы следующие методы:

- Анализ программы и рабочих материалов автора.
- Анкетирование учащихся о восприятии исследовательских заданий.
- Наблюдение за уроками (12 уроков).
- Сравнительный анализ письменных работ (эссе, аналитические записки) до и после

введения исследовательских заданий.

Исследовательская часть

Авторская программа включает несколько ключевых модулей исследовательской деятельности:

1. Лингвокультурологический анализ текста — учащиеся анализируют реалии английской культуры XVII века, отраженные в произведении, такие как морская торговля, колонизация, религиозные мотивы.

2. Карта путешествий Робинзона Крузо — составление инфографики на английском языке с маршрутами героя, сопровождаемой историческими справками.

3. Работа с дневниковыми записями — ученики создают от имени Робинзона собственные дневники, включая размышления о жизни, выживании и духовном поиске, опираясь на оригинальный текст.

4. Сравнительный анализ экранизаций и текста — изучение различий интерпретаций образа Робинзона в фильмах и сериалах разных лет.

5. Мини-исследование «Образ одиночества в мировой литературе» — проектная работа с сопоставлением Робинзона с другими литературными героями (Гулливер, Том Хэнкс в «Изгое»).

Результаты анкетирования:

- 71% учеников отметили, что исследовательская работа помогла им глубже понять содержание произведения.

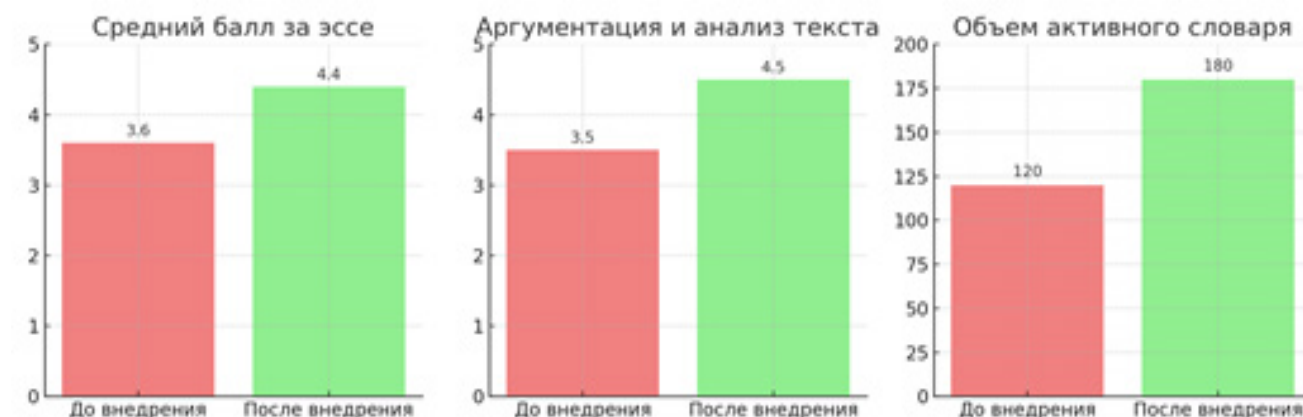
- 64% указали, что такой формат заданий делает чтение на английском языке более интересным и значимым.

- 78% учащихся отметили рост уверенности при обсуждении литературных тем на английском языке.

Сравнительный анализ письменных работ:

Показатель	До внедрения	После внедрения
Средний балл за эссе	3,6	4,4
Аргументация и анализ	3,5	4,5
Объем активного словаря	120 слов	180 слов

График 1. Результаты анкетирования учащихся до и после внедрения исследовательских заданий

Практическое применение

Результаты подтверждают высокую эффективность методики и позволяют рекомендовать её к внедрению в школьную программу по английскому языку.

Практические рекомендации:

1. Включать в рабочие программы домашнего чтения исследовательские задания с междисциплинарной интеграцией.
2. Использовать современные онлайн-инструменты для создания карт и инфографики (Canva, Padlet).
3. Организовать учебные дискуссии по прочитанному с опорой на исследовательские продукты учащихся.
4. Создать электронный банк исследовательских заданий по домашнему чтению на английском языке.

Рекомендации

- Проведение семинаров для учителей по внедрению исследовательских методов на уроках английского языка.
- Создание методического пособия по исследовательской деятельности на основе произведения «Робинзон Крузо».
- Введение конкурса исследовательских проектов по литературе на английском языке для старшеклассников.

Заключение

Исследовательская деятельность на уроках английского языка по произведению Д. Дефо «Робинзон Крузо» в рамках авторской программы Кибатбаевой Марины Владимировны показала свою эффективность в формировании критического мышления, углублении литературного анализа и расширении языковой компетенции учащихся. Такой подход не только повышает интерес к изучению английского языка, но и способствует развитию метапредметных навыков.

Список использованных источников:

1. Кибатбаева М.В. Авторская программа по английскому языку для 10-11 классов. — 2024.
2. Дефо Д. Робинзон Крузо. — Лондон, 1719.
3. Harmer J. (2007). The Practice of English Language Teaching. Pearson Education.
4. Соловова Е.Н. (2021). Методика обучения английскому языку. — М.: Просвещение.
5. Федеральный государственный образовательный стандарт (ФГОС). URL: <https://fgos.ru>

ОСОЗНАННОЕ ДЫХАНИЕ: КЛЮЧ К ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ УСТОЙЧИВОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Кириченко Т.С.

КГУ «Бастомарская средняя школа» район Магжана Жумабаева

Аннотация

В данной статье рассматривается использование дыхательной техники «5 пальцев» с целью улучшения эмоционально-волевой сферы обучающихся с особыми образовательными потребностями, проводится анализ текущих проблем и оптимальные пути их решения, рассматриваются вопросы организации и результативности использования дыхательной техники «5 пальцев» в современных образовательных условиях.

Данная статья включает в себя теоретическую часть, в которой обосновываются концептуальные основы эмоционально-волевой сферы, а также практическую часть, содержащую результаты количественного и качественного анализа, что позволяет в

дальнейшем выявить эффективность представленной дыхательной техники.

Ключевые слова: дыхательная техника, особые образовательные потребности, психолого-педагогическая помощь, эмоционально-волевая сфера.

В современном мире, насыщенном стрессами и эмоциональными напряжениями, гармонизации эмоционально-волевой сферы человека приобретает все большее значение. Эмоции выступают ключевым фактором, влияющим на качество взаимоотношений, определяя качество взаимоотношений, профессиональную деятельность и общее состояние здоровья. Способность управлять своими эмоциями и волей способствует повышению устойчивости к психоэмоциональным нагрузкам и улучшению качества жизни.

Ко всем известным методам коррекции эмоциональной сферы относится дыхательные техники, которые представляют собой простые и доступные приёмы, позволяющие эффективно регулировать эмоциональное состояние и достигать внутренней гармонии. Одной из таких техник является метод «5 пальцев», который сочетает в себе элементы дыхательной гимнастики и внимательности, предлагая уникальный подход к работе с эмоциями.

Дети с особыми образовательными потребностями (далее СООП) – это дети, обладающие уникальными образовательными потребностями, представляют собой категорию молодых людей, которым требуются специальные условия для обучения и воспитания. Это разнообразная группа, включающая в себя различные подкатегории, такие как: дети с ограниченными физическими возможностями или инвалидностью; дети, оставшиеся без родителей; молодежь с девиантным поведением; талантливые дети с выдающимися способностями; дети, пришедшие из семей мигрантов или беженцев. [1, с.10]

Эмоционально-волевая сфера (далее ЭВС) представляет собой психофизиологические параметры, отражающие способности, показатели и тенденции человеческих эмоций и чувств. Кандидат медицинских наук Н.Ю. Кравченко отмечает, что «регулирование эмоционального состояния требует от ребенка определенных волевых усилий, которые придают осмысленность процессу саморегуляции, позволяют выстраивать своё поведение в соответствии с замыслом». [2]

Исходя из этого, регулирование эмоционально-волевой сферы у детей с ООП, на сегодняшний день представляет собой ключевое значение в контексте стимуляции адаптивности в окружающих их социуме, посредством приобретения социальных навыков, эмоциональной устойчивости и культурной интеграции, для минимизации девиантных факторов, негативно влияющих на интеграцию в социальную среду.

В контексте регуляции ЭВС, дыхательные техники представляют собой инструмент, позволяющий предотвратить процесс увеличения тревожности и стресса во время образовательного процесса, посредством релаксации и успокоения, связано это с тем, что человеческое дыхание, тесно переплетено с механизмами парасимпатической нервной системы, важной же функцией эмоционально-волевой регуляции является повышение эффективности деятельности. [3, с.36]

Техника «5 пальцев» — это простая дыхательная практика, часто используемая для снижения стресса и повышения осознанности, особенно среди детей. Методика основывается на медленном, контролируемом дыхании и тактильной обратной связи, что помогает сосредоточиться на настоящем моменте. Вот как её выполнить:

- 1.Подготовка. Вытяните одну руку перед собой с растопыренными пальцами.
- 2.Вдох и движение вверх. Поместите указательный палец другой руки у основания большого пальца вытянутой руки. Начните медленно вдох, пока проводите пальцем вверх по большому пальцу до его вершины.
- 3.Выдох и движение вниз. Затем медленно выдыхайте, двигая указательным пальцем вниз по другой стороне большого пальца.
- 4.Повторите для каждого пальца: Двигайтесь так по всем пяти пальцам, вдыхая, когда движетесь вверх по пальцу, выдыхая, когда опускаетесь вниз.
- 5.Завершение. После прохождения всех пальцев можно повторить упражнение

несколько раз, если требуется больше времени для успокоения.

Эта техника помогает переключить внимание на дыхание и движения, что способствует расслаблению и улучшению контроля над эмоциями.

Наше исследование проводилось среди детей младшего школьного возраста, а именно возраста 10 лет. Все обучающиеся были разделены на 2 группы: контрольную и экспериментальную, по 15 человек в каждой.

Целью исследования являлось изучение особенностей ЭВС младших школьников (10 лет) с легкой степенью умственной отсталости для того, чтобы подтвердить, что между экспериментальной и контрольной группы нет различий по дыхательной методике «5 пальцев» и цветовой тест эмоциональных состояний (Люшер М.)

Мы провели тест М.Люшера, результаты которого позволили сделать следующие выводы. С помощью анализа средних значений, был составлен типичный цветовой ряд, что помогло выявить наиболее предпочтительные цвета для детей. Проведение дыхательной техники «5 пальцев» было необходимо для выявления цветовых предпочтений обучающихся. При этом порядок выбранных цветов сравнился с их расположением в состоянии аутогенной нормы.

Рассмотрим полученные результаты в диаграмме на рисунке 2:

Рисунок 2. Результаты теста М.Люшера

Такие показатели могут свидетельствовать о том, что у детей присутствует неблагоприятное эмоциональное состояние по выборке.

В последующем исследовании была проведена оценка импульсивности и воли у детей младшего школьного возраста, имеющих легкую и умеренную умственную отсталость. В процессе анализа результатов, полученных от детей экспериментальной группы (ЭГ), выяснили, что 60% из них демонстрируют высокий уровень импульсивности, тогда как 40% имеют средний уровень агрессивности. В контрольной группе (КГ) у двоих обследованных школьников (14%) был выявлен высокий уровень импульсивности, у восьми детей (53%) – средний уровень, а у пятерых был определен низкий уровень.

Таблица 1. Средние выведенные показатели по методикам ЭМС обучающихся с легкой степенью умственной отсталости

Методика	Экспериментальная группа	Контрольная группа
Цветовой тест эмоциональных состояний (М.Люшер)	4,4	4,5

Наши чувства очень сильно влияют на нашу мимику, и наоборот наша мимика очень сильно влияет на наши чувства. Соответственно, чтобы хорошо себя чувствовал ребенок, нужно искусственно побуждать улыбаться. Поэтому методика была проведена нами в следующем формате:

Психолог: Петя, улыбнись! ребенок начинает улыбаться. Первый этап:

1. Начинаем с мизинца. Делаем глубокий вдох и улыбаемся (обязательно эмоция радости)
2. Выдыхаем (скользим вниз по пальцу, как скатываемся с горки)
3. Безымянный палец. Также делаем глубокий вдох и улыбаемся (контролируем эмоцию ребенка)

4. Средний палец: делаем снова глубокий вдох и улыбаемся (контролируем эмоцию ребенка)

5. Указательный палец: делаем снова глубокий вдох и улыбаемся

6. Большой палец: и последний глубокий вдох с улыбкой и выдыхаем, удерживая положительную эмоцию.

Согласно результатам проведенной дыхательной методики «5 пальцев» у обучающихся экспериментальной группы нами выявлено, что у 93% присутствует положительное эмоциональное состояние, которое можно охарактеризовать так, что ребенок весьма стабилен эмоционально, а его настроение имеет свойство часто меняться. 7% детей продемонстрировали преобладание негативного настроения. Рассмотрим результаты в виде диаграммы на рисунке 1:

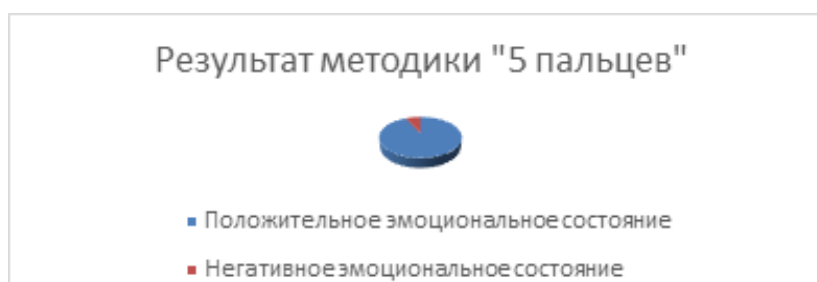

Рисунок 1. Результаты методики «5 пальцев»

По результатам проведения данной техники, среди обучающихся контрольной группы, выявлена 100% выраженность положительного эмоционального состояния.

Результаты нашего исследования выявили, что у некоторых школьников с умственными нарушениями наблюдаются определённые особенности эмоциональной сферы. Это может указывать на нарушения в процессах восприятия и реагирования на окружающую действительность [4]

Для более глубокого анализа полученных данных по двум исследуемым группам был применён критерий Стьюдента.

Таблица 2. Результаты исследования ЭГ и КГ (сравнительный анализ)

Показатели по методикам ЭВС детей	Р
Методика «Цветовой тест эмоциональных состояний М.Люшера»	0,83640

Результаты исследования показывают, что уровень ошибки по всем группам показателей превышает 0,05 ($p > 0,05$), что указывает на отсутствие статистически значимых различий в развитии эмоционально-волевой сферы у младших школьников с легкой степенью умственной отсталости. Это означает, что эмоционально-волевая сфера таких детей развита на схожем уровне, что может иметь важные последствия для педагогической практики и разработки индивидуализированных подходов к обучению и воспитанию[5].

Исходя из проведенного нами исследования «Коррекция эмоционально-волевой сферы посредством дыхательной техники «5 пальцев» у детей младшего школьного возраста», можно предложить следующие рекомендации:

1. Применение дыхательной техники «5 пальцев» в ежедневной практике, с тем, чтобы дети привыкли к расслаблению и улучшению эмоционального самочувствия.

2. Необходимость постоянного контроля динамики обучающихся, а именно регулярная оценка состояния эмоционально-волевой сферы детей как до, так и после внедрения техник, что позволит корректировать программу и улучшать её эффективность. Также необходимо постоянно заниматься сбором обратной связи от детей и родителей о том, как они воспринимают занятия, и какие улучшения замечают.

Эти рекомендации могут помочь в дальнейшем развитии программ по коррекции эмоционально-волевой сферы у детей младшего дошкольного возраста и повысить их эффективность.

Список литературы

1. Кукушкина О.И., Гончарова Е.А. Ребенок с особыми образовательными потребностями. // Альманах Института коррекционной педагогики. Альманах №5 2002 URL: <https://alldef.ru/ru/articles/almanah-5/rebenok-s-osobymi-obrazovatelnyimi-potrebnostjami> (Дата обращения: 24.10.2024)
2. Кравченко Н.Ю. Стабилизация и развитие эмоционально-волевой сферы у детей с ограниченными возможностями здоровья; СО «ЦППМСП «Ресурс» – Екатеринбург: 2023 – 28с. URL:<http://surl.li/ykazph>(Дата обращения: 24.10.2024)
3. Заппелла М. Аутизм: диагностическая дилемма. Журнал неврологии и психиатрии имени С.С. Корсакова. 2022;122(6):71–76. doi: 10.17116/jnevro202212206171 2022;122(6):71–76. (In Russ.). doi: 10.17116/jnevro202212206171
4. Психолого-педагогическое сопровождение и оказание поддержки учащимся с особыми образовательными потребностями в школах на краткосрочной, среднесрочной и долгосрочной основе. Методические рекомендации. НАО, Астана, 2015.
5. Елисеева И.Г., Чумакова О.Ф. Профессиональное сопровождение педагогов общеобразовательных школ, реализующих инклюзивную практику. Методические рекомендации. Алматы, 2015 г.

ИСТОРИКО-ГОРНО-ГЕОЛОГИЧЕСКИЙ ПАМЯТНИК «РУДНИК КОК-КУЛЬ»

Кучерина Наталья Петровна
КГКП «Станция юных техников» отдела образования
по городу Усть-Каменогорску управления образования
Восточно-Казахстанской области

Аннотация

Мақалада 1941-1955 жылдардағы «Кок-Куль» кенішінің тау-кен өндірісі туралы Шығыс Қазақстан облысының мемлекеттік архиві (Өскемен қаласы) құжаттарына негізделген ақпарат, сондай-ақ қазіргі уақытта «Кок-Куль» кенішінің өткен оқиғалары мен артефактыларын сақтап жүрген туыстарын іздеуге бағытталған жас геологтардың жұмысы туралы мәліметтер берілген.

Аннотация

Статья содержит информацию, подготовленную на основании архивных документов Государственного архива Восточно-Казахстанской области г. Усть-Каменогорск о горнодобывающей деятельности рудника «Кок-Куль» в 1941-1955 годах, информацию о работе юных геологов, направленной на поиски родственников, проживающих в наше время и хранящие память и артефакты о бывших событиях рудника «Кок-Куль».

Кілт сөздер: Көккөл кеніші, қызмет, архивтік құжаттар, тарихи объектілер, жас геологтар, зерттеу.

Ключевые слова: Рудник Кок-Куль, деятельность, архивные документы, исторические объекты, юные геологи, исследование.

Чем дальше в прошлое уходят годы Великой Отечественной войны, тем величественнее осознается немеркнущий и бессмертный подвиг советского народа, во всем величии раскрывается могучая сила братской дружбы народов и слава воинов, отвоевавших независимость отчизны [1]. На территории Восточного Казахстана сохранились уникальные исторические горно-геологические памятники – рудники, на которых люди в тяжелейших условиях военного времени в 1941-1945 годах добывали вольфрамовый концентрат для танковой брони и авиации.

В кружке «Юный геолог» разрабатывается геотур «Рудники военного времени 1941-1945 годов в Восточном Казахстане», который предусматривает посещение рудников Кок-Куль, Каинды, Чердожского и Убинского рудников. Геологические экскурсии, на

изученные объекты (рудник Кок-Куль, рудник Каинды) геотура, подготавливались, прежде всего, на основании архивных документов, полевых исследований и поисковой работы юных геологов, в этом важность и актуальность нашей деятельности.

28-29 ноября 2024 года в городе Алматы проходил Международный форум, посвященный развитию геопарков в программе ЮНЕСКО.

В Казахстане неповторимые природные ландшафты, геологические и геоморфологические объекты, что является большим потенциалом для создания геопарков, формирования и развития национального геотуристического рынка.

Объекты геотура могут стать геопарками (например, рудник Кок-Куль), востребованы и актуальны для всех, кто интересуется историей развития горнорудного дела в Восточном Казахстане и просто любителей активного отдыха.

Цель: Популяризировать уникальные горно-геологические памятники Восточного Казахстана, представляющие научную, историко-культурную и рекреационную ценность.

Задачи:

1. Дать представление о горнодобывающей деятельности рудника военного времени «Кок-Куль» в 1947-1955 годах, его роли в производстве техники и боеприпасов для фронта в 1941-1945 годах.

2. Использовать актуальные материалы для проведения познавательных экскурсий к руднику Кок-Куль с целью изучения истории горнорудного дела в Восточном Казахстане.

В исследовательской деятельности применялись следующие методы:

- метод сравнительно-исторического анализа литературы;
- метод моделирования;
- метод полевых наблюдений;
- метод использования регионального краеведческого материала;
- метод поисково-исследовательской деятельности;
- метод самообучения по материалу.

Процедуры и инструменты, использованные для сбора и анализа данных: извлечение данных из учебной, научной литературы, интернет-ресурсов, архивных документов; поисковая работа – интервью, опрос; тематические полевые исследования – наблюдение, рекогносцировочный маршрут.

Поисковую работу по сбору информации о руднике Кок-Куль учащиеся кружка «Юный геолог» начали 15 января 2019 года. Ребята ознакомились с учебной, научной литературой, интернет-ресурсами и картографическими материалами, чтобы оценить проработанность темы и изучить объект исследования.

Рудник «Кок-Куль» находится в Казахстане, Восточно-Казахстанской области, Катон-Карагайском районе, в долине реки Большой Кокколь, в центральной части Горного Алтая, в 15 км. к северо-востоку от г. Белуха, имеющей наибольшую высоту на Алтае - 4506 м. Памятник-музей горнорудной промышленности тридцатых годов утвержден постановлением Правительства республики Казахстан от 28 сентября 2006 года № 932, имеет историко-горно-геологический профиль, статус - республиканского значения [2]. В особой охране нуждаются объекты исторической важности – постройки и оборудование Верхнего и Нижнего лагеря рудника Кок-Куль (бараки, обогатительная фабрика, локомобиль, дизель, телеги-рудовозки (ендовки), остатки автомашины «Форд»), месторождение вольфрама и молибдена.

Рудник Кок-Куль имел всесоюзное значение, это единственный в Восточном Казахстане высокогорный рудник, расположен в труднодоступном месте, где люди работали в суровых арктических условиях. Уникальность в том, что несмотря на сложные природные условия (на всей деятельности рудника это сказывалось), в тяжелейших условиях военного времени 1941-1945 году люди добывали вольфрамовый и молибденовый концентрат для танковой брони и авиации. За военные годы рудником Кок-Куль было добыто свыше 74 тонн вольфрамового концентрата, сводок по молибденовому концентрату за эти годы по руднику нет [5].

Месторождение Кок-Куль было открыто геологом А. А. Никоновым в 1931 году при проведении регионального геологического маршрута. В верховьях реки Кок-Куль, в

хребтовой части, им были обнаружены обломки кварца с вкрапленниками вольфрамита [3]. В 1937 году на перевал Кок-Коль была направлена поисковая партия, которая легко обнаружила серию параллельных, сближенных, маломощных, крутопадающих (75 – 85 градусов) кварцевых жил с промышленными содержаниями вольфрамита и молибденита, расположенных на высоте около 3000 метров. С 1938 года началась добыча руды вручную и строительство жилого и рабочего поселка. Уникальный горнорудный памятник включает рудник Кок-Куль - Верхний Лагерь, расположенный на высоте 2600 метров. Здесь, на перевале, были построены бараки, контора, клуб, склад взрывчатых веществ, кузница, дизельная электростанция, обогатительная фабрика. Когда была построена обогатительная фабрика, начали получать более высокий концентрат руды, который на лошадях доставляли в село Берель. Ниже, на высотах 2000 метров, в лесной зоне, недалеко от Коккольского водопада, был построен жилой поселок - Нижний Лагерь: дома, конный двор, школа, пекарня, контора, баня. Дорогу между поселками, по которой ездила машина, соединил телеграф [4].

В государственном архиве города Усть-Каменогорска документы по руднику Кок-Куль сохранились за 1947 - 1955 годы. Какие же это документы и о чем они? В основном это суточные и месячные, квартальные и годовые технические отчеты по добыче горной массы и переработки руды, добыче вольфрамового 60% и молибденового 85% концентратов, норм выработки, сведений о выполнении плана, приказы и переписки по Чиндагатуйской группе рудников рудоуправления «Нарымолово», сводки рудников. Рудники Кок-Куль и Чиндагатуй переданы с 1 января 1947 года рудоуправлению «Нарымолово», объединяются в Чиндагатуйскую группу рудников. Начальником рудника Кок-Куль с 1 июля 1947 года назначен Кайсанов М.К., председатель старательской артели им. Чапаева [5]. На Кок-Кульском месторождении работали вольнонаемные парни и девушки 1919-1929 г.р. с окрестных сел: Березовка, Арчаты, Берель, Урыль, Черновая, Джамбул. Дисциплина была строжайшая, самовольно уйти с рудника нельзя, работала молодежь по 12 часов в сутки в труднодоступной высокогорной местности, в тяжелых условиях, руду добывали часто вручную, примитивным способом. Были востребованы специалисты-старатели: взрывники, забойщики ручного подземного бурения, промывальщики, откатчики, грузчики, крепильщики, плотники, шофера, завгары, кузнецы, молотобойцы, электрики. Работали также на руднике инженерно-технические работники, управленческий персонал: начальник рудника, горные мастера, маркшейдеры, механики, нормировщик - плановик, начальник обогатительной фабрики, техрук, бухгалтера, кассиры-инкассаторы, радисты, завскладом, комендант, уборщицы. На руднике функционировал медпункт, обслуживаемый фельдшером, санитарками. В декабре 1947 года на руднике было 2 уставных артели, работало 197 старателей (по плану должно 300 чел.), из них женщин - 46, детский труд не применялся. Архивные документы за 1947 год свидетельствуют о нарастающем стахановском движении, обеспечивающем досрочное выполнение и перевыполнение плана добычи концентратов вольфрама и молибдена, геологоразведочных подземных работ, горно-подготовительных работ, значительное увеличение добычи руды и ее переработки. Основное оборудование, которое применялось для работы рудника: перфораторы, буровые коретки, скрапарные лебедки, электровозы, вентиляторы, погрузочные машины, вагонетки. Электроэнергию для деятельности рудника вырабатывал дизель БУкаУ-Вольф ЗИС-5, добыча руды производилась компрессором ВКС-1Д, КДМ-46. Забойщики вручную бурили шпур: меняясь, один человек держал зубило-бур, другой бил по нему кувалдой. В пробуренные шпур закладывалась взрывчатка, отбитая руда вывозилась тачками или носилками на поверхность, где сортировалась, обогащалась, а затем с великими трудностями вывозилась и доставлялась на «Большую землю» [5]. Рудник проработал до 1955 года. Поисковая работы юных геологов заключалась не только в сборе архивных сведений о деятельности рудника. Тилеухан Рахат нашел родственников начальника рудника Кок-Куль Кайсанова М.К., у которых сохранились фотографии легендарного времени.

По приведённым данным из архивных документов о деятельности рудника Кок-Куль можно судить о масштабе месторождения и его промышленной ценности. Горнорудный

памятник представляет огромный интерес как объект исторического и культурного наследия и может внести вклад в развитие туристского кластера в экономике Восточного Казахстана. Данные краеведческие материалы можно использовать для проведения познавательных экскурсий к музею под открытым небом - руднику «Кок-Куль» - важнейшему объекту всех туристских маршрутов в Прибелушье. В июле 2020 года юные геологи совершили шестнадцатидневное путешествие в район Коккольского водопада. Незабываемое впечатление произвел на ребят рудник военного времени «Кок-Куль». Учащиеся исследовали геологическое строение местности, ознакомились с современным состоянием объектов Нижнего и Верхнего лагерей.

Работа учащихся кружка «Юный геолог» с архивными документами, поисковая работа, полевые исследования в районе рудника Кок-Куль в 2020 году, привели к следующим результатам: актуализации профессиональных знаний и профессиональному самоопределению учащихся, к развитию геологического краеведения на занятиях кружка, гражданских качеств учащихся, патриотического отношения к своей родине, к участию ребят в учебно-исследовательских конференциях и Международных, Казахстанских полевых олимпиад по геологии.

Воспитание краеведением – это процесс обучения и воспитания, основанный на изучении особенностей и достопримечательностей своего края, его природы, истории, культуры, традиций. Воспитание через краеведение направлено на формирование у детей и молодежи интереса и уважения к своей малой родине, ответственного отношения к окружающему миру, действенной заботы о будущем своего региона и о сохранении его культурного и природного наследия.

Список используемой литературы

1. Великая Отечественная война: люди и судьбы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elibr.altstu.ru/disser/conferenc/2015/29-04.pdf>
2. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 сентября 2006 года № 932 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30071505&pos=4;-53#pos=4;-53
3. Большой Алтай. Т. 2. – Москва; Ленинград: Изд-во Акад. Наук СССР, 1936
4. Кок-Куль рудник [Электронный ресурс]. – Режим доступа <https://silkadv.com/ru/node/621>
5. Государственный архив Восточно-Казахстанской области, номер фонда 660, номер описи 2, 8; номер фонда р-814, номер описи 1

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Матейкович Елена Владимировна
учитель начальных классов КГУ «Общеобразовательная школа
села Новочеркасское отдела образования по Астраханскому району
управления образования Акмолинской области»

Аннотация. В статье рассматривается внедрение авторской программы по формированию функциональной математической грамотности у учащихся 4 класса. Описаны методы контекстного обучения, игровые подходы и интерактивные технологии, повышающие мотивацию и успешность освоения материала. Проведен анализ данных до и после применения методики, подтверждающий рост уровня математических знаний, развитие логического мышления и уверенности учеников. Представлены практические кейсы, цифровые инструменты и настольные игры как эффективные способы обучения. Выделены ключевые результаты и рекомендации для дальнейшего использования программы в начальной школе.

Ключевые слова: функциональная математическая грамотность, игровое обучение, интерактивные технологии, логическое мышление, цифровые инструменты

Аңдатпа. Мақалада 4-сынып оқушыларының функционалдық математикалық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған авторлық бағдарлама қарастырылады. Мотивацияны арттыру және материалды тиімді игеру үшін контекстік оқыту әдістері, ойын тәсілдері мен интерактивті технологиялар сипатталған. Бағдарламаны қолдану нәтижелерін талдау математикалық білім деңгейінің, логикалық ойлау дағдылары мен оқушылардың өзінше деген сенімділігінің артқанын көрсетті. Оқытудағы тиімді әдістер ретінде практикалық кейстер, цифрлық құралдар мен үстел ойындары ұсынылған. Бастауыш мектепте бағдарламаны одан әрі қолдану бойынша ұсыныстар берілген.

Түйінді сөздер: функциональная математическая грамотность, игровое обучение, интерактивные технологии, логическое мышление, цифровые инструменты

Введение

В современном образовании математическая компетентность играет ключевую роль. Однако традиционные методы обучения зачастую сводятся к запоминанию формул и алгоритмов, тогда как в реальной жизни важно уметь применять знания в различных ситуациях.

Функциональная математическая грамотность – это не просто арифметические вычисления, а способность анализировать, решать задачи, критически оценивать данные и использовать количественные методы в повседневной практике. В начальной школе формируются базовые навыки логического мышления, поэтому важно с ранних лет развивать у учеников умение работать с числами осмысленно.

Цель статьи — раскрыть особенности моей авторской программы «Формирование функциональной математической грамотности на базе 4 класса».

Основное внимание уделено следующим задачам:

Осознание значимости выбранного направления в начальном образовании. Развитие математического мышления через практические методы. Анализ эффективности подхода на примере конкретных методик.

Методология

Предварительная диагностика

Перед началом провела входное тестирование на определение базовых математических навыков. Анализировались тетрадные работы, чтобы выявить типичные ошибки и пробелы в знаниях. Беседы с детьми помогли понять уровень мотивации.

Этап реализации:

В течение курсов 34 часов проводились занятия по интегрированной методике. Наблюдалась динамика освоения материала, учитывались индивидуальные особенности. Корректировались способы в зависимости от промежуточных результатов.

Этап итоговой диагностики:

Повторное тестирование позволило оценить уровень прироста знаний и навыков. Сравнительный анализ контрольных работ выявил, какие методики оказались наиболее эффективными. Итоговые мини-опросы среди учеников дали представление об общем влиянии. При создании программы опиралась на несколько ключевых принципов [1]:

Контекстуальное обучение. Подбирала такие задания, где связь между математикой и жизнью очевидна: задачи про распределение ресурсов, измерения, оценку времени и других показателей.

Игровой подход. Чтобы повысить мотивацию школьников, включала в программу настольные игры, загадки и головоломки. Они не только тренируют вычислительные навыки, но и развивают внимательность и логику.

Интерактивность. Для меня важно, чтобы дети научились взаимодействовать друг с другом, обсуждали решения, учились аргументировать свою точку зрения и чувствовали поддержку одноклассников.

Инструменты сбора данных

Регулярно проводила устные и письменные опросы, чтобы выяснить, какие приёмы эффективны с их точки зрения. Рефлексивные дневники учеников, где они записывали свои впечатления о занятиях. Аудио- и видеозаписи уроков (анализировались с целью выявления наиболее продуктивных моментов). Программы для онлайн-тестирования (Google Forms) для сбора данных о прогрессе.

Исследовательская часть

Предварительный этап

Входное тестирование показало средний балл 56 из 100. Оно выявило, что у большинства школьников были затруднения с многозначным умножением и делением, а также с задачами на логику. Анкетирование продемонстрировало, что только 40% ребят проявляли активный интерес к математическим занятиям, а лишь 8 учеников из класса были мотивированы на самостоятельное изучение. Анализ тетрадных работ выявил типичные ошибки, такие как механическое вычисление без осмысления смысла операций.

Анализ данных из онлайн-тестирования

Наблюдения показали, (см. диаграмма 1) рост среднего балла, подтверждая положительную динамику освоения материала.

Реакция на разные методики:

Видеозаписи показали, что наибольший интерес вызывали игровые упражнения и практические задачи, связанные с реальной жизнью. Во время традиционного объяснения нового материала активность класса снижалась, а в ходе выполнения интерактивных заданий (например, работы с онлайн-тренажерами) большинство учеников сохраняли высокую концентрацию. Фиксировала уровень заинтересованности, взаимодействие друг с другом и качество ответов.

Ключевые достижения: в начале курса учащиеся часто избегали отвечать у доски, опасаясь ошибок. По завершении заметно увеличилось количество, которые охотно высказывали свои идеи и аргументировали решения. Значительное повышение результатов тестирования. Увеличение мотивации учеников к изучению предмета. Развитие уверенности в решении математических задач. Более активное участие в учебном процессе благодаря использованию игровых и цифровых инструментов.

Практическое применение

Контекстуальное обучение: измерения и вычисления

Расчёт площади пола в классе: с помощью рулеток и измерительных лент определяли длину и ширину помещения, а затем перемножали полученные значения. Сравнили результаты, обсудили возможные погрешности и сделали вывод, что точность измерений зависит от используемых инструментов и метода округления. Завершив расчёты, рассмотрели примеры применения этих знаний в жизни — при укладке плитки, выборе размеров ковра или определении площади земельного участка.

Каждый ученик получил бутылку с водой и определил её вместимость, используя измерительные шкалы. Затем рассчитали, сколько таких бутылок потребуется для заполнения ведра объёмом 10 литров. Поняли, что $10 \div 0,5 = 20$, значит, ведро вместит

20 бутылочек. Далее мы перешли к большему масштабу: вычислили, сколько ведер потребуется для наполнения школьного аквариума и как соотнести его объем с бассейном. Ученики осознали, что такие расчёты востребованы в повседневной жизни — от планирования расхода до точных измерений при ремонте и строительстве.

Финансовая грамотность. Предстояло определить, насколько выгодна та или иная покупка. Например, упаковка печенья весом 500 г стоила 1500 тенге, а 250 г – 900 тенге. Дети вычислили цену за 100 г, поняли, что большая упаковка обходится дешевле, и сделали правильный вывод.

Игровой подход: мотивация через взаимодействие

Использовались настольные игры, головоломки и математические загадки:

«7 на 9» – карточки на скорость, где нужно быстро находить правильные математические комбинации. Развивает устный счет и способность к быстрой обработке числовой информации.

«Цветариум» – основанна на таблице умножения, где «выращивали» цветы, выполняя математические вычисления.

«Геометрика» – логическая игра, позволяющая закрепить знания о геометрических фигурах и их свойствах.

Головоломки и математические загадки – задания, в которых необходимо расшифровать закодированные числа, определить пропущенные элементы в числовых рядах или разгадать математическую загадку[3].

Интерактивность: работа в команде и цифровые технологии

Групповые кейсы: планирование бюджета на поездку в музей.

Выдала условную сумму – 200 000 тенге – и дала список обязательных и дополнительных расходов: билеты (3000 тенге на человека), аренда автобуса (50 000 тенге), питание, сувениры, непредвиденные расходы. Группы активно обсуждали, как распределить бюджет: одни предлагали экономить на транспорте, используя общественный, другие сокращали траты на сувениры или находили варианты более дешевого питания. В ходе обсуждений ученики доказывали, почему их вариант наиболее удачный, а затем представляли классному сообществу свои расчеты. Другие группы могли задавать уточняющие вопросы, предлагать корректировки или аргументированно оспаривать решения[4].

В процессе работы с цифровыми тренажёрами, такими как «Novatika: Уравнения», ученики взаимодействовали с системой, которая мгновенно реагировала на действия. При решении $3(2x - 5) + 4 = 19$ они вводили ответ, а программа сразу показывала, правильно ли выполнен расчёт. Если была ошибка, предлагала подсказки: выделяла неверный шаг или демонстрировала промежуточные вычисления, помогая ребенку самостоятельно найти решение.

При изучении дробей интерактивность проявлялась через сопоставление числовых значений с графическими моделями на платформе «Wordwall: групповая сортировка – правильные и неправильные дроби». Сопровождение визуальным объяснением: раскрашенные секторы круга или полосы, разделённые на части [5].

Мониторинг исследования

Результаты внедрения авторской программы подтвердили её высокую продуктивность в развитии функциональной математической грамотности. График (см. диаграмма 2) наглядно демонстрирует прогресс учеников по ключевым параметрам, подтверждая продуктивность методики.

Программа позволила:

Улучшить понимание математических операций через контекстное обучение и практические кейсы. Повысить мотивацию учеников с помощью игрового подхода и настольных математических игр. Развить аналитическое мышление и навыки аргументации решений через совместную деятельность. Улучшить точность вычислений и умение работать с дробями благодаря цифровым инструментам.

Рекомендации для педагогов

Комбинируйте формы работы. Не стоит ограничиваться одной методикой: чередуйте игры, решения задач, работу в группах и индивидуальные проекты.

Следите за прогрессом. Используйте разные способы оценки: тесты, обсуждения, практические задания. Так вы сможете вовремя замечать, кому требуется дополнительная поддержка.

Поддерживайте энтузиазм. Включайте в уроки реальные задачи.

Привлекайте родителей. Предложите им домашние задания в формате совместных игр или небольших покупок с ребенком. Это даст еще одну возможность увидеть математику в жизни.

Адаптируйте под класс. Если в группе много визуалов, используйте наглядные презентации и предметы. Если ученикам интересны технологии, задействуйте сайты и мобильные приложения.

Заключение

Результаты подтвердили, что комплексный подход способствует быстрому и осмысленному усвоению материала. Оптимальное сочетание теории, практических заданий и игровых элементов позволило ученикам уверенно применять математические знания. Подчеркну важность создания развивающей образовательной среды, где ученик не боится и учится через практику.

Программа доказала свою действенность и применимость в начальной школе. Она не только повысила успеваемость учащихся, но и способствовала развитию их самостоятельности и уверенности в решении математических задач. Дополнительным положительным эффектом стало повышение интереса к предмету, что проявилось в более активном участии школьников в учебных дискуссиях и проектной деятельности.

Дальнейшие исследования могут быть направлены на адаптацию методики для разных возрастных групп и изучение влияния интерактивных технологий на развитие математического мышления в долгосрочной перспективе.

Перечень использованных источников

- 1.Ахметова Г.К. Современные подходы к формированию математической грамотности в начальной школе. — Алматы: Издательство «Білім», 2020. — 145 с.
- 2.Садыкова Р.М. Практико-ориентированные задания как инструмент развития функциональной грамотности. — Нур-Султан: АО «Ақылкітабы», 2018. — 89 с.
- 3.Жанузакова Л.Т. Игровые технологии в обучении математике: методическое пособие для учителей. — Караганда: ТОО «Полиграфия XXI век», 2021. — 112 с.
- 4.Нургалиева А.С. Финансовая грамотность в школе: кейсы и групповые проекты. — Шымкент: Издательский дом «Өлке», 2019. — 67 с.
- 5.Калиев М.Р. Цифровые платформы в образовании: опыт Казахстана. — Астана: Национальный центр научно-практических исследований «Ғылым», 2022. — 204 с.

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ 5 КЛАССА ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕСПЛОШНЫХ ТЕКСТОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Милюкова Оксана Александровна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Бастомарская средняя школа», КГУ «Отдел образования района
Магжана Жумабаева», КГУ «Управление образования акимата
Северо-Казахстанской области»

Аннотация

В статье рассматривается проблема развития читательской грамотности обучающихся 5 класса через использование несплошных текстов на уроках русского языка. Приводятся примеры практической реализации работы с несплошными текстами, а также рассматриваются результаты их применения, подтверждающие положительное влияние на развитие читательской грамотности, аналитических и когнитивных способностей обучающихся.

Аннотация

Мақалада 5-сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамыту мәселесі бойынша орыс тілі сабақтарында үздіксіз мәтіндерін қолдану жолдары қарастырылады. Үздіксіз мәтіндермен жұмысты практикалық іске асырудың мысалдарын келтіреді, сонымен қатар оқушылардың оқу сауаттылығының, аналитикалық және танымдық қабілеттерінің дамуына оң әсерін тигізетінін, қолдану нәтижелерін көрсетеді.

Ключевые слова: читательская грамотность, несплошные тексты, анализ информации, русский язык, интерпретация данных, педагогические технологии.

Негізгі сөздер: оқу сауаттылығы, үздіксіз мәтіндер, ақпаратты талдау, орыс тілі, деректерді интерпретациялау, педагогикалық технологиялар.

Образование — неотъемлемая часть человеческой цивилизации, прошедшая долгий путь трансформаций. Однако именно в XXI веке мы стали свидетелями кардинальных изменений, вызванных глобализацией, технологическим прогрессом и социальными сдвигами. Эти факторы формируют новый контекст, в котором образовательная система вынуждена адаптироваться к вызовам современности.

В анализе результатов международных сравнительных исследований по читательской грамотности обучающихся отмечено: «Цель образования сегодня заключается в развитии у обучающихся навыков глубокого понимания и анализа получаемых знаний, а не только навыков сбора и запоминания, как это было раньше» [1].

В одном из ключевых исследований, посвященных навыкам XXI века, представленном в книге «Оценка и обучение навыкам XXI века» под редакцией П. Гриффина, Б. Макгоу и Э. Кэра, авторы Бинкли М., Эрстад О., Херман Дж., Райзен С., Рипли М., Миллер-Риччи М. и Рамбл М. (2012) подчеркивают, что в XXI веке образованию следует нацелиться на «передачу и использовании информации для решения сложных проблем, на способность адаптироваться и развиваться в ответ на новые потребности и изменяющиеся обстоятельства (и условия жизни), на способность продвигать и усиливать влияние технологий для создания нового знания и расширения человеческих возможностей» [2].

По мнению Г.Р. Кадыровой, к.ф.н., доцента Satbayev University, и Е.Р. Арзиевой, доктора PhD Алматинского филиала Санкт-Петербургского гуманитарного университета, изложенному в работе «К вопросу о формировании читательской грамотности студентов как будущих учителей-предметников», такой компетенцией, которая является ключом к информационным и образовательным пространствам, является читательская грамотность [3].

По определению PISA-2022 читательская грамотность - способность понимать, использовать, оценивать тексты, размышлять над ними и взаимодействовать с ними для достижения своих целей, для развития своих знаний и потенциала, а также участия в

жизни общества» [4].

Согласно данным Программы международной оценки обучающихся PISA-2022, Казахстан занимает 61-е место по читательской грамотности среди 81 страны [4]. Казахские школьники испытывают сложности при работе с таблицами, схемами и графиками: даже если информация представлена в явном виде, они затрудняются её извлечь, соотнести данные из разных источников и обобщить их.

Возникает необходимость обучать школьников работе с такими текстами, чтобы они могли уверенно ориентироваться в информационном пространстве. Начинать эту работу необходимо с 5-го класса. Именно в этом возрасте учащиеся, после перехода из начальной школы в основную, сталкиваются с большим объёмом информации, представленной в форме графиков, таблиц, диаграмм, схем и инфографики.

Программа по предмету «Русский язык» (5-9 классы) предусматривает умение извлекать главную и второстепенную информацию из сплошных и несплошных текстов, а также представлять её в виде отчётов, статей и справок на основе таблиц, схем и диаграмм [5].

Результаты международного исследования PIRLS 2021 показали снижение доли казахских учащихся, которые очень любят читать, с 71% в 2016 году до 53% в 2021 году. Таким образом, наблюдается снижение интереса к чтению среди учащихся, что подчеркивает необходимость дальнейших усилий по повышению читательской грамотности [7].

В начале 2023–2024 учебного года в рамках ежегодной Декады языков народов Казахстана творческой группой педагогов нашей школы был проведен анализ читательских предпочтений обучающихся 5–8 классов, который подтвердил объективность этих данных. Из 30 опрошенных учеников книги в руки за лето брали только 9 человек (30%). Часть рекомендованной литературы прочитали 6 (20%) обучающихся, а ещё 3 (10%) выбирали книги самостоятельно, исходя из личных интересов.

При таком отношении обучающихся к чтению возникает закономерный вопрос: как формировать у них читательские умения?

После обсуждения данной проблемы с творческой группой было принято решение провести исследование с целью выявления влияния работы с несплошными текстами на уроках русского языка на развитие читательской грамотности учащихся 5-го класса.

В начале исследования было проведено анкетирование, направленное на выявление уровня читательской грамотности обучающихся, их отношения к чтению, а также частоты использования несплошных текстов на уроках русского языка.

Вопросы анкеты касались следующих аспектов:

- Насколько легко обучающиеся воспринимают информацию из таблиц, диаграмм, графиков и схем?

- Как часто они сталкиваются с такими текстами в учебной практике?

- Испытывают ли они трудности при их анализе и интерпретации?

Результаты анкетирования показали, что большинство пятиклассников испытывают затруднения при работе с несплошными текстами. Лишь немногие уверенно справляются с заданиями, связанными с анализом информации из таблиц, графиков и схем.

На следующем этапе и была разработана серия уроков, направленных на развитие навыков работы с несплошными текстами.

Одним из методов работы с несплошными текстами стало использование географического атласа, который имелся у всех обучающихся. К нему обращались при изучении различных тем, например, при разборе темы «Несклоняемые имена существительные». Школьники находили на карте названия городов, стран, рек, озёр, а затем определяли, какие из них относятся к несклоняемым существительным. Такой подход способствовал не только практическому применению изученного материала, но и расширению кругозора обучающихся.

Однако при работе с несплошными текстами у пятиклассников возникали трудности. Некоторые обучающиеся испытывали затруднения при ориентировании на карте, так как не всегда могли быстро найти нужный объект. Для преодоления этих трудностей учителем подробно объяснялся алгоритм работы, вводились вспомогательные вопросы,

что помогало обучающимся лучше анализировать информацию.

Задания:

1. Из несплошного текста составить сплошной, используя информацию проездного билета (номер поезда; дата и время отправления; тип и номер вагона; дата и время прибытия; пункт отправления и пункт прибытия; номер места; стоимость билета; ФИО пассажира; правила поведения в поезде).

2. Выпишите из составленного текста три словосочетания «сущ.+прил.».

Тема «Каникулы с пользой. Знаки препинания в предложениях с однородными членами».

В качестве работы с несплошным текстом было предложено поработать с афишей, например, Областного русского драматического театра им. Н. Погодина.

Задания

1. В апреле месяце, в одно из воскресений, к вам собираются приехать родственники из Алматы. Вы решили с ними посетить наш Областной русский драматический театр им. Н.Погодина.

2. Изучи афишу.

3. Выпиши все названия спектаклей, которые идут в нашем театре.

4. Выпиши те слова, которые образовались путём

а) сложения основ, с помощью соединительных гласных или без них

б) сложения целых слов.

5. Можно ли попасть в театр в любой день недели? Дайте объяснение.

6. В какие дни спектакль начинается раньше, чем обычно?

7. На все спектакли относительно недорогие билеты, и только на один цены начинаются с 3000 тенге. Как ты думаешь почему?

8. Запиши одно предложение с однородными членами.

Также была использована работа с рекламными объявлениями.

1. Прочитайте рекламный текст и извлеките из него информацию согласно заданию.

-Как долго действует скидка?

-На какой ассортимент распространяется скидка?

- Где можно найти магазин?

- Как можно связаться с магазином?

- Почему, на ваш взгляд, автор текста сделал акцент на скидке 50%?

- Какие слова в тексте могут привлекать внимание?

2. Представьте, что вы работаете в магазине, который продает спортивные товары.

Создайте рекламный текст, используя ту же структуру.

Итак, в данной статье вашему вниманию представлены примерные задания с несплошными текстами. Эти и подобные им задания вызывают не только живой интерес у обучающихся, но и учат работать с данным видом текстов.

После реализации ряда уроков, включающих работу с несплошными текстами, было проведено контрольное тестирование, чтобы оценить изменения в уровне читательской грамотности обучающихся. Тестирование включало задания на работу с несплошными текстами. Контрольное тестирование показало следующие результаты:

умения (%)	До применения	После применения
извлекать информацию	29 %	47%
интерпретировать информацию	32%	41%
переводить в другую форму	26%	40%

Рисунок 1. Результаты работы с несплошными текстами.

Данный опыт работы показал, что работа с несплошными текстами на уроках русского языка положительно влияет на следующие аспекты:

- развитие творческого и критического мышления;
- повышение мотивации и вовлеченности;
- совершенствование читательской грамотности.

При внедрении работы с несплошными текстами хотелось бы порекомендовать:

1. Формировать у учеников навык не просто «считывания» информации, а ее осмысления.

2. Связывать несплошные тексты с реальной жизнью.

3. Комбинировать сплошные и несплошные тексты.

Таким образом, работа с несплошными текстами на уроках русского языка является эффективным методом, способствующим развитию ключевых учебных навыков. Регулярное использование данного подхода делает процесс обучения более динамичным, приближает его к реальным условиям восприятия информации в современном мире и помогает ученикам стать более уверенными и грамотными читателями.

Список литературы

1. Методические рекомендации по развитию читательской грамотности обучающихся 5-9 классов.-Астана: НАО имени Ы. Алтынсарина, 2023. -160 с.

2. Бинкли, М., Эрстад, О., Герман, Дж., Райзен, С., Рипли, М., Миллер-Риччи, М. и др. (2012). "Определение навыков двадцать первого века", в Оценка и преподавание навыков 21 века, ред. П. Гриффин, Б. Макгоу и Э. Кэр (Нью-Йорк, Нью-Йорк: Спрингер), С.17-66.

3. Кадырова Г.Р., Арзиева Е.Р. К вопросу о формировании читательской грамотности студентов как будущих учителей-предметников // Филология сериясы. №4 (176).2019-С.183-190. DOI: <https://doi.org/10.26577/EJPh-2019-4-ph25>

4. Национальный отчет «Результаты Казахстана в PISA-2022» – г. Астана: Министерство просвещения Республики Казахстан, АО «Национальный центр исследований и оценки образования «Талдау» им. А. Байтұрсынұлы», 2024 г., 169 стр.

5. Типовая учебная программа по учебному предмету «Русский язык» для 5-9 классов уровня основного среднего образования (с русским языком обучения), утвержденная Приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года №399.-Приложение 39.-С. 1307-1368.

6. Результаты Казахстана в международном исследовании PIRLS-2021. – Режим доступа: https://tal dau.edu.kz/novost/rezultaty-kazahstana-v-issledovanii-pirls-2021?utm_source=chatgpt.com (дата обращения: 03.02.2025).

КАЗАХСКИЙ ТАНЕЦ: ОСНОВНЫЕ ДВИЖЕНИЯ РУК

Мұрат Диана Болатқызы,
КГКП «Детская школа искусств города Каркаралинска»,
преподаватель по классу хореографии

Народное танцевальное творчество имеет богатейшие традиции, отразившие мысли, чувства, мироощущение множество поколений художественно чуткого казахского народа. Преимущество традиций - одна из сверкающих граней народной мудрости.

С музыкальным фольклором, свадьбой и сватовством, сопровождавшими их обрядовыми песнями, танцами, с играми- состязаниями, пантомимой непосредственно связана самобытная танцевальная культура казахского народа. Хотя многие канонические формы древних плясок не дошли до нас, в памяти народной остались их сюжетная тематика, традиционные увлечения многих поколений, идеалы танцевальной пластики,

ибо этот вид искусства у казахов никогда не ограничивался определенной, разинавсегда выработанной системой жестов, движений и «механикой» танца. Изучение фольклора, памятников материальной культуры, письменных источников, лексикона самого казахского языка дает основание утверждать, что танцы, будь это — шаманские, плясовые или игровые состязательные, сопровождали весь процесс развития казахского общества с глубокой древности до наших дней, обогащая его духовную культуру. Сохранились некоторые народные танцы, в которых прослеживаются мотивы жизненного уклада казахов в прошлом.

По сюжетной направленности, характеру и манере исполнения казахские танцы можно подразделить на следующие группы:

1. Ритуально-обрядовые — «Бақсыойыны», «Айқосақ» (пляски баксы), «Жезтырнақ» (пляска ведьмы), «Буынби» (танец суставов), «Жар-жар» (пляска с одноименной ритуальной песней), «Қоштасу» (прощание невесты с подругами), «Айда, былпым» (танец молодухи), «Келіншек» (танец молодухи с парнем), «Шалқыма» (танец на каблуках);

2. Воинственно-охотничьи — «Сайыс» (поединок), «Акат» (танец по могивам древней мужской пластики), «Мерген» (танец с луком), «Коян- бүркіт» (заяц и беркут), «Құсбегі — дауылпаз» (танец с ловчей птицей и дауылпазом);

3. Бытовые подражательные — «Өрмек-би» (танец ткачей), «Ортске» (танец козла-прыгуна), «Қаражорға» (бег иноходца), «Тепен-кок» (бег скакуна);

4. Массовые — «Алқа-қотан» (бок о бок), «Алтынай», «Кербез-би», «Ырғақты», «Қаз-қатар», «Балбраун», «Ұтыс-би», «Көкпар», «Қосалқа», «Шашу» и др.

Исследователи народного творчества подчеркивают, что казахский танцевальный фольклор всегда таил в себе огромные богатства, которые способствовали дальнейшему обогащению казахских сценических танцев. Таким образом, со временем формировалась танцевальная культура казахского народа, оттачивалась, усложнялась, совершенствовалась и передавалась из поколения в поколения лексика, композиционные рисунки, сюжеты и образы.

Изначально танцевальный фольклор у казахов не имел широкого распространения, а присутствовал лишь на бытовом уровне. Профессиональное развитие народного танца Казахстана родилось и выросло в условиях советского строя. Тогда казахский народ обрел полный простор для своих творческих потенций, смог достичь того материального и культурного уровня, на котором возникли предпосылки для создания собственно хореографического искусства.

Появление казахского танца на профессиональной сцене связано с рождением театрального искусства Казахстана. Важное место в нем занимали первые национальные режиссеры музыкального театра Жумат Шанин, Курманбек Джандарбеков, Канабек Байсеитов, которые находили сюжеты для танцев из народной жизни, помогали в отборе музыкального сопровождения.

Как было отмечено ранее становление и развитие казахского танца имеет глубокие фольклорные корни. Эта традиция стала основой развития и сценического народного танца, который постепенно приобретал черты театральности и обогащался за счет профессионального искусства.

Национальными хореографическими средствами первых казахских народно-сценических танцев являлись: общий колорит движения рук круговые повороты кистей с завершением ладонью «от себя» или «к себе» при различном движении рук в условной форме). А также свободно- однообразные и конкретные движения рук из женского танца: «Өрмек би» (возделывание ткани) и «Киіз басу» (приготовление кошмы). Часто танцующие использовали движения плеч вперед, назад, вверх, вниз, с одновременным резким ритмичным сгибанием колен при шагах, характерные для мужского и женского танца.

Для казахской девушки характерны мягкие, плавные движения рук, спокойные переходы из одного положения в другое. Движения рук могут сопровождаться вращением кистей «от себя», «к себе»

У юношей руки более жесткие, меняют положения более резко.

В ряде казахских танцев движения рук построены на обыгрывании какого-нибудь

предмета, подлинного или воображаемого.

Так, в мужском танце может обыгрываться лук, нагайка, в женском — коса, браслеты, рукава и т. д.

В казахском народном танце руки играют исключительно важную роль. Они выполняют, помимо технической, и пластическую функцию. Руки в казахском танце, особенно женском, не только украшают его, но и раскрывают содержание, подчас «ведут» танец. Поэтому особое внимание уделяется разработке их пластичности и гибкости.

Основные движения рук:

1. «Қолқимылайналма» - вращения, повороты кистей рук в запястье от себя», « к себе».

2. «Толқын» (волны) - волнообразные сгибания и разгибания кистей рук одновременным сгибанием и выпрямлением пальцев.

3. «Жалын» (пламя, языки пламени) - поочередные широкие взмахи ободных кистей рук вверх, с последующим опусканием вниз, исправляемых локтевыми частями рук.

4. «Қолсілтеу» - встряхивания, всплески кистей рук вверх, вниз

5. « Орама», «орама-өрнек», «орама-толқын».

«Орама» - круговое движения свободных кистей руки, соединенных между собой в запястье. Движение быстрые, слитные.

А) «Орама-өрнек» - кисти обращены друг к другу тыльными сторонами, пальцы раскрыты «веером», движения акцентированные.

Б) «Орама-толқын» - волнообразные и круговые движения исполняемые вместе. Кисти направлены друг к другу, одновременно выполняет «толқын» и круговые движения.

6. «Қайтару» - кругообразные движения рук в горизонтальном положении направлению «к себе».

7. «Кербезқайтарма» - изысканно кругообразные движения.

8. «Үкіқимылы» (үкі-перья филина, украшающие женский головной убор) - мягкие переводы рук, поднятых над головой от II положения до скрещивания в локтевой части в III позиции.

9. «Ұялу», «беташар» (смущается, красуется) – стеснение - от специфического положения «ұялу» отведение рук от лица в одну, в другую сторону и «кокетливое» выглядывание из - за них.

10. «Бидайбөз» - (колосья пшеницы или ковыль) - мягкие переводы рук, параллельных между собой: по горизонтали от первой позиции, по вертикальной плоскости от третьей позиции вправо-влево о корпуса.

11. «Мұртсипау» - мужское движение рук, образное разглаживание длинных красивых усов.

12. «Мақтаншақ» - хлопки по собственному телу, подчёркивающие мужскую силу и удаль.

13. «Сермеу» - резкие движения рук.

Задачей казахского танца является воспитание, у обучающихся чувства ответственности за сохранение национальной танцевальной культуры, и вместе с тем, умение передать национальное мироощущение народа, стиль и манеру исполнения танца. Выбатывается определенная техника, способствующая дальнейшему развитию национальной танцевальной пластики.

У казахского народного танца большое будущее. Важно, чтобы специалисты, занимающиеся его сохранением, развитием руководствовались, исторически сложившимися традициями, корректно использовали новые достижения хореографии и относились к казахскому танцевальному творчеству как элементу художественной культуры казахского народа и общечеловеческой культуры в целом.

Список использованной литературы:

1. Абирова Д.Т. История казахского танца: Учебное пособие. – Алматы: Ғылым, 1997. – 160 с.

2. Жазбасов И. Музыкальное искусство Казахстана. - Алматы, 2000. – 180 с.

3. Жиенкулова Ш. Тайна танца. - Алма-ата: Онер, 1980. - 279 с.

4. О.Б.Нуйкина, В.М. Бородин Методика преподавания казахского танца. -Караганда, 2014. – 150 с.

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ САҚТАУ: МУЗЫКАЛЫҚ БАҒЫТТАҒЫ РӨЛІ МЕН МАҢЫЗЫ

**Мырзаханова Маржан Толентаевна, Қазақстан Республикасы
Оқу-ағарту министрлігінің Республикалық қосымша білім беру
оқуәдістемелік орталығы, музыкалық, көркем-эстетикалық
шығармашылық бөлімінің әдіскері**

Қосымша білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды сақтау мен насихаттау – еліміздің мәдени мұрасын қорғау және оны ұрпақтан ұрпаққа жеткізу үшін маңызды бағыттардың бірі. Ұлттық құндылықтардың ішінде музыка ерекше орын алады, себебі қазақ халқының музыкасы – оның рухани дүниесінің маңызды бөлігі. Қосымша музыкалық білім беру мекемелері осы құндылықтарды сақтап, балаларға ұлттық музыкалық мұраны танытуда маңызды рөл атқарады. Мақалада қосымша білім беру жүйесінде ұлттық музыкалық құндылықтарды сақтау мен дамыту мәселелері қарастырылады.

1. Ұлттық музыканың маңызы

Қазақ халқының музыкасы терең тарихи және мәдени құндылықтарға ие. Халықтың әндері, күйлері, сондай-ақ ұлттық музыкалық аспаптары (домбыра, қобыз, жетіген, сыбызғы) қазақтың рухани дүниесінің айнасы болып табылады. Ұлттық музыканы оқыту мен насихаттау арқылы балаларға қазақ халқының мәдениетін, тарихын, дүниетанымын тереңірек ұғынуға мүмкіндік беріледі. Бұл үрдіс ұрпақ санасына ұлттық болмыс пен мәдени құндылықтарды сіңіруге зор ықпал етеді.

2. Қосымша білім беру жүйесінде ұлттық музыка саласының сақталуы

Қосымша музыкалық білім беру мекемелері ұлттық музыканы үйретуге және дамытуға бағытталған бағдарламаларды енгізу арқылы ұлттық мұраны сақтау мен дамытуға ықпал ете алады. Бұл саланың басты мақсаты – балаларға қазақтың классикалық музыкалық шығармаларын, халық әндерін, күйлерін үйрету арқылы оларды ұлттық өнерге баулу. Сонымен қатар, ұлттық музыкалық аспаптарда ойнау дағдыларын қалыптастыру, ұлттық музыкалық өнердің ерекшеліктері мен техникаларын үйрету үлкен маңызға ие.

3. Ұлттық музыка және шығармашылық дамудың бірлігі

Қосымша білім беру мекемелерінде ұлттық музыканы оқыту балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Қазақтың халық музыкасы мен дәстүрлі өнері балаларға тек музыкалық білім беріп қана қоймай, олардың мәдениетке деген құрметі мен мақтаныш сезімін қалыптастырады. Домбыра, қобыз, қылқобыз сияқты ұлттық аспаптарда ойнау арқылы балалар қазақ музыкасының әсемдігі мен тереңдігін сезініп, шығармашылық тұрғыдан өседі. Бұл үрдіс олардың музыкалық бейімділіктерін арттырып, ұлттық мұраға деген ықыласын күшейтеді.

4. Ұлттық дәстүрлерді сабақтастырып беру

Ұлттық музыкалық дәстүрлерді ұрпақтан ұрпаққа сабақтастырып беру – музыкалық білім берудің басты міндеттерінің бірі. Қосымша білім беру мекемелерінде балаларды ұлттық музыкалық өнерге баулу үшін түрлі тәсілдер қолданылады. Мысалы, ұлттық аспаптармен орындау, халық әндері мен күйлерін орындау, ұлттық ән өнерінің тарихын оқыту сияқты іс-шаралар арқылы ұлттық дәстүрлерді сақтау маңызды. Сонымен қатар, мектептерде немесе музыкалық студияларда өткізілетін ұлттық музыкаға арналған түрлі байқаулар, фестивальдар да осы мақсатты жүзеге асыруға септігін тигізеді.

5. Қазіргі заманғы тәсілдер мен инновациялар

Қазіргі таңда ұлттық музыканы үйретуде инновациялық әдістер мен технологиялар кеңінен қолданылуда. Мысалы, ұлттық музыканы онлайн-курстар, бейнемазмұн,

музыкалық бағдарламалар арқылы үйрету мүмкіндігі пайда болды. Бұл әдістер балаларды дәстүрлі өнермен таныстыруға мүмкіндік беріп, білім алу процесін ыңғайлы әрі қызықты етеді.

Қосымша білім беру жүйесінде ұлттық музыканы сақтау мен дамытуда жаңа мүмкіндіктер ашылуда. Мұндай тәсілдер балалардың ұлттық музыкалық мұраны тереңірек зерттеуіне мүмкіндік беріп, олардың ұлттық мәдениетке деген құрметін арттырады.

6. Қорытынды

Қосымша білім беру жүйесінде ұлттық музыкалық құндылықтарды сақтау – елдің мәдени мұрасын қорғау мен дамытуға бағытталған маңызды қадам. Ұлттық музыка мен дәстүрлерді үйрету арқылы балалардың рухани дүниесін байытуға, олардың мәдениетке деген құрметін арттыруға болады. Қазіргі уақытта қосымша білім беру мекемелері ұлттық музыканы насихаттау мен сақтау арқылы ұрпақтар сабақтастығын қамтамасыз етуге және қазақ халқының мәдени мұрасын әлемге танытуға үлес қосуда.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ұлттық музыкалық құндылықтарды сақтау мен білім беру: жаңа әдістер мен тәжірибе. Тұрсынова Ж. С.– Алматы: Ғылым, (2020);
2. Қазақ халқының музыкалық дәстүрлері мен оны қазіргі білім беру жүйесінде сақтаудың маңызы. Сұлтанова С. Р.– Алматы: Жаңа Ғасыр, (2023);
3. Қазақ ұлттық музыкасының теориясы мен практикасы. Әлімбаева Г. Ж.– Алматы: Рауан, (2022);
4. Ұлттық музыкалық білім беру: қазіргі жағдай мен болашағы. Жанәлиева Қ. М.– Астана: Арман (2023);
5. Музыкалық білім беру жүйесіндегі ұлттық құндылықтарды дамыту стратегиясы. Досымжанова Ж. С.– Астана: ҚазҰПУ баспасы, (2024).

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МӘТІНДІК ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУ ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУДЕ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Нугербекова Марал Сембековна
Астана қаласы әкімдігінің «№106 орта мектеп» КММ
бастауыш сынып мұғалімі

Андатпа. Ұсынып отырған мақалам, «SHARE» халықаралық жобасы аясында 2021–2022 оқу жылында жүргізілген зерттеу жұмысы нәтижесімен бөлісу. Негізгі зерттеу сұрағы: Бастауыш сынып оқушыларының мәтіндік есептерді шығару дағдыларын қалай жетілдіремін?

Бұл жұмысты жүргізу барысында 2-сынып жетекшілері топтасып жұмыс жүргіздік. Барлық сынып бойынша математика сабағында мәтіндік есептерді шығаруда қиындықтар кездесті. Мәтін есептерінің шартын түсінбеу, шартын түсінбегендіктен шешуіндегі амалды дұрыс таңдамау, жауабын табу оқушыларға қиындық туғызды. Сондықтан осы мәселені шешу үшін түрлі тиімді тәсілдерді пайдаландық. Мәселені шешу үшін «Біз не істей аламыз?», «Ол үшін қалай жұмыс жасаймыз?», «Қандай әдіс-тәсілді қолданамыз?» – деген сұрақтармен талқылау жасадық. Оқушы үнін, әр оқушының деңгейін, қабілетін ескере отырып, жоспар құрдық. Жоспарды құрып қана қоймай, оны жүйелі жүргізу де нәтижелі жұмыс жасауымызға ықпалын тигізді.

Мектеп базасындағы іс-әрекеттерді зерттеу мектеп проблемаларын талқылайтын және шешетін тәсіл болып табылады. Осыған орай, мұғалімнің мақсаты өз тәжірибесін түсіну және жетілдіру үшін өзіндік рефлексияға негізделген зерттеу процесін жүзеге асырады. Іс-әрекетті зерттеуге қатысушылардың күш-жігері оқу бағдарламасын өзгертуге, мектеп тәжірибесіндегі проблемаларды шешуге және проблемаларды үздіксіз қою,

деректерді жинау, талдау және осы талдаудың нәтижелері негізінде кейінгі іс-қимыл арқылы әлеуметтік өзгерістерге қол жеткізу жұмысына бағытталған. Осы стратегияның негізінде әрбір мұғалім өз білімін жүзеге асырады. Бұл зерттеу бастауыш сыныптар арасында 2-сыныптармен жүргізілді. Негізгі проблема мәтіндік есептермен жұмыс жасау.

Зерттеу сұрағы: бастауыш сынып оқушыларының мәтіндік есептерді шығару дағдыларын жетілдіруде қандай әдіс-тәсілдер тиімді?

Зерттеу мақсаты: математика сабағында оқушылардың мәтіндік есептерді талдау, шығару дағдыларын қалыптастыруда тиімді әдіс – тәсілдерді анықтау, қолдану.

Күтілетін нәтиже:

Оқушылар мәтіндік есептерді түсініп оқуға машықтанады;

Мәтіндік есептерді талдауға үйренеді;

Мәтіндік есептерді әртүрлі тәсілдермен шығару дағдысы қалыптасады.

1-сурет. Lesson Stude кезеңдері

1-қадам. Зерттеу топтары құрылған соң, сыныпты зерттеу мақсатында проблеманы анықтау үшін деректер жиналды.

- Барлық 2-сынып оқушыларынан сауалнама алынды. Сауалнама «Саған қандай пән ұнайды, қай пән қиындық туғызады, бос уақытыңда немен шұғылданасың?» деген сияқты қарапайым сұрақтардан тұрды. Сауалнама қорытындысы бойынша, оқушылардың басым көпшілігі математика пәнінен қиналатыны белгілі болғандықтан бір-біріміздің математика сабақтарына қатысып, сабақтағы оқушылардың іс-әрекетіне бақылау жасап, тәжірибе алмастық. Сабақтарға қатысу мақсатымыз - математика сабағында оқушылардың нақты қай тапсырмаларды орындауда қиналатынын анықтау болды.

- Математика пәніндегі кедергілерді анықтау мақсатында оқушылардан бақылау жұмысы алынды. Бақылау жұмысы «амалдарды орында, өрнектерді салыстыр, мәтіндік есепті шығар, теңдеуді шеш» сияқты тапсырмалардан тұрды. Бақылау жұмысының қорытындысы бойынша оқушылардың көпшілігі мәтіндік есепті шығаруда қателескен. Аталған қателіктерге тоқталып өтсем, білім алушылардың біреуі шартын түсінбеген, енді біреуі шешуінде амалды дұрыс таңдамаған, ал кейбіреулері есептің сұрағын, жауабын дұрыс жаза алмаған. Оқушылардың мәтіндік есептерді шығаруда қиналатынына көз жеткізу үшін математика пәні бойынша БЖБ, ТЖБ жұмыстарына талдау жұмысы жасалды. БЖБ, ТЖБ жұмыстарын талдау барысында да байқағанымыз, көп қате мәтіндік есептерді шығаруда жіберілген. Аталған мәселелерді ескере отырып, зерттеу сұрағымызды топ мүшелерімен ақылдаса келе, «2-сынып оқушыларының мәтіндік есептерді шығару дағдыларын қалай жетілдіремін?» деп алдық.

2-қадам. Зерттеу сұрағы бойынша әдебиеттерге шолу жасау. Топ мүшелері төменде көрсетілген әдебиеттерді оқу арқылы мәтіндік есептерді шығарудың тиімді әдіс-тәсілдерін іздестірді.

2-сурет. Зерттеу сұрағы бойынша қарастырылған әдебиеттер

Аталған әдебиеттерде бастауыш сынып оқушыларына есеп шығаруды үйретудің бірнеше әдіс-тәсілдері қарастырылған. Атап айтқанда,

- «Анализ бен синтез» әдісі

Есептің берілгеніне «Есеп не туралы?, есепте не белгілі?, не белгісіз?, белгісіз компонентті табу үшін қандай амал орындалады?» деген сияқты сұрақтарды қою арқылы талдау жүргізу. Күнделікті әр сабағымызда қолданылып жүрген әдіс.

Бұл әдістің негізінен үлгерімі орта деңгейдегі оқушыларға тиімділігі анықталды.

- «Эксперимент» әдісі.

Яғни, есеп мазмұны бойынша тәжірибе жасату арқылы есепті шығару. Мысалы, «Бірінші қорапқа 7 асық, екінші қорапқа одан 2 есе артық асық салынды. Барлығы екі қорапқа қанша асық салынды?» деген сияқты құрама есептерді шығару кезінде қорапқа асықтарды салып көрсете отырып, одан кейін барлығын табу үшін екі қораптағы асықтарды оқушыға санату арқылы шығарту. Бұл әдіс үлгерімі төмен, есептің мазмұнын бір оқығаннан түсіне қоймайтын, математика пәніне қабілеті төмен оқушыларға тиімді екені байқалды.

- Шаталовтың «Тірек сызба» әдісі.

Есепті берілген сызба арқылы шығару. Оқушыға дайын сызба беріледі. Оқушылар сызбаға сандық мәліметтерді қойып, шешуін тауып, жауабын жазады. Сыныптағы оқушылардың көпшілігіне осы әдіс өте тиімді, сабақтарымызда осы әдісті жиі қолданамыз, өзінің жақсы нәтижесін көрсетті.

- «Графикалық» әдіс.

Есеп мазмұны бойынша дайын сурет, кесте, сызба ұсыну. Бұл да есептің мәнін түсінуде жақсы нәтиже берген әдістердің бірі. Яғни, оқушы есептегі сандық мәліметтерді дайын кестеге түсіру арқылы есептің шешімін табады.

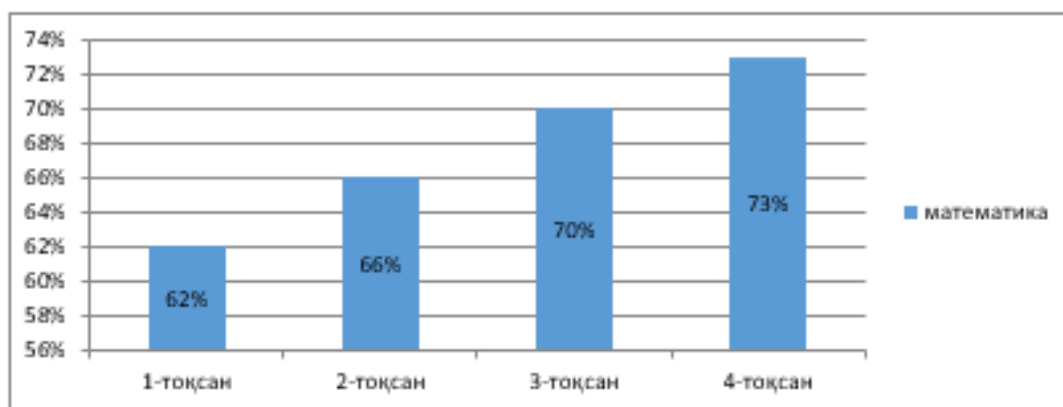
- «Модельдеуге негізделген» әдіс.

Мәтіндік есептерді теңдеу құру арқылы шығару. Бұл әдісті қолданған кезде бала есептің шартын, сұрағын жазып жатпайды, есептегі белгісіз компонентті X деп алып, мазмұнына сәйкес теңдеу құрады. Теңдеудің мәнін табу арқылы есептің жауабын анықтайды. Бұл әдіс көбіне математикаға қабілеті жоғары, алғыр, есепке жүйрік оқушыларға тиімді болып келеді.

3-қадам. Зерттеу сабақтарын бірлесе жоспарлау, өзара бақылау, сабақты талдау, сабақты жақсарту.

3-сурет. Зерттеу сабақтарын бірлесе жоспарлау, өзара бақылау, сабақты талдау
Жоспар бойынша әр ай сайын фокус топқа таңдалған 2 «Б» сыныбында сабақ өткізілді. Сабақты өткізетін мұғалім сабақ жоспарын алдын ала топ мүшелерімен бірге құрып, жоспарлайды. Сабаққа топ мүшелері А, В, С деңгейіндегі зерттеу объектісін алдын ала таңдап алып, бақылау жүргізді. Сабақты талдау кезінде «қолданылған әдіс-тәсілдер немесе тапсырмалар қай деңгейдегі оқушыға тиімді болды, қай оқушыға қиындық туғызды, әлі де нені жақсартуымыз керек?» деген сұрақтарға жауап берілді. Жоғарыда аталған әдіс-тәсілдерді сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдануға тырыстық. Нәтиже бар деп толық айта аламыз. Себебі, сыныптағы оқушылар мәтіндік есептерді шығаруда жыл басында 30 оқушының 15-і қате шығарса, жыл соңында 8 оқушы ғана қателескен. Көптеген оқушылар құрама, жанама есептерді шығаруға біршама төселіп қалғанын байқауға болады. Зерттеуге алынған 2 «Б» сыныбының математика пәні бойынша зерттеуден кейінгі білім сапасына назар аударсақ, білім сапасының жыл соңында 11%-ға артқанын көруге болады.

4-сурет. Математика пәні бойынша білім сапасының көрсеткіші
Сонымен, Lesson Study сабақты зерттеу тәжірибесі бізге не берді?

• Мұғалімдер арасында кәсіби диалогты қалыптастырды. Бұрынғы тәжірибемізде сабақ жоспарын бірігіп құру, сабақты бірігіп зерттеу, бақылау, проблемаларды бірігіп шешу деген болмаған еді, Lesson Study мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білімді жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екендігіне көзіміз жетті. Әр ұстаздың ойы құнды екенін ұқтық. Бір-бірімізге көмек беріп, бірімізді-біріміз қолдап отырдық. Соның

нәтижесінде өзіміздің бойымыздағы көптеген кемшіліктерді түзеттік.

- Ұжымдық мәдениетті қалыптастырды. Бірлесіп жұмыс жасауға дағдыланып, бірінің ойын тыңдауға мүмкіндік берді. Осылайша жүйелі жұмыс нәтижесін көрсетті.

- Мұғалімдер оқушылардың білім деңгейлеріне, қажеттіліктеріне, сұраныстарына қарай жұмыс жасауды үйренді. Оқушы үнін тыңдау, оқушыға мүмкіндік беру, олармен бірлесе жұмыс жасауды түсінді. Алға қойған мақсатқа жету үшін, оқушыны назардан тыс қалдырмауды меңгерді.

- Бағдарламаны, ғылыми тұжырымдамаларды терең түсінуге көмектесті. Оқушы тақырыпты жақсы меңгеруі үшін бірнеше сабақ бойы түрлі әдіс-тәсілдерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында ең тиімді тәсілді анықтау арқылы жетістікке жетуге болатынына көз жеткізді.

- Мұғалімдердің кәсіби педагогикалық білімінің дамуына зор септігін тигізді. Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана - мұғалім. Мұғалім сабақты бақылау және кері байланыс беру дағдыларын қалыптастырды. Әр мұғалім өз сабағынан кейін өзінің кемшіліктері мен жетістіктерін атап айтып, келесі сабақта сол кемшіліктерді болдырмауға тырысты.

- Оқушының мәтіндік есептерді шығару дағдысы жақсарды. Себебі, әр сабақтан кейін кері байланыс жүргізу арқылы, өзіміздің кемшіліктерімізді түзетуге тырыстық. Әр сыныптың деңгейі әр түрлі екенін білдік және бір сыныпқа таңдалған тапсырмалар келесі сыныпқа дәл сондай нәтиже көрсетпейтінін түсіндік.

- Оқушылардың функционалдық сауаттылығы дамыды. Оқушылар мәтіндік есептерді әртүрлі тәсілмен шығаруды меңгерді. Есептің шартын жазуды тірек сөздер арқылы, берілген есепке сәйкес сызба құруды, сурет салуды, кесте құру арқылы шығару дағдылары жетілдірілді.

- Оқушының қоғамға қажетті тұлға болып қалыптасуына да үлесі бар. Ол жаратылыстану, дүниетану және математика пәндерінен алған білімдерін өмірде дұрыс қолдануға дағдыланады. Тіпті кей кезде өзіміз күтпеген түйін сөздерді оқушылардан естіп, жақсы нәтижеге көз жеткізгенімізге қуандық. Мұның өзі үздіксіз жұмыстың нәтижесі деп білеміз. Мектепшілік және қала көлемінде ашық сабақ берген кезде, оқушылардың белсенділігі жоғары болып, айтарлықтай нәтижеге қол жеткіздік.

Оқушы сабақты жақсы меңгеруі үшін бірнеше сабақ бойы түрлі әдістерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді әдісті анықтау арқылы жетістікке жетуге болатынын аңғардық. Мысалы, «Кім жылдам?» нейро ойыны арқылы оқушылар жаңа сабақты бекітсе, кері байланысқа, «Білім ағашы» әдісі арқылы не білгісі келетіні туралы ойын ашық жеткізді. «Бинго», «Текше», «Сыңарын тап!» әдістері арқылы өткен тақырып бойынша ойларын тиянақтады. Қорыта келе, іс-әрекетті зерттеу оқушыға саналы білім беруді көздеп қана қоймай, бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы деп айтсақ, артық айтпаған болар едік.

Әдебиеттер тізімі

1. Lesson Study: Нұсқаулық. Алматы, 2014
2. «Интерактивті оқыту әдісін қолданып сабақты жоспарлау және басқару» Алматы, 2014
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші (негізгі) деңгей. Үшінші басылым. Астана, 2014
4. Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері. Оқуқұралы. Алматы, 2013
5. Мектептегі іс-әрекетті зерттеу. Әдістемелік құрал. Құдайбергенова К.С. Алматы, 2013
6. Элейн Уилсон. Іс-әрекеттегі зерттеу жүргізу жолдары

ДОМБЫРА КАК ИНСТРУМЕНТ ПЕРЕДАЧИ ЭПОСА И ИСТОРИИ

Нусупжанова Меруерт Нуртаевна,
Алматинская область, г.Қонаев, КГКП Детская школа искусств
педагог по классу «Домбра»

Введение

Домбра – один из древнейших музыкальных инструментов казахского народа, играющий важную роль в передаче устной традиции, истории и эпоса. Веками этот двухструнный инструмент сопровождал исполнение народных сказаний, героических поэм и легенд, передавая культурное наследие от поколения к поколению.

История домбры

Домбра имеет глубокие исторические корни, уходящие в древние времена. Она упоминается в многочисленных исторических источниках и археологических находках. В казахской культуре домбра не только музыкальный инструмент, но и символ национального духа.

Изображения домбры встречаются на древних наскальных рисунках, что свидетельствует о её древности и важности для народов Центральной Азии.

Домбра в эпическом наследии

Казахский эпос богат многочисленными произведениями, среди которых «Кобланды батыр», «Алпамыс батыр», «Ер Таргын» и другие. Эти эпические сказания передавались через традицию жырау – народных певцов-сказителей, сопровождавших своё пение игрой на домбре. Она помогала не только передавать текст, но и усиливать эмоциональное восприятие слушателей.

Функция домбры в передаче истории

Помимо эпических произведений, домбра использовалась для повествования о реальных исторических событиях. Кюй – инструментальная форма казахской музыки – часто становился способом отражения значимых исторических событий и судеб людей. Великие кюйши, такие как Курмангазы, Дина Нурпеисова, Таттимбет, оставили после себя произведения, которые стали частью культурной памяти народа.

Музыкальные особенности домбры

Домбра имеет уникальное звучание, которое позволяет выразить различные эмоции – от глубокой печали до торжественного подъёма. Её простая, но выразительная конструкция делает возможным исполнение сложных музыкальных композиций. Двухструнная система инструмента позволяет исполнителю использовать приёмы звукоизвлечения, такие как пиццикато, тремоло и вибрато, придавая игре особую выразительность.

Роль домбры в духовной жизни казахов

Домбра не только музыкальный инструмент, но и средство духовного общения. В прошлом каждая семья стремилась иметь дома домбру, а владение ею считалось признаком образованности и внутренней культуры. Кроме того, через кюй выражались чувства, надежды и стремления народа, передавались моральные нормы и жизненные принципы.

Домбра в обрядах и традициях

Домбра широко использовалась в казахских обрядах и ритуалах. Во время тоев (праздников) и асов (поминальных мероприятий) звучание домбры сопровождало народные песни и айтысы – импровизированные поэтические соревнования. Также домбра играла важную роль в свадебных обрядах, где акыны (народные певцы) исполняли напутственные песни молодожёнам.

Домбра в казахской философии и мировоззрении

Домбра неразрывно связана с философией казахского народа. В её звуках выражены размышления о жизни, судьбе, родине, любви и чести. Кюй как форма музыкального повествования стал способом передачи народной мудрости, а также средством коммуникации между поколениями. Домбра часто использовалась в воспитании детей,

прививая им чувство патриотизма, уважения к истории и традициям своего народа.

Домбра в образовательной практике

В своей практике обучения детей игре на домбре я использую различные методы, способствующие не только освоению техники исполнения, но и углублению их понимания культурного наследия. Один из эффективных методов – это обучение через исполнение кюев известных композиторов. Это позволяет детям не только освоить инструмент, но и познакомиться с историей и традициями через музыку.

Также важным элементом является использование метода сторителлинга – перед каждой новой мелодией я рассказываю детям историю её создания, объясняю её значение. Такой подход помогает создать эмоциональную связь между ребёнком и музыкальным произведением.

Влияние домбры на формирование национального сознания

Обучение игре на домбре способствует развитию у детей чувства национальной гордости и уважения к культурному наследию. В процессе изучения кюев и эпических произведений у учащихся формируется осознание важности сохранения национальных традиций. Они начинают воспринимать домбру не только как музыкальный инструмент, но и как символ истории своего народа.

Особенно важно вовлекать детей в участие в концертах, конкурсах и фестивалях, где они могут продемонстрировать свои навыки. Это не только укрепляет их уверенность в себе, но и усиливает связь с национальной культурой.

Домбра в воспитательном процессе

В своей практике я заметил, что игра на домбре оказывает положительное влияние на личностное развитие детей. Она способствует развитию усидчивости, внимания, памяти и координации движений. Кроме того, через музыку дети учатся выражать свои эмоции, понимать красоту мелодий и чувствовать ритм.

Домбра также является средством воспитания моральных качеств – уважения к старшим, трудолюбия, терпения. Дети, которые осваивают этот инструмент, становятся более организованными и ответственными.

Современное значение домбры

Сегодня домбра остаётся важным элементом казахской культуры. В Казахстане ежегодно проходят фестивали, конкурсы и концерты, посвящённые домбровой музыке. Государственные и частные учебные заведения продолжают обучать игре на этом инструменте, сохраняя живую традицию исполнения кюев и эпических произведений. Более того, в современном музыкальном искусстве домбра используется в различных жанрах, включая эстрадную и классическую музыку. В последние годы наблюдается возрождение интереса к домбре среди молодёжи, а также её интеграция в современные музыкальные направления, такие как джаз, рок и даже электронная музыка.

Кроме того, правительство Казахстана активно поддерживает развитие национальной культуры, организовывая мероприятия, направленные на популяризацию игры на домбре. В 2018 году был учреждён Национальный день домбры, который отмечается в первое воскресенье июля, что ещё раз подчёркивает её значимость в культурной жизни страны.

Заключение

Домбра – это не просто музыкальный инструмент, а культурный феномен, связывающий прошлое, настоящее и будущее казахского народа. Через неё передаются исторические события, традиции, дух народа, его героическое наследие. Благодаря домбре устное народное творчество сохранилось до наших дней и продолжает развиваться. В условиях глобализации важно сохранить и передавать молодому поколению эту уникальную часть национальной культуры, подчёркивая её значение в формировании национальной идентичности.

Литература:

1. Байжигитов Б. «Казахская домбровая музыка» – Алматы, 1982.
2. Сейфуллин С. «Эпос и музыка казахов» – Алматы, 1958.
3. Толеубаев А. «Истоки казахского эпоса» – Алматы, 1991.
4. Жубанов А. «Струны столетий: История казахской музыки» – Алматы, 1967.
5. Казахский национальный энциклопедический словарь. – Алматы, 2004.
6. Ахметов С. «Домбыра – душа казахского народа» – Астана, 2010.

7. Исмаилов Е. «Музыкальное наследие степей» – Алматы, 2005.
8. Омаров Н. «Айтыс и народное творчество казахов» – Алматы, 1998.
9. Смагулов А. «Традиции и ритуалы казахского народа» – Нур-Султан, 2015.
10. Байгожин Е. «Философия казахской музыки» – Алматы, 2013.
11. Нуржанова К. «Күй как отражение национального самосознания» – Караганда, 2017.

КАЗАХСКАЯ СТАРИННАЯ ПОСУДА

Орсаева Индира Оразековна
школа-гимназия №7 имени Гали Орманова
учитель начальных классов

Аннотация:

В данной статье исследуется казахская старинная посуда, её роль в традиционной культуре и восприятие современным поколением. В работе проанализированы исторические источники, музейные экспонаты и этнографические материалы, а также проведён опрос среди школьников с целью выявления уровня их знаний о традиционной посуде. Практическая часть включает экскурсию в музей и эксперимент по идентификации предметов, что позволило оценить эффективность визуального и тактильного взаимодействия в обучении. На основе исследования разработаны рекомендации по популяризации культурного наследия через образовательные программы, интерактивные методы и музейную практику.

Аннотация:

Бұл мақалада қазақтың көне ыдыс-аяғы, оның дәстүрлі мәдениеттегі рөлі және қазіргі ұрпақтың оны қабылдауы зерттеледі. Жұмыс барысында тарихи дереккөздер, музей экспонаттары мен этнографиялық материалдар талданып, оқушылар арасында дәстүрлі ыдыс-аяқ туралы білім деңгейін анықтау мақсатында сауалнама жүргізілді. Практикалық бөлімге музейге экскурсия және заттарды сәйкестендіру бойынша эксперимент енгізіліп, визуалды және тактильді өзара әрекеттестіктің оқыту тиімділігі бағаланды. Зерттеу нәтижелері негізінде мәдени мұраны білім беру бағдарламалары, интерактивті әдістер және музейлік практика арқылы дәріптеу бойынша ұсыныстар әзірленді.

Ключевые слова: казахская старинная посуда, культурное наследие, традиционные ремесла, музейная педагогика, символика орнаментов, образовательные программы.

В современном мире, где глобализация влияет на все сферы жизни, сохранение культурного наследия становится важной задачей. Одним из ключевых элементов традиционной материальной культуры казахов является старинная посуда, которая не только выполняла утилитарные функции, но и несла глубокий символический смысл, отражая образ жизни кочевого народа. Казахская старинная посуда имела разнообразные формы и материалы. Наиболее распространёнными были дерево, кожа, тыква-горлянка и керамика. Каждый материал использовался в зависимости от предназначения посуды: деревянные блюда астау применялись для подачи традиционных блюд, торсык служил сосудом для хранения кумыса, а кесе использовались для чаепития. [1, с. 195]

Эти предметы не только облегчили быт кочевников, но и играли важную роль в обрядах и традициях. Исследование казахской старинной посуды включало несколько этапов. На первом этапе был проведен анализ исторических источников, этнографических исследований и музейных коллекций. Это позволило классифицировать виды посуды, изучить материалы её изготовления и выявить её символическое значение. На втором этапе был организован опрос среди 30 школьников для выявления их знаний о традиционной посуде. Анкета включала вопросы о видах старинной посуды, материалах, назначении и декоративных элементах. Анализ результатов показал, что 80% респондентов знают о кожаных и деревянных сосудах, но только 40% упомянули тыкву-горлянку. 93% учеников правильно определили назначение торсыка, однако лишь 20% знали о его свойствах сохранения прохлады. 87% опрошенных смогли связать сабу с процессом приготовления кумыса, но только 35% знали, как именно она использовалась. 97% учеников осознают

роль посуды в традициях гостеприимства, однако менее 15% могут объяснить символику узоров на казахской посуде. Это указывает на необходимость более глубокого изучения традиционной культуры в образовательных программах.

Также в рамках исследования была организована экскурсия в музей, где учащиеся увидели оригинальные образцы казахской посуды, узнали о её роли в повседневной жизни кочевников и особенностях декорирования. Экскурсовод подробно рассказал о значении каждого предмета, его функциях и орнаментах, что позволило учащимся связать ранее полученные теоретические знания с реальными объектами материальной культуры. После экскурсии было проведено обсуждение, в ходе которого школьники отметили, что наибольший интерес у них вызвали кожаные сосуды, такие как торсык и саба, благодаря их необычной форме и способу изготовления. Данный опыт показал, что визуальное и тактильное взаимодействие с предметами традиционного быта значительно улучшает усвоение материала и способствует более осмысленному пониманию культурного наследия. Для более детального изучения был проведён эксперимент: ученикам предлагалось определить материал и назначение нескольких макетов традиционной казахской посуды. В начале эксперимента только 30% учеников смогли правильно идентифицировать сабу, однако после объяснения и визуального знакомства с оригинальными экспонатами этот показатель увеличился до 85%. Результаты исследования показали, что традиционная культура может быть лучше усвоена через визуальные и тактильные методы обучения. Проведенное исследование казахской старинной посуды позволяет сделать ряд важных выводов о её роли в традиционной культуре и современном восприятии этого наследия. [4, с. 320]

Анализ ответов учеников выявил как сильные стороны в понимании темы, так и области, требующие дополнительного внимания в образовательном процессе. Результаты показывают, что большинство учеников имеют базовое представление о видах казахской старинной посуды, таких как торсык, саба, астау и ожау. Они осознают их практическое назначение и связь с кочевым образом жизни. Особенно хорошо усвоены знания о материалах изготовления посуды, с акцентом на использование дерева и кожи. Однако менее распространенные материалы, такие как тыква-горлянка, упоминаются реже, что указывает на необходимость более детального освещения разнообразия традиционных технологий. Одним из важных аспектов, выявленных в ходе исследования, является понимание учениками роли посуды в казахском гостеприимстве. Это свидетельствует о том, что традиционные ценности продолжают играть значимую роль в культурном самосознании молодежи. Несмотря на это, глубина понимания символического значения орнаментов и форм посуды оказалась менее выраженной, что указывает на потенциальный разрыв между визуальным восприятием и пониманием культурного контекста. Исследование также выявило различия в интерпретации функций некоторых предметов посуды, что может отражать региональные особенности или влияние современных адаптаций традиционной культуры. [9, с. 184]

Это подчеркивает динамичный характер культурного наследия и его способность к трансформации в новых условиях. На основе полученных результатов можно сформулировать ряд рекомендаций как усиление образовательных программ путем включения изучения символического значения элементов традиционной культуры, позволяя учащимся не только знакомиться с внешним видом предметов, но и осознавать их глубинный смысл. А также разработка интерактивных методов обучения, включая мастер-классы по изготовлению посуды, применение технологий виртуальной реальности и поощрение междисциплинарного подхода к изучению традиционной культуры путем интеграции с историей, географией и социальными науками для глубокого понимания контекста использования традиционной посуды. Кроме того, поддержка ремесленных мастерских, фестивалей традиционной культуры и создание платформ станет важным шагом для передачи знаний между поколениями.

Таким образом, изучение казахской старинной посуды представляет собой не только академический интерес, но и важный элемент в сохранении культурной идентичности. Понимание материальной культуры прошлого помогает современному поколению осознать свои корни и сформировать целостное представление о культурном наследии

своего народа. Продолжение исследований в этой области и внедрение полученных результатов в образовательные программы будет способствовать укреплению связи между поколениями и сохранению уникальных традиций казахского народа в условиях глобализации.

Используемая литература

1. Аргынбаев Х.А. Народные обычаи и поверья казахов, связанные со скотоводством // Хозяйственно-культурные традиции народов Средней Азии и Казахстана. М.: Наука, 1975. С. 194-205.
2. Джанибеков У. Культура казахского ремесла. Алма-Ата: Онер, 1982. 144 с.
3. Маргулан А.Х. Казахское народное прикладное искусство. Алма-Ата: Онер, 1986. Т. 1. 256 с.
4. Масанов Н.Э. Кочевая цивилизация казахов: основы жизнедеятельности кочевнического общества. Алматы: Социнвест; Москва: Горизонт, 1995. 320 с.
5. Муканов М.С. Казахская юрта. Алма-Ата: Кайнар, 1981. 224 с.
6. Нурмухаммедов Н.Б. Искусство Казахстана. М.: Искусство, 1970. 176 с.
7. Оразбаева Н.А. Народное декоративно-прикладное искусство казахов. Л.: Аврора, 1970. 207 с.
8. Тохтабаева Ш.Ж. Семантика казахских украшений // Советская этнография. 1991. №1. С. 90-102.
9. Шаханова Н.Ж. Мир традиционной культуры казахов (этнографические очерки). Алматы: Казахстан, 1998. 184 с.
10. Эдоков В.И. Возвращение мастера. Горно-Алтайск: Чаптыган, 1994. 240 с.

АКТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА: ОПЫТ, СЛОЖНОСТИ И ПУТИ РАЗВИТИЯ

Оспанова А. Н.,

преподаватель специальных дисциплин., КГП на ПХВ «Павлодарский медицинский высший колледж» г.Павлодар

Аннотация: Мақалада медициналық колледждегі симуляциялық білім беру процесінің негізгі сәттері көрсетілген: міндеттері, қызмет бағыттары және нәтижелері.

Аннотация: В статье отражены основные моменты симуляционного образовательного процесса в медицинском колледже: задачи, направления деятельности и результаты.

Түйінді сөздер: білім сапасы, практикалық денсаулық сақтау, қолдау, қолдау.

Ключевые слова: качество знаний, практическое здравоохранение, поддержка, сопровождение.

«Забота о человеческой жизни и счастье, а не об их разрушении — это первая и единственная законная задача хорошего человека»

Томас Джефферсон.

Введение

Каждый день на современном рынке труда происходят значительные и стремительные изменения. Научный прогресс без усталости движется вперед, открывая новые горизонты, и с каждым шагом выдвигает все более высокие требования к молодым специалистам. В условиях непрерывной динамики и перемен профессиональные навыки должны находиться в гармонии с современными вызовами, что делает постоянное развитие и способность к адаптации неотъемлемой частью успешной карьеры.

В контексте современного профессионального образования ключевым результатом становится освоение знаний, необходимых для обеспечения высокого уровня подготовки. Особый акцент делается на развитие у студентов профессиональных и личностных качеств, которые являются фундаментом успешной деятельности в выбранной сфере.

Методология

Самосовершенствование и развитие в профессии невозможно без теоретических

знаний и практического опыта. Поэтому одной из главных задач учебного процесса в медицинском колледже является переход от пассивной формы обучения к активной, творческой деятельности. Наиболее эффективной является такая форма обучения, которая включает студента в реальную исследовательскую и практическую работу, обеспечивая его непосредственное участие в профессиональной деятельности.

С целью повышения качества знаний студентов медицинского колледжа на базе областного онкологического диспансера был организован специализированный кабинет «Основы сестринского дела», который успешно функционирует уже более 20 лет.

Данный кабинет стал важным звеном в процессе подготовки высококвалифицированных специалистов, обеспечивая студентов не только теоретическими знаниями, но и практическими навыками в реальных условиях медицинской практики. За эти годы он зарекомендовал себя как эффективная образовательная площадка, способствующая глубокому освоению профессии и развитию профессиональных качеств будущих медицинских работников.

На практических занятиях по дисциплине «Основы сестринского дела» студенты не только осваивают теоретические аспекты своей будущей профессии, но и активно участвуют в реальной работе с пациентами.

Они осуществляют уход и наблюдение за больными, выполняют широкий спектр манипуляций: кормление пациентов, смену постельного и нательного белья, уход за кожей, профилактику пролежней, подачу судна, стрижку ногтей, измерение температуры тела и артериального давления. Студенты также проводят беседы с пациентами и их родственниками, контролируют санитарное состояние палат и прикроватных тумбочек. Помимо этого, они выполняют различные обязанности на посту, связанные с медицинской документацией, включая работу с историями болезни и листами назначений, эффективно применяя современные компьютерные медицинские технологии.

В процедурных и перевязочных кабинетах студенты осваивают навыки выполнения инъекций: подкожных, внутримышечных и внутривенных. Они помогают собирать системы для внутривенных вливаний, выполняют перевязки и проводят уборку кабинетов, строго соблюдая правила асептики и антисептики. Этот опыт взаимодействия с пациентами позволяет студентам глубже изучить психологию больных, особенно онкологических пациентов, выявить их физические и психологические проблемы, поставить сестринский диагноз и разработать план сестринских вмешательств. Важной частью их обучения является также поисково-исследовательская работа.

Исследовательская часть

В рамках исследовательской деятельности студенты обработали около тысячи историй болезни, проведя анализ заболеваемости онкологическими заболеваниями за 2024 год. Исследования позволили выявить статистические данные о распространенности онкологических заболеваний, а также рассмотреть динамику запущенности, причины этих состояний и структуру смертности.

По итогам анализа было установлено, что наиболее распространенным заболеванием является рак легкого, который встречается в 13–50% случаев. На втором месте по частоте заболеваемости находится рак желудка, составляющий 10–40%. Третье место занимает рак молочной железы (10–30%), за ним следуют рак кожи (8–20%) и рак прямой кишки (4–10%).

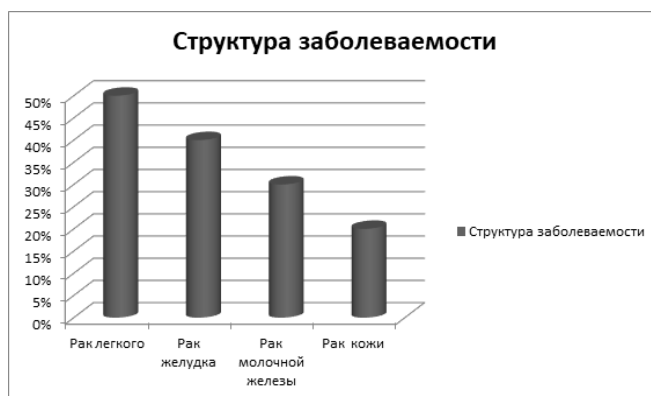

Рисунок 1 - Анализ распространённости онкологических заболеваний

Таким образом, работа студентов в рамках практических и исследовательских занятий не только способствует их профессиональному росту, но и вносит вклад в изучение актуальных проблем в области здравоохранения.

В структуре смертности от онкологических заболеваний - первое место также занимает рак лёгкого - 25%.

Второе место - рак желудка 13%.

Третье место - рак молочной железы 8%.

Четвертое место - рак кожи 4 % и пятое место - рак прямой кишки 3 %.

Причины запущенности чаще всего является: скрытое течение болезни, неполное обследование, клиническая ошибка в диагностике, несвоевременное обращение пациента. Данные исследовательской работы выражены в виде графических таблиц.

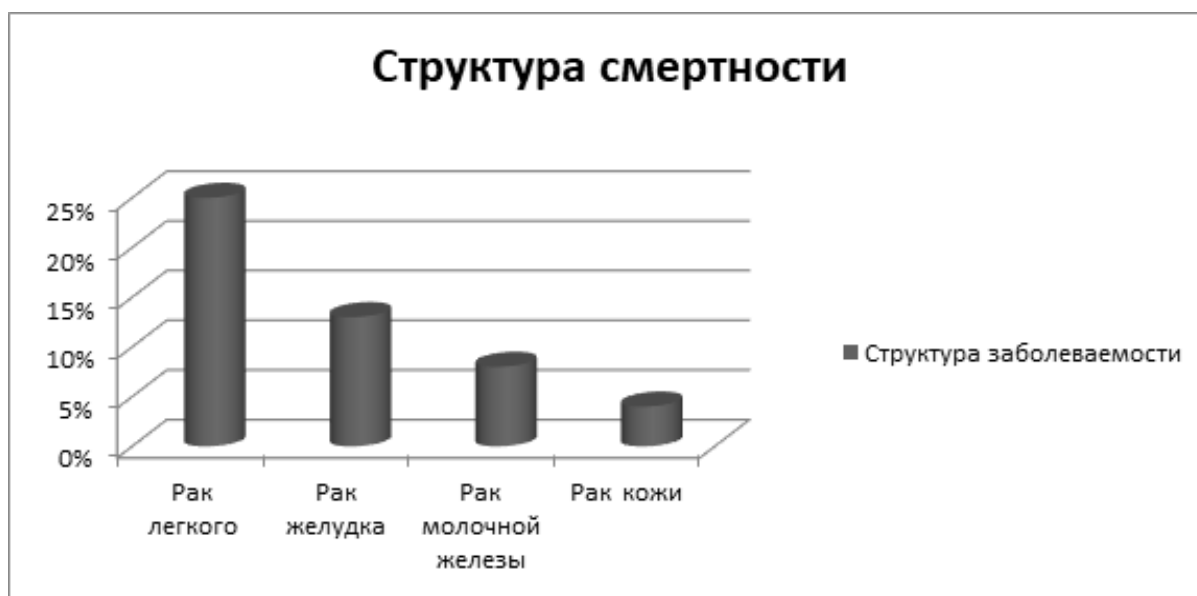

Рисунок 2 - Структура смертности от онкологических заболеваний

Практическое применение

Администрация диспансера горячо заинтересована в получении хороших специалистов среднего звена. Наши студенты нашли понимание и поддержку у главной медицинской сестры Ибраимовой Шолпан Жумабаевы и старших сестер отделений. Главная, старшие, процедурные, перевязочные и постовые медицинские сестры привлекаются к учебному процессу. С их помощью удастся установить слабые места в подготовке студентов и наметить реальные пути совершенствования учебного процесса. Большая часть медицинских сестер является выпускниками нашего колледжа, вместе со студентами они проводят совместную работу по внедрению сестринского процесса в отделениях диспансера. Подготовлена адаптированная документация, создан сборник алгоритмов действия по уходу за пациентами. Интересным стало сотрудничество при подготовке и проведении профессиональных конкурсов на лучшую медицинскую сестру. Индивидуальная работа со студентами проводится в рамках составления стандартов сестринского ухода.

Заключение

Научно-исследовательская работа студентов позволяет им реализовывать свое творчество, вырабатывает умение работать с первоисточниками, добиваться поставленной цели, анализировать результаты работы и делать необходимые выводы. Одной из наиболее сложных, но эффективных форм самостоятельной работы студентов является подготовка рефератов. Рефераты написаны на основе нескольких источников и способствуют глубокому изучению и закреплению полученных знаний, способствуют овладению практических

навыков по специальности, а также прививают умение работать в коллективе. Эта форма научно – исследовательской работы помогает студентам не только сформировать навыки написания сестринской карты по уходу за пациентами, но и использовать полученные знания и умения в практической работе. В исследовательской деятельности студентов также следует применять поисковую модель обучения, она позволяет студентам развить качества творческой личности необходимые для последующего самостоятельного обучения и предстоящего трудоустройства.

Вывод

Практическая и исследовательская деятельность студентов медицинского колледжа играет ключевую роль в их профессиональном становлении. Работа в специализированном кабинете «Основы сестринского дела» и участие в реальной медицинской практике позволяют студентам не только освоить необходимые навыки, но и адаптироваться к будущей профессии, углубляя знания и развивая клиническое мышление.

Исследовательская работа способствует формированию аналитических способностей, умения работать с первоисточниками, интерпретировать медицинские данные и делать обоснованные выводы. Анализ заболеваемости и смертности от онкологических заболеваний показывает важность своевременной диагностики и профилактики, а также необходимость повышения уровня медицинской грамотности населения.

Взаимодействие с практикующими специалистами и участие в профессиональных конкурсах позволяют студентам лучше подготовиться к реальной работе, выявить слабые места в обучении и совершенствовать образовательный процесс. Таким образом, комплексный подход, включающий теоретическое обучение, практическую работу и исследовательскую деятельность, способствует подготовке высококвалифицированных специалистов, готовых к эффективной работе в системе здравоохранения.

Перечень использованных источников:

1. М.Л. Герщанович. Симптоматическое лечение при злокачественных новообразованиях. Л, Медицина, 2018.
2. М.И. Давыдов. Рак легкого. М, 2020г.
3. С. А. Дарьялова. Диагностика и лечение злокачественных опухолей. Л, Медицина, 2019г.
4. Виттекинд К., Грин Ф. Л., Хаттер Р.В.П. и др. TNM Атлас: Иллюстрированное руководство по TNM-классификации злокачественных опухолей. - М.: Медицинское информационное агентство, 2017. - 408 с.
5. Ганцев Ш.Х. Онкология: учебник. - М.: Медицинское информационное агентство, 2020 г. - 516 с.
6. Ганцев Ш.Х., Рахматуллина И. Р., Малышева Е. В. и др. Амбулаторная онкология. - Уфа, 2019. - 144 с.
7. Ганцев Ш.Х. Руководство к практическим занятиям по онкологии. - М.: Медицинское информационное агентство, 2021. - 416 с.

БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Г. Н. Оспанова

Астана қаласы әкімдігінің «93 мектеп-лицей» Астана қ.

Б. Ж. Мусина

Астана қаласы әкімдігінің «Жамбыл Жабаев атындағы №4 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК Астана қ.

Аңдатпа. Мақалада биология және химия сабақтарында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тиімді әдіс-тәсілдері қарастырылады. Кейстік әдіс, эссе жазу, ұлттық құндылықтарға негізделген тапсырмалар, тәжірибелік және зертханалық жұмыстар, интерактивті әдістер білім алушылардың зерттеушілік, сыни ойлау және шығармашылық қабілеттерін дамытуды мақсат етеді. Зерттеу нәтижелері Астана қаласының №93 мектеп-лицейінде және Жамбыл Жабаев атындағы №4 мектеп-гимназиясында апробацияланған.

Кілтті сөздер: функционалдық сауаттылық, биология, химия, оқыту әдістері, тәжірибелік жұмыстар.

Аннотация. В статье рассматриваются эффективные методы и приемы формирования функциональной грамотности учащихся на уроках биологии и химии. Метод кейсов, написание эссе, задания, основанные на национальных ценностях, практические и лабораторные работы, интерактивные методы направлены на развитие исследовательских, критического мышления и творческих способностей учащихся. Результаты исследования апробированы в школе-лицее №93 города Астаны и школе-гимназии №4 имени Жамбыла Жабаева.

Ключевые слова: функциональная грамотность, биология, химия, методы обучения, практические работы.

Abstract. The article discusses effective methods and techniques for developing students' functional literacy in biology and chemistry lessons. Case studies, essay writing, tasks based on national values, practical and laboratory work, and interactive methods aim to enhance students' research, critical thinking, and creative abilities. The research results were tested at School-Lyceum No. 93 in Astana and School-Gymnasium No. 4 named after Zhambyl Zhabayev.

Keywords: functional literacy, biology, chemistry, teaching methods, practical work.

Кіріспе

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде негізгі мақсат – қоғамға бейімделген, күнделікті өмірде білімін қолдана алатын функционалдық сауатты тұлға қалыптастыру. Функционалдық сауаттылық оқушының алған білімін түрлі өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілеті болып табылады. Биология, химия пәндері функционалдық сауаттылықты дамытуға зор мүмкіндік береді, себебі бұл пәндер табиғи құбылыстарды, олардың заңдылықтарын және олардың адам өміріне әсерін зерттейді. Осыған байланысты химия сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың негізгі әдіс-тәсілдерін қарастырамыз [1].

Функционалдық сауаттылық білім алушылардың пән мазмұнын меңгеру барысында қол жеткізе алатын білім деңгейі және адамның қолданбалы білімге негізделген өмір мен қызметтің әртүрлі салаларындағы стандартты өмірлік мәселелерді шешу қабілеті екені белгілі [2].

Функционалдық сауаттылық – білім алушының өз бетінше өмір сүру, ойлау және еңбек ету қабілеттерінің қалыптасуы. Бұл сауаттылық білім алушылардың күнделікті өмірдегі мәселелерді шешу, алынған білімді тәжірибеде қолдана білу дағдыларын дамытады. Биология және химия пәні осы дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді, өйткені ол қоршаған орта, экология, тағам және тұрмыстық заттардың құрамына қатысты

нақты ақпараттарды қамтиды. Мысалы, тұрмыста қолданылатын химиялық заттардың зияны мен пайдасын түсіну, оларды дұрыс пайдалану дағдылары – функционалдық сауаттылықтың негізі болып табылады [3]. Функционалды сауаттылықты арттыруда оқушылардың логикалық ойлауы дамиды. Тапсырмаларды шешу жолдарын меңгеруде оқушылар көп нәрсені үйренеді: өздігінен ізденуге, кесте толтыру, ғылыми жинақтар жазу, суреттермен жұмыс жасау, ақпарат және де түрлі интернет ресурстарымен жұмыс жасауды үйренеді. Дәптерге дәрістер жазады, тезистер құрады, кесте, сызбанұсқа, ақпарат көздерінен жиналған түрлі мәліметтер, диаграммалар, сонымен қатар рефераттар, жобалар дайындап, презентация жасалып, әрбір жұмысты қорытындылап, бағалау болып табылады.

Биология және химия пәндерінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың басты мақсаты – оқушылардың алған білімдерін күнделікті өмірде тиімді қолдана білуіне, биологиялық және химиялық құбылыстарды түсіну арқылы қоршаған ортаға және денсаулығына жауапкершілікпен қарауға үйрету.

Академиялық жазба (мақала) жазу міндеттері:

- мектеп жасындағы жастардың биология мен химия пәнінен алған білімдері арқылы шынайы өмірде кездесетін мәселелерді шешу жолдарын қарастыру;
- білім алушылардың биология мен химия пәні мазмұнын игеру арқылы сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастыру тетіктерін талдау;
- негізгі орта білім деңгейі оқушыларының логикалық талдау, ақпаратты табу және оны дұрыс пайдалана білу жолдары мен тәсілдемесін анықтау.

Аталған міндеттерде көрсетілген тапсырмаларды орындау барысында оқушылар биология мен химия пәні мазмұнынан алған білімдерін жетілдіріп қана қоймай, әртүрлі қолданбалы іс-әрекеттерді орындай отырып, әртүрлі зерттеу жұмыстарын қорытындылап, нақты дәлелдер келтіреді және дүниені танып білуге деген құштарлығы, ынта-ықыласы артады [4].

Орта білім беру жүйесінің биология мен химия пәндерін оқыту әдістемесінің ғылыми әдіснамалық негіздері кеңестік дәуірде қаланды. XX ғасырдың алғашқы жартысы мен 50-80 жылдары аталған пәндерді оқыту әдістемесін зерделеген ғалымдар: В.А. Герд, И.И. Полянский, Д.Л. Судовский, Г.Н. Боч, К. П. Ягодковский, В.Ю. Ульянинский, М.Я. Цузмер, С.А. Павлович, А.А. Яхонтов, М.М. Беляев, В.Ф. Натали, Б.Е. Райков, П.И. Боровицкий, В.Ф. Шалаев, И. В. Козырь, О. В. Казакова, Н. М. Верзилин, Н.А. Рыков, В.М. Корсунская. Отандық мектеп мазмұнындағы биология мен химия пәндерін оқытуды қалыптастырған зерттеушілер мен ғалымдар М.Шаймарданова, Р.Маш, К.Жүнісова, Қ.Жұмағұловалар мектептің оқу-тәрбие жұмысында биология және химияны оқытуда елеулі зерттеу жұмыстарын жүргізді. Сонымен осы бағытта ауқымды зерттеу жүргізген отандық ғалымдар: И.Н. Нұғыманов, Ж.А. Қараев, М.Ж. Жадрин, Қ. Аймағанбетова, Р.Әлімқұлова, А.К. Абылқасымов, Т. С. Сабыров, Г. Н. Алимухамбетова, З. Ибрагимова, Ғ.М. Құсайынов, А. Тамаев, Қ. Қайым, А.Е. Дайрабаеваларды атауға болады.

Әдістеме

Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА редакциясымен жарық көрген «2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хатында негізгі орта білім беру деңгейінің жаратылыстану бағытындағы пәндерді (биология мен химия) оқыту мақсаты – функционалдық білім мен біліктерді, жоспарлау, талдау және өңдеу, түсіндіру, жүйелеу, алгоритм бойынша жұмыс, зерттеу, практикалық-эксперименттік дағдыларды жетілдіру, қорытындыларды бағалау және тұжырымдау дағдыларын қалыптастыруды, сонымен қатар әлемнің қазіргі жаратылыстану көрінісінің негізінде жатқан іргелі ұғымдарды, заңдылықтарды, теориялар мен қағидаттарды, табиғатты ғылыми тану әдістерін, табиғатты, экономиканы және қоғамды кешенді зерттеу негізінде адамзаттың ғаламдық және жергілікті проблемаларын түсінуді тереңдетуді; экологиялық мәдениетті, ғылыми, жобалық және кеңестіктік ойлауды дамытуды; патриоттық сезімдерді, қоршаған ортаға деген жауапкершілікті және ұқыпты қарауды тәрбиелеуді; білім алушыларды жаратылыстану ғылымдары бағытында кәсіби бағдарлауды іске асыруды қамтамасыз ету болып табылады.

Мемлекеттік білім беру стандартын білім беру мен өзін-өзі тәрбиелеудің өмір мен

қызмет үшін маңыздылығын түсініп, алған білімдерін іс жүзінде қолдана алады. Биология мен химияны оқыту үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту мәселесі әртүрлі тапсырмаларды шешу және білімді жаңа жағдайда өз бетінше қолдану біліктілігін қалыптастыру аспектісінде іске асады [5].

Практикада қолдану

Бұл әдіс-тәсілдер Астана қаласының №93 мектеп-лицейінде және Жамбыл Жабаев атындағы №4 мектеп-гимназиясында биология және химия сабақтарында қолданылды.

Кейстік әдіс. Биологияда кейс әдісін пайдалану арқылы оқушыларды өмірлік жағдаяттарды талдауға және сол мәселеге биологиялық тұрғыдан шешім табуға үйретуге болады.

Мысалы, сабақ тақырыбы: «Сирек кездесетін жануарлардың популяциясын сақтау».

Кейс жағдайы: «Бір табиғи қорықта қызыл кітапқа енген киіктер саны азайып бара жатыр. Ғалымдар бұл жағдайға себеп болуы мүмкін бірнеше факторды ұсынады:

Адамдардың заңсыз аңшылықпен айналысуы;

Климаттық өзгерістер салдарынан қорек пен су қорының азаюы;

Жыртқыштардың көбеюі.»

Тапсырмалар:

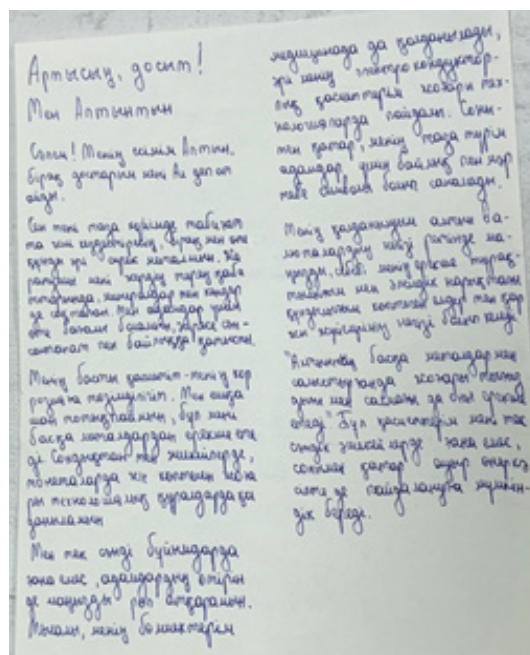
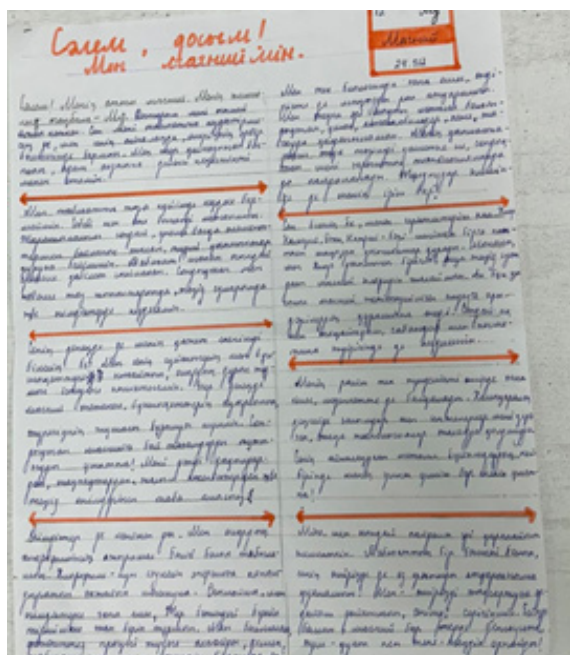
1. Мәселені талдау: киіктердің популяциясына қандай факторлар әсер етіп отырғанын анықтаңыз. Адам әрекетінің экожүйеге тигізетін ықпалын талдаңыз.

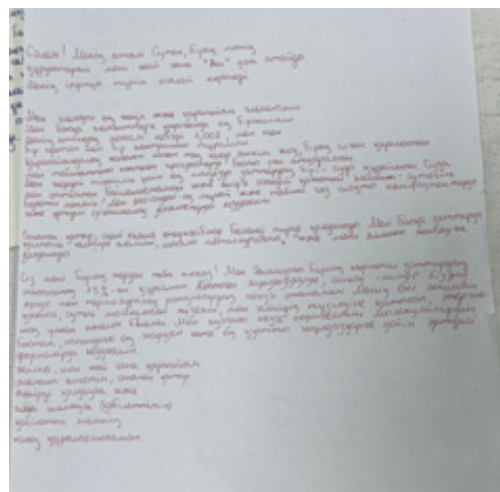
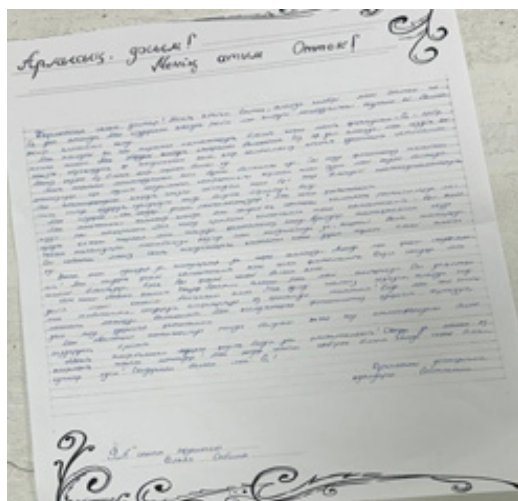
2. Зерттеу: киіктердің тіршілік ету ортасын жақсарту үшін қандай жағдайлар жасау қажет? Киіктерді қорғаудың қандай тиімді шаралары бар

3. Шешім ұсыныңыз: киіктерді қорғау бойынша бағдарлама жасап, оның негізгі қадамдарын көрсетіңіз. Жыртқыштар санын реттеу немесе табиғи тепе-теңдікті сақтау үшін қандай әрекеттер қажет екенін анықтаңыз.

Кейстік тапсырмалар оқушылардың ғылыми-зерттеушілік дағдыларын, логикалық ойлауын және шығармашылық шешім қабылдау қабілетін дамытады. Бұл әдіс арқылы оқушылар нақты мәселелерді шешуді үйренеді және табиғатқа жауапкершілікпен қарауды түсінеді [6].

Әссе жазу стратегиясы арқылы да оқушылардың ойлау білігін арттыруға болады. Берілген тақырыптың ішкі сырын терең түсініп, өз пікірін, ойын дұрыс жеткізіп, сабақта берілген дәлелдемелермен бекітіп, оқылған тақырыптың негізгісін көркемдеп жазып және сол арқылы өмір, болмыс сырын қалай түсінетіндігі жайында ойын ашық білдіре алады. Биология және химия сабағында оқушылардың өзіндік көзқарасын, сыни ойын жетілдіру, ұстанымын дәлелді бекіту үшін жан-жақты білім алып, ақпараттық қарулану, тақырыпты ашуда метатанымдық білігін тиімді қолдану, шығармашылық қабілетін арттыру мақсатында оқушылар әссе жазады (2-сурет).

2-сурет. Оқушылардың жазған эсселері

Ұлттық құндылыққа негізделген тапсырмалар. Металдардар тақырыбына ұлттық құралдары (қылыш, пышақ) жасалатын металдардың құрамын және олардың беріктігін қамтамасыз ететін химиялық қасиеттерін сипаттаңыз.

Сұрақтар мен тапсырмалар:

1) Темір мен болаттың айырмашылығы неде, және оларды өңдеу кезінде қандай химиялық процестер жүреді?

2) Қазақстанда өсетін дәрілік өсімдіктердің (мысалы, жусанды, итмұрынды) биологиялық қасиеттерін анықтаңыз.

3) Осы өсімдіктердегі негізгі биологиялық белсенді заттарды анықтап, олардың адам ағзасына қалай әсер ететінін сипаттаңыз.

4) Жүн мен теріден жасалған ұлттық киімдердегі микробиологиялық қауіпсіздік мәселелерін талдаңыз.

5) Киіз немесе тері бұйымдарын бактериялар мен саңырауқұлақтардан қорғау үшін қандай әдістер қолданылған?

Арал теңізінің экологиялық жағдайын зерттеп, оның тұрғындар үшін биологиялық және химиялық маңызын сипаттаңыз.

6) Судың сапасын анықтау үшін қандай химиялық көрсеткіштер қолданылады және оның тіршілік үшін қандай биологиялық рөлі бар? [7].

Тәжірибелік және зертханалық жұмыстар. Химия сабақтарында экспериментті үнемі пайдалану - құбылыстарды бақылау қабілетін дамытуға, зерттелген теориялар мен заңдар контекстінде олардың мәнін дәл түсінуге, эксперименттік дағдылар мен дағдыларды қалыптастыруға және жетілдіруге, өз жұмысын жоспарлау дағдыларын қалыптастыруға, шекті дәлдікке тәрбиелеуге көмектеседі. Осы ретте виртуалды зертханалық жұмыстар мен стимуляторларды қолданған өте тиімді. Тәжірибелік жұмыстарды орындау арқылы оқушылар биологиялық, химиялық құбылыстарды өз көзімен көріп, оларды зерттеу және қорытынды шығару дағдыларын дамытады. Зертханалық тәжірибелер ағзаның құрылымы мен қызметін терең түсінуге, теорияны практикада қолдануға ықпал етеді. Тәжірибелік жұмыстар функционалдық сауаттылықты дамытуға ықпал етеді, себебі олар оқушылардың теориялық білімін тәжірибе жүзінде қолдануына мүмкіндік береді. Мысалы, су, ауа және топырақтың ластану деңгейін анықтау, тамақ өнімдерінің құрамын зерттеу сияқты практикалық тапсырмалар арқылы білімдерін нығайтады.

Интерактивті әдістер. Күнделікті сабақ кезеңінен қолданыстағы бірнеше әдістер: «Құпия жұмбақтар және фактілер қайшылығы, химиялық квест ойыны, жұмбақ есептер, эксперименттік тапсырмалар». Ойындар, викториналар, топтық жұмыс формалары функционалдық сауаттылықты дамытуда тиімді әдіс болып табылады. Интерактивті әдістердің бірі «Төңкерілген сабақ» әдісін биология пәнінде қолдануға болады. Бұл білім алушының үйде мұғалімнің алдын-ала жасалған видеосы арқылы жаңа материалды өз бетімен оқып-үйреніп, қашықтан мұғалімнің көмегімен биология пәні бойынша зерттеу

жұмыстарын, тапсырмаларын ұйымдастыру процесін жасауға болады. Яғни, үйде – білу түсіну, қашықтан – білімді қолдану көрсету. Мұғалім бұл әдісінде балаларға теориялық материалдан тұратын бейне материалдарды жасайды және оларды электрондық пошта, әлеуметтік желілер, Google Classroom арқылы оқушыға жібереді. Көбінесе Microsoft PowerPoint таныстырылымдарын қолданып сабақ жасаған қолайлы.

Ұсыныстар

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру кезінде: қойылған сұрақтарға өз бетінше жауап іздеу дағдыларын дамытуға, проблемалық жағдайларды өз бетінше шешуге бағытталған тапсырмаларды жүйелі құрастыру;

Сабақты фактілерді талдау, бағалау және логикалық қорытынды жасау дағдыларын игеруіне ықпал ететіндей етіп жоспарлау;

Оқушыларда анализ, синтез, абстракция, жалпылау операциялары жасалуына сәйкес сұрақтар мен тапсырмаларды функционалдық сауаттылыққа сәйкес негіздеу;

Заманауи ғылыми-техникалық прогреске ілесу үшін мұғалімдерге прогрессивті педагогикалық технологияларды меңгеру; Электронды оқулықтар мен виртуалды зертханаларды, интерактивті сабақтарды және басқа ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) құралдарын қолдану оқушылардың материалды түсіну мен игеруін жақсартады, іздену қабілетін дамытады, қызықты ғылыми жобаларды жасауға бастама әкеледі.

Қорытынды

Биология және химия сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту олардың күнделікті өмірде білімдерін қолдана алу қабілеттерін арттырады. Мұндай әдістер білім алушылардың сабаққа деген қызығушылығын күшейтіп, заманауи білімді тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Функционалдық сауаттылық қазіргі қоғамның сұранысына сай білім берудің басты мақсаты болып табылады. Сондықтан мұғалімдер оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Корогод Н.П., Сырымова А.К. Формирование естественнонаучной грамотности на уроке биологии в средней общеобразовательной школе // Биологическое разнообразие азиатских степей: материалы IV международной научной конференции (г. Костанай, Казахстан, 14 апреля 2022 г.). – Костанай, 2022.

2. «2024-2025 Оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2024. – 113 б.

3. Медеубаева К.Т., Садирбекова Д.К. Білім сапасын арттыруда функционалдық сауаттылықтың педагогикалық маңызы // Вестник Казахского национального женского педагогического университета. – 2018. – № 2. – С. 100–105.

4. Кантарбаева Г.А., Жолымбетова І.К. Контекстік тапсырмаларды және жағдаяттық есептерді қолдану арқылы биология, химия сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары // Мектепте білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру теориясы мен практикасы: Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары (27 наурыз 2023 ж.). – Қарағанды: Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, 2023. – 462–465 б.

5. Yusupova, N.A. Methodological and Theoretical Bases of Assessing Functional Literacy of Students on Chemistry. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education, 2024. DOI: 10.5281/zenodo.13628640

6. Aitan, A., Korganbaeva, A., Amandykova, M., Dimissanova, A., Amandossova, K., & Aitanova, N. Developing Students' Functional Literacy Through PISA Format Tasks. IAFOR Conference Proceedings, 2024. DOI: 10.22492/issn.2188-1162.2024.1

7. Сафроненко Д. Д., Тригорлова Л. Е., Лузгина Н. Н. Реализация компетентностного подхода в обучении химии //Инновационные обучающие технологии в медицине. – 2017. – С. 620-624.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ В КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩЕЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА

Подойницына Марина Александровна,
специальный педагог специальной организации образования
КГУ «Специальная школа-интернат №4» управления образования
Павлодарской области, акимата Павлодарской области

Аннотация – в данной статье изложены игровые методы и приемы для коррекционно-развивающих занятий, а также результаты их применения в учебно-образовательном процессе в специальных и общеобразовательных школ.

Аннотация - бұл бапта түзету-дамыту сабақтары үшін ойын әдістері мен тәсілдері, сондай-ақ оларды арнайы және жалпы білім беретін мектептерде оқу-білім беру процесінде қолдану нәтижелері баяндалған.

Ключевые слова: Игра, коррекционно-развивающая среда, учащиеся с нарушениями интеллекта, специальная школа, инклюзивное образование, учебно-образовательный процесс.

Түйінді сөздер: Ойын, түзету-дамыту ортасы, ақыл-ойы бұзылған оқушылар, арнайы мектеп, инклюзивті білім беру, оқу-білім беру процесі.

Введение:

Общеизвестно, что учительский труд – это бесконечный поиск. Организовать обучение детей с нарушениями интеллекта отсталостью так, чтобы им было интересно, и при этом они активно работали, является волнующей проблемой учителей коррекционной школы. Чтобы процесс обучения был доступным, увлекательным и творческим, необходимо использовать новые со временные технологии.

Одним из таких технологий является игра, которую я систематически применяю на уроках, на разных его этапах. Увлечённые игрой, дети легче усваивают программный материал, приобретают определённые знания и умения. Наиболее важной игровой деятельностью в развитии личности ребёнка являются предметные, дидактические, подвижные, театрализованные, строительно-конструктивные и сюжетно-ролевые игры.

Игра выполняет ряд функций: функция социализации; функция коммуникации; диагностическая функция; терапевтическая функция; развлекающая функция; функция коррекции.

Реализуя функции социализации и коммуникации, игра является сильнейшим средством включения ребёнка в систему общественных отношений, усвоения им богатств культуры, позволяет ребёнку войти в реальный контекст сложных человеческих коммуникаций.

Диагностическая функция игры предоставляет возможность педагогу диагностировать различные проявления ребёнка (интеллектуальные, творческие, эмоциональные и др.). В то же время, игра является «полем самовыражения», в котором ребёнок проверяет свои силы, возможность в свободных действиях, самовыражения и самоутверждения себя.

Терапевтическая функция игры заключается в использовании игры как средство преодоления различных трудностей, возникающих у ребёнка в поведении, общении, учении. Функция коррекции в игре вносит позитивные изменения, дополнения в структуру личностных показателей ребёнка. В игре этот процесс происходит естественно, мягко. Развлекающая функция игры являются одной из основных функций.

Исследовательская часть.

На уроках, благодаря специально созданным ситуациям, дети обучаются необходимым бытовым навыкам, овладевают общепринятыми нормами поведения. Для этого использую сюжетно-ролевые игры, состоящие из множества компонентов: целевого, потребностно-мотивационного, содержательного операционного, результативного.

Для того чтобы организовать игру, стать активным участником игровых действий и отношений, ребёнок должен овладеть разнообразными знаниями и практическими

умениями. И вместе с тем игра является средством обогащения и уточнения представлений, создаёт условия для освоения способов поведения в тех или иных жизненных ситуациях, способствует формированию произвольности поведения ребёнка. Он учится выполнять определённые действия и правила, подчинять свои желания и интересы требованиям роли.

Важное место в игре занимает речь, которая не только сопровождает игру, но и выполняет в ней специфическую функцию замещения воображаемых в мысленном плане действий, предметов, образов. Многие дети с нарушением интеллекта, владея обиходной речью, не умеют включать её в игровой процесс, а сюжетно-ролевую игру невозможно развернуть без участия речи. Тем большую трудность в обучении вызывают дети с грубым нарушением речи и неговорящие, которые составляют большую часть моих учеников. Но существует множество форм альтернативной коммуникации, которые облегчают таким детям общение.

Кроме использования жестикуляционно мимических методов, находят широкое применение во время учебного процесса такие разнообразные средства коммуникации, как фотографии, картинки, знаки, символы. Моя роль, как педагога, заключается в поиске подходящего способа общения с детьми с ограниченными возможностями здоровья, учитывая их психофизические и индивидуальные особенности.

Практическая часть.

Успешность процесса обучения игре определяется поэтапностью перехода от предметных игр к конструктивным и сюжетно-ролевым. Последовательное включение ребёнка в игру, его обучение обеспечивает формирование таких компонентов игровой деятельности, как целевого, потребностно мотивационного, операционного и содержательного.

Так же успешность обучения ребёнка с нарушением интеллекта игре зависит и от применения комплексного подхода, включающего в себя следующие компоненты: ознакомление детей с окружающим миром в процессе активной деятельности; обучающие предметные игры; организация предметно-игровой среды; общение взрослого с детьми в процессе игры.

В работе с учащимися широко использую разнообразные дидактические игры. Так, например, в ходе изучения на уроках «Сенсорное развитие», «Познавательное развитие», «Предметно-практическая деятельность» темы «Игрушки», готовящей детей к сюжетно-ролевой игре «Магазин игрушек», проводятся следующие игры: «Назови игрушку», «Найди игрушку, нарисованную на картинке» (соотнесение предмета и изображения), «Волшебный мешочек» и др. При изучении игровых тем осуществляется подготовительная работа. Например, перед проведением сюжетно-ролевой игры «Автобус» рассматриваются картины и иллюстрации в альбомах, где изображён различный транспорт; чтение детской литературы; экскурсия к автобусной остановке, наблюдение за автобусом и работой шофера; наблюдение за светофором и действиями транспорта и пешеходов. Важным средством закрепления впечатлений детей от экскурсии является отражение впечатлений в рисунке. Но дети с умеренными нарушениями интеллекта практически самостоятельно не рисуют, а следовательно, не стремятся выразить свои впечатления в рисунке. Поэтому использую в практике комментированное рисование, воспроизводя уже увиденную и прожитую ситуацию, называя персонажей картинки и т. п. Большую помощь при закреплении темы оказывают сделанные по ходу экскурсии фотографии, которые потом рассматриваем с детьми, раскладываем с каждым ребёнком в логической последовательности, помещаем на стенд «Наш мир».

Важным элементом, без которого невозможно проведение игры, является игровое действие. А так как дети с нарушениями интеллекта самостоятельно им не овладевают, использую такие приёмы, как совместные действия ребёнка и взрослого, выполнение действий по подражанию, по демонстрации образца действий, словесной инструкции. И чтобы ребёнок чувствовал себя уверенно, комфортно в процессе игры важно создать высокий эмоциональный фон, исключить упреки и нравоучения в адрес ребёнка.

Одним из основных компонентов комплексного подхода в обучении игре детей с нарушениями интеллекта является организация предметно-игровой среды, которая

позволяет использовать игру как средство коррекции недостатков психического и физического развития.

Учебно-образовательная среда, в которой занимаются мои учащиеся, довольно просторная и включает в себя: учебную зону для учащихся; рабочую зону учителя; игровую зону; зону развития сенсорных процессов.

Игровая среда организована в одной из частей учебной комнаты. При этом игровые уголки оформляются мобильными, компактными играми и игрушками, которые дети могут активно использовать в игровом процессе.

Игровая атрибутика систематизирована по темам игр. В своей работе использую систему тематических пространств. В кабинете стоят невысокие столики с дидактическим материалом, который соотносится с назначением данного уголка. В классе есть «Уголок гигиены», уголок математики «Учимся считать», уголок СБО, «Учимся, играя», уголок развития речи «Мир вокруг нас». Весь материал взаимозаменяем. Например, при изучении темы «Личная гигиена» на столике лежат картинки с изображением средств личной гигиены, сюжетные картинки о правильной последовательности процедур личной гигиены. Дети могут увидеть, потрогать, понюхать (включаются все анализаторы) и применить по назначению предметы гигиены, опираясь на сюжетные картинки.

При этом в зависимости от темы изучения, широко применяю игровые приёмы «Угадай по вкусу», «Угадай по описанию» и др. Нередко пользуюсь приёмом, когда направляю детей к тому уголку, который соответствует уроку по расписанию. Делается это как бы между делом: «А что у нас на этом столе? Давайте подойдём и посмотрим!». Такой вариант организации среды и обучения наиболее оптимален для работы с детьми с нарушениями интеллекта.

Заключение.

Формируя у детей адекватное поведение, активизируя деятельность по средствам игры, стараюсь неукоснительно соблюдать принципы организации игры: отсутствие принуждения любой формы при вовлечении детей в игру; принцип развития игровой динамики; принцип поддержания игровой атмосферы (поддержание реальных чувств детей); принцип взаимосвязи игровой и неигровой деятельности. Особо важно переносить основной смысл игровых действий в реальный жизненный опыт детей.

В ходе наблюдения и апробирования данной исследовательской деятельности, я пришла к выводу, что применение данного пособия в учебно-образовательном процессе, как в специальных, так и общеобразовательных учреждениях имеет положительную динамику. О чем свидетельствуют следующие результаты:

1. Уровень усвоения культурно-гигиенических навыков и навыков самообслуживания с начало учебного года вырос на 15%.

2. Усвоение учебного материала проходит успешнее, так как учащимся легче усваивать учебный материал через игровую деятельность.

3. Улучшился благоприятный психологический климат обучения детей с ООП в общеобразовательных учреждениях, так как игра сплачивает детский коллектив.

Итак, основываясь на своем опыте практической деятельности, могу сделать вывод, что применение дидактических игр в коррекционно-образовательном процессе дает положительные результаты. Рекомендую к использованию и применению, как специальных, так и общеобразовательных учреждениях.

Перечень использованных источников

1. Брюс Л. Бейкер, Алан Дж. Брайтман. Путь к независимости. Обучение детей с особенностями развития бытовым навыкам. - М.: 1997.

2. Екжанова Е. А., Стребелева Е. А. Коррекционно-развивающее обучение и воспитание / Программа дошкольных образовательных учреждений компенсирующего вида для детей с нарушением интеллекта. - М.: Просвещение, 2010.

3. Кинаш Е. А. Игры и упражнения по формированию культурно-гигиенических навыков и самообслуживания у глубоко умственно отсталых детей. //Воспитание и обучение детей с нарушениями в развитии. - №1, 2002. С. 17-23.

4. Ленок Я. Я. Коррекционно-развивающие упражнения и игры// Дефектология. -1996.-№5.-с. 81-83.

5. Маленькие ступеньки. Программа ранней педагогической помощи детям с отклонениями в развитии. - М.: Ассоциация Даун Синдром, 1998.

6. Моржина Е. В. Формирование навыков самообслуживания на занятиях и дома. М.: Теревинф, 2006. - 40 с. - (Серия: Лечебно-педагогические программы).

7. Шинкаренко Г. И. Развитие самостоятельности умственно отсталых школьников (на занятиях по формированию навыков самообслуживания). В сб. Воспитание аномальных детей в дошкольных учреждениях (по материалам Всесоюзных Педагогических чтений) / Под ред. Н. Г. Морозовой. - М.: 1978. С. 50- 56

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ В ДЕТСКОМ ОЗДОРОВИТЕЛЬНОМ ЛАГЕРЕ

**Рахмжанова Гаухар Болатбековна,
директор Восточно-Казахстанского научно-методического центра развития одаренности и дополнительного образования «Дарын»,
кандидат технических наук, г.Усть-Каменогорск**

В управлении детским оздоровительным лагерем, конечно, реализуются те же основные функции, что и в управлении другими системами: планирование, организация, мотивация, контроль, а также связующие функции: принятие решений и коммуникации.

Однако несомненно и то, что организационно-психологические особенности объекта управления определяют необходимость корректировки при реализации традиционных функций управления им. Какие же факторы следует учитывать?

Временный, ограниченный характер существования коллектива.

Персонал сотрудников «сборный», в основном не имеет долговременных связей и отношений.

Контакты с родителями ограничены, степень их участия и влияния на детей и воспитательный процесс минимальная.

Выездной характер организации: в отрыве от семьи (и для детей, и для сотрудников), круглосуточная взаимосвязь и взаимозависимость детей и взрослых, относительная закрытость коллектива.

Детский коллектив также сборный и разнородный не только по составу, но и поведенческим проявлениям.

Высокая степень ответственности за безопасность, здоровье и психологическое благополучие детей.

В 2016 году на баланс Центра «Дарын» был передан детский лагерь. Деятельность лагеря «Дарын» - это целостная система, направленная на всестороннее комплексное развитие детей и подростков (интеллектуальное, спортивное, творческое, оздоровление и отдых).

Что необходимо делать, чтобы организация планируемой деятельности в лагере была эффективной?

Необходимо разнообразить отдых детей, чтобы было переключение с одного вида деятельности на другой с учетом интересов детей. Должна быть предоставлена возможность выбора и вариативность видов и форм занятий. С учетом разнородности отдыхающих, их внутренней мотивации детям надо предлагать варианты организованной и целесообразной занятости и самозанятости.

В нашем лагере каждая смена имеет свою тематическую направленность, составляется план-сетка, в которой распределяются мероприятия в рамках тематики смены.

Мероприятия, которые проводятся в лагере, подобраны так, чтобы не только оставить

положительные воспоминания у наших детей, но и развить гибкие навыки у детей или же закрепить существующие умения. Топ навыков, которые мы развиваем в нашем лагере через организацию и проведение разнообразных мероприятий, это лидерство, эффективная коммуникация, творчество в команде, креативность, критическое мышление, взаимодействие с людьми, ораторство, формирование собственного мнения и принятие решений, медиаграмотность, эмоциональный интеллект.

Большие возможности для развития топ навыков в лагере также дают творческие студии и кружки, которые дополняют тематику наших смен.

Распределение участников смены по кружкам и студиям осуществляется в соответствии с возрастом и интересом ребенка. Дети могут посещать несколько кружков и студии.

Ключевым звеном нашего лагеря является педагогический состав, который является интерфейсом лагеря «Дарын», а также первой линией общения с детьми и их родителями, отвечающие за социализацию детей, формирование у них общей культуры, развитие их творческой деятельности.

Поэтому нами предъявляются высокие требования к уровню общей культуры и психолого-педагогическим навыкам педагогического состава. При этом обеспечиваем постоянство педагогического состава, более 50% воспитателей и вожатых нашего лагеря уже в течение нескольких лет работают вместе с нами.

Главным результатом успешной деятельности лагеря «Дарын» является командная работа, направленная на создание комфортной среды для оздоровления и отдыха, досуга и личностного развития детей.

За 9 лет деятельности лагеря было:

- организовано 63 смены;
- вместе с нами отдыхали 17 517 детей в возрасте от 7 до 16 лет;
- проведено 2 458 мастер-классов и тренингов;
- организовано 3 165 мероприятий и квестов;
- согласно мониторинга более 70% детей возвращаются к нам.

Наш лагерь за эти 9 лет работы заслужил доверие, любовь и авторитет не только у наших детей, но и их родителей.

Что надо делать, чтобы управленческие коммуникации способствовали эффективности выполняемой деятельности?

В условиях ДОЛ повышается значение четкости в деловых коммуникациях и сфокусированности на личности в неформальных контактах.

Здесь больше устных коммуникаций, так как они имеют более интенсивный и оперативный характер, поэтому очень важно научить людей слушать и слышать.

Из-за оторванности и сотрудников, и детей от семьи и привычной среды важно быть чутким и внимательным к «слабым сигналам» настроений и поведения людей, особенно детей.

Работа в лагере - это возможность интенсивного общения как с детьми, так и с самим собой (развития рефлексии, как основы духовного развития личности и формирования педагогического мастерства).

Учет специфических особенностей объекта управления должен быть учтён при обучении руководителей и сотрудников ДОЛ и стать существенным основанием для оптимизации подготовительного периода его работы.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. КОНЦЕПЦИЯ организации оздоровительного отдыха, досуга и занятости детей в период каникул «Қазақстан балалары – жазды қуанышқа толтырайық!» «Дети Казахстана – наполним лето радостью!» // <https://www.gov.kz/memleket/entities/bala/documents/details/168558?lang=ru>
2. Методические рекомендации по организации отдыха, оздоровлению, досугу и занятости детей в каникулярный период. – Караганда, 2015. – 48 с.;
3. Методические рекомендации по организации оздоровительного отдыха, досуга и занятости детей в период летних каникул. – Костанай, 2020. – 29 с.;
4. Нестеровский Д. И. Баскетбол: Теория и методика обучения: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений — 5-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия», 2010. — 336 с.;
5. Организация массовых мероприятий в детском оздоровительном лагере. Методические рекомендации / Под общей редакцией Е. А. Левановой, Т. Н. Сахаровой. – М.: МПГУ, 2017. – 212 с.;

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОР И СОЧ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ К МОДО

Ротнова Татьяна Викторовна
учитель биологии и химии КГУ «Основная средняя школа имени
Абая» отдела образования Бородулихинского района
управления образования области Абай, село Бородулиха

Аннотация

Исследование посвящено использованию СОР и СОЧ для развития функциональной грамотности учащихся. В статье рассматриваются методы интеграции этих образовательных инструментов в учебный процесс и их влияние на развитие аналитических, критических и коммуникативных навыков учащихся. Исследование базируется на комплексном подходе, который включает теоретические аспекты и практические примеры применения СОР и СОЧ. Результаты показывают положительное влияние этих методов на повышение уровня функциональной грамотности, что подтверждается различными оценочными показателями. Работа подчеркивает важность инновационного подхода в современном образовании для достижения высоких образовательных стандартов.

Ключевые слова: функциональная грамотность, СОР, СОЧ, МОДО, критическое мышление, образовательные достижения, подготовка к международным оценкам.

Аңдатпа

Сіздің зерттеуіңіз оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін ұйымдасқан сөйлеу (БЖБ) және эссе (ТЖБ) құралдарын пайдалануға бағытталған. Мақалада осы білім беру құралдарын оқу процесіне біріктіру әдістері және олардың студенттердің аналитикалық, сыни және коммуникативті дағдыларын дамытуға әсері қарастырылады. Зерттеу теориялық аспектілерді және БЖБ мен ТЖБ қолданудың практикалық мысалдарын қамтитын кешенді тәсілге негізделген. Нәтижелер бұл әдістердің функционалдық сауаттылық деңгейін арттыруға оң әсерін көрсетеді, бұл әртүрлі бағалау көрсеткіштерімен расталады. Жұмыс жоғары білім беру стандарттарына қол жеткізу үшін заманауи білім берудегі инновациялық тәсілдің маңыздылығын көрсетеді.

Түйінді сөздер: функционалдық сауаттылық, БЖБ, ТЖБ, БАБЖМ, сыни ойлау, білім беру жетістіктері, халықаралық бағалауға дайындық.

1. Введение.

Функциональная грамотность по биологии среди учащихся является важным

аспектом современного образования, так как она играет ключевую роль в подготовке учащихся к жизни в современном обществе. Снижение показателей образовательных достижений в этом исследовании - это общемировая тенденция. Поэтому перед нами встал вопрос, каким образом повысить показатели.

Современное образование в области биологии сталкивается с необходимостью подготовки учеников к успешной сдаче МОДО (Международное Образовательное Диагностическое Оценивание) и повышению их функциональной грамотности.

Одним из ключевых инструментов, способствующих этому процессу, является использование СОР (системы оценочных работ) и СОЧ (системы оценки знаний), что позволяет сформировать у учеников навыки работы с учебным материалом и развивать их критическое мышление и аналитические способности.

В этой работе рассматривается, как использование СОР и СОЧ в рамках учебного процесса по биологии может содействовать развитию функциональной грамотности у школьников, а также помочь им успешно подготовиться к внешним оценочным процедурам, таким как МОДО.

На уроках традиционно используются учебные тексты, поэтому у многих школьников выполнение заданий по функциональной грамотности вызывает затруднение именно своей «необычностью». Учащиеся в ходе выполнения заданий научатся работать с разными функциональными типами текстов, применять полученные знания для решения задач практического характера.

Функциональная грамотность предполагает способность учащихся применять свои знания, умения и навыки для решения реальных жизненных задач, осознавая взаимосвязь биологических принципов с повседневными ситуациями.

В контексте формирования функциональной грамотности и подготовки к мониторингу образовательных достижений (МОДО) СОР и СОЧ являются важным инструментом, позволяют учителям оценивать знания учащихся на различных уровнях сложности, что способствует выявлению как сильных, так и слабых сторон каждого ученика. Они обеспечивают готовность к стандартам МОДО, позволяют школьникам развивать навыки, которые необходимы для успешной сдачи тестов и экзаменов в рамках мониторинга образовательных достижений.

Цель исследования: определить эффективность использования СОР и СОЧ для развития функциональной грамотности по биологии в контексте подготовки учащихся к МОДО.

Задачи:

1. Разработать и внедрить авторское методическое пособие, включающее задания СОР и СОЧ, направленные на развитие функциональной грамотности.
2. Выявить влияние систематического оценивания результатов (СОР) и систематического оценивания учебной деятельности (СОЧ) на развитие функциональной грамотности у учащихся.
3. Провести анализ собранных данных, определить уровень функциональной грамотности учащихся до и после внедрения СОР и СОЧ, сделать выводы о влиянии этих методов на учебный процесс.

2. Методология.

На уроках используются различные методы и подходы для развития функциональной грамотности по биологии: использование цифровых ресурсов, виртуальных лабораторий; проекты и исследовательские работы; лабораторные работы и эксперименты, которые помогают применять теоретические знания на практике; тесты, разработанные на основе образовательных стандартов, для оценки уровня знаний и умений учащихся; методы самооценки и взаимооценки для развития рефлексии и критического мышления у учащихся; использование формативных методов, и др.

Кроме всего вышеперечисленного, были разработаны сборники СОР и СОЧ для формирования функциональной грамотности учащихся в контексте подготовки к МОДО.

Примеры заданий в этом сборнике демонстрируют различные способы подачи материала на учебных занятиях, такие как составные тексты, схемы и таблицы. Все эти задания способствуют развитию познавательной сферы учащихся, повышают их интерес и любознательность, а также расширяют кругозор.

3. Исследовательская часть.

Результаты МОДО, ранее проведенного в школе, свидетельствуют о том, что школьники способны находить конкретные факты, детали или ответы на вопросы прямо в тексте. Хорошо используют навыки сканирования и просмотра текста, чтобы быстро и эффективно найти нужную информацию.

При этом они испытывают трудности при выполнении более сложных заданий, требующих глубокого понимания и анализа. Затрудняются извлекать из текста информацию для формулирования выводов и предоставления правильного ответа на вопрос.

Поэтому было принято решение о разработке авторской программы, направленной на использование СОР и СОЧ для повышения функциональной грамотности учащихся по биологии. Особое внимание уделено методам и подходам, которые могут быть применены в контексте подготовки к Международной оценке образовательных достижений (МОДО).

Основные акценты сделаны на интеграции теоретических знаний с практическими заданиями, направленными на развитие у школьников критического мышления, способности к анализу и синтезу биологических данных, а также на освоение универсальных компетенций, таких как способность работать с информацией, решение проблем и аргументация.

Наша школа два года участвовала в Мониторинге образовательных достижений обучающихся (МОДО). Ученики 4 и 9 классов оценивались в области читательской, математической и естественнонаучной грамотности.

В течение двух лет на уроках биологии в 8 классе использовались задания СОР и СОЧ, специально разработанные с акцентом на развитие функциональной грамотности. В него вошли задания, требующие применения биологических знаний в реальных жизненных ситуациях.

Был проведен анализ результатов пробного МОДО и анализ МОДО после использования авторского методического пособия, используемого на уроках для формирования функциональной грамотности учащихся.

В текущем году наблюдается повышение результатов МОДО в сравнении с 2023 годом.

Анализ выполнения заданий, направленных на оценку функциональной грамотности, показал, что учащиеся продемонстрировали более высокий уровень развития читательской, математической и естественнонаучной грамотности:

1. Повышение среднего балла по итоговому МОДО на 10-15% по сравнению с промежуточным.

2. Улучшение результатов выполнения заданий СОР и СОЧ, направленных на оценку функциональной грамотности, на 15-20%.

Это подтверждает гипотезу о положительном влиянии СОР и СОЧ на развитие функциональной грамотности.

В процессе исследования была выявлена положительная динамика развития функциональной грамотности у учащихся. Уровень знаний, умений и критического мышления учащихся улучшался по мере использования СОР и СОЧ.

4. Практическое применение.

Результаты исследования подтверждают, что использование СОР и СОЧ способствует развитию функциональной грамотности по биологии. Систематическое оценивание позволяет учителям лучше контролировать и направлять учебный процесс, а также своевременно вносить коррективы.

Использование СОР и СОЧ способствует активному вовлечению учащихся в учебный процесс, повышает их мотивацию и интерес к предмету. Учащиеся становятся более ответственными за своё обучение и стремятся к достижению высоких результатов.

Систематическое оценивание помогает учащимся развивать навыки критического мышления и анализа информации.

На основе полученных результатов можно сделать вывод о необходимости и полезности интеграции СОР и СОЧ в учебный процесс по биологии для развития функциональной грамотности у учащихся. Эти методы позволяют повысить качество образования и подготовить учащихся к решению реальных жизненных задач на основе биологических знаний.

Несмотря на положительные моменты, существуют определенные проблемы: не всегда удается найти баланс между теоретическим и практическим обучением; трудности в объективной оценке уровня функциональной грамотности учащихся.

5. Рекомендации.

Использование СОР и СОЧ в образовательных процессах способствует развитию функциональной грамотности у учащихся, так как они позволяют формировать глубокие и практические знания, а также активизировать участие учащихся в процессе обучения. Ученики, обучавшиеся с использованием СОР и СОЧ, показали значительно более высокие результаты. Это свидетельствует о повышении уровня знаний и умений. Задания, включенные в сборник СОР и СОЧ, способствовали развитию у учащихся навыков применения теоретических знаний на практике. Ученики продемонстрировали лучшие результаты в заданиях, требующих критического мышления и анализа информации. Это подтверждает эффективность использования СОР и СОЧ для развития данных навыков.

Возможные ограничения исследования и предложения по их преодолению: исследование проводилось в нескольких школах, что может ограничивать репрезентативность данных; в дальнейшем следует расширить выборку, включив большее количество учебных заведений, чтобы получить более достоверные данные. Исследование проводилось в течение двух лет, что может не позволить в полной мере оценить долгосрочные эффекты использования СОР и СОЧ.

Предложения по преодолению: проведение долгосрочных исследований, включающих несколько учебных лет, позволит выявить устойчивые тенденции; стандартизация методик и подходов к использованию СОР и СОЧ позволит минимизировать влияние этого фактора на результаты исследования.

Влияние полученных результатов на практику: на основе полученных данных можно рекомендовать педагогам активно использовать СОР и СОЧ в учебном процессе для повышения уровня знаний и умений учащихся. Разработка и внедрение инновационных методик оценивания и разработка образовательных модулей с использованием СОР и СОЧ, направленных на развитие функциональной грамотности, позволит повысить качество образования. На основе полученных результатов можно рекомендовать включение СОР и СОЧ в образовательные стандарты и программы.

Педагогам рекомендуется активно использовать СОР и СОЧ в учебном процессе для повышения уровня знаний и умений учащихся, внедрять образовательные модули с использованием СОР и СОЧ, направленные на развитие функциональной грамотности.

Поддерживать и развивать профессиональные сообщества, где учителя могут обмениваться опытом и лучшими практиками.

Разрабатывать и внедрять сборники СОР и СОЧ для объективной оценки уровня знаний и умений учащихся.

Создавать и использовать портфолио учащихся для мониторинга их прогресса и выявления сильных и слабых сторон.

Эти выводы и рекомендации помогут внедрить эффективные методы обучения и оценивания, направленные на развитие функциональной грамотности у учащихся, что в свою очередь, повысит качество образования и подготовит учащихся к реальным жизненным задачам.

6. Заключение

Внедрение систем СОР и СОЧ в процесс обучения биологии приводит к повышению уровня функциональной грамотности учащихся, улучшению их навыков работы с информацией и подготовке к успешной сдаче МОДО. Ученики более уверенно подходят к решению задач, анализируют и интерпретируют биологическую информацию, а также у них развиваются навыки критического мышления и самостоятельной работы.

Задания, приближенные к реальным жизненным ситуациям, стимулируют интерес учащихся к изучению предмета.

Ученики, обучавшиеся с использованием разработанных СОР и СОЧ, демонстрировали более глубокое понимание биологических концепций и умение применять их в реальных ситуациях. А также показали более высокий уровень практических навыков, особенно в выполнении лабораторных работ и проектов. Это связано с использованием проектной

деятельности и интерактивных методов обучения.

Учащиеся проявили более высокие способности к критическому мышлению и анализу информации. Они лучше справлялись с заданиями, требующими обоснованных выводов и оценок.

Исследование показало, что использование СОР и СОЧ существенно способствует развитию функциональной грамотности по биологии. Ученики, участвующие в экспериментальной группе, продемонстрировали значительные улучшения в знаниях, практических навыках и критическом мышлении по сравнению с контрольной группой.

Задания, предложенные в сборнике СОР и СОЧ способствуют более эффективному усвоению биологических знаний и развитию практических навыков у учащихся. Систематическое оценивание помогает учащимся развивать навыки критического мышления и анализа информации.

Использование СОР и СОЧ в образовательных процессах является важным элементом современного подхода к обучению и оцениванию. Эти инструменты помогают не только объективно оценивать знания и навыки учащихся, но и развивать критическое мышление, функциональную грамотность и другие ключевые компетенции, что соответствует современным требованиям к подготовке школьников. Внедрение таких систем в контексте подготовки к МОДО значительно повышает качество образования и готовность учащихся к успешному прохождению внешних экзаменов и тестов.

Список литературы:

1. Баяхметова, С. А. (2016). Инновационные подходы к обучению в школе: от традиции к модернизации. Алматы: Атамұра.

(Работа освещает современные педагогические подходы и инновации в системе образования Казахстана.)

2. Ермекбаев, М. Т. (2015). Методика преподавания биологии в средней школе: традиции и новшества. Алматы: Қазақ университеті.

(Рассматриваются различные методические подходы к преподаванию биологии, включая использование современных технологий и систем оценивания.)

3. Жумагулова, К.Р. (2018). Алматы: Қазақ университеті. Современные подходы к оценке образовательных достижений школьников в системе образования Казахстана.

(Работа посвящена вопросам оценивания функциональной грамотности в системе образования Казахстана.)

4. Тлеубергенова, Г. С. (2017). Развитие критического мышления и функциональной грамотности через использование инновационных методов на уроках биологии. Алматы: Қазақ педагогикалық ғылымдар академиясы.

(Изучение вопросов критического мышления и функциональной грамотности в контексте биологического образования.)

5. Нурпеисова, Л. Б. (2021). Современные методики оценки и диагностики знаний учащихся в контексте образовательных стандартов Казахстана. Алматы. (Работа фокусируется на внедрении современных методик и систем оценки, а также их роли в подготовке к МОДО.)

МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЗАМАНАУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАР

Сагындыкова Фарида Абдумомыновна,
Түркістан облысы, Жетісай ауданы, №2 Ш.Қалдаяқов атындағы
Асықата балалар өнер мектебінің домбыра пәні мұғалімі

Қазіргі заманғы музыкалық білім беру қарқынды дамып, жаңа технологиялар мен әдістемелерді енгізуде. Бұл үдеріс оқыту сапасын жақсартуға, музыкалық мәдениеттің дамуына және оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға ықпал етеді.

Музыкалық білім «Өркениетті мәдени адамның» дамуының құралы болып табылатыны баршаға аян, сондықтан музыкалық білім бүкіл әлемде негізгі жалпы мәдени құндылық ретінде қарастырылады. Соңғы жиырма жыл ішінде қоғамның ізгілендіру мен демократияландыру негізіндегі қайта құрылуы әлеуметтік өмірдің барлық салаларын қамтып, білім беру саласында да терең өзгерістер тудырды. Білімнің тұлғалық - бағдарлы және дамып келе жатқан білім беру технологияларына қарай бағытталуы

байқалады. Оның үстіне, қазіргі заманғы білім адамның «жеке басының» дамуы мен өзін-өзі дамытуына негізделген және өнердің осы білім беру процесі мен музыкадағы рөлі баға жетпес, өйткені өнер адамның жеке басына үлкен гуманитарлық тұрғыдан әсер етеді, эстетикалық көзқарасты тәрбиелейді, адамгершілік құндылықтардың қалыптасуында үлкен рөл атқарады. Осыған байланысты жаңа тенденциялар, білім беру үрдістеріне жаңа көзқарастар, жаңа технологиялар жалпы білімге де, эстетикалық білімге де сенімді қадам жасады.

Қазіргі қоғамда мәдениет саласындағы жетекші бағыттардың бірі – халық этносының музыкалық-педагогикалық мұрасын дамыту және оны жас ұрпақты тәрбиелеу мен білім беруде шебер пайдалану. Музыкалық өнерді жеке тұлғаның құндылық әлемін қалыптастыру құралдарының бірі ретінде танудың басқа да себептері бар. Біріншіден, музыка-тыңдаушының эмоцияларын белгілі бір ойға бағыттайды және көңіл-күй мен сезімдерге қатты әсер етеді; екіншіден, ол адамның рухани әлемін, ондағы мейірімділік пен еркін ойлау сезімдерін дамытады; үшіншіден, музыкалық шығармалар жас ұрпақты адамзаттың рухани тәжірибесімен таныстырудың маңызды қадамы болып табылатын қоғамның жеке, адамгершілік - эстетикалық құндылықтарын шығармашылық тұрғыдан түсінуге көмектеседі; төртіншіден, музыка - рухани мәдениеттің сабақтастығы арналарының бірі болып табылады, әлеуметтік-мәдени, әсіресе көркемдік көзқарастар беріліп, сақталады, ұрпақтар арасындағы байланыс жүзеге асырылады; және, бесіншіден, музыка қазіргі уақытта ғылыми бағыттарда да сәтті де оңды қолданылады [1].

Оқытудың заманауи әдістемесі мен музыкалық қабілеттерін дамыту білім берудің көркемдік жағына көңіл аудару арқылы оқыту тәсілдеріне негізделген. Осы әдіс-тәсілдерге сәйкес, оқушыларды алғашқы сабақтан бастап өнерге баулып, музыкалық тақырыпты мұқият тыңдауға, оның мағынасы мен құрылымын түсінуге, дыбыс сапасымен жұмыс істеуге үйрету болып табылады. Оқушының есту қабілеті - көркем, қарапайым және қызықты бағдарламада жүзеге асырылуы керек. Неміс композиторы Роберт Шуман және алдыңғы қатарлы музыканттар мен оқытушылар тобы 1834 жылы музыкалық оқытуға жаңа талаптар қойды. Ол - тек техникалық дайындықпен қанағаттандырылмауы керек. Техника- мақсат емес, ол тек құрал есебінде. Сондықтан, орындаушының ұмтылысы-қиындықтарды жеңуді көрсетуші виртуоз емес, ол керемет сезімдерді білдіре алатын өнерпаз болуы керек. Шуманның көзқарастары ерекше болғандығы соншалықты, сол

уақытта дұрыс және толық қабылданбады. Эстетикалық тәрбиенің негізгі міндеті мен мақсаты-оқушыны адамзаттың эстетикалық тәжірибесімен таныстыру: ежелгі өнер түрлеріне жақындату және ол арқылы оқушының ой -санасын адамзат мыңдаған жылдар бойы жасаған жалпы әлемдік шығармашылық өнерге бейімдеу, яғни оның санасын өнер арқылы өзгерту, оқушылардың музыкалық тәрбиесі - бұл оның жеке басының дамуындағы ерекше рөлімен сипатталатын құбылыс.

Музыкалық білім берудің заманауи бағдарламаларын талдай отырып, дәстүрлер мен инновациялардың үйлесімін байқауға болады. Бүгінде оқушыларға бағытталған тұжырымдамалық тәсілдер қайта қаралып, музыкалық білім беруді ұйымдастырудың формалары, әдістері, технологиялары жетілдірілуде [2]. Осыған орай, қосымша білім беру ұйымдарында жеке тұлғаға бағытталған, мультимедиялық, іс жүзіндегі тәжірибелік технологиялар мүмкіндігінің берілуі, бұл құзыреттілікке, сараланған тәсілге және музыкалық білімнің өзгерудегі жан-жақтылықтығын жүзеге асыруды қажет етеді.

Музыкалық білім берудегі заманауи екі негізгі тенденцияларды атап кетуге болады.

1. Цифрлық технологияларды қолдану

- Онлайн платформалар – Coursera, Udemy, MasterClass сияқты платформалар арқылы музыканы қашықтан оқыту кең таралуда.

- Музыкалық қосымшалар – Yousician, Simply Piano, EarMaster сияқты интерактивті қосымшалар музыкалық сауаттылықты, аспапта ойнау дағдыларын дамытуға көмектеседі.

- Виртуалды және толықтырылған шындық (VR/AR) – Музыкалық аспаптарды үйрену, ансамбльдерде ойнау үшін имитациялық орта жасау мүмкіндігі.

2. Интерактивті және креативті әдістер

- STEAM-тәсіл – Музыканы ғылым, технология, инженерия және математикамен (STEM) біріктіру. Мысалы, бағдарламалау арқылы музыка жасау (Sonic Pi, Ableton Live).

- Проекттік оқыту – Оқушыларға музыкалық шығармалар жазу, аранжировка жасау немесе өздерінің музыкалық жобаларын қорғау мүмкіндігі беріледі.

- Импровизация және креативті ойлау – Дәстүрлі ноталық жүйемен қатар, шығармашылық еркіндікке басымдық беру [3].

Музыкалық педагогика - бұл аспапта ойнауды, музыка тарихы мен теориясын оқытуды қамтитын сала. Педагогикалық білімнің ерекшелігі тек пәндік-кәсіби оқытып, ақпарат пен шеберлікті игерумен ғана емес, сонымен бірге оқушының әлеуетті мүмкіндіктерін дамытумен, оқушының өзіндік даму тұлға ретінде қалыптасу және жетілу үрдісімен байланысты болуы маңызды. Оқыту әдістерін даралау мәселесі бүгінде музыкалық білім беруші мұғалімнен психология, анатомия және физиология саласындағы іргелі білімді талап етеді. Сондықтан оқушымен сабақ – бұл әр жолы жаңа шығармашылық міндет. Оның сәтті болуы қазіргі ғылымның жетістіктеріне негізделген педагогикалық ойсыз мүмкін емес. Оқу үрдісінің тиімділігін жақсарту жолдарын іздеуде кемшіліктерді жеңу бағытындағы есту қабілетін, ырғақты, есте сақтауды, жаңашылдық пен шығармашылық қиялды дамыту қажет. Орындаушылықтағы негізгі қағида музыка мұғалімінің жеке кәсіби ұстанымын қалыптастыру және оның өз білімін жетілдіру мақсатында ынталандыруға бағытталуы қажет.

Бастапқы музыкалық білімі жоқ оқушының музыкалық қабілеттерін дамытудың жаңа тәсілдерін табу мәселесінің өзектілігі тәжірибеге негізделген. Музыкалық қабілеттерді дамыту мәселесін шешуде оқушыға әсер етудің қосымша құралдарын табу қажеттілігі жиі көрінеді. Музыкалық білім беру жүйесі модернизациялаудың үш маңызды аспектісін көрсетеді: жаңа білім беру стандарттары арқылы оқыту, сабақтан тыс жұмыстарды ұйымдастыру мәселесі, мұғалімнің жеке нәтижелерін қалыптастыруға бағытталған жаңа технологияларды игеру мәселесі. Жаңа стандарттарды енгізу бойынша барлық негізгі жұмыс мұғалімнің мойнына түседі, оған барлық жаңа технологиялар мен әдістерді түсіну, сабақтың құрылымын қайта құру, зерттеу әдістері арқылы білім алушылардың қабілеттері мен білімдерін бағалауды үйрену, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі диагностикалау, педагогикалық тәжірибені жалпылау, салыстыру, салыстыру, графикалық талдау, жалпылау.

Жоғарыда айтылғандарға тоқтала келе, музыкалық-педагогикалық оқыту жүйесінің мақсаты жеке тұлғаны қалыптастыру, мәдени бағдарларды талдау, қоғамның рухани

болмысының өзгеруіне әсер ету, яғни музыка мен сөздің көмегімен әр түрлі деңгейдегі аудиториямен қарым-қатынас жасай білу.

Әдебиеттер тізімі:

1. Музыкалық тәрбие әдістері және негізгі бағыттары. Дерек көзі: <https://uzdikter.biz/ansabagi/muzika-jetekshisi-bidahmetova-elvira/muzikalik-tarbie-adisteri-jane-negizgi-bagittari/>
2. Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары. – Алматы, 2007. – 144 б.
3. «Exploring Music Through Project-Based Learning» – Carol Frierson-Campbell, Rowman & Littlefield Publishers, 2018 жыл.

ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ МУЗЫКАЛЫҚ АСПАПТАРЫ: ТАРИХЫ, ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ДОМБЫРА ӨНЕРІ

Саухумова Л.А.,

Алматы қаласы, №10 балалар музыкалық мектебі «МКҚК»

Қазақ халқының ұлттық музыкалық мұрасы ғасырлар бойы дамып, қалыптасқан ерекше мәдени қазына. Қазақтың дәстүрлі музыкасы мен оның аспаптары халықтың тарихы мен рухани әлемін бейнелейді. Әрбір музыкалық аспаптың өзіндік тарихы, орындау ерекшелігі және халық мәдениетіндегі орны бар.

Осы аспаптардың ішінде домбыра – қазақтың ең қасиетті, ең танымал және ең кең тараған музыкалық аспабы. Домбыра – халқымыздың өмірінің ажырамас бөлігі, қазақтың ұлттық кодының бір бөлігі ретінде қарастырылады. Бұл мақалада қазақтың ұлттық музыкалық аспаптары туралы кеңінен сөз қозғалып, домбыраның ерекше орны мен маңыздылығы жан-жақты қарастырылады.

Қазақтың ұлттық музыкалық аспаптарының тарихы

Қазақ халқының музыкалық аспаптары терең тарихқа ие. Көшпелі өмір салтын ұстанған ата-бабаларымыз табиғаттың дыбыстарын, жан-жануарлардың үнін тыңдай отырып, алғашқы музыкалық аспаптарын ойлап тапқан. Бұл аспаптар тек көңіл көтеру құралы ғана емес, сонымен қатар маңызды ақпарат жеткізуші, халықтың көңіл-күйін, өмір салтын, тарихи оқиғаларын бейнелейтін құрал болған.

Тарихшылар мен этнографтардың зерттеулеріне сүйенсек, қазақтың музыкалық аспаптары мыңдаған жылдар бойы дамып, әр дәуірдің ерекшеліктеріне сәйкес өзгеріп отырған. Қазіргі таңда археологиялық қазбалар барысында табылған кейбір аспаптардың ежелгі заманда қолданылғанын дәлелдейтін айғақтар бар.

Домбыраның жасалу ерекшеліктері

Домбыра – қазақ халқының ұлттық аспабы ғана емес, сонымен қатар ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүр мен шеберліктің үлгісі. Домбыраны жасау – ерекше өнер. Әрбір домбыраның дыбыс сапасы, ұзақ мерзімділігі және ойнауға қолайлылығы оның жасалу техникасына тікелей байланысты.

Материалдар мен құрылымы

Домбыра жасау үшін негізінен табиғи материалдар пайдаланылады. Көп жағдайда домбыра шанағы (корпусы) жеңіл, бірақ берік ағаштан жасалады. Бұл оның резонанстық қасиеттерін жақсартып, әуезді дыбыс шығуына мүмкіндік береді. Ең жиі қолданылатын ағаш түрлері:

- Қарағай – жеңіл, бірақ қатты ағаш, ашық, таза дыбыс береді.
- Жаңғақ – қою, терең дыбыс шығаратын резонанстық қасиеті жоғары ағаш.
- Қайың – орташа тығыздықтағы ағаш, домбыраның беріктігін қамтамасыз етеді.
- Емен – сирек қолданылады, бірақ өте берік және ерекше дыбыстық сапаға ие.

Домбыра негізінен үш негізгі бөліктен тұрады:

1. Шанақ – домбыраның негізгі бөлігі, дыбысты күшейту қызметін атқарады.
2. Мойын – пернелер орналасқан ұзын бөлік.
3. Құлақтары – ішектерді керіп, күйге келтіру үшін қолданылады.

Домбыра жасаудың дәстүрлі әдістері

Көне заманнан бері домбыраны қолмен жасау дәстүрі сақталған. Қазақтың белгілі шеберлері әр домбыраны ерекше етіп жасайды. Домбыра жасаудың дәстүрлі кезеңдері мыналар:

1. Ағашты таңдау және кептіру – дұрыс кептірілген ағаш қисаюға немесе жарылуға бейім болмайды.
2. Шанақ жасау – оны ойып немесе желімдеу арқылы жасайды.
3. Мойын мен пернелерді орнату – пернелер домбыраның диапазонын анықтайды.
4. Ішектерді тағу – бұрын ішектер жылқы қылынан жасалса, қазір нейлон немесе металл ішектер қолданылады.
5. Сыртқы әрлеу – ою-өрнектермен безендіру арқылы домбыраның ұлттық ерекшелігін айқындайды.

Қазіргі таңда шеберлер заманауи технологияларды қолдана отырып, лазерлік өңдеу, 3D модельдеу әдістерін де пайдалануда. Бұл домбыраның сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Домбыра тарту шеберлігі және әдістері

Домбырада ойнау – терең білім мен тәжірибені талап ететін өнер. Қазақтың күйшілік мектебі ғасырлар бойы дамып, әртүрлі орындаушылық әдістерді қалыптастырды.

Домбыра тарту дәстүрінің ерекшелігі

Домбыра тарту – қазақ мәдениетінің ажырамас бөлігі. Күй орындау барысында адам сезімін, тарихты, тіпті табиғаттың дыбыстарын жеткізе алады. Қазақ күйлері әдетте белгілі бір оқиғаға немесе тұлғаға арналады. Домбыра тарту арқылы халық тарихи жадын сақтап, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отырған.

Домбыра тартудың негізгі әдістері

Домбыра тартудың екі негізгі әдісі бар:

1. Шертпе күй – әуезді, баяу орындалатын, терең ой мен сезімге негізделген стиль. Бұл әдісте оң қолдың саусақтары жұмсақ қимылдап, әр дыбыс ерекше нақышпен орындалады. Белгілі шертпе күй шеберлері – Тәттімбет, Дәулеткерей, Сүгір.

2. Төкпе күй – екпінді, шапшаң орындалатын, көбінесе ерлік, батырлық тақырыптарында шертілетін күйлер. Бұл әдісте оң қол серпінді қимылдап, ішектерге қатты соғылады. Белгілі төкпе күй орындаушылары – Құрманғазы, Дина Нұрпейісова, Махамбет.

Қазіргі заманғы домбыра тарту әдістері

Бүгінде домбырашылар жаңа стильдерді енгізуде. Мысалы, эстрадалық өңдеулер, джаз немесе рок бағытындағы домбыра ойнау тәсілдері кең таралуда. Сонымен қатар, пернелері азайтылған немесе өзгертілген домбыралар арқылы ерекше дыбыстар алуға болады.

Домбыра мен күйдің қазақ қоғамындағы рөлі

Домбыра тек музыкалық аспап ғана емес, ол – қазақтың рухани және мәдени символы. Қазақ қоғамында домбыра әрқашан ерекше орынға ие болған және көптеген маңызды оқиғаларда пайдаланылған.

Тұрмыс-салт жоралғыларында домбыраның рөлі

Домбыра қазақ халқының көптеген дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарында маңызды орын алған:

- Тойларда – күй мен ән халықтың қуанышын білдіру үшін ойналады.
- Бата беру кезінде – күй арқылы ақсақалдар өз тілектерін жеткізген.
- Қыз ұзату, келін түсіру – салтанатты рәсімдерде домбыра үнімен терме, жыр, қоштасу әндері орындалған.
- Жоқтау және естелік күйлер – белгілі бір адамға арналып, оның өмірін сипаттайтын күйлер шертілген.

Күй арқылы тарихты жеткізу

Қазақта «күй – халықтың шежіресі» деген сөз бар. Себебі күйлер тек әуен емес, олар белгілі бір тарихи оқиғаны баяндайды. Мысалы:

- Құрманғазының «Сарыарқа» күйі – қазақ халқының еркіндікке деген ұмтылысын

көрсетеді.

- Тәттімбеттің «Саржайлау» күйі – туған жердің көркемдігін бейнелейді.
- Дәулеткерейдің «Қосалқа» күйі – махаббат пен нәзіктікті жеткізеді.

Домбыра және қазақтың рухани әлемі

Домбыра адам мен табиғаттың байланысын көрсететін құрал ретінде саналады. Көптеген күйлер табиғаттың дыбыстарын қайталайды – желдің гуілі, судың сылдыры, аң-құстардың дауысы. Домбыра қазақ халқы үшін тек музыкалық аспап ғана емес, ол – өмірдің ажырамас бөлігі, тарихтың, мәдениеттің және рухани мұраның бейнесі.

Домбыра – қазақтың символы

Домбыра – қазақ халқының ең қасиетті ұлттық аспабы, ол елдің болмысын, мәдениетін, рухани мұрасын бейнелейді. Домбыраның күмбірлеген үні халықтың жан дүниесін, қуанышы мен қайғысын, үміті мен армандарын жеткізеді.

Қазақта «Нағыз қазақ – қазақ емес, нағыз қазақ – домбыра» деген қанатты сөз бар. Бұл сөз домбыраның қазақ халқы үшін қаншалықты маңызды екенін көрсетеді. Домбыра күйлері ұлттық кодтың бір бөлігі, олар халықтың өткені мен бүгіні арасындағы байланыс.

Қазақ музыкасының негізгі аспаптарын төмендегідей топтарға бөлуге болады:

- Ысқылы аспаптар (қобыз);
- Ұрмалы аспаптар (даңғыра, дабыл, шыңдауыл);
- Ұрмелі аспаптар (сыбызғы, сазсырнай, үскірік, қамыссырнай);
- Шертпелі аспаптар (домбыра, шертер, жетіген).

Домбыра – қазақ мәдениетінің айнасы

Домбыра – қазақ халқының ең танымал және ең маңызды музыкалық аспабы. Ол ғасырлар бойы қазақ халқының өмірімен бірге жасасып, оның рухани әлемінің ажырамас бөлігіне айналды. Домбыра – қазақтың қуанышы мен қайғысын, тарихы мен тағдырын, салт-дәстүрі мен дүниетанымын бейнелейтін қасиетті аспап.

Домбыраның шығу тарихы

Домбыраның шығу тегі туралы нақты мәліметтер болмаса да, оның пайда болуы бірнеше мың жылдық тарихы бар екені белгілі. Археологтар мен зерттеушілер ежелгі қорымдардан домбыраға ұқсас аспаптардың суреттерін тапқан. Мысалы, XX ғасырдың басында археологтар Қытайдағы Дүнгенжоу аймағынан домбыраға ұқсас екі ішекті аспаптың суретін бейнелеген тас мүсіндерді тапты.

Домбыраның тарихын зерттеген белгілі ғалымдар оның түркі халықтарының арасында кең таралғанын және көптеген ғасырлар бойы түрлі өзгерістерге ұшырағанын атап өтеді. Алайда, домбыраның қазақ мәдениетіндегі рөлі ерекше. Ол көшпенділердің музыкалық мұрасын сақтаушы, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізуші құрал ретінде саналады.

Домбыраның түрлері

Домбыраның бірнеше түрлері бар. Әр аймақтың өзіне тән домбыра үлгілері қалыптасқан:

1. Қазақтың дәстүрлі екі ішекті домбырасы – ең кең тараған түрі, шертпе және төкпе күйлерді орындауға арналған.
2. Үш ішекті домбыра – Қазақстанның шығыс өңірінде кең таралған, көбінесе халық әндерін сүйемелдеуде қолданылған.
3. Эстрадалық домбыра – заманауи стильде өңделген, түрлі музыкалық жанрларда қолданылады.
4. Кәсіби оркестрлік домбыралар – симфониялық және фольклорлық оркестрлерде пайдаланылатын арнайы үлгідегі аспаптар.

Домбыра күйлері – қазақ халқының музыкалық жауһары

Домбыра күйлері – қазақ музыкасының ең биік шыңдарының бірі. Әрбір күй белгілі бір оқиғаға немесе тарихи кезеңге байланыстырылады. Күй өнерінің екі негізгі бағыты бар:

- Шертпе күй – баяу, ойлы, философиялық сипаттағы күйлер. Бұл мектептің көрнекті өкілдері: Тәттімбет, Дәулеткерей, Қазанғап.
- Төкпе күй – қарқынды, екпінді, әсерлі орындалатын күйлер. Бұл бағыттың негізін қалаушылардың бірі – Құрманғазы.

Құрманғазының «Сарыарқа», «Адай», Тәттімбеттің «Саржайлау», Дәулеткерейдің «Қосалқа» күйлері – қазақ музыкасының алтын қазынасы.

Ұлттық аспаптардың қазіргі замандағы орны

Бүгінгі таңда қазақтың ұлттық музыкалық аспаптары қайта жаңғыруда. Ұлттық музыка мектептері мен консерваторияларда домбыра, қобыз, жетіген, сыбызғы сияқты

аспаптар үйретіліп, дамытылып жатыр. Сонымен қатар, домбыра тек дәстүрлі өнердің емес, заманауи музыканың да ажырамас бөлігіне айналып келеді.

Қазіргі кезде домбыраны тек кәсіби күйшілер емес, жастар да үлкен қызығушылықпен меңгеруде. Әлеуметтік желілерде домбырада ойнауды үйрететін онлайн сабақтар кең таралған. Сонымен қатар, домбыра жаңа жанрларда – эстрада, рок, джаз, тіпті классикалық музыкада да қолданыла бастады.

Ұлттық аспаптарды дәріптеу мақсатында елімізде көптеген шаралар өткізіледі:

Домбыра күні – ұлттық мәдениетіміздің айнасы

Домбыра күні – қазақ халқының ұлттық құндылықтарын ұлықтайтын маңызды мерекелердің бірі. Бұл күннің басты мақсаты – қазақ халқының дәстүрлі музыкасына деген құрметті арттыру, ұлттық өнерді насихаттау және жастар арасында домбыра тарту мәдениетін қалыптастыру.

Домбыра күнінің тарихы

Бұл мереке Қазақстанда алғаш рет 2018 жылдың 1 шілдесінде тойланды. ҚР Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың бастамасымен шілде айының бірінші жексенбісі Домбыра күні болып белгіленді. Осы күннен бастап, жыл сайын еліміздің түкпір-түкпірінде ауқымды мәдени шаралар ұйымдастырылып келеді.

Домбыра күнін белгілеудің бірнеше маңызды себептері бар:

- Домбыра – қазақ халқының рухани символы. Ол – ата-бабаларымыздан қалған қасиетті мұра, ұлттық болмыстың бір бөлігі.

- Ұлттық музыканы дәріптеу. Бұл күн дәстүрлі күй өнерін, халық әндерін жастарға насихаттауға бағытталған.

- Мәдени бірлік пен ұлттық рухты нығайту. Домбыра күні елдің түкпір-түкпіріндегі мыңдаған адамның бірігіп күй орындауы арқылы ұлттық бірегейлікті нығайтуға мүмкіндік береді.

Домбыра күні қалай атап өтіледі?

Жыл сайын бұл мереке елімізде кең көлемде тойланады. Мереке аясында ұйымдастырылатын іс-шараларға мыналар жатады:

- Массалық домбыра шерулері – мыңдаған адам жиналып, бір мезетте белгілі күйлерді орындайды.

- Ұлттық күй байқаулары – жас күйшілер арасында сайыстар өткізіліп, жеңімпаздар марапатталады.

- Домбыра жасау өнері бойынша көрмелер – шеберлер ұлттық аспаптың жасалу процесін көрсетеді.

- Танымал күйшілердің концерттері – еліміздің және шетелдегі белгілі орындаушылар домбырада өнер көрсетеді.

Домбыра күні – қазақ халқының ұлттық мәдениетін жандандыратын, дәстүрімізді дәріптейтін маңызды мерекелердің бірі.

Ұлттық домбыра фестивальдері

Домбыра қазақ халқының мәдени өмірінде ерекше орын алатындықтан, елімізде жыл сайын түрлі ұлттық домбыра фестивальдері өткізіледі. Бұл фестивальдердің мақсаты – күй өнерін дәріптеу, жастардың қызығушылығын арттыру және қазақ музыкасын әлемге таныту.

Белгілі домбыра фестивальдері

1. «Күй атасы – Құрманғазы» фестивалі – Қазақстанның әр өңірінде өткізіледі. Бұл фестивалде Құрманғазы, Дина, Тәттімбет, Дәулеткерей сияқты ұлы күйшілердің шығармалары орындалады.

2. «Жас күйшілер фестивалі» – жас орындаушылардың шеберлігін шыңдайтын жарыс. Мұнда балалар мен жасөспірімдер күй өнерін насихаттап, сахнада өз өнерін көрсетеді.

3. «Шертпе күй фестивалі» – қазақтың шертпе күй дәстүрін дамытуға арналған фестиваль. Бұл фестивалге Тәттімбет, Сүгір, Әбікен, Тоқа сияқты күйшілердің шығармаларын орындаушылар қатысады.

4. «Астана Домбыра Fest» – елордада жыл сайын өтетін заманауи домбыра фестивалі. Бұл шарада дәстүрлі күйлер мен заманауи музыкалық бағыттағы домбыра шығармалары

орындалады.

Фестивальдердің арқасында домбыра өнеріне деген қызығушылық артып, ұлттық музыка жаңа деңгейге көтерілуде.

Заманауи музыкалық жобалардағы домбыра

Қазақтың ұлттық музыкасы тек дәстүрлі өнермен шектеліп қалмай, заманауи бағыттармен ұштасып, жаңа деңгейге көтерілуде. Соңғы жылдары домбыра заманауи музыкада ерекше орын алып, хип-хоп, поп, рок және электронды музыкамен үйлесімділік тауып келеді.

Домбыраны жаңа деңгейге көтерген жобалар

1. «The Spirit of Tengri» – этникалық музыка фестивалі, мұнда домбыра электронды және заманауи музыкалық жанрлармен үйлесім табады.

2. «Nomad Music» – қазақтың ұлттық аспаптарын әлемдік музыкамен үйлестіретін жоба. Бұл топ қазақтың дәстүрлі әуендерін джаз, блюз және классикамен біріктіреді.

3. Иманбек & ұлттық музыка – әлемге танымал қазақстандық диджей Иманбек өз шығармаларында ұлттық аспаптардың дыбыстарын қолдана бастады.

4. Ninety One және қазақи сарын – заманауи Q-рор орындаушылары домбыра мен ұлттық әуендерді жаңа стильде қолдануда.

5. Darkhan Juzz, The Buhars, Steppe Sons – бұл топтар қазақтың ұлттық музыкасын заманауи бағыттармен ұштастырып, ерекше стиль қалыптастыруда.

Домбыраның әлемдік музыкадағы орны

Қазақтың ұлттық музыкасы әлемдік сахнаға шығып, танымал бола бастады. Домбыра арқылы қазақтың ұлттық музыкасын дәріптеп жүрген белгілі өнерпаздар:

- Рахат-Би Әбдісагин – классикалық музыканы домбырамен біріктірген композитор.
- Ренат Гайсин – симфониялық және ұлттық музыканы үйлестірген талантты өнерпаз.

- Түркия, Қытай, Моңғолия елдерінде домбыра мектептері ашылып, қазақ музыкасы дәріптелуде.

Домбыра – қазақ халқының баға жетпес мұрасы, ұлттық мәдениетіміздің жүрегі. Домбыра күні, ұлттық фестивальдер мен заманауи музыкалық жобалар ұлттық өнерімізді жаңа деңгейге шығарып, жастар арасында қызығушылықты арттыруда.

Бүгінгі таңда домбыра – тек дәстүрлі өнердің ғана емес, сонымен қатар заманауи музыканың да маңызды бөлігі. Жаңа технологиялар мен музыкалық бағыттардың дамуы арқасында қазақтың ұлттық аспабы әлемдік музыкада өзіндік орын ала бастады.

Домбыраның шанағынан төгілген күмбірлеген әуен қазақтың бай рухани әлемін бейнелейді. Сондықтан бұл асыл мұраны сақтау, дамыту және әлемге таныту – әрбір қазақтың қасиетті борышы.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ахметова, Ж. (2012). Қазақтың музыкалық мұрасы: аспаптық музыка және дәстүрлі орындаушылық. Алматы: Қазақ университеті баспасы.

2. Бабалықов, Ә. (2015). Домбыра және күй өнері. Астана: Фолиант.

3. Жармұхамедов, М. (2008). Қазақтың ұлттық музыкалық аспаптары. Алматы: Өнер баспасы.

4. Қоңыратбаев, Ә. (2004). Қазақ фольклоры және оның тарихи негіздері. Алматы: Ғылым.

5. Сүйіншәлиев, Х. (2017). Қазақ музыкасының тарихы. Алматы: Паритет.

6. Тілеубаев, С. (2020). Домбыра және оның түрлері: дәстүрлі және заманауи аспаптық ерекшеліктері. Астана: Арман-Медиа.

7. Хасанов, Т. (2019). Қазақ күйлері және олардың орындалу ерекшеліктері. Алматы: ҚазҰӨУ баспасы.

8. National Digital History. (2018). «Домбыра күні: ұлттық өнерді ұлықтау» [Онлайн мақала]. Қолжетімді: www.ndh.kz

9. Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі. (2021). Қазақтың музыкалық өнері және оның заманауи дамуы туралы ұлттық баяндама.

10. «The Spirit of Tengri» фестивалінің ресми сайты: www.spiritoftengri.com

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА МУЗЫКАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИНАХ ДМШ

Смирнова Юлия Юрьевна,
Преподаватель теоретических дисциплин, заведующая отделением
КГКП «Детская музыкальная школа №1» - Клуб ЮНЕСКО,
отдела образования по городу Усть-Каменогорску управления
образования Восточно-Казахстанской области

В статье отражены понятия и категории «Интерактивные технологии», а также раскрыты эффективные методы работы на занятиях теоретических дисциплин с применением сайтов «Wordwall», «Educaplay» и «Virartech».

Самыми сложными в восприятии и усвоении, но в то же время очень важными, являются теоретические дисциплины (сольфеджио, музыкальная грамота) в ДМШ.

Перед современным преподавателем музыкальной школы стоит одна из главных задач – сделать процесс обучения интересным для учеников, динамичным и современным.

Для реализации этих задач, в помощь преподавателю появляются различные технологии, методы, программы, позволяющие сделать урок интересным и насыщенным.

Интерактивные технологии представляют собой инновационный, передовой способ организации учебного процесса, существенно повышающий качество усвоения материала. Они служат ключевым фактором для построения эффективной системы обучения, обеспечивающей значительное повышение общей результативности образовательного процесса.

Использование современных технологий в дополнительном музыкальном образовании делает учебные материалы более наглядными и легкими для восприятия. Это положительно влияет на мотивацию учащихся и общую эффективность образовательного процесса.

Основные плюсы использования интерактивных технологий:

Повышается качество преподаваемого материала.

Пробуждается интерес к учебе.

Возможность сжато представить объем учебной информации;

Улучшается визуальное восприятие;

Упрощается процесс усвоения учебного материала;

Активизируется познавательная деятельность учеников.

Сегодня музыкальные школы оснащены самыми современными средствами связи и имеют доступ к огромному количеству различных сервисов для создания интерактивных заданий.

Для обобщения и закрепления знаний у учащихся можно использовать сайт Wordwall — универсальный учебный ресурс, конструктор заданий, решающий одну из наиболее важных задач образовательного процесса — Повышение мотивации учащихся!

Wordwall — это универсальный ресурс для разработки как интерактивных, так и несложных печатных материалов, предназначенных для уроков. Доступен в двух режимах: бесплатном и платном. В бесплатной версии пользователям предоставляется лишь ограниченный набор — всего пять различных шаблонов для работы.

Сервис имеет русскоязычную версию. В вашем браузере она появится автоматически. Интерактивные упражнения воспроизводятся и создаются на любом устройстве, имеющем доступ в интернет: на компьютере, планшете, телефоне или интерактивной доске. Для создания своего учебного задания необходимо зарегистрироваться на сайте, выбрать необходимый шаблон, а затем ввести свой контент. Ваше интерактивное задание или рабочий лист готово.

На сайте Educaplay как и в Wordwall представлены шаблоны интерактивных заданий, которые можно использовать со своим контентом на любую пройденную тему в качестве закрепления. Здесь также можно создавать интерактивные тесты, головоломки. Работа с конструкторами заданий интуитивно понятна. Достаточно ввести текст, изображения. Необходимо лишь зарегистрироваться.

Для легкого запоминания интервалов и определения их на слух на уроках сольфеджио можно использовать онлайн игру Virartech, в которую учащиеся играют с помощью интерактивной доски.

Благодаря этой игре учащиеся в игровой форме запоминают звучания интервалов, затем с легкостью угадывают их в исполнении фортепиано. Игры Virartech, это не только интервалы, но и множество других игр на разную тематику. Закрепление теоретического материала, расположение нот на нотном стане в скрипичном и басовом ключе, определение ритмического рисунка мелодии, тембров музыкальных инструментов и многие другие.

Что же это за приложение и как его найти? Virartech - это сайт, на котором, в свободном доступе, собрано множество готовых игр-тренажеров по теоретическим дисциплинам. Для работы с сайтом необходимо только интернет соединение. Дополнительно регистрации на сайте не требуется, поэтому необходимо устойчивое интернет соединение.

Предоставленные сайты являются эффективными и продуктивными средствами для

усвоения теоретического материала на уроках музыкально-теоретических дисциплин в ДМШ.

Исходя из вышеизложенного, нами были обозначены следующие рекомендации применения интерактивных технологий на музыкально-теоретических дисциплинах ДМШ:

Предоставляется возможность сделать наглядной, эффективной и динамичной подачу учебного материала, что экономит учебное время.

Сохраняется быстрый темп урока, подготовленного преподавателем материала: текст, рисунки, тесты, таблицы — всё, что требуется для успешного занятия.

Пополняется методический банк.

Используются учебные и наглядные материалы одновременно.

Наблюдается положительный рост результативности знаний, умений и навыков учащихся на музыкально-теоретических дисциплинах ДМШ.

Список литературы:

1. Афанасьева, О.В. «Использование ИКТ в образовательном процессе»
2. Круглова, Л. «Информационные технологии как часть культурно-информационной среды детей дошкольного возраста»
3. Петелина, Ю.В. Обучение музыкальным компьютерным технологиям // Звуковые виртуальные студии. 2008. № 1.
4. Интерактивное обучение: современные технологии на уроках
<https://externat.foxford.ru/polezno-znat/interaktivnye-formy-i-metody-obucheniya>

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ТЕОРИЮ ВЕРОЯТНОСТИ

**Стрижелецкая Наталья Николаевна,
учитель математики, педагог-исследователь,
КТУ «ОШ №3 города Атбасар ОО
по Атбасарскому району
УО Акмолинской области»**

Аннотация

Мақалада авторлық бағдарлама аясында Ықтималдықтар теориясын зерттеу арқылы математика сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мәселесі қарастырылады. Оқушылардың математикалық құзыреттілігін дамытудың заманауи тәсілдеріне талдау жасалады, күнделікті өмірде және кәсіби қызметте ықтималды ойлаудың маңыздылығы негізделеді. Бағдарламада қолданылатын негізгі құзыреттерді қалыптастыруға ықпал ететін әдістемелік әдістер сипатталған және осы бағдарламаны енгізудің тиімділігін

көрсететін зерттеу нәтижелері ұсынылған.

Негізгі сөздер

функционалдық сауаттылық, Ықтималдық теориясы, математикалық құзыреттілік, авторлық бағдарлама, ықтималдық ойлау.

Аннотация

В статье рассматривается проблема формирования функциональной грамотности учащихся на уроках математики через изучение теории вероятностей в рамках авторской программы. Приводится анализ современных подходов к развитию математической компетентности школьников, обосновывается значимость вероятностного мышления в повседневной жизни и профессиональной деятельности. Описаны методические приемы, использованные в программе, способствующие формированию ключевых компетенций, и представлены результаты исследования, демонстрирующие эффективность внедрения данной программы.

Ключевые слова

функциональная грамотность, теория вероятностей, математическая компетентность, авторская программа, вероятностное мышление.

Современное образование направлено на развитие у учащихся не только предметных знаний, но и универсальных компетенций, позволяющих эффективно применять знания в реальных жизненных ситуациях. В этом контексте особую значимость приобретает формирование функциональной грамотности, включающей математическую, читательскую, естественно-научную и финансовую грамотность. Функциональная грамотность определяется как способность использовать знания и навыки в различных контекстах, решать реальные задачи и критически мыслить. Исследования PISA демонстрируют, что успешные страны уделяют большое внимание развитию математической грамотности, включающей умение интерпретировать данные, анализировать вероятности и прогнозировать события. Актуальность данной темы обусловлена необходимостью подготовки учащихся к активному участию в сложных социальных и профессиональных ситуациях, требующих анализа неопределенности и принятия обоснованных решений.

Теория вероятности является мощным инструментом для развития функциональной грамотности. Цель данной статьи – разработка и апробация авторской программы обучения теории вероятности, направленной на формирование функциональной грамотности у учащихся старших классов. Задачи:

Обосновать целесообразность использования теории вероятности для развития функциональной грамотности.

Разработать методику обучения теории вероятности, интегрированную с решением практических задач.

Провести апробацию методики на учащихся старших классов.

Оценить эффективность методики в формировании функциональной грамотности.

Сформулировать рекомендации по внедрению методики в учебный процесс

В рамках исследования была разработана авторская программа, направленная на углубленное изучение теории вероятностей учащимися 10–11 классов.

Основные характеристики программы:

Практико-ориентированные задания, связанные с реальной жизнью.

Использование цифровых инструментов для моделирования вероятностных процессов.

Групповая и парная работа для развития критического мышления.

Межпредметные связи с экономикой, биологией и информатикой.

Эффективное преподавание теории вероятностей в рамках программы включает:

Решение прикладных задач (например, анализ вероятности выигрыша в лотерею, прогнозирование погоды, медицинская статистика).

Интерактивные методы обучения.

Обсуждение реальных ситуаций (анализ новостей, связанных с вероятностными прогнозами, и их интерпретация).

В ходе реализации авторской программы было проведено исследование, в котором приняли участие учащиеся 10–11 классов. На начальном этапе исследования был проведен опрос среди учащихся для выявления их уровня осведомленности по вопросам, связанным с функциональной грамотностью. Анкеты включали вопросы, касающиеся их способности решать практические задачи, работать с информацией, интерпретировать данные. В течение учебного года учащиеся посещали занятия, на которых активно использовались методики формирования функциональной грамотности через теорию вероятности: проектная деятельность, использование реальных кейсов, работа с информационно-коммуникационными технологиями, решение практических задач. По завершении исследования был проведен итоговый опрос и тестирование, аналогичные тем, что проводились на первом этапе. Сравнивая результаты, можно было оценить динамику улучшений и выявить изменения в уровне функциональной грамотности.

При изучении тем было выявлено, что использование разработанной программы способствует более глубокому пониманию теории вероятности и ее практической

значимости. Учащиеся демонстрировали более высокую активность на уроках, проявляли большее стремление к самостоятельной работе и к решению практических задач. Результаты тестирования показали улучшение функциональной грамотности у учащихся по данной программе. Например, средний балл по тесту на применение теории вероятности в классе вырос на 15% по сравнению с входным срезом.

Данная таблица может продемонстрировать динамику роста результатов

№	Проверяемое понятие	Техника решения / Тестовое задание	Входной срез (%)	Промежуточный срез (%)	Итоговый срез (%)	динамика (%)
1	Основные понятия теории вероятности	Использование классического определения вероятности	45%	68%	70%	+25%
2	Классическое определение вероятности	Формула классической вероятности	65%	70%	78%	+13%
3	Геометрическая вероятность	Отношение площадей фигур	45%	55%	60%	+15%
4	Элементы комбинаторики	Формулы сочетаний и размещений	57%	65%	68%	+11%
5	Применение формул сочетаний и размещений	Использование сочетаний для расчета благоприятных и общих исходов	55%	60%	65%	+10%
6	Независимые и зависимые события	Формула умножения вероятностей	48%	63%	70%	+22%

7	Условная вероятность	Формула условной вероятности	45%	50%	52%	+7%
8	Закон больших чисел	Теоретический закон больших чисел	58%	63%	70%	+12%
9	Практическое применение вероятностных методов	Анализ стратегий расчета вероятностей смены стратегий	45%	50%	52%	+7%

Данная программа может успешно применяться в практической работе. Она позволяет не только изучить теоретический материал, но и проиллюстрировать его применение в реальных ситуациях. Учащиеся смогут использовать полученные знания при решении различных проблем, связанных с неопределённостью, оценкой рисков и принятием обоснованных решений

Для успешного внедрения программы предлагается:

Разработать дополнительный дидактический материал, включающий примеры задач из различных областей жизни.

Подбирать задачи, адаптированные к уровню подготовки учащихся.

Формирование функциональной грамотности учащихся через теорию вероятностей в рамках авторской программы показало высокую эффективность. Использование практико-ориентированных задач, цифровых технологий и активных форм обучения позволило развить критическое мышление, математическую компетентность и способность принимать обоснованные решения. Таким образом, предложенная программа может быть рекомендована для широкого применения в образовательной практике.

Список литературы

Для учителей:

1. Алдамуратов Е.С., Байсалов Ж.К. «Методика преподавания теории вероятностей в школе» (Алматы, 2021)
2. Нурпеисова Г.М. «Современные подходы к обучению теории вероятностей» (Нур-Султан, 2020)
3. Жумагулова К.А. «Организация проектной деятельности на уроках теории вероятностей» (Алматы, 2019)
4. Сатыбалдиев О.С. «Практикум по решению вероятностных задач» (Караганда, 2022)
5. Мусабеков А.К. «Дифференцированный подход в обучении теории вероятностей» (Шымкент, 2021)

Для учащихся:

1. Абылкасымова А.Е. «Алгебра и начала анализа: учебник для 9 класса» (Алматы, 2019)
2. Абылкасымова А.Е. «Алгебра и начала анализа: учебник для 10 класса» (Алматы, 2019)
3. Абылкасымова А.Е. «Алгебра и начала анализа: учебник для 11 класса» (Алматы, 2019)
4. Исаков Б.А. «Теория вероятностей в таблицах и схемах» (Павлодар, 2021)
5. Муканова Р.А. «Готовимся к олимпиадам по теории вероятностей» (Алматы, 2022)

БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ, ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЗЕРТТЕУ ЖҮРГІЗУДІҢ, САНДЫҚ ЖӘНЕ САПАЛЫҚ ӘДІСТЕРІНІҢ, ЕРЕКШЕЛІГІ

Нагила Жолтаевна Тулегенова, бастауыш сынып мұғалімі,
Астана қаласы әкімдігінің «Шейх Тәммим бен Хамад әл-Тәни атындағы
№ 85 мектеп-лицей» ШЗҚ МКК

Білім беру жүйесінің негізгі мақсаты – оқушылардың сапалы білім алуына жағдай жасау. Бастауыш сыныптарда қазақ тілі пәнін оқыту барысында тиімді әдістерді қолдану маңызды рөл атқарады. Зерттеу жүргізу – оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудың маңызды құралы. Бұл мақалада қазақ тілі сабағында қолданылатын сандық және сапалық зерттеу әдістерінің ерекшеліктері қарастырылады.

Кілт сөздер: қазақ тілі, бастауыш сынып, зерттеу әдістері, сандық зерттеу, сапалық зерттеу.

Основная цель системы образования – создать условия для получения учащимися

качественного образования. Использование эффективных методов играет важную роль в преподавании казахского языка в начальных классах. Проведение исследований является важным инструментом развития языковых навыков учащихся. В данной статье рассматриваются особенности количественных и качественных методов исследования, используемых на уроках казахского языка.

Ключевые слова: казахский язык, начальная школа, методы исследования, количественное исследование, качественное исследование.

Қазақ тілі – бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын қалыптастырудың негізгі пәндерінің бірі. Тілдік дағдыларды қалыптастыру үшін тиімді оқыту әдістеріне зерттеу жұмыстарын жүргізу қажет. Ғылыми зерттеу әдістерін қолдану арқылы оқушылардың тілдік дамуын, жазу және сөйлеу дағдыларын жетілдіруге болады. Бұл мақалада бастауыш сыныптағы қазақ тілі сабағында зерттеу жүргізудің сандық және сапалық әдістерінің ерекшеліктері талданады.

Сандық және сапалық әдістердің мәні

Бастауыш сынып оқушыларының қазақ тілін меңгеру деңгейін анықтау үшін екі түрлі зерттеу әдісі қолданылады: сандық және сапалық әдістер. Әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері бар.

- Сандық зерттеу әдісі – белгілі бір құбылысты сандық көрсеткіштер арқылы өлшейді, нәтижелерді статистикалық талдау арқылы бағалайды.

- Сапалық зерттеу әдісі – оқушылардың оқу процесіндегі мінез-құлқы, жауап беру ерекшеліктері, шығармашылық ойлау дағдылары сияқты аспектілерді тереңірек қарастырады.

Осы әдістердің ерекшеліктерін нақтылау үшін олардың бастауыш сыныптағы қазақ тілі сабағында қолдану тәсілдерін қарастырайық.

Сандық әдістердің ерекшелігі

Сандық әдістер бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын сандық көрсеткіштер арқылы бағалауға мүмкіндік береді. Бұл әдістерге:

- Тестілер мен бақылау жұмыстары – оқушылардың грамматикалық, лексикалық білімдерін бағалауға көмектеседі.

- Сауалнама жүргізу – оқушылардың қазақ тіліне деген қызығушылығын, оқу әдістерін қаншалықты тиімді деп санайтынын анықтайды.

- Статистикалық талдау – оқу үлгерімі мен жетістіктерді сандар арқылы көрсетуге мүмкіндік береді.

Мысалы, егер мұғалім қазақ тілі сабағында жаңа әдістеме қолданып, оның тиімділігін бағалағысы келсе, белгілі бір уақыт аралығында оқушылардың тест нәтижелерін салыстыру арқылы сандық зерттеу жүргізе алады. Нақты айтар болсам, 3-сыныптың қазақ тілі пәнінің 1-тоқсанындағы Мәтін және оның түрлері» тақырыбын түсіндірген соң жаңа сабақтың түсіндіру, бекіту мақсатында жұптық әдісін қолданылды. Сабақ барысында қолданылған әдісіміздің қаншалықты тиімді екенін анықтау үшін сабақты бақылаушы топ сабақ барысында бақылауға алды. Сыныптағы барлық жұптың сапалы орындауына мән берді. Сабақтың қорытынды бөлімінде барлық оқушыдан жеке жұмыс әдісі арқылы тест жұмысы алынды. Сабақ барысында қолданылған жұптық әдісімнің сынып оқушыларына тиімді екенін тест қорытындысы мен жұптық әдісі арқылы орындаған тапсырмалар салыстыра отырып, қорытындысы шығарылды.

Сапалық зерттеулер оқушылардың оқу процесіндегі әрекеттерін тереңірек түсінуге көмектеседі. Бұл әдістерге мыналар жатады:

- Сұхбат және бақылау – оқушылардың қазақ тілі сабағындағы белсенділігі мен ынтасын зерттеуге мүмкіндік береді.

- Шығармашылық жұмыстарды талдау – оқушылардың жазу дағдылары мен сөздік қорын байыту деңгейін анықтайды.

- Ойын технологиялары мен топтық жұмыстарды зерттеу – қазақ тілін меңгеру барысында оқушылардың өзара қарым-қатынасы мен диалогтік сөйлеу қабілеттерін бағалауға көмектеседі.

Мысалы, оқушылардың әңгімелеу дағдыларын зерттеу үшін олардың белгілі бір тақырып бойынша өз ойларын қалай жеткізетінін бақылап, жазба жұмыстарын талдай

алады. «Атақты тұлғалар» тақырыбындағы «Мерген қыз» мәтінін оқиды. Мәтіннен тірек сөздерді табады. Тірек сөздердің көмегімен мәтіннің мазмұнын қысқаша айтқызу арқылы оқушының ойын жеткізуін бақылау жүргізілді. қазақ тілі болғандықтан мәтіннің мазмұнына сәйкес тірек сөздер арқылы сөйлем құрау берілді. Осылайша мәтіннің мазмұнын қаншалықты түсінгенін сөйлем құрату барысында байқалды.

Сандық және сапалық әдістерді үйлестіру

Бастауыш сыныптың қазақ тілі сабағында зерттеу жүргізгенде, екі әдісті де үйлестіріп қолдану маңызды. Сандық зерттеу оқу жетістіктерін санмен көрсетсе, сапалық зерттеу сол нәтижелердің қалай және неге алынғанын түсінуге көмектеседі.

Мысалы, мұғалім жаңа оқыту әдісінің тиімділігін анықтағысы келсе:

1. Алдымен оқушылардың тест нәтижелерін жинақтап, статистикалық талдау жасайды (сандық әдіс).

«Зат есімнің тәуелденуі» тақырыбын өту барысында қолданылған топтық жұмыс әдісінің қаншалықты тиімді болғаны алынған тест нәтижесінде мен сабақ беретін 3 «В» мен 3 «Г» сыныптарымның салыстырмалы көрсетішінен талдау жасалды.

2. Оқушылармен сұхбат жүргізіп, олардың әдіске деген көзқарасын зерттейді

(сапалық әдіс).

3. Сыныптағы бақылау арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын талдайды.

Бұл тәсіл қазақ тілін оқытудағы әдістердің тиімділігін кешенді түрде бағалауға мүмкіндік береді.

Бастауыш сыныптағы қазақ тілі сабағында зерттеу жүргізуде сандық және сапалық әдістердің әрқайсысының өзіндік орны бар. Сандық әдістер оқу нәтижелерін нақты өлшеуге көмектессе, сапалық әдістер олардың себептерін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Осы екі әдісті үйлесімді қолдану қазақ тілін оқытудың сапасын арттыруға және оқушылардың тілдік дағдыларын тиімді дамытуға ықпал етеді.

Пайданылған әдебиеттер:

1. Пит Дадли. Lesson Study: нұсқаулық. Lesson Study UK www.lessonstudy.co.uk
2. Абдрахманова Ж.Б., Биярова С.Б., Зейнолдина Г.Т. Lesson Study: өз сабағын зерттегісі келетіндер үшін: әдістемелік ұсыным. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015ж.

ЭМИЛЬ ЖАК-ДАЛЬКРОЗ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЫРҒАҚТЫ- МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ

Турғалиева Алия Семикулаевна

«Алматы облысы білім басқармасының Қонаев қаласы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Балалар өнер мектебі» КМҚК

Аннотация

Бұл мақалада әйгілі швейцариялық педагог және композитор Эмиль Жак-Далькроз әзірлеген ырғақты-музыкалық оқыту жүйесі жан-жақты қарастырылады. Оның әдістемесі музыкалық ырғақ пен қозғалыстың үйлесімділігін дамытуға бағытталған және дәстүрлі музыкалық білім беру тәсілдерінен айтарлықтай ерекшеленеді. Далькроздың әдісі музыканы қабылдауды тек есту және теория арқылы емес, сонымен қатар қимыл-қозғалыс арқылы үйретуге негізделген. Бұл жүйе арқылы оқушылар музыкалық құрылымдарды дене қозғалысы арқылы сезініп, оны тереңірек түсінуге мүмкіндік алады.

Далькроздың әдіснамасы музыкалық білім берудің жаңа моделін қалыптастырды, онда музыканы игеру тек пассивті тыңдаумен шектелмей, белсенді қимылдар мен тәжірибелік тапсырмалар арқылы жүзеге асады. Бұл әдістің басты ерекшелігі – ырғақтық сезімді күшейту, дене қимылы арқылы музыкалық фразалардың құрылымын түсіну және музыкалық экспрессияны дамыту. Ырғақ пен қозғалыстың үйлесімділігі музыкалық қабілетті дамытумен қатар, дененің икемділігі мен моторикалық үйлесімділігін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар, Далькроз әдістемесі когнитивті және психомоторлық дағдыларды дамытуға ықпал етіп, музыкалық шығармашылықтың жаңа деңгейіне жетуге мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда бұл жүйе музыкалық және хореографиялық білім беруде кеңінен қолданылып, оның қағидалары әлемдегі көптеген білім беру мекемелерінде сәтті жүзеге асырылып келеді.

Кілт сөздер:

Далькроз әдістемесі, ырғақтық гимнастика, музыкалық қимылдар, шығармашылық даму, музыкалық қозғалыс, дене мен музыка байланысы.

Кіріспе

Музыка адамзат өркениетінің ажырамас бөлігі ретінде ғасырлар бойы дамып, әртүрлі мәдениеттерде өзіндік ерекше орынға ие болды. Әуен мен ырғақ адам өмірінің барлық кезеңінде кездесетін маңызды құбылыс ретінде қалыптасып, оның эмоционалды, психологиялық және физикалық жағдайына айтарлықтай әсер ететін факторлардың бірі болып саналады. Музыка мен қозғалыстың өзара байланысы ежелден-ақ белгілі болғанымен, оны ғылыми негізде жүйелі түрде оқыту әдістері тек XX ғасырдың басында ғана дамыды. Осы бағытта терең зерттеулер жүргізген ғалымдар музыканың әсерін күшейту үшін оны дене қимылдарымен үйлестіру қажеттігін анықтады, ал бұл идеяны тәжірибелік тұрғыда жүзеге асырған жаңашыл педагог әрі композитор Эмиль Жак-Далькроз болды.

Далькроздың ойынша, адам музыканы тек естіп қана қоймай, оны бүкіл денесімен сезініп, ырғақтық құрылымын қимыл-қозғалыстар арқылы қабылдағанда ғана, оның ішкі мағынасын терең түсіне алады. Музыка мен қимылдың үйлесімділігі музыкалық білім беру үдерісін жеңілдетіп қана қоймай, адамның шығармашылық әлеуетін де ашады. Бұл әдіс студенттерге теориялық білімді практикамен ұштастыруға, музыканы саналы түрде сезінуге және оны интуитивті деңгейде игеруге көмектеседі. Сонымен қатар, ырғақтық жаттығуларды қолдану арқылы оқушының зейіні артып, оның есту, есте сақтау және моторика қабілеттері айтарлықтай жақсарады.

Далькроз әдістемесі қазіргі заманғы музыкалық білім беру жүйесінің ажырамас бөлігіне айналып, музыка мен хореографияны оқытуда кеңінен қолданылады. Оның негізгі қағидалары балабақшалардан бастап, кәсіби музыка мектептері мен жоғары оқу орындарында оқытылып, заманауи педагогикалық әдістермен толықтырылуда. Бұл мақалада Далькроз жүйесінің басты қағидалары, оның оқыту үдерісіндегі рөлі, білім беру

жүйесіне ықпалы және қазіргі музыкалық-педагогикалық тәжірибедегі маңыздылығы жан-жақты қарастырылады.

Әдістемелік бөлім.

Музыкалық оқытудағы ырғақтық жүйенің негіздері

Ырғақтық жаттығулардың рөлі. Музыкадағы ырғақ адамның табиғи қозғалыстарымен үйлесіп, оның ішкі сезімдері мен эмоцияларын айқындауға мүмкіндік береді, себебі адамның есту қабілеті мен қимыл-әрекетінің арасындағы байланыс терең зерттеуді қажет ететін күрделі үдеріс болып табылады. Далькроздың әдісінде ырғақтық жаттығулар арқылы музыканы қабылдау механизмі толықтай жаңаша тәсілмен

қарастырылады, өйткені бұл жүйе адамның қозғалыс арқылы музыкалық ырғақты тек тыңдап қана қоймай, оны бүкіл денесімен сезінуіне бағытталған. Мұндай әдістің негізгі мақсаты – оқушының ішкі ырғақтық қабілетін дамытып, оның музыкалық сезімін қозғалыс арқылы толыққанды түсінуіне жағдай жасау, сондай-ақ ырғақтың құрылымдық ерекшеліктерін саналы түрде ұғындыру болып табылады.

Оқушылардың ырғақты тереңірек сезінуі үшін арнайы қозғалыстық жаттығулар қолданылып, олардың музыкалық темп пен динамикаға деген сезімталдығы дамытылады. Бұл жаттығулардың басты ерекшелігі – дененің әртүрлі қимылдары арқылы музыканың құрылымын зерттеу мен оны қабылдауды жақсарту, яғни музыка мен қозғалыс арасындағы үйлесімділікті нығайту болып табылады. Мұндай тәсілдер адамның есту қабілетін жақсартумен қатар, оның шығармашылық ойлау деңгейін арттыруға және музыкалық ырғақтың өзгерістерін алдын ала сезінуге мүмкіндік береді. Ырғақтық қозғалыстардың табиғи ағымы музыкалық тәжірибені түсінудің тиімді құралына айналып, студенттердің музыкаға деген қызығушылығын арттырады.

Ырғақтық жаттығулар тек қозғалыс үйлесімділігін дамыту ғана емес, сонымен қатар музыкалық есте сақтау қабілетін жетілдіру және импровизация жасау мүмкіндіктерін кеңейту үшін де қолданылатын маңызды құрал болып табылады. Музыканы терең түсіну үшін дене қозғалыстарының үйлесімділігі, ырғақты дәл сезіну және оны импровизация арқылы еркін жеткізу үлкен рөл атқарады. Бұл әдістің арқасында оқушылар музыкалық экспрессияны еркін меңгеріп, шығармашылық қабілеттерін барынша дамыта алады.

Далькроз әдістемесінің негізгі принциптері:

- Қозғалыс арқылы музыкалық ырғақты сезіну – музыканы тек құлақпен емес, бүкіл денемен қабылдау;
- Координация мен есту қабілетін дамыту – қозғалыс пен музыкалық тыңдау дағдыларын жетілдіру;
- Музыкалық импровизацияны жетілдіру – өзіндік көркемдік ойлау мен шығармашылық қабілетті арттыру.

Зерттеу бөлімі.

Далькроз әдістемесінің музыкалық білім беру жүйесіндегі орны

Далькроздың ырғақты-музыкалық жүйесі уақыт өте келе әлемдік музыкалық білім беру жүйесінде ерекше орын алып, оның қағидалары әртүрлі елдердің оқу бағдарламаларына енгізілді. Бұл әдістің тиімділігіне арналған ғылыми зерттеулер оның оқушылардың музыкалық қабылдау қабілетін арттыруда маңызды рөл атқаратынын көрсетеді. Әсіресе, музыканы тыңдау мен оны физикалық қимылдар арқылы сезіну арасындағы байланыс оқушылардың музыкалық шығармаларды жылдамырақ игеруіне ықпал ететіні дәлелденді.

Зерттеулер көрсеткендей, Далькроз әдісі арқылы білім алған оқушылардың музыкалық есте сақтау қабілеті жоғарылап, олардың ырғақты дәл сезінуі күшейеді. Музыка мен қимылдың өзара әрекеттесуі нейробиологиялық деңгейде адамның моторикасын, есту

қабілетін және когнитивтік дағдыларын бір уақытта дамытады. Сонымен қатар, бұл әдісті қолдану музыкалық интерпретация мен шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіруге көмектесетіні байқалады.

Музыкалық білім беру жүйесінде Далькроз әдісінің артықшылықтары

1. Оқушылардың музыканы тереңірек түсінуіне мүмкіндік беру

Далькроз әдісі арқылы білім алушылар музыкалық шығармалардың құрылымын тек теориялық тұрғыдан ғана емес, сонымен бірге тәжірибелік жолмен де қабылдайды. Ырғақты қозғалыстар музыканың ішкі мәнін түсінуге көмектеседі, ал бұл оқушылардың музыкалық интерпретациясын жақсартады.

2. Музыкалық есте сақтау қабілетін арттыру

Дене қимылдары арқылы жасалған жаттығулар оқушыларға ырғақ пен әуенді жақсырақ есте сақтауға көмектеседі. Бұл әдіс әсіресе кішкентай балалар мен жаңа бастаушылар үшін өте пайдалы, өйткені олар музыканы ойнаған кезде қозғалыс арқылы ырғақты жақсы түсінеді.

3. Шығармашылық қабілеттерді дамыту

Далькроз әдісінің негізінде импровизация жаттығулары жиі қолданылатындықтан, бұл тәсіл оқушылардың музыкалық ойлау қабілетін арттырып, олардың өзіндік стильдерін қалыптастыруына көмектеседі. Музыкалық және қозғалыстық импровизация жасау арқылы оқушылар еркіндікке қол жеткізіп, өз идеяларын батыл жүзеге асырады.

4. Музыкалық білімді әмбебап ету

Бұл әдіс тек кәсіби музыканттарға ғана емес, сонымен бірге кез келген жастағы адамдарға музыканы меңгеруге көмектеседі. Дене қозғалыстарын қолдану арқылы музыканы түсіну – жас ерекшеліктеріне қарамастан, барлығына қолжетімді әдіс.

5. Психомоторлық дағдыларды дамыту

Дене қимылдары мен ырғақты қабылдау арасындағы байланыс адамның моторикалық икемділігін арттырып, үйлесімді қимыл-қозғалыс жасауына ықпал етеді. Бұл әсіресе кәсіби бишілер мен актерлер үшін маңызды.

Бұл зерттеу нәтижелері Далькроз әдістемесінің қазіргі заманғы музыкалық білім беру жүйесінде маңызды рөл атқаратынын көрсетеді. Оның қағидалары оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыруға, олардың музыканы терең сезінуіне және оны интерпретациялауға көмектеседі..

Практикалық маңыздылығы

Далькроз әдісін қолданудың қазіргі тенденциялары

Қазіргі таңда Далькроз жүйесі музыкалық білім беруде кеңінен қолданылып, оның қағидалары көптеген оқу орындарында сәтті жүзеге асырылып келеді. Музыка мен қозғалыстың үйлесімділігіне негізделген бұл әдіс әсіресе бастауыш сынып оқушыларына, хореографиямен айналысатындарға және кәсіби музыканттарға ерекше тиімділігімен танымал. Музыканы қимыл арқылы сезіну және оны дене қозғалыстарымен ұштастыру студенттердің музыкалық ырғақты интуитивті түрде қабылдауына көмектесіп қана қоймай, олардың шығармашылық қабілеттерін арттырып, музыкалық ойлау жүйесін дамытады. Сонымен қатар, бұл әдіс музыкалық білім берудің тиімділігін арттыруға ықпал етіп, оқушылардың музыканы терең түсінуіне мүмкіндік береді.

Далькроз әдістемесі музыка мен қимыл арасындағы үйлесімділікті күшейту арқылы баланың физикалық және эмоционалды дамуына оң әсер етеді. Оқу процесінде дене қимылдары мен ырғақты жаттығулар қолданылғанда, оқушылардың музыканы қабылдау деңгейі артып, олардың дене координациясы жақсарады. Бұл әдіс музыкамен айналысатын адамдар үшін ғана емес, сонымен қатар актерлік өнер мен сахналық қойылымдарда да кеңінен пайдаланылады, өйткені ол музыкалық экспрессияны тереңірек түсініп, оны көрерменге дәл жеткізуге мүмкіндік береді. Осылайша, Далькроз әдістемесі тек музыкалық білім беру саласында ғана емес, сонымен бірге жалпы шығармашылық өнердің түрлі бағыттарында да өзекті болып отыр.

Заманауи технологиялармен ықпалдасуы:

- Музыкалық ырғақ пен қимылды байланыстыратын интерактивті оқу құралдары мен сандық платформалар;
- Онлайн-курстар арқылы ырғақтық жаттығуларды меңгеру және қашықтықтан

білім алу мүмкіндігі;

- Дене қимылдары мен музыкалық құрылымдарды біріктіретін виртуалды және кеңейтілген шындық технологияларын қолдану.

Қорытынды

Эмиль Жак-Далькроздың музыкалық ырғақтық жүйесі – дәстүрлі музыкалық білім беруден ерекшеленетін инновациялық әдіс. Оның негізінде музыка мен қимылдың үйлесімділігі жатыр, бұл оқушылардың музыканы терең түсінуіне мүмкіндік береді. Далькроз жүйесі шығармашылық ойлауды дамытумен қатар, моторикалық дағдыларды жетілдіруге де ықпал етеді. Оның әдістемесі бүгінгі күнге дейін өз маңыздылығын жоғалтпай, музыкалық және би мектептерінде кеңінен қолданылады.

Бұл әдіс музыканы тек интеллектуалды тұрғыдан емес, сонымен қатар физикалық, сенсорлық және эмоционалды деңгейде түсінуге жағдай жасайды. Музыкалық ырғақты сезіну мен оны қимыл арқылы меңгеру адамның шығармашылық қабілетін дамытумен қатар, оның психологиялық және физиологиялық жағдайына да оң әсер етеді. Дене қимылдарының үйлесімділігі адамның музыкалық интуициясын арттырып, оның көркемдік әлеуетін ашады. Осы тұрғыдан алғанда, Далькроз әдістемесі тек музыкалық білім беру жүйесінде ғана емес, сонымен бірге когнитивті дамуды қажет ететін басқа салаларда да қолданылуы мүмкін.

Сонымен қатар, Далькроз жүйесі шығармашылық бастамаларға, импровизациялық қабілеттің дамуына және жеке музыкалық стильді қалыптастыруға мүмкіндік береді. Музыканы қозғалыспен біріктіре отырып, бұл әдіс білім алушылардың танымдық қабілеттерін жақсартып, олардың музыкалық ырғақты сезінуін тереңдетеді. Болашақта жаңа технологиялармен үйлескенде, Далькроз әдісінің қолдану аясы одан әрі кеңейіп, музыкалық білім беруде бұрынғыдан да тиімді құралға айналатыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Jaques-Dalcroze, E. (1921). «Rhythm, Music and Education» New York: G. P. Putnam's Sons.
2. Findlay, E. (1990). «Rhythm and Movement: Applications of Dalcroze Eurhythmics» Alfred Music Publishing.
3. Дүйсенбаева, Г. (2018). «Музыкалық білім берудегі инновациялық әдістер: Далькроз жүйесінің рөлі» Алматы: Қазақ университеті баспасы.
4. Ахметов, С. (2020). «Қазіргі заманғы музыкалық педагогика және ырғақтық оқыту әдістері» Астана: Фолиант.
5. Смирнов, В. (2015). «Музыка және қозғалыс: Ресейлік білім беру жүйесіндегі Далькроз әдістемесі» Мәскеу: Просвещение.
6. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. (2022). «Музыкалық білім беру стандарттары». www.edu.gov.kz.
7. Далькроз әдісі туралы халықаралық зерттеулер. (2023). «Музыкалық ырғақтық оқыту жүйелері» www.dalcroze.org.

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ: ИНТЕГРАЦИЯ IT-РЕСУРСОВ В ПРЕДМЕТ «ТЕХНОЛОГИЯ»

Тюлепбергенова Нурбике Тюребековна,
учитель технологии и СБО
Шоптыкольская специальная школа интернат
Северо- Казахстанская обл. р/н Г.Мусрепова. с.Шоптколь

Аннотация. Исследование посвящено влиянию цифровых технологий на процесс обучения по предмету «Технология». Проведен сравнительный анализ традиционного и цифрового подходов, выявлено повышение успеваемости, мотивации и самостоятельности учеников. В работе рассмотрены образовательные платформы (Stepik, BilimLand), графические редакторы (Canva, SketchUp), интерактивное оборудование (SMART Board) и нейросети (Fusion Brain). Представлены рекомендации по персонализации обучения, адаптации цифровых инструментов для детей с разными потребностями. Сделан вывод о важности баланса между инновациями и практическими методами.

Ключевые слова: цифровизация, технологии, IT-ресурсы, мотивация, персонализация

Аңдатпа. Зерттеу «Технология» пәні бойынша оқыту үдерісінде цифрлық технологиялардың әсеріне арналған. Дәстүрлі және цифрлық әдістер салыстырылып, үлгерім, мотивация және оқушылардың дербестігі артқаны анықталды. Білім беру платформалары (Stepik, BilimLand), графикалық редакторлар (Canva, SketchUp), интерактивті құралдар (SMART Board) және нейрондық желілер (Fusion Brain) қарастырылды. Жекелендірілген оқыту бойынша ұсыныстар беріліп, ерекше қажеттіліктері бар балаларға цифрлық құралдарды бейімдеу жолдары ұсынылды. Инновациялар мен практикалық әдістер арасындағы тепе-теңдікті сақтау маңызды екені дәлелденді

Түйінді сөздер: цифрландыру, технологиялар, IT-құралдар, мотивация, жекелендіру

Введение

Как учитель технологии я активно интегрирую цифровые ресурсы в образовательный процесс, сохраняя баланс между классическими педагогическими подходами и инновациями. Тема исследования обусловлена необходимостью оптимизировать обучение в условиях цифровизации казахстанского образования, где внедрение IT-инструментов признано ключевым фактором повышения качества преподавания [1].

Цель статьи — оценить влияние интерактивных образовательных технологий на эффективность обучения школьников. Акцент сделан на анализе следующих аспектов: изменение уровня усвоения материала, развитие самостоятельности учащихся, динамика учебной мотивации.

Для реализации цели определены задачи:

Систематизировать современные цифровые механизмы, применимые в рамках предмета «Технология», с учетом дидактического потенциала. Выявить корреляцию между использованием IT-ресурсов и академической успеваемостью, вовлеченностью учащихся. Сформулировать практические рекомендации по адаптации цифровизации в учебные программы.

Методология: она основывалась на качественных и количественных методах сбора. Для получения необходимой информации использовала следующие инструменты и процедуры:

Сравнительный анализ успеваемости: оценка эффективности традиционного и цифрового обучения проводилась на основе результатов тестов и практических работ. Ученики проходили предварительное тестирование для определения исходного уровня знаний, а затем – итоговое тестирование после использования цифровых платформ. Дополнительно анализировались выполненные учащимися проекты.

Наблюдение за вовлеченностью и самостоятельностью: в ходе уроков я наблюдала за активностью учеников, частотой взаимодействия с цифровыми ресурсами и степенью самостоятельности в выполнении заданий. Фиксировались случаи, когда учащиеся

предпочитали использовать интернет для поиска информации, работы над проектами или самопроверки.

Эксперимент с нейросетями: работы сравнивались с результатами, где рисунки выполнялись вручную. Оценивалось, насколько использование искусственного интеллекта повышает качество и креативность.

Инструменты и процедуры

Образовательные платформы: Stepik – использовался для организации учебных курсов, трекинга и мониторинга прогресса. BilimLand – платформа с интерактивными заданиями, позволявшая закреплять теоретический материал через онлайн-тесты. Мобильные приложения: Canva – применялось для создания графических макетов изделий, схем для и оформления проектов. SketchUp – использовалось для 3D-моделирования изделий перед изготовлением. Интерактивное оборудование: SMART Board – интерактивная доска, на которой ученики выполняли коллективные задания, редактировали схемы и анализировали результаты работы [2].

Сбор и анализ: Видеофиксация использовалась для детальной характеристики уровня вовлечённости учеников. Для статистической обработки применялся t-критерий Стьюдента – метод, позволяющий определить достоверность различий в успеваемости. Ответы интервью подвергались качественному анализу с выделением ключевых тенденций и закономерностей.

Исследовательская часть

Исследование проводилось в течение 2023–2024 учебного года на базе средней школы. В эксперименте приняли участие 60 учеников 7–8 классов. Работа была организована по полугодиям в рамках одного учебного года, что позволило провести сравнительный анализ продуктивности традиционного и цифрового формата.

Первое полугодие (сентябрь 2023 – декабрь 2023): традиционная методика

Теоретический материал изучался с использованием печатных пособий, демонстрации техник преподавателем, а также через ручные записи в тетрадях. Практическая работа выполнялась под руководством учителя.

На данном этапе были проведены подготовительные мероприятия:

Изучение и подбор интерактивных ресурсов, которые могли бы интегрироваться в учебный материал. Прохождение диагностического теста для определения исходного уровня знаний и навыков учеников. Определение единых критериев оценки тестов и практических работ. Классы продолжали обучение по данной методике на протяжении всего исследования, в то время как во втором полугодии были внедрены цифровые технологии.

Второе полугодие (январь 2024 – май 2024): цифровой подход

Во второй части исследования был введён новый формат обучения, ориентированный на цифровую среду. Для изучения теоретического материала использовались онлайн-курсы и мультимедийные ресурсы, а практическая работа частично переносилась в виртуальную среду.

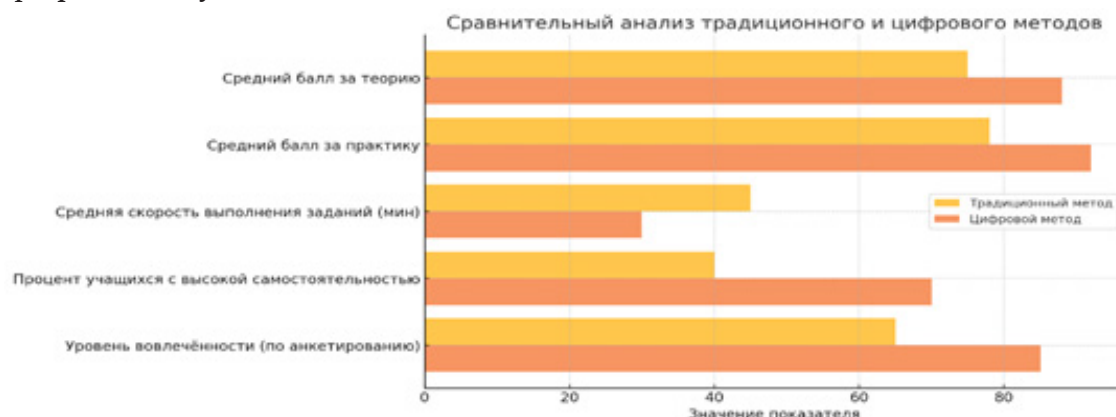
В ходе занятий ученики: применяли интерактивные упражнения и обучающие видео, способствующие освоению теоретической базы. Использовали графические редакторы и инструменты 3D-моделирования, чтобы заранее спроектировать изделия перед созданием. Задействовали графические редакторы и программы, чтобы детально разработать проекты изделий до практической реализации. Тестировали нейросетевые решения, упрощающие процесс подготовки творческих работ.

Основные выводы: анализ данных с использованием t-критерия Стьюдента – статистического метода, позволяющего сравнивать средние показатели продемонстрировал, что учащиеся стали учиться заметно лучше — при сравнении результатов с сведениями первоначального уровня. Записи уроков показали, что ребята начали активнее работать на занятиях и чаще проявляли инициативу. Кроме того, опросы осведомили, что цифровые механизмы действительно упрощают процесс обучения и делают его продуктивнее.

Дополнительно проводились опросы и анкетирование, где ученики оценивали: удобство и доступность, насколько цифровые технологии помогли им в изучении материала, как изменился интерес к предмету по сравнению с традиционными методами

(см. график 1).

График 1. Результаты исследования

Практическое применение

Внедрение новых методик позволило мне получить уверенность, что цифровизация действительно повышает прогресс образования [3]. Это проявляется в нескольких аспектах:

Stepik и BilimLand: теория в удобном формате

Их функционал позволил создавать интерактивные образовательные маршруты, адаптированные под задачи уроков технологии.

При изучении искусства вышивки BilimLand превратился в мультимедийную энциклопедию. Учащиеся погружались в историю орнаментов через анимированные лекции, изучали техники стежков в формате мини-видео с замедленной съёмкой, а интерактивные тесты проверяли понимание нюансов: «Определите тип шва по схеме» или «Выберите последовательность действий для вышивки гладью».

Stepik, в свою очередь, выступил в роли цифрового наставника. Здесь создавались чек-листы-«дорожные карты» для проектов: от списка материалов до пошаговых инструкций. Платформа позволяла учащимся самостоятельно планировать этапы работы: одни использовали мобильную версию для подготовки дома, другие пересматривали контент прямо в мастерской, сверяясь с экраном планшета перед началом практики. Такой подход не только экономил время, но и формировал навыки тайм-менеджмента.

Canva и SketchUp: от идеи до проекта

После теоретической подготовки мы перешли к разработке дизайна. И вот тут цифровые технологии открыли новые горизонты для творчества! В Canva ученики создавали графические макеты. Перед работой с пирографией (выжиганием по дереву) они составляли цифровую композицию – накладывали элементы, экспериментировали с тенями и цветами, чтобы получить сбалансированный узор с помощью пирографа. В SketchUp моделировали 3D-макеты швейных изделий. Раньше ученики работали на бумаге, чертили развертки выкроек, что занимало много времени. Теперь они создавали объёмные модели одежды, сразу представляя, как она будет выглядеть в реальности [4]. Это не только ускорило прогресс проектирования, но и помогло более точно прорабатывать детали, экспериментировать с фасонами и пропорциями, что значительно повысило качество творческих работ.

SMART Board: интерактивные мастер-классы и коллективные проекты

Интерактивная доска SMART Board стала центром активности на занятиях. Теперь я могла не просто рассказывать и показывать, а вовлекать:

Совместно анализировали выкройки, отмечали ключевые швы и конструктивные элементы. Ученики могли перетаскивать элементы, менять пропорции, а затем применять эти знания в своей деятельности.

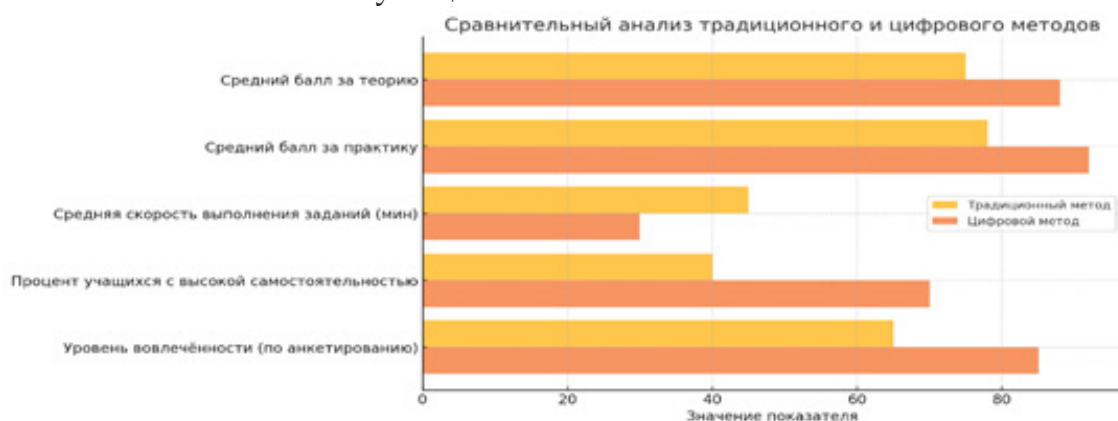
При работе с лепкой доска использовалась для анимации: я демонстрировала поэтапное создание глиняных изделий, а ученики дорисовывали финальные версии, выделяя ключевые моменты формовки.

Одним из самых необычных экспериментов стало применение нейросети Fusion

Brain. Предложила ученикам использовать ИИ для генерации уникальных узоров для вышивки и выжигания. Как это работало? Они вводили ключевые слова (например, «национальный казахский орнамент», «геометрический узор»). ИИ создавал уникальные изображения, которые можно было адаптировать под технологию изготовления. Далее ребята редактировали полученные эскизы в Canva, убирая лишние элементы и упрощая рисунок для удобного переноса на ткань или дерево. Такой подход позволил им не только развить навыки цифрового моделирования, но и глубже погрузиться в процесс художественной обработки, сочетая современные технологии с традиционными ремёслами.

Эффективность внедрения цифровых технологий

Критерии оценки влияния IT-ресурсов (см. график 2) демонстрируют значительное улучшение ключевых навыков учащихся.

Итоговая оценка: цифровые образовательные технологии подтвердили свою значимость в обучении на уроках технологии, обеспечивая улучшение академической успеваемости и развитие важных навыков. Данные исследования показывают, что обучение стало более гибким, персонализированным и адаптивным к индивидуальным возможностям, что особенно актуально в условиях современных образовательных стандартов.

Рекомендации по персонализации в обучении: пройти курсы по работе с цифровыми платформами и нейросетевыми инструментами. Разработать модульные программы, сочетающие теорию (онлайн-курсы) и практику (работа с материалами). Используйте аналитику Stepik для выявления слабых мест учеников и автоматической генерации индивидуальных заданий. Для детей с разным темпом обучения: предоставьте доступ к видеоурокам с замедленным повтором техник.

Включите в программы этнокультурный компонент: например, использование нейросетей для генерации орнаментов на основе казахских национальных узоров. Для сельских школ с ограниченным интернетом: создавайте офлайн-версии курсов на USB-носителях. Организуйте профессиональные сообщества педагогов-новаторов в соцсетях или мессенджерах для обмена шаблонами уроков.

Адаптация к учебным группам:

Для младших классов: акцент на геймифицированных заданиях (BilimLand). Для старших: интеграция профессиональных инструментов (SketchUp, нейросети) для углублённого проектирования. Для детей с особыми потребностями: адаптировать контент (упрощённые инструкции, голосовые подсказки).

Безопасность и этика: проведите мастер-классы для ребят по критическому восприятию контента, созданного ИИ (например, обсуждение: «Почему нейросеть предложила такой узор? Как его улучшить?»). Ограничьте время работы с экранами: 30% урока — цифровые инструменты, 70% — практическая реализация проектов.

Заключение

Моё исследование позволило выявить, что нейросети расширяют границы креативного мышления, позволяя ученикам экспериментировать с дизайном и получать уникальные

результаты. Но очень важно сочетать их с традиционными методами, не заменяя живое общение и практическую работу за станками или с материалами, а дополняя её. Только таким образом можно обеспечить баланс между цифровыми инструментами и развитием моторных навыков, тактильного восприятия и пространственного мышления. Интеграция технологий в образовательный процесс должна быть осознанной и продуманной, чтобы сохранить важные аспекты ручного труда и коллективного взаимодействия.

Перспективные направления для будущих исследований: долгосрочное влияние на развитие моторных навыков: сохраняется ли точность ручной работы при активном использовании цифровых прототипов? Инклюзивный потенциал: разработка адаптивных цифровых программ для детей с особыми образовательными потребностями.

Технологические решения, перестав быть временным трендом, стали новым языком педагогики, где роль учителя — быть мостом между инновациями и традициями, превращая урок в лабораторию будущего.

Перечень использованных источников

1. Министерство образования и науки Республики Казахстан. Государственная программа развития образования и науки РК на 2023–2029 годы. Нур-Султан: МОН РК, 2023. 120 с.

2. Иванова А.Б. Цифровые инструменты в школьном образовании: опыт казахстанских педагогов. Вестник педагогических инноваций. Алматы: Изд-во «Педагогика», 2022. № 4. С. 12–19.

3. Даулетова Г.К. Интеграция IT-технологий в предмет «Технология». Алматы: Изд-во «Білім», 2021. 84 с.

4. Садыкова Г.М. Интерактивные методы обучения в условиях цифровизации. Современные образовательные технологии. Нур-Султан: Изд-во «Ұлттық білім», 2024. № 5. С. 34–40.

5. Нургалиева А.К. Цифровые ресурсы в преподавании технологии: методика и практика. Алматы: Изд-во «Білім», 2023. 75 с.

XXI ВЕК – ВЕК НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАНИИ

Умарова Гульмира Иссаевна,
педагог-исследователь, учитель географии
ОИШ №14 имени Мардана Сапарбаева
Туркестанская область, Сайрамский район

Аннотация

Введение искусственного интеллекта в образовательный процесс является одним из наиболее актуальных направлений развития современной педагогики. Использование ИИ способствует персонализации обучения, автоматизации рутинных задач и повышению эффективности образовательного процесса. В данной статье рассматриваются основные преимущества, вызовы и перспективы интеграции ИИ в систему образования Казахстана. Представлен анализ современных образовательных технологий с элементами ИИ, а также приведены примеры их успешного применения в отечественных школах и вузах. Особое внимание уделено вопросам адаптации преподавателей к цифровым технологиям, этическим аспектам использования ИИ в образовательной среде и возможностям применения искусственного интеллекта в сельских школах, особенно на уроках географии. Статья может быть полезна педагогам, исследователям и специалистам в области образования.

Аннотация

Жасанды интеллектті оқу үдерісіне енгізу қазіргі педагогиканың дамуындағы ең өзекті бағыттардың бірі болып табылады. ЖИ пайдалану оқытуды жекелендіруге, күнделікті

тапсырмаларды автоматтандыруға және оқу процесінің тиімділігін арттыруға көмектеседі. Бұл мақалада ЖИ Қазақстанның білім беру жүйесіне енгізудің негізгі артықшылықтары, қиындықтары мен перспективалары талқыланады. ЖИ элементтері бар заманауи білім беру технологияларының талдауы, сондай-ақ оларды отандық мектептер мен университеттерде сәтті қолдану мысалдары берілген. Мұғалімнің цифрлық технологияларға бейімделу мәселелеріне, ЖИ білім беру ортасында пайдаланудың этикалық аспектілеріне және ауыл мектептерінде жасанды интеллектті пайдалану мүмкіндіктеріне, әсіресе география сабақтарында ерекше назар аударылады. Мақала мұғалімдерге, зерттеушілерге және білім беру саласындағы мамандарға пайдалы болуы мүмкін.

Ключевые слова: искусственный интеллект в образовании, персонализация обучения, цифровые технологии, онлайн-платформы, робототехника, автоматизация рутинных задач, адаптивные системы обучения.

В XXI веке цифровые технологии оказывают значительное влияние на все сферы жизни, включая образование. Искусственный интеллект (ИИ) становится мощным инструментом в обучении, позволяя оптимизировать преподавательскую деятельность и повышать качество знаний учащихся. В Казахстане активно внедряются технологии ИИ в учебный процесс, что соответствует целям государственной программы «Цифровой Казахстан».

В данной статье рассматриваются ключевые аспекты применения ИИ в образовании, его роль в персонализации обучения, автоматизации рутинных задач преподавателей, а также вызовы, связанные с этическими и техническими аспектами внедрения ИИ в систему образования. Особое внимание уделено применению ИИ в сельских школах и возможностям его использования на уроках географии.

Ключевые направления внедрения ИИ в образование

1. Персонализация обучения – алгоритмы ИИ анализируют уровень знаний учащегося, выявляют его сильные и слабые стороны и предлагают индивидуальные учебные планы. В Казахстане уже применяются адаптивные образовательные платформы, такие как BilimLand и Daryn Online, которые позволяют учащимся осваивать материалы в удобном темпе.

2. Автоматизация рутинных задач – проверка домашних заданий, тестов и экзаменов может осуществляться с использованием ИИ, что сокращает нагрузку на учителей. Например, система Smart Nation внедряет автоматизированный анализ работ учащихся.

3. Виртуальные помощники и чат-боты – они помогают студентам и школьникам получать ответы на вопросы в любое время суток. В Казахстане уже тестируются образовательные боты, интегрированные в платформы дистанционного обучения.

4. Анализ больших данных – с помощью ИИ школы и университеты могут анализировать академическую успеваемость учащихся и прогнозировать их результаты. Такие технологии уже внедряются в Назарбаев Университете.

5. Геймификация и виртуальная реальность – ИИ помогает разрабатывать интерактивные обучающие программы с элементами виртуальной реальности, что делает процесс обучения более увлекательным и эффективным. Например, в Назарбаев Интеллектуальных школах используются VR-симуляции для изучения сложных дисциплин.

Сельские школы сталкиваются с рядом проблем, таких как нехватка квалифицированных кадров, ограниченный доступ к образовательным ресурсам и слабая техническая инфраструктура. Искусственный интеллект может помочь решить эти проблемы следующими способами:

- Дистанционные занятия с элементами ИИ – образовательные платформы с искусственным интеллектом позволяют учащимся получать знания, даже если в школе не хватает специалистов по определённым предметам.

- Автоматическая проверка работ – в сельских школах часто ограничено время и ресурсы для проверки заданий, а ИИ может существенно ускорить этот процесс.

- Адаптивные учебные курсы – системы с искусственным интеллектом анализируют уровень знаний ученика и предлагают персонализированные задания, что особенно важно для сельских школ с разным уровнем подготовки учащихся.

- Доступ к мировым образовательным ресурсам – благодаря онлайн-платформам, таким как Coursera, Khan Academy и BilimLand, сельские ученики могут изучать материалы, доступные в ведущих мировых учебных заведениях.

Искусственный интеллект открывает новые возможности для преподавания географии:

- Анализ климатических изменений – ИИ может обрабатывать данные о погодных условиях и моделировать изменения климата, помогая учащимся изучать географические процессы.

- Виртуальные экскурсии – благодаря ИИ и VR-технологиям ученики могут «посетить» различные уголки мира, не покидая класс. Это особенно полезно для сельских школ, где ограничены возможности для выездных экскурсий.

- Геоинформационные системы (ГИС) – ИИ помогает анализировать карты, спутниковые снимки и демографические данные, что делает уроки географии более интерактивными.

- Автоматизированные тесты и задания – использование ИИ для проверки знаний позволяет учителю сосредоточиться на индивидуальной работе с учащимися.

XXI век стал эрой цифровых технологий, и искусственный интеллект играет важную роль в трансформации образовательного процесса. Использование ИИ открывает новые горизонты в обучении, делая его более персонализированным, доступным и эффективным. Однако успешная интеграция ИИ требует продуманной стратегии, включающей обучение педагогов, решение этических вопросов и обеспечение равного доступа к технологиям. В сельских школах ИИ может стать мощным инструментом для преодоления образовательного неравенства, особенно в таких дисциплинах, как география. В будущем ИИ станет неотъемлемой частью образовательной среды, однако человеческий фактор останется ключевым элементом в системе образования.

Список ресурсов

1. Министерство науки и высшего образования Республики Казахстан. Развитие цифровых технологий в образовании. <https://edu.gov.kz>

2. Bilim Media Group. Персонализированное обучение с элементами ИИ. <https://bilimland.kz>

3. Nazarbayev University. Инновационные технологии в образовании. <https://nu.edu.kz>

4. Международный центр образовательных технологий. Влияние ИИ на обучение. <https://edtech.kz>

5. Национальная академия образования им. И. Алтынсарина. Цифровизация сельских школ. <https://nao.kz>

БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕГІ ЗЕРТТЕУ САБАҒЫ: БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Педагог – зерттеушілер: қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Бегалина Р.Ш., орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Наурызбаева
Б.С., химия, биология пәнінің мұғалімі Умутбаева Н.М.
Солтүстік Қазақстан облысы Жамбыл ауданы «Баян жалпы орта
білім беретін мектебі» КММ

Аңдатпа

Мақалада Lesson Study зерттеу сабағында қазақ тілі мен әдебиеті, орыс тілі мен әдебиеті және биология сабақтарында білім алушылардың білім сапасын арттыру үшін қолданылған «Ойлан, жұптас, бөліс», «Жүппен талқылау», «Тоқтап оқу» әдіс-тәсілдерінің тиімділігі анықталады. Мақсаты: оқушылардың білім деңгейін жетілдіру. Топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету.

Аннотация

Статья посвящена работе исследования уроков по Lesson Study. Здесь определена

эффективность методов «Подумай, объединись, поделись», «Обсуждение в парах», «Чтение с остановкой», используемых для повышения качества образования учащихся на уроках казахского языка и литературы, русского языка и литературы и химии. Цель: повысить уровень образования учащихся. Содействие профессиональному развитию членов команды.

Кілт сөздер: зерттеу, тәжірибе, ұстаз, сабақты зерттеу

Кіріспе. Lesson Study – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс – әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл.

Осы тәсілдің бір ыңғайлы және тиімді жері – жасалынған іс-әрекеттің қатып қалған қағидасы жоқ. Бағдарламаның негізгі идеясын түсініп, мектептің, оқушының және мұғалімнің мүмкіндіктерін ескере отырып, нәтижеге қол жеткізу үшін қолжетімді, тиімді жұмыс жоспарын жасауға болатынына көз жеткіздік. Теория бойынша, Лессон Стади зерттеу сабағы оқушының оқуына, мұғалімнің кәсіби тәжірибесінің артуына ықпал ететін педагогикалық тәсіл, яғни оқушылардың сабаққа қызығушылығын оятып, білім сапасын арттыруда тиімді тәсіл екенін біле отырып, мектебіміздегі пән мұғалімдері зерттеу сабағын тәжірибеге енгізіп, өзіміздегі өзекті мәселенің шешуін табуда. Білім алушылардың әртүрлі өмірлік жағдайларда (оқу сауаттылығы) білім, білік және дағдыларын қолдану қабілетін қалыптастыру. Тілдік оқу бағдарламаларында берілген білім алушылардың алған білімдері мен дағдыларын күнделікті өмірде әртүрлі мәселелерді шешуде қолдана білуде негізгі мақсатқа жету үшін оқу сауаттылығын қалыптастыру және дамыту маңызды. Қиындық туғызған мәселелерді бірлесе, ақылдаса отырып шешуге тырыстық. Соның нәтижесінде өткізген зерттеу сабақтарымыз жақсы нәтиже берді. Осы зерттеу сабақтарында алған тәжірибемізбен бөлісу мақсатында ұйымдастырылған семинар-сабағымыздың тақырыбы: Білім беру үрдісіндегі зерттеу сабағы «Белсенді оқыту әдістерін қолдану арқылы білім сапасын арттыру». Семинар - сабағымыздың мақсаты: Зерттеу сабақтары бойынша іс-тәжірибемен бөлісу.

Зерттеудің мақсаты: оқушылардың білім деңгейін жетілдіру. Топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету.

Зерттеудің өзектілігі: жүйелі ойлану дағдыларын дамыту, берілген ақпаратты талдай білу оқушыларға жаңа материалды игеру уақытын қысқартуға, оны жүйелеуге көмектеседі.

Мәселе: ақпараттың зор ағымы жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалай арттыру керек?

Күтілетін нәтиже: инновациялық технологияның тиімді әдіс- тәсілдерін қолдану арқылы оқушылардың білім сапасын арттыру.

Зерттеу сабағын жүргізу үшін Lesson Study зерттеу тобы құрылды. Зерттеу тобында педагог – зерттеушілер: орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Наурызбаева Б.С., қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Бегалина Р.Ш., химия – биология пән мұғалімі Умутбаева Н.М. мұғалімдермен қоса оқу ісінің орынбасары мен психолог мамандар болды.

Зерттейтін сыныпты таңдауда, пән мұғалімдерімен бірлесе ақылдаса отырып, 7 -сыныпты зерттейтін болдық. Себебі, ол сыныпта оқушыларының үлгерім деңгейлері орташа болды. әртүрлі пәндерге бейімделуінде қиындықтар туындады. Зерттелетін пәндерді мұғалімдердің ұсынысы бойынша

- 1.Қазақ тілі,
2. Орыс тілі
3. Химия пәндері деп ұйғардық.

– Келесі қадам – осы сыныптағы мәселені анықтау болды. Осы мақсатта сыныпқа сабақ беретін негізгі пән мұғалімдері сабақтағы мәселелерді анықтады. Одан кейін зерттеуші топтың отырысы болды. Бұл отырыста осы бірнеше мәселеден ортақ мәселе шығарылды. Ортақ негізгі проблеманы: «Белсенді оқыту әдістерін қолдану арқылы білім сапасын арттыру» – деп алдық.

1-сурет. Топпен сұхбаттасу

– Зерттелетін пәндердің пән мұғалімдерімен, сынып жетекші және психолог мамандар, оқу ісінің орынбасары бірігіп, бақыланатын оқушыларды анықтады. Мұнда А оқушысы – сабақты жақсы оқиды, бірақ өзіндегі ақпаратпен бөліспейді. В оқушысы – сабақта үлгерімі орташа, мінезі тұйық, бірақ ұқыпты, белсенділік танытпайды, тек сұрағанда ғана жауап беретін оқушы. Ал С оқушысы – деңгейі төмен, сабаққа қызығушылығы жоқ, үй жұмысын орындамай келетін оқушы. Сынып жетекші мен психолог маман Найманова А.А. көмегімен 7 - сынып оқушыларының білім деңгейін анықтайтын сауалнама құрастырылып, алынды.

Мәселені шешу үшін «Оқушылардың білім деңгейін қалай жақсартуға болады?», «Қандай әдіс-тәсілді қолданамыз?» – деген сұрақтар айналасында талқылау жүргізілді. Осы талқылаудағы ұсыныстарды және оқушы үнін ескере отырып, қазақ тілі пәнінің мұғалімі Бегалина Р.Ш. №1 зерттеу сабағының жоспарын жасап келді.

– Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Бегалина Рита Шерияздановнаның «Адал дос пен амал дос. Есімшенің түрленуі» тақырыбында №1 зерттеу сабағының жоспарын талқыладық та, талқылау барысында тағы да ұсыныстар айтылды. Осы ұсыныстарды ескере отырып, қайта жоспарладық. Біз бұнда білім-білік дағдысын қалыптастыруды басты назарда ұстадық.

2-сурет. «Ойлан. Жұптас. Бөліс» әдісімен жұмыс

– Осы соңғы жоспар бойынша сабақ өтілді, оқушыларға бақылау жүргізілді.

– Зерттеу сабағының оқушыларға әсерін білу үшін, бақылаудағы оқушылардан сұхбат алынды.

– №1 зерттеу сабағына талдау жүргізілді, бақылаудағы оқушылардың іс-әрекеті талданып, сабақтың сәтті, сәтсіз тұстарын анықтадық та, сәтсіз тұстары бойынша қайта жоспарлап, зерттелетін

2-ші пән бойынша №2 зерттеу сабағының жоспарын бірлесе құрдық. Әрине, мұнда «оқушы үнін» ескеріп отырдық. А,В,С оқушыларын бақыланды.

– Осы қадамдар бойынша зерттеу сабағын бірлесе жоспарлап, сәтсіз тұстарын ескеріп, қайта жоспарлап өткіздік.

№1 зерттеу сабағы қазақ тілі сабағында: Сабақтың тақырыбы: «Адал дос пен амал дос. Есімшенің түрленуі» болды. Оқушыларға мәтін таратылды, тапсырма мәтінге тақырып қою және мәтіннің түсінігін өз сөзімен

жазып, «Ойлан. Жұптас. Бөліс» әдісі арқылы жұмыс жасады. Нәтижеде, А оқушысы – өз деңгейінде жауап берді, ал В оқушысы – түсінгенін жазғанымен, мәтінге тақырып қоя алмады. С оқушысы – өз ойын, түсінігін жаза алмады. Сабақтан кейін, бақылаудағы оқушыларлардың сұхбаттарының «Ойлан. Жұптас. Бөліс» әдісінде қобалжып, өз ойларын білдіре алмағанын байқадық, келесі сабақта оқушыларды орнында отырып

жауап беретіндей әдіс таңдау қажеттігін білдік. Сөйтіп, «Тоқтап оқу» әдісін қолдануды жоспарладық.

№2 зерттеу сабағына тоқталсақ, зерттеу сабағы орыс тілі мен әдебиеті пәні болды. Сабақтың тақырыбы: Притча «Внешняя и внутренняя красота» болды. Пән мұғалімі: Наурызбаева Б.С. Ол кісі де осы ұсыныстарды ескеріп сабақ жоспарын жасап келді. Жоспарды зерттеу тобында тағы да талқылап, қайта жоспарлап, соңғы жоспар бойынша сабақ өткізілді. Оқушылар бақыланды. Жоспарлағанымыздай оқушылар орнында отырып жауап бергендіктен, оқушыларда қобалжу болмады. Бұл сабақта жаңа тақырып аз бөліктерден жұптарға бөлініп берілді. Жұптағы 1-ші оқушы мәтінді оқып, жұбына: «Сен қалай ойлайсың, мәтін не туралы айтып тұр?», «Мәтінде нені әңгімелеп тұр?» деген сияқты сұрақтар қойды. Ал 2-ші оқушы мәтін бойынша түсінгенін өз сөзімен айтты, ал 1-ші оқушы 2-шіге «Мәтінді сен жақсы түсініпсің, бірақ, түсінгенінді өз сөзіңмен айтып үйрен!» деп кері байланыс берді. Сабақта оқушылар бірін-бірі тыңдап, қызығушылықпен жұмыс жасады. Бұл сабақта оқушыларда ой еркіндігі пайда болып, ойларын ой елегінен өткізіп, дұрыс тұжырымдап айтуға тырысты. Мәтінмен жұмыс жасағанда «Тоқтап оқу» әдісінің тиімділігін байқадық. А оқушысы – жұбымен ынтымақтаса жұмыс жасаса, В оқушысында белсенділік пайда болып, қолын көтеріп сабаққа қызыға қатыса бастағаны байқалды. С оқушысының да сабаққа қызығушылығы оянып, сабаққа қатыса бастағанын байқадық, мәтіннің мазмұнын айтуда С оқушысы ойын толық жеткізе алмады. Осы сәтсіз жақтарын келесі сабақта қарастыру қажеттігін білдік.

3-сурет . «Тоқтап оқу» әдісімен жұмыс

мәтіннің мағынасын түсінуге үлкен көмегі болды. Нәтижесінде оқушылар әрбір элементтің химиялық таңбамен белгіленетіндігін және белгілі атом түрі екенін өздері тұжырымдады. Сабақты бекіткенде, металдар мен бейметалдарға жіктеуге арналған тапсырмалар беріліп, оқушылардың қызығушылығын арттырдық. А оқушысы – жұпта жұмыс жасап, өзіндегі ақпаратпен бөлісуді үйренді. В оқушысында белсенділік пайда болып, ойын қысылмай еркін айтуға үйренді. Ал С оқушысының сабаққа қызығушылығы оянды. Жалпы, осы үш сабақты қорытындыласақ, сабақтардан байқағанымыз оқушыға жай ғана мәтінді оқу тапсырмасын беріп қана қоймай, оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдысын қалыптастыратын әдістерді таңдай білу қажеттігін түсіндік. Әр балаға өз деңгейінде білім қалыптастыру үшін бір бағытпен шектелмей, келесі басқа бағыт жолдарын ұйымдастыру қажеттігін байқадық.

3-сурет. «Жұппен талқылау» әдісімен жұмыс

Фокус-топтық зерттеу нәтижелері (Lesson Study):

1. Топтық жұмыс нәтижесінде оқушылардың шығармашылық қабілеті артты;
2. Сыныптың ұйымшылдығы артты, балалар бір-бірін және өздерін жақсы түсіне бастады;
3. Өзін-өзі сынға алу күшейеді,

балалар өз мүмкіндіктерін дәлірек бағалайды, өздерін жақсы көреді. бақылай алады.

Қорытынды: Тиімді белсенді әдістер арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын артты, бірақ оқушылардың оқу үлгерім деңгейін, психологиялық факторларды ескеру

қажет. Сыныптағы оқушылардың ақпаратты дұрыс қабылдау үшін, тапсырмаларды орынды таңдау қажет.

Сабақты зерттеудің тиімділігі:

- оқушының оқуы жақсарады;
- функционалдық сауаттылығы дамиды;
- қоғамға қажетті тұлға болып қалыптасады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әдістемелік нұсқау хат «2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» 14-бет.

2. Кажигалиева Г.А. «1 принципах и методах технология интерактивного обучения русскому языку»/Педагогика, А.2005г., номер 2.

3. Қазақ тілі мен әдебиеті. Ғылыми – педагогикалық әдістемелік журнал. Оқушылардың әдеби шығармашылық қабілеттерін дамыту № 6. 13- бет. 2010ж.

4. Мұғалімге арналған нұсқаулық «Мектептегі мұғалім көшбасшылығы» 80-бет

5. Химия мектепте. Ғылыми – педагогикалық журнал. Химия пәнін контекстік тапсырмалар арқылы оқыту әдісін зерттеу № 3. 18- бет. 2022ж.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ ДИКТАНТ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖИО КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ ЛИЧНОСТИ

Уразбекова Айнур Нуртаевна,
педагог музыкально-теоретических предметов
КГКП «Детская школа искусств» город Конаев

Аннотация (қазақ тілінде):

Бұл мақалада сольфеджио сабағында музыкалық диктантты қолданудың музыка тұлғасын дамытудағы рөлі қарастырылады. Музыкалық диктант музыкалық есту қабілетін жетілдіру, ырғақ сезімін дамыту және музыкалық ойлау қабілетін қалыптастырудың тиімді құралы ретінде қарастырылады. Музыкалық диктант арқылы оқушылардың музыкалық сауаттылығы артып, шығармашылық қабілеттері дамиды. Мақалада диктанттың әртүрлі түрлері және оларды тиімді қолдану әдістері сипатталады.

Аннотация (орыс тілінде):

В статье рассматривается роль музыкального диктанта на уроках сольфеджио в развитии музыкальной личности. Музыкальный диктант представлен как эффективный инструмент для развития музыкального слуха, чувства ритма и формирования музыкального мышления. Через выполнение музыкальных диктантов у учащихся повышается музыкальная грамотность и развиваются творческие способности. В статье описываются различные виды диктантов и методы их эффективного применения.

Кілт сөздер (қазақша): музыкалық диктант, сольфеджио, музыкалық қабілеттер, шығармашылық даму, музыкалық тұлға.

Ключевые слова (на русском): музыкальный диктант, сольфеджио, музыкальные способности, творческое развитие, музыкальная личность.

Музыкальный диктант является важным компонентом в процессе обучения сольфеджио и играет значительную роль в развитии музыкальной личности учащегося. Сольфеджио — это дисциплина, направленная на формирование музыкальных навыков, таких как музыкальный слух, ритм, интонация и музыкальная память. Музыкальный диктант — это практическое задание, при котором учащиеся должны записать музыкальный отрывок, прослушав его несколько раз. Этот процесс требует от ученика глубокого музыкального восприятия и анализа.

Роль музыкального диктанта в развитии музыкальной личности

Музыкальный диктант способствует всестороннему развитию музыкальных способностей. Прежде всего, он развивает музыкальный слух. Учащиеся учатся различать интервалы, аккорды, тональности и ритмические структуры, что помогает им более осознанно воспринимать музыку. Кроме того, диктант способствует развитию чувства ритма, что особенно важно для музыкантов, работающих с различными музыкальными жанрами.

Одним из ключевых аспектов музыкального диктанта является развитие музыкального мышления. Запись музыки по слуху требует от ученика активного умственного процесса, связанного с анализом услышанных звуков, определением их местоположения на нотном стане и пониманием их связи с другими элементами музыкального произведения.

Также, музыкальные диктанты помогают развивать способность к концентрации и вниманию. Учащиеся должны не только слышать, но и осмысленно воспринимать каждый звук, запоминать и фиксировать его на бумаге. Этот процесс требует максимального сосредоточения и одновременно способствует укреплению памяти.

Влияние музыкальных диктантов на творческое развитие

Музыкальные диктанты не только развивают слуховые и ритмические способности, но и способствуют творческому развитию учащихся. В процессе выполнения диктантов учащиеся начинают лучше понимать структуру музыкальных произведений, что впоследствии помогает им в собственной музыкальной деятельности. Овладение навыками слухового анализа и записи музыкальных фраз способствует формированию более глубокого понимания музыкальных жанров, стилей и форм, что является важным для профессионального музыканта.

Музыкальный диктант также помогает учащимся развить умение интерпретировать музыку. Услышанные музыкальные отрывки могут быть разными по стилю, жанру и эмоциональному содержанию, что требует от ученика способности воспринимать и передавать музыкальные идеи на уровне интонации и выразительности. Это способствует развитию музыкального вкуса и исполнительских качеств учащихся.

Виды музыкальных диктантов

В практике сольфеджио используются различные виды музыкальных диктантов, которые направлены на развитие определенных музыкальных навыков:

1. Интервальные диктанты — нацелены на развитие слуха и способность определять интервалы между звуками. Этот вид диктантов помогает ученикам лучше понимать структуру музыкального произведения и его гармонические особенности.

2. Ритмические диктанты — акцентируются на развитие чувства ритма и способности к точному воспроизведению ритмических рисунков. Это особенно полезно для работы с оркестровыми и ансамблевыми композициями.

3. Мелодические диктанты — направлены на восприятие мелодий. Учащиеся учатся определять основную мелодическую линию, выделять главные темы и мотивы, что помогает им в будущем анализировать сложные музыкальные произведения.

4. Тональные диктанты — развивают способность к определению тональностей и гармонических последовательностей. Этот вид диктантов помогает учащимся лучше понимать гармоническую структуру произведений.

5. Хоровые и полифонические диктанты — способствуют развитию восприятия многоголосной музыки. Это помогает учащимся в дальнейшем лучше разбираться в хоровой и ансамблевой музыке, а также в полифонических произведениях.

Методы проведения музыкальных диктантов

Эффективность музыкального диктанта зависит от того, насколько правильно организован процесс его проведения. Важно учитывать уровень подготовки учащихся и постепенно усложнять задания. Вначале рекомендуется использовать простые мелодические линии и ритмические рисунки, постепенно переходя к более сложным музыкальным отрывкам.

Повторение музыкальных диктантов является ключевым аспектом обучения. Чем чаще учащиеся будут выполнять диктанты, тем лучше будут развиваться их музыкальные навыки. Кроме того, важно регулярно анализировать ошибки и подробно объяснять

ученикам, где они допустили неточности, чтобы избежать их в будущем.

Также рекомендуется использовать игровые методы при выполнении диктантов. Например, можно предложить учащимся соревноваться друг с другом, кто быстрее и точнее запишет прослушанный отрывок. Это создаст дополнительную мотивацию и интерес к предмету.

Для развития более комплексных музыкальных навыков полезно вводить задания, включающие элементы импровизации. Например, после записи диктанта можно предложить учащимся придумать свою вариацию услышанной мелодии или ритма, что поможет развить творческие способности.

Заключение

Музыкальный диктант на уроках сольфеджио является эффективным средством для развития музыкальной личности учащегося. Он способствует развитию музыкального слуха, чувства ритма, музыкального мышления и творческого восприятия музыки. Включение диктантов в учебный процесс помогает учащимся не только улучшить свои музыкальные навыки, но и развить концентрацию, внимание и память. Таким образом, регулярная практика музыкальных диктантов способствует всестороннему развитию музыкальной личности и подготовке к профессиональной музыкальной деятельности.

Литература:

1. Авраменко, В. С. Основы сольфеджио. — М.: Музыка, 2002. — 180 с.
2. Ковалёва, А. И. Сольфеджио для детей. — СПб.: Композитор, 2015. — 210 с.
3. Дернова, Н. А. Теория музыки и музыкальная педагогика. — М.: Юрайт, 2010. — 256 с.
4. Ливанова, Т. Н. Музыкальная педагогика. — М.: Искусство, 1995. — 245 с.
5. Коломинский, Я. Л. Развитие музыкального слуха у детей. — М.: Просвещение, 2008. — 198 с.
6. Долгин, Ю. Сольфеджио. Методические рекомендации для учителей. — М.: Музыка, 2001. — 132 с.
7. Ахметова, Ж. Музыкалық тәрбие негіздері. — Астана: Фолиант, 2012. — 220 б.

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО РАБОТЕ НАД ХОРОВОЙ ИМПРОВИЗАЦИЕЙ

Чечель Наталья Владимировна преподаватель хора и музыкально-теоретических дисциплин, детской музыкальной школы №1 (хоровой), города Алматы

Аңдатпа

Мақалада мұғалімдер мен хор ұжымдары үшін хор импровизациясын оқытудың әдістемелік әдістері қарастырылады. Негізгі назар ұжымдық шеберлікті, яғни хор импровизациясын кезең-кезеңімен игеруге аударылады.

Аннотация

В статье рассматриваются методические приёмы обучения хоровой импровизации для педагогов и хоровых коллективов. Основной акцент сделан на поэтапное освоение навыка коллективной, то есть хоровой импровизации.

Түйінді сөздер: импровизация, тірек ноталар, музыкалық тақырып, канон, ұжымдық шығармашылық.

Ключевые слова: импровизация, опорные ноты, музыкальная тема, канон, коллективное творчество.

Сегодня современные зарубежные хоры стремятся найти новые формы и способы исполнения музыкальных произведений, поэтому в их репертуаре доминирует современная музыка. Для современной музыки характерно внедрение в хоровую палитру

элементов хоровой импровизации, алеаторики, использование смены размеров и т.д. В результате чего создаются интересные, необычные композиции с большим количеством голосов до 20 и более.

Посещая различные семинары и мастер-классы, а также анализируя аудиозаписи, просматривая видео различных выступлений зарубежных хоровых коллективов, я выработала для себя определённый алгоритм работы с хоровой импровизацией. В связи с отсутствием методической литературы, которая бы содержала практические рекомендации по освоению хоровой импровизации, я решила поделиться своим опытом и наблюдениями, и рассказать о наиболее простых приёмах хоровой импровизации, которые я использую на уроках хора с детьми.

В Википедии дано следующее определение импровизации:

ИМПРОВИЗАЦИЯ — (от латинского *improvisus* — неожиданный, внезапный) — это процесс создания произведения искусства в момент исполнения. Импровизации присущи различные виды художественного творчества, включая музыку, поэзию, танец, театр и др.

Хоровая импровизация очень существенно отличается от других видов импровизации, например, от джазовой импровизации, где произведение действительно создаётся во время исполнения. Хоровая импровизация представляет собой совокупность различных приёмов и техник, освоив которые можно создавать каждый раз уникальные произведения.

Цель данной статьи – рассмотреть методические аспекты работы над хоровой импровизацией на уроках хора в детской музыкальной школе и предложить практические рекомендации для освоения коллективной импровизации. Это поможет разнообразить репертуар, повысить интерес к хоровому искусству, и будет способствовать развитию креативности как у педагогов, так и у самих детей в подготовке концертных выступлений.

Методика освоения хоровой импровизации:

1. Интонационные упражнения для овладения хоровой импровизацией.

Исходное положение: дети стоят в кругу. Педагог тихо поёт небольшую мелодическую фразу первым двум детям, а они, в свою очередь, передают мелодию следующим детям дальше по кругу. *Важное условие – удерживать ровную пульсацию.

Не дожидаясь, когда мелодия вернётся к педагогу, он меняет мотив, а дети продолжают передавать его по кругу. Вместо музыкальной фразы можно пропевать отдельные звуки, из которых может получиться аккорд или целый кластер. И в результате возникает эффект стереозвучания. В любой момент педагог может остановить передачу звуков. Завершить упражнение можно унисоном или аккордом.

2. Основные приёмы хоровой импровизации на примере детской попевки «У кота воркота»

1) Находим основные звуки, на которые можно «опереться» в интонационном плане. Так называемые «опорные звуки». В данном примере это звуки тонического трезвучия.

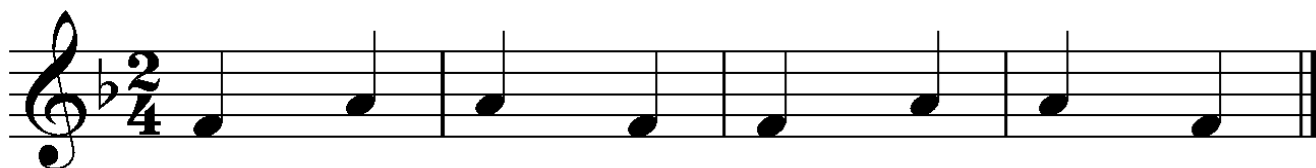

Рис. 1 Опорные ноты
2) Учим тему канона, опираясь на звуки T5/3:

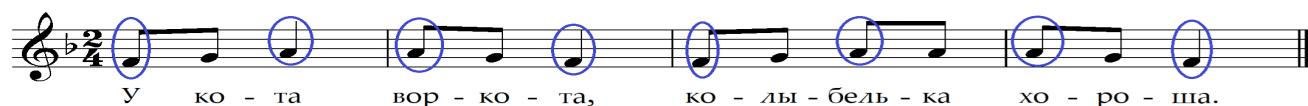

Рис. 2 Тема канона (детская попевка «У кота воркота»)
3) Далее исполняется встречный канон

У ко-та вор-ко-та, ко-лы-бель-ка хо-ро-ша. У ко-та

У ко-та вор-ко-та, ко-лы-бель-ка хо-ро-ша.

Рис. 3 Встречный канон (детская попевка «У кота воркота»)
4) Следующий этап – к теме канона подбираем по слуху бас (Т – D – Т).

У ко-та - вор-ко-та ко-лы-бель-ка хо-ро-ша

Мяу, мяу, мяу, мяу, мяу, мяу, мяу, мяу, мяу, мяу, мяу, мяу.

Рис. 4 Тема канона с басом (Т – D – Т)
5) Следующий вариант – встречный канон и добавляем бас (Т – D – Т)

У ко-та - вор-ко-та ко-лы-бель-ка хо-ро-ша У ко-та -

У ко-та - вор-ко-та ко-лы-бель-ка хо-ро-ша

Мяу, мяу, мяу, simile

Рис. 5 Встречный канон с добавлением баса (Т – D – Т).
6) Поём тему и бурдонный бас

Тема

Бурдонный бас

У ко - та - вор - ко - та ко - лы - бель - ка хо - ро - ша

Рис. 6 Встречный канон с добавлением бурдонного баса

7) Следующий вариант – поём тему канона, вступая на каждую последующую долю:

I

II

III

У ко-та вор-ко-та, ко-лы-бель-ка хо-ро-ша. У ко-та

У ко - та вор-ко - та, ко - лы бель-ка хо - ро-ша. У ко -

У ко-та вор-ко - та, ко - лы-бель-ка хо-ро-ша.

Рис. 7 Трёхголосный канон

8). После этого подключается схема: РИТМ + УВЕЛИЧЕНИЕ + УМЕНЬШЕНИЕ

Мы представляем, как бы спел эту песенку Папа – кот, затем Мама – кошка и, наконец, маленький Котёнок. Соответственно меняется ритмический рисунок у каждого героя, то есть Мама поёт в привычном для детей ритме, Папа поёт в увеличении, а Котёнок – в уменьшении.

Котята

Мама кошка

Папа кот

У ко - та вор - ко - та, ко - лы - бель - ка хо - ро - ша. У ко - та вор - ко - та,

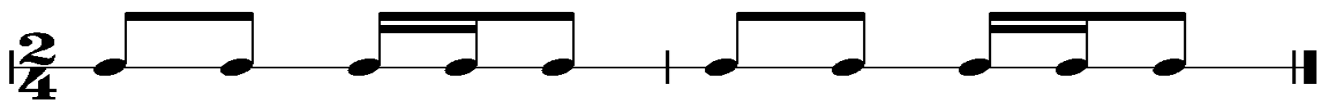
у ко - та вор - ко - та, ко - лы - бель - ка

У ко - та вор - ко - та

9) Чтобы создавалось ощущение стереоэффекта, дети двигаются на сцене – вышагивают

9) Чтобы создавалось ощущение стереоэффекта, дети двигаются на сцене – вышагивают ритмическое остинато.

Исследование показало, что варианты хоровой импровизации могут быть различными. Мы можем использовать для этого каноны, добавлять бас, который будет опираться на главные звуки (Тоника, Субдоминанта, Доминанта). Либо это может быть бурдонный бас (по определению Википедии: бурдон (франц. bourdon, буквально – густой бас) – непрерывно тянущийся (выдержанный) тон или музыкальный интервал квинта или октава, на фоне которого разворачивается мелодия), добавлять ритмическое остинато. А также могут использоваться элементы алеаторики. Очень важно подобрать удобную музыкальную тему для импровизации.

Таким образом, освоение навыка хоровой импровизации даёт много преимуществ в развитии исполнительского уровня коллектива, повышение эмоциональности и свободы в исполнении произведений, в достижении большей сплочённости коллектива, повышении творческой составляющей, когда дети вместе с педагогом решают перед концертом, в каком порядке будет выстроена импровизация, то есть придумывают концертный вариант произведения

Главное, что приведённые выше методы освоения хоровой импровизации могут использовать в своей работе как профессиональные коллективы, так и любительские.

Список использованной литературы:

1. Г. Струве «Хоровое сольфеджио», Москва всесоюзное издательство «Советский композитор», 1979
2. Г. И. Шатковский «Развитие музыкального слуха и навыков творческого

музицирования», Методическая разработка для преподавателей ДМШ и ДШИ, Москва 1986

3. Nancy Telfer «Successful Warmups, Book 1», Neil A. Kjos Music Company Publisher, San Diego, California, 1995.

4. Nancy Telfer «Successful Sight-Singing, Book 1», Neil A. Kjos Music Company Publisher, San Diego, California, 1992.

5. Master Classes «Body percussion and the voice» Keith Terry, USA; 8th World Symposium on Choral Music in Copenhagen, Denmark, 2008

6. Master Classes «Improvising with Gunnar» Gunnar Eriksson, Sweden; 8th World Symposium on Choral Music in Copenhagen, Denmark, 2008

7. Master Classes «Finding performance energy through Rhythm» Bob Chilcott, United Kingdom; 8th World Symposium on Choral Music in Copenhagen, Denmark, 2008

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Е.В. Шерцер,
учитель информатики КГУ «Костанайский специальный
комплекс «Детский сад-школа-интернат» для детей с особыми
образовательными потребностями» Управления образования
акимата Костанайской области

Аннотация: тема посвящена исследованию возможностей использования искусственного интеллекта (ИИ) в учебном процессе для детей с ООП. В работе рассмотрены современные подходы к применению ИИ-технологий, таких как системы автоматического перевода речи в текст, программы с голосовым сопровождением и адаптивные обучающие платформы. Статья адресована педагогам, специалистам в области инклюзивного образования, а также исследователям, занимающимся вопросами применения современных технологий в обучении детей с особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: интеллект, образование, технологии, обучение, успеваемость, мотивация, подход.

Введение

Современное образование стремится к созданию инклюзивной среды, которая обеспечивает равные возможности для всех учащихся, включая детей с особыми образовательными потребностями (ООП). Особое внимание уделяется детям с нарушениями слуха и зрения, которые сталкиваются с уникальными трудностями в обучении. В таких условиях искусственный интеллект (ИИ) становится мощным инструментом, способным адаптировать учебные материалы, обеспечить персонализированный подход и создать комфортные условия для обучения [1].

Актуальность темы обусловлена необходимостью внедрения современных технологий в образовательный процесс для детей с ООП. ИИ предлагает уникальные возможности, такие как автоматический перевод речи в текст, голосовое сопровождение, адаптивные обучающие программы и системы, анализирующие успеваемость. Однако успешное внедрение таких технологий требует тщательного изучения, анализа и разработки методических рекомендаций [3].

Цель данной статьи – исследовать возможности использования ИИ в обучении детей с нарушениями слуха и зрения на базе КГУ «Костанайский специальный комплекс «детский сад-школа-интернат» для детей с особыми образовательными потребностями», оценить его эффективность и предложить практические рекомендации для внедрения таких технологий в учебный процесс.

Задачи:

1. Изучить современные подходы к использованию ИИ в образовании детей с нарушениями слуха и зрения.
2. Провести анализ эффективности применения ИИ в учебном процессе.
3. Разработать практические рекомендации для педагогов и образовательных учреждений.
4. Рассмотреть примеры успешного внедрения ИИ-технологий в образовательную практику.
5. Выявить потенциальные риски и ограничения, связанные с использованием ИИ.
6. Предложить направления для дальнейших исследований в данной области.

Методика

Для достижения поставленных целей было проведено комплексное исследование на базе КГУ «Костанайский специальный комплекс «детский сад-школа-интернат» для детей с особыми образовательными потребностями». В исследовании приняли участие дети с нарушениями слуха и зрения.

Методы исследования:

1. Анализ научной литературы и публикаций, посвященных использованию ИИ в образовании детей с нарушениями слуха и зрения.

На начальном этапе исследования был проведен анализ современных научных работ, публикаций и практических кейсов, связанных с применением ИИ в обучении детей с ООП. Особое внимание уделялось технологиям, которые уже доказали свою эффективность в работе с детьми, имеющими нарушения слуха и зрения [4].

2. Проведение эксперимента с использованием адаптивных обучающих платформ на основе ИИ. Эксперимент включал внедрение ИИ-технологий в учебный процесс. Для детей с нарушениями слуха использовались системы автоматического перевода речи в текст. Для слабовидящих детей применялись программы с голосовым сопровождением.

3. Сбор и анализ данных, полученных в ходе эксперимента, с использованием количественных и качественных методов.

В процессе эксперимента собирались данные об успеваемости, вовлеченности и эмоциональном состоянии детей. Для этого использовались:

- о Наблюдение за поведением детей на уроках.
- о Тестирование для оценки академических результатов.
- о Анализ выполнения домашних заданий и самостоятельной работы [2].

4. Анкетирование педагогов, родителей и детей для оценки удовлетворенности и эффективности ИИ-технологий. Для сбора обратной связи были разработаны анкеты, которые включали вопросы об удобстве использования ИИ-платформ, их влиянии на учебный процесс и эмоциональное состояние детей. Анкетирование проводилось на начальном, промежуточном и завершающем этапах эксперимента.

5. Статистическая обработка данных.

Собранные данные были проанализированы с помощью программного обеспечения. Это позволило выявить статистически значимые изменения в успеваемости и эмоциональном состоянии детей, а также определить корреляцию между использованием ИИ-технологий и улучшением учебных результатов.

Инструменты исследования:

- Адаптивные обучающие платформы на основе ИИ. Для детей с нарушениями слуха: Google Live Transcribe, Microsoft Translator, программы для визуализации звуков. Для слабовидящих детей: NVDA, VoiceOver.

- Программы для автоматического перевода речи в текст и голосового сопровождения. Эти программы позволяли детям с нарушениями слуха и зрения полноценно участвовать в уроках и самостоятельно работать с учебными материалами.

- Инструменты для создания персонализированных поурочных планов. На основе диагностики образовательных потребностей каждого ребенка разрабатывались индивидуальные поурочные планы, которые учитывали их особенности и уровень подготовки.

- Анкеты и опросники для сбора обратной связи включали вопросы об удобстве

использования ИИ-платформ, их влиянии на успеваемость и эмоциональное состояние детей.

Исследовательская часть

Основные этапы исследования

1. Диагностика образовательных потребностей каждого участника. На начальном этапе была проведена диагностика образовательных потребностей каждого ребенка. Для этого использовались анкетирование педагогов, родителей и самих детей, а также наблюдение за их поведением и успеваемостью. Диагностика позволила определить индивидуальные особенности каждого участника и выбрать подходящие ИИ-инструменты.

2. Внедрение ИИ-платформ в учебный процесс. После диагностики были внедрены адаптивные обучающие платформы. Для детей с нарушениями слуха использовались системы автоматического перевода речи в текст. Для слабовидящих детей применялись программы с голосовым сопровождением.

3. Наблюдение за динамикой успеваемости и эмоциональным состоянием детей. Велось постоянное наблюдение за динамикой успеваемости и эмоциональным состоянием детей. Педагоги фиксировали изменения в поведении, уровне вовлеченности и академических результатах.

3. Сбор обратной связи от педагогов и родителей. На завершающем этапе исследования был проведен сбор обратной связи от педагогов и родителей. Участникам были предложены анкеты, в которых они могли оценить эффективность использования ИИ-технологий, а также высказать свои предложения и замечания.

Практическое применение

На основе полученных данных была разработана методика внедрения ИИ в учебный процесс для детей с нарушениями слуха и зрения. Эта методика включает следующие шаги:

1. Проведение диагностики образовательных потребностей ребенка.

На первом этапе проводится комплексная диагностика, которая включает:

о Оценку уровня слуховых или зрительных нарушений.

о Анализ академической успеваемости и выявление пробелов в знаниях.

о Изучение эмоционального состояния ребенка, его мотивации и готовности к использованию новых технологий.

2. Выбор подходящих ИИ-инструментов, соответствующих особенностям ребенка.

3. Обучение педагогов работе с ИИ-платформами.

Для успешного внедрения ИИ-технологий необходимо обучить педагогов работе с новыми инструментами. Обучение включает:

о Теоретические занятия, на которых педагоги знакомятся с принципами работы ИИ-платформ.

о Практические тренинги, где педагоги учатся настраивать программы, устранять технические неполадки и адаптировать учебные материалы.

о Разработку методических рекомендаций по использованию ИИ в учебном процессе.

4. Постоянный мониторинг и корректировка учебного процесса.

После внедрения ИИ-технологий проводится постоянный мониторинг их эффективности. На основе полученных данных вносятся корректировки в учебный процесс, например, обновление программного обеспечения, изменение формата заданий или дополнительное обучение педагогов.

Примеры успешного применения методики

1. Для детей с нарушениями слуха. В рамках исследования была использована адаптивная платформа, которая автоматически переводила речь учителя в текст. Например, на уроке информатики учитель объяснял новую тему, а система в реальном времени отображала его слова на экранах планшетов учеников. Это позволило детям с нарушениями слуха полноценно участвовать в уроке, задавать вопросы и выполнять задания.

2. Для слабовидящих детей. Для слабовидящих детей были внедрены программы с голосовым сопровождением, которые озвучивали тексты учебников и задания. Например, на уроке географии программа читала вслух произведения, а на уроках математики

озвучивала условия задач.

Анализ результатов применения методики

- Повышение академической успеваемости: У 75% детей с нарушениями слуха и зрения наблюдалось улучшение успеваемости. Например, дети с нарушениями слуха стали лучше понимать объяснения учителя, а слабовидящие дети смогли самостоятельно выполнять задания.

- Улучшение эмоционального состояния: 85% родителей отметили, что их дети стали более уверенными и мотивированными.

- Повышение вовлеченности: Дети стали активнее участвовать в уроках, задавать вопросы и взаимодействовать с одноклассниками.

Но существуют проблемы, которые требуют решений:

1. Технические сложности: Некоторые программы работали с задержками или требовали постоянного обновления. Для решения этой проблемы необходимо регулярное обновление программного обеспечения.

2. Недостаточная подготовка педагогов: Не все педагоги были готовы к использованию ИИ-технологий. Для устранения этого недостатка были проведены дополнительные тренинги и мастер-классы.

3. Адаптация детей: Некоторые дети испытывали трудности в привыкании к новым технологиям. Для помощи им были привлечены психологи и педагоги, которые проводили индивидуальные занятия.

Рекомендации:

1. Разработать учебные программы, которые интегрируют ИИ-технологии в различные предметы.

2. Организовать постоянную техническую поддержку для педагогов и детей.

3. Проводить регулярные тренинги для педагогов по работе с ИИ-инструментами.

4. Учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка при выборе ИИ-технологий.

Заключение

Применение технологий искусственного интеллекта в специальном образовании для детей с нарушениями слуха и зрения способно кардинально преобразить подходы к созданию доступной и инклюзивной учебной среды. Эксперименты в данной области демонстрируют, что ИИ предоставляет инструменты, позволяющие детям с этими особенностями максимально реализовать свой интеллектуальный и эмоциональный потенциал.

Разработанные программы и методы ориентированы на индивидуальные потребности каждого ученика, обеспечивая равные условия для обучения и развития. Тем не менее, для успешной интеграции таких инноваций в образовательный процесс необходимо тщательное планирование, непрерывное отслеживание результатов и гибкая адаптация под специфические нужды каждого ребенка.

Перечень использованных источников

1. Абдрахманова Г.К. Инклюзивное образование в Казахстане: проблемы и перспективы // Вестник Казахского национального университета. – 2021. – № 2. – С. 45-52.

2. Баймуратова А.С. Применение современных технологий в обучении детей с особыми образовательными потребностями // Педагогика и психология. – 2022. – № 3. – С. 12-18.

3. Каримова Л.Н. Инновационные подходы к обучению детей с нарушениями слуха и зрения. – Нур-Султан: Астана-Полиграф, 2021. – 180 с.

4. Садыкова Р.М. Искусственный интеллект в образовании: возможности для Казахстана // Современные образовательные технологии. – 2023. – № 1. – С. 34-40.

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ТВОРЧЕСТВО КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ У ДЕТЕЙ

Шишина Татьяна Васильевна,
педагог дополнительного образования
КГКП «Станция юных техников» отдела образования по городу
Усть-Каменогорску УО ВКО

Аннотация

Жұмыста сәндік-қолданбалы өнердің балалардың шығармашылық ойлауын дамытуға әсері қарастырылған. Негізгі педагогикалық әдістер ұсынылған: еркін шығармашылық, жобалық тәсіл, әдіс-тәсілдерді біріктіру, ойын және зерттеу әдістері. 7–12 жас аралығындағы 30 баламен жүргізілген эксперимент идеялардың түпнұсқалығының, сенімділіктің және тәуелсіздіктің артқанын көрсетті. Шығармашылық әлеуетті дамытуға бағытталған практикалық сабақтар әзірленді. Мұғалімдерге өзін-өзі еркін көрсетуге жағдай жасау, шығармашылықты басқа пәндермен интеграциялау және ойын әдістерін қолдану бойынша ұсыныстар беріледі. Сәндік-қолданбалы өнер балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту құралы ретінде өзінің тиімділігін дәлелдеді.

Аннотация

В работе исследуется влияние декоративно-прикладного искусства на развитие креативного мышления у детей. Представлены основные педагогические методы: свободное творчество, проектный подход, комбинирование техник, игровые и исследовательские методы. Эксперимент, проведенный с 30 детьми 7–12 лет, показал рост оригинальности идей, уверенности и самостоятельности. Разработаны практические занятия, направленные на развитие творческого потенциала. Даны рекомендации педагогам по созданию условий для свободного самовыражения, интеграции творчества с другими дисциплинами и применению игровых методик. Декоративно-прикладное искусство доказало свою эффективность как инструмент формирования креативных навыков у детей.

Түйін сөздер:

Сәндік-қолданбалы өнер, шығармашылық ойлау, педагогикалық әдістер, еркін шығармашылық, эксперимент, шығармашылық потенциал, өзін-өзі көрсету

Ключевые слова: Декоративно-прикладное искусство, креативное мышление, педагогические методы, свободное творчество, эксперимент, творческий потенциал, самовыражение

«Создавая, ребёнок не только творит мир вокруг себя, но и формирует самого себя».

В. Сухомлинский

В современной системе образования особый акцент делается на формирование у детей креативного мышления. Этот навык играет решающую роль в их способности адаптироваться к изменяющимся условиям, генерировать новые идеи и успешно самореализовываться. Одним из наиболее действенных методов развития творческих способностей является декоративно-прикладное искусство. Оно объединяет художественные, технические и экспериментальные направления, предоставляя детям возможность раскрыть свой потенциал посредством работы с различными материалами и техниками.

В данной работе рассматривается влияние декоративно-прикладного искусства на развитие креативных способностей у детей, представлены основные методы работы в этой сфере, а также проанализированы результаты исследовательской и практической деятельности педагога дополнительного образования.

Методика декоративно-прикладного творчества в системе дополнительного образования основана на комплексе педагогических подходов, направленных на развитие творческого мышления у детей:

Метод свободного творчества – предполагает самостоятельный выбор материалов и техник, экспериментирование с цветами, формами и фактурами. Такой подход

способствует развитию инициативности, творческой самореализации и индивидуального художественного стиля.

Проектный метод – ориентирован на создание детьми художественных изделий по заранее разработанному плану, начиная от идеи и заканчивая презентацией готового результата. Этот метод помогает развивать навыки планирования, предвидения возможных трудностей и поиска оптимальных решений.

Комбинирование различных техник и материалов – объединение разных видов декоративного искусства (например, вышивки с аппликацией или лепки с росписью) позволяет детям находить нестандартные творческие решения, тренируя гибкость мышления.

Игровые технологии – включение элементов ролевых игр, творческих конкурсов и квестов делает процесс обучения более увлекательным, повышает мотивацию и способствует более глубокому усвоению знаний и навыков.

Метод исследовательской деятельности – ориентирован на глубокое изучение традиционных техник декоративно-прикладного искусства с последующей адаптацией их к современным реалиям. В процессе работы дети развивают навыки поиска и анализа информации, сравнивают различные художественные подходы, выявляют их особенности и экспериментируют с новыми способами воплощения творческих идей. Такой подход способствует формированию критического мышления, самостоятельности и способности к инновационному решению творческих задач.

Таким образом, декоративно-прикладное творчество является мощным инструментом для формирования креативного мышления у детей, помогая им раскрыть индивидуальные способности и овладеть важными навыками художественного самовыражения.

Исследование, посвященное влиянию декоративно-прикладного творчества на развитие креативности у детей, проводилось на базе кружка «Текстильный дизайн» при Станции юных техников в городе Усть-Каменогорске. В эксперименте приняли участие 30 детей в возрасте от 7 до 12 лет. Основная цель работы заключалась в изучении того, как занятия декоративно-прикладным искусством способствуют формированию творческого мышления у детей.

Методы исследования:

1. Проведение анкетирования среди детей и их родителей на начальном и завершающем этапах исследования.
2. Анализ выполненных творческих работ с акцентом на их оригинальность.
3. Наблюдение за процессом выполнения заданий и выявление динамики творческой активности.

Полученные данные показали, что у 80% участников увеличилось количество оригинальных идей при создании поделок. У 75% детей наблюдалась повышенная уверенность при предложении и защите собственных творческих решений. 90% испытуемых стали активнее использовать комбинированные техники и разнообразные материалы. Родители также отметили, что дети проявляют больше самостоятельности и стали чаще заниматься творчеством в домашних условиях.

На основе проведенного исследования была сформирована система занятий, направленных на развитие детской креативности:

«Фантазийные персонажи» – создание уникальных героев с использованием разнообразных материалов (фетр, бумага, бисер, пуговицы и др.).

«Эко-арт» – применение природных материалов (листьев, веточек, ракушек) в декоративных изделиях.

«Орнаменты народов мира» – изучение традиционных узоров различных культур и их современная интерпретация в творчестве.

«Текстильные истории» – создание авторских панно и аппликаций на ткани с элементами ручной вышивки.

«Подарок своими руками» – изготовление тематических поделок к различным праздникам.

Каждое занятие направлено не только на совершенствование технических навыков, но и на развитие самостоятельности, уверенности и нестандартного мышления у детей.

После проведенного исследования хотелось бы дать рекомендации педагогам, которые помогут в развитие креативных способностей у детей:

1. Создавайте условия для свободного самовыражения – избегайте жестких рамок, позволяя детям раскрывать свою фантазию.
2. Интегрируйте творчество с другими дисциплинами – сочетайте декоративно-прикладное искусство с историей, культурологией и экологией.
3. Используйте игровые методики – внедряйте квесты, ролевые игры и творческие конкурсы для повышения интереса к обучению.
4. Стимулируйте индивидуальность – поощряйте оригинальные идеи детей, создавая благоприятную атмосферу для самореализации.
5. Применяйте проектную деятельность – организуйте выставки и конкурсы, чтобы мотивировать детей к созданию полноценных творческих работ.

Декоративно-прикладное творчество представляет собой эффективный инструмент для развития детской креативности. Оно способствует не только освоению художественных навыков, но и формированию нестандартного мышления, самостоятельности и инициативности. Проведенное исследование доказало значительное влияние данного вида искусства на развитие творческих способностей у детей. Для педагогов дополнительного образования особенно важно создавать благоприятную среду, способствующую раскрытию индивидуального потенциала каждого ребенка, используя современные методики и инновационные подходы.

Список используемой литературы:

1. Выготский Л. С. «Воображение и творчество в детском возрасте».
2. Рубинштейн С. Л. «Основы общей психологии».
3. Леонтьев А. Н. «Развитие личности и творчества».
4. Методические рекомендации по декоративно-прикладному творчеству в системе дополнительного образования.
5. Практический опыт работы педагога дополнительного образования по декоративно-прикладному творчеству.

РОЛЬ МЕТОДИЧЕСКИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ УЧИТЕЛЯ

**Нурханова Акбота Аскарбековна, учитель географии, КГУ «Гимназия имени И.Алтынсарина отдела образования города Аркалыка»
Управления образования акимата Костанайской области**

Аннотация

В статье поиск роли методических объединений в профессиональном развитии учителей и повышении качества образования. Анализируются основные функции методических объединений, обмен опытом, разработка методических материалов, внедрение инновационных технологий и повышение квалификации педагогов. Освещаются ключевые проблемы, с которыми сталкиваются проблемы методического объединения, такие как недостаточная мотивация учителей, устаревшие формы работы и ограниченные ресурсы. Предложен путь повышения эффективности деятельности методических объединений, включая цифровизацию, сетевое взаимодействие и применение международного опыта. Сделан вывод о необходимости системного подхода к развитию методической работы, направленного на создание благоприятной образовательной среды и поддержку профессионального роста учителей.

Ключевые слова: методические объединения, профессиональное развитие, педагогическая компетентность, инновационные технологии, качество образования.

В современном образовательном пространстве качество преподавания во многом зависит от профессионального уровня учителя. Одним из ключевых инструментов повышения квалификации педагогов являются методические объединения, способствующие обмену опытом, разработке инновационных методик и внедрению передовых технологий в учебный процесс. В данной статье рассматривается значимость методических объединений в системе профессионального роста учителей, их основные функции и влияние на качество образования.

Методические объединения выполняют ряд важных функций, способствующих профессиональному развитию учителей и повышению качества образования. В первую очередь, они служат платформой для обмена опытом и профессиональной поддержки: педагоги делятся успешными методиками, обсуждают сложные педагогические ситуации и получают рекомендации от коллег. Это взаимодействие способствует созданию благоприятной атмосферы для обмена знаниями и практиками.

Методические объединения активно участвуют в разработке методических материалов, включая рабочие программы, пособия и тесты для учащихся, что помогает учителям в их повседневной деятельности. Они также внедряют инновационные технологии, что позволяет преподавателям осваивать современные образовательные платформы, цифровые решения и активные методы обучения, соответствующие требованиям времени.

Одной из ключевых функций методических объединений является повышение квалификации членов. Регулярные курсы, семинары и мастер-классы предоставляют педагогам возможность обновлять свои знания и навыки, что непосредственно сказывается на качестве образовательного процесса.

Методические объединения также занимаются анализом результатов педагогической деятельности. Проведение мониторинга учебных достижений учащихся и анализ причин успехов и неудач помогают разработать корректирующие меры, направленные на улучшение качества обучения.

Важной составляющей работы МО является создание благоприятной психологической среды. Обсуждение проблемных вопросов с коллегами способствует снижению уровня стресса и профессионального выгорания среди педагогов, что, в свою очередь, отражается на их эффективности и удовлетворенности работой.

Методические объединения играют значительную роль в интеграции междисциплинарных подходов. Они способствуют объединению учителей различных предметных областей для совместной работы над учебными проектами, что обогащает образовательный процесс и создает условия для более комплексного восприятия учебного материала учащимися.

Методические объединения представляют собой важный инструмент для повышения качества образования и профессионального роста педагогов, способствуя развитию инновационных подходов и созданию благоприятной образовательной среды.

Методические объединения играют важную роль в развитии профессиональных компетенций учителей, способствуя их методической грамотности, коммуникации и готовности к инновациям. Участие в таких объединениях позволяет педагогам улучшать навыки планирования уроков и выбирать эффективные методы преподавания. Работая в команде, учителя развивают свои коммуникативные навыки, что способствует более продуктивному взаимодействию с коллегами, учащимися и родителями.

Методические объединения также создают условия для быстрой адаптации к изменениям в образовательных стандартах и технологиях. Учителя, активно задействованные в работе МО, проявляют готовность к инновациям и легче осваивают новые подходы и инструменты. Кроме того, участие в таких объединениях способствует развитию способности к самоанализу: педагоги учатся объективно оценивать свою деятельность, выявлять ошибки и находить пути их устранения.

Внедрение технологий дистанционного образования в практику учителей через МО значительно повышает уровень их цифровой грамотности и делает работу более продуктивной и удобной. Таким образом, методические объединения являются неотъемлемым инструментом для углубления профессиональных компетенций учителей и повышения качества образовательного процесса.

Несмотря на важность методических объединений в развитии профессиональных компетенций учителей, их деятельность сталкивается с рядом трудностей. Во-первых, недостаточная мотивация педагогов является одним из основных факторов, тормозящих активность в работе МО, поскольку высокая нагрузка на учителей часто не оставляет им времени и ресурсов для участия в этих объединениях. Во-вторых, многие методические объединения функционируют по устаревшим схемам, что снижает их эффективность и мешает внедрению современных подходов к обучению. Кроме того, недостаточное финансирование затрудняет организацию выездных семинаров и закупку актуальных методических материалов, что ограничивает возможности для профессионального роста педагогов.

Слабая координация между образовательными учреждениями также является проблемой, поскольку МО не всегда используют потенциал сетевого взаимодействия для обмена опытом и ресурсами. Неравномерное развитие методических объединений в различных регионах, особенно в сельских школах, приводит к недостатку специалистов, что негативно сказывается на качестве методической работы.

Для повышения эффективности деятельности методических объединений необходимо внедрение современных цифровых технологий, таких как онлайн-конференции, вебинары и виртуальные мастер-классы, что позволит расширить доступ к обучению и обмену опытом. Также важно разработать мотивационные программы для учителей, включая сертификаты, премии и возможности карьерного роста, чтобы повысить интерес к активному участию в МО. Необходимо усиливать взаимодействие с образовательными учреждениями высшего образования и научными центрами для обмена передовым опытом и новыми идеями. Создание сетевых методических объединений позволит объединить усилия школ из разных регионов для наиболее эффективного обмена опытом и ресурсами. Применение успешных моделей методической работы, таких как финская модель педагогического сотрудничества или сингапурская система наставничества, сможет существенно обогатить практику методических объединений в нашей стране.

Преодоление существующих трудностей и внедрение новых подходов станет залогом успешной деятельности МО и, соответственно, высоким качеством образования.

Методические объединения играют важную роль в профессиональном развитии учителя, способствуя повышению квалификации, обмену опытом и внедрению инновационных технологий. Однако для их эффективного функционирования необходимо модернизировать формы работы, повышать мотивацию педагогов и интегрировать современные образовательные технологии. Дальнейшие исследования в данной области могут быть направлены на анализ международного опыта и разработку новых моделей методической работы.

Развитие методических объединений требует системного подхода, включающего государственную поддержку, цифровизацию образовательных процессов и активное участие самих педагогов. Только комплексное развитие системы методической работы позволит достичь высоких образовательных результатов и создать благоприятную среду для профессионального роста учителей.

Перечень использованных источников

Смирнов, А. В. (2020). Роль методических объединений в повышении квалификации учителей. Вестник образования и науки, № 3, 45-52.

Чернышева, Л. П. (2019). Интерактивные формы работы методических педагогических объединений как инструмент профессионального роста. Педагогика и психология образования, № 2, 33-40.

Воронцов, А. Б., Воронцова Л. А. (2018). Методическая работа в школе: Теория и практика. — М.: Академия.

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА НА УРОКАХ ИСТОРИИ В СОВМЕЩЕННЫХ КЛАССАХ

Муханбетжанова Гульбара Рамазановна
учитель истории

**КГУ «Общеобразовательная школа имени А.Макаренко отдела
образования города Аркалыка» Управления образования акимата
Костанайской области**

Аңдатпа

Мақалада мұғалімнің бірлескен сыныптардағы жұмысындағы тәсілдер қарастырылады. Сыныптардың үйлесімділігі оқу жұмысын ұйымдастыруды қиындатады. Сабақта шығармашылық атмосфера құру, оқушылардың білім сапасын арттыру үшін пәндік тақырыптар бойынша әртүрлі сыныптардың оқу бағдарламаларын біріктіруге мүмкіндік беретін оқу процесін ұйымдастырудың оңтайлы түрін табу маңызды.

Түйінді сөздер: біріктірілген сыныптар-жиынтықтар; әртүрлі жастағы топтар; интеграцияланған оқыту; білім беру ресурстары.

Аннотация

В статье рассматриваются подходы в работе учителя в совмещенных классах. Совмещенность классов усложняет организацию учебной работы. Важно найти оптимальную форму организации учебного процесса, которая позволит сочетать учебные программы различных классов по предметным темам, чтобы создать творческую атмосферу на уроке, повысить качество знаний учащихся.

Ключевые слова: совмещенные классы-комплекты; разновозрастные группы; интегрированное обучение; образовательные ресурсы.

Специфика совмещенных классов показывает, что главной формой работы в них должна стать учебная работа, основанная на разновозрастном обучении детей. Наиболее важная особенность урока в классе-комплекте, объединенном классе – обязательное проведение самостоятельной работы учащихся. Если учитель, занимающийся с одним классом, может включать или не включать в урок задания для самостоятельной работы учеников, определяя эту возможность характером изучаемого материала, то учитель малокомплектной школы такого выбора не имеет.

Цель: внедрение в практику обучения инновационных приёмов и методов в организации самостоятельной исследовательской деятельности учащихся в совмещённых классах.

Самостоятельная работа учеников одного из классов является обязательным компонентом урока в малокомплектной школе. Необходимо учителю рационально и эффективно использовать время урока в совмещённых классах.

Современному учителю МКШ необходимо обладать рядом дополнительных профессиональных компетенций, существенных для работы в условиях обновления содержания образования:

- анализировать, отбирать, адаптировать учебные цели и содержание учебного материала к условиям совмещённого класса-комплекта;
- адаптировать и конструировать оптимальные методы обучения в условиях совмещённого класса-комплекта;
- проектировать индивидуальную образовательную траекторию развития обучающихся;
- разрабатывать пакет контрольно-оценочных процедур для мониторинга индивидуального прогресса обучающихся;

Использование общей методики обучения в классах с малой наполняемостью приводит к чрезмерному эмоциональному напряжению учащихся и учителей, а также к низкой эффективности учебно-воспитательных методов.

Совмещённый класс-это разновозрастная школьная группа, для которой необходимо выбрать оптимальный эффективный инструментарий. Надо хорошо знать содержание предмета, владеть богатым арсеналом методов, средств и форм организации обучения. Все это определяет то, что учитель, преподающий в совмещённых классах должен владеть инновационными технологиями, которые позволяют организовать различные формы сотрудничества детей с учётом их разновозрастности. Для правильной организации обучения необходимо обеспечить полную занятость обучающихся и строгий хронометраж их учебной деятельности на уроке. В свою очередь жесткий временной регламент обязывает учителя чрезвычайно тщательно подготавливать все необходимое на уроке – наглядные пособия и учебные записи – для самостоятельной работы. Распланировать урок по минутам в каждом классе, установить, где работа будет выполняться под руководством учителя, где и когда обучающиеся будут выполнять задания самостоятельно. Умение планировать работу формируется у обучающихся успешнее, если систематически пользоваться различного рода памятками, инструкциями, предписаниями, в которых с различной степенью детализации дается план действий, необходимых для достижений той или иной учебной цели. В связи с тем, что в совмещённых класс-комплектах, требуется специфическое планирование урока, учитель может либо расширить, либо сократить инструкцию, ориентируясь на уровень подготовленности и возможности обучающихся. Надо стараться сделать свои инструкции максимально четкими. Маловероятно, что группа сможет воспринять более одной или двух, даже очень четких, инструкций за один раз, поэтому надо записывать инструкции на доске или карточках.

Существенно возрастает роль инновационных подходов, способствующих внутрипредметному и межпредметному интегрированию с учетом разновозрастности, активности, дифференцированности обучения. Так, при конструировании краткосрочных планов необходимо эффективно распределять общую деятельность на уроках в совмещённых классах и конструировать логическую последовательности ее реализации. Затем оптимально чередовать на уроке различные виды деятельности, выполняемых самостоятельно: работа в группах, в парах, «чтение с пометками», работа по схеме или предложенному указателю. С целью улучшения собственной практики и повышения качества знаний учащихся в совмещённых классах внедряю интерактивные формы и методы обучения в УВП на уроках истории. Поставленные цели реализуются через использование различных стратегий обучения. Эффективность такой работы прослеживается через повышение качества знаний учащихся и творческую активность не только на уроке, но и в интеллектуальных конкурсах и предметных олимпиадах.

Чтобы современный урок был полноценным и эффективным, преподаватель

совмещенных классов обязан отлично владеть прогрессивными средствами обучения. Учитель современной школы должен не только использовать ИКТ в учебном процессе, на уровне пользователя, но и уметь создавать свои простейшие программные продукты, быть активным участником сетевого сообщества. При использовании ИКТ в сущности можно «заурядный» урок сделать увлекательным, интересным. Однако рекомендуется не забывать, что при подготовке таких уроков, кажущаяся лёгкость преподаваемого материала всегда может иметь опасность «азартной увлеченности» игровыми элементами в ущерб познавательного интереса за счёт яркой анимации, картинок, звукового сопровождения. Учитель должен грамотно расставлять акценты, уделять особое внимание анализу полученной информации.

Постоянное самообразование и рефлексия своей деятельности ставит учителя в позицию активного поиска путей профессионального самосовершенствования. Разумное сочетание педагогического управления с собственной инициативой и самостоятельностью, активностью школьника, стало возможным при внедрении в практику обучения инновационных приёмов и методов в организации самостоятельной исследовательской деятельности учащихся.

Литература

1. Ёсипов Б.П. «Самостоятельная работа учащихся на уроках». – М.: Учпед гиз, 1961.
2. Караева Ж. «В помощь малокомплектной школе» /Под ред. Астана, 2000.
3. Лебединцев В.Б. «Технология обучения: разновозрастный учебный коллектив в малочисленных сельских школах» Методист. – 2009. – № 7. – с. 56-60
4. Методические рекомендации. - Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2019. – 160 с.

ТАРИХ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІНІ (ЖИ) ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жармаганбетова Карлығаш Сабитбековна
Қостанай облысы. Арқалық қаласы
«Ә.Бөкейхан атындағы жалпы білім беретін мектебі»

Аннотация. Жасанды интеллект (ЖИ) білім беру саласында жаңа мүмкіндіктер ашып, оқушылардың тарих пәнін оқыту процесін елеулі түрде жақсартып алады. Бұл аңдатпа тарих сабағында ЖИ қолданудың негізгі артықшылықтарын қысқаша сипаттайды. ЖИ жекелендірілген оқытуға мүмкіндік беріп, әр оқушының жеке оқу қажеттіліктеріне бейімделген тапсырмалар мен материалдарды ұсынады. Сонымен қатар, оқушылардың оқу прогресін талдау, қосымша тарихи ресурстарға қолжетімділік, интерактивті оқыту әдістері, жылдам кері байланыс және зерттеу дағдыларын дамытуға қолдау көрсету секілді артықшылықтары бар. ЖИ оқыту процесін оңтайландырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға және білім сапасын көтеруге ықпал етеді.

Аннотация. Искусственный интеллект (ИИ) может открыть новые возможности в сфере образования и значительно улучшить процесс преподавания истории учащимися. В этой аннотации кратко описаны основные преимущества использования ИИ на уроках истории. ИИ предоставляет задания и материалы, адаптированные к индивидуальным потребностям каждого учащегося, что позволяет проводить персонализированное обучение. Кроме того, у учащихся есть такие преимущества, как анализ прогресса обучения, доступ к дополнительным историческим ресурсам, интерактивные методы обучения, быстрая обратная связь и поддержка в развитии исследовательских навыков. ИИ оптимизирует процесс обучения, способствует повышению интереса учащихся к предмету и повышению качества образования.

Тірек сөздер: Жасанды интеллект, зерттеу, тарихи, мұғалім, сабақта, білім.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, исследование, исторический, учитель,

на уроке, образование.

Кіріспе

Бүгінгі таңда технологиялар білім беру саласында үлкен серпіліс жасап, оның ішінде жасанды интеллект (ЖИ) оқыту процесін жаңартуға мүмкіндік береді. Жасанды интеллект білім берудің әр түрлі аспектілерін жетілдіре отырып, оқушылардың тарих сабағында да қолданудың тиімділігін көрсетеді. Бұл мақалада ЖИ-ді тарих сабақтарында қолданудың негізгі артықшылықтары мен мүмкіндіктері қарастырылады. [1]

ЖИ арқылы оқыту оқушылардың жеке қабілеттері мен қажеттіліктеріне сай мазмұнды бейімдеуге мүмкіндік береді. ЖИ-дің көмегімен әр оқушыға жеке оқу бағдарламасы жасалып, олардың түсіну деңгейіне қарай тапсырмалар мен материалдар беріледі. Бұл әдіс оқушылардың тарих пәнін тереңірек меңгеруге көмектеседі.

Введение: Сегодня технологии делают большой прорыв в сфере образования, в том числе искусственного интеллекта (ИИ), что позволяет обновить процесс обучения. Искусственный интеллект демонстрирует эффективность использования учащимися на уроках истории, совершенствуя различные аспекты образования. В этой статье рассматриваются основные преимущества и возможности использования ИИ на уроках истории. Обучение через ИИ позволяет адаптировать контент в соответствии с индивидуальными способностями и потребностями учащихся. С помощью ИИ каждому учащемуся составляется индивидуальная учебная программа, задания и материалы предоставляются в зависимости от уровня их понимания. Этот метод помогает учащимся глубже изучать историю.

Зерттеу бөлімі: Жасанды интеллект (ЖИ) технологияларының білім беру саласындағы ықпалы кеңейіп келеді, әсіресе тарих сияқты гуманитарлық пәндерде. ЖИ тарих сабағында қолданудың тиімділігі әртүрлі аспектілерді қамтиды, олардың әрқайсысы оқыту сапасын арттыруға және оқушылардың білім деңгейін жақсартуға бағытталған. Тарих сабағында ЖИ қолданудың зерттеу бөлімі осы технологияларды тиімді пайдалану жолдарын қарастырады, нәтижесінде мұғалімдер мен оқушылар үшін жаңа мүмкіндіктер туындайды. [2]

ЖИ оқушыларға тарих туралы әр түрлі ақпарат көздерін ұсынады. Тарихи оқиғалар, тұлғалар, дәуірлер туралы кең көлемдегі ақпараттарға қол жеткізу арқылы оқушылар сабақты қызықты әрі танымды етіп үйрене алады. Сонымен қатар, ЖИ арқылы тарихи карталарды, бейнематериалдарды, интерактивті ойындар мен тапсырмаларды пайдалану оқу процесін түрлендіруге көмектеседі.

ЖИ-дің арқасында оқушылар виртуалды саяхаттарға шығып, тарихи оқиғаларға «қатысу» мүмкіндігін алады. Бұл әдіс тарихи тұлғалар мен оқиғаларды көрнекі әрі өмірге жақын етіп түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, виртуалды шынайылық технологиялары арқылы оқушылар ежелгі қалаларға немесе тарихи шайқастарға куәгер бола алады.

ЖИ оқушылардың тапсырмаларын автоматты түрде тексеріп, нақты және жылдам кері байланыс ұсына алады. Мұғалімдер көп уақыт жұмсамай, ЖИ көмегімен оқушылардың қателерін көріп, оларды түзетуге бағыт береді. Бұл әсіресе үлкен сыныптарда немесе онлайн оқыту барысында өте тиімді. [3]

ЖИ оқушылардың өз бетімен зерттеу жүргізу қабілеттерін арттыруға көмектеседі. Оқушылар ЖИ көмегімен дереккөздерге қол жеткізіп, тарихи ақпараттарды жүйелеп, талдау жүргізе алады. Сонымен қатар, ЖИ оқушыларға ғылыми жұмыстарды жазу барысында тақырып таңдауда және ақпаратты талдауда қолдау көрсетеді.

Әдістеме.. ЖИ арқылы мұғалімдер кейбір рутиналық тапсырмалардан босатылып, оқушылармен жеке жұмыс істеуге көбірек уақыт бөле алады. Бұл мұғалімнің шығармашылық потенциалын дамытуға және оқу процесін жақсартуға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект тарих сабағында білім беру процесін оңтайландырып, оқушылардың қызығушылығын арттыруға, оқу материалдарын терең түсінуге және зерттеу дағдыларын дамытуға айтарлықтай ықпал етеді. ЖИ-ді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың тарихи білімдерін кеңейтіп, олардың сыни ойлау қабілеттерін жетілдіруге болады. Мұғалімдер ЖИ-дің мүмкіндіктерін пайдалану арқылы оқыту процесін жаңаша әдістермен толықтырып, білім сапасын арттыруға үлкен үлес қоса алады. [2]

Жасанды интеллектті тарих сабағында қолдану оқушылардың сабаққа деген

қызығушылығын арттырып, олардың білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді. ЖИ оқу процесін интерактивті және жеке қажеттіліктерге бейімделген түрде ұйымдастыруға көмектеседі, бұл өз кезегінде оқушылардың сыни ойлау, зерттеу және талдау дағдыларын жетілдіреді. Мұғалімдер тапсырмаларды жылдам бағалап, оқушыларға тиісті кері байланыс бере алады. Оқушыларға олардың білім деңгейін нақты бағалау мүмкіндігі беріледі. ЖИ жүйесі оқушыларға қосымша оқу ресурстарын ұсына алады. Мысалы, нақты тақырып бойынша қосымша әдебиет, бейнемазмұн немесе интерактивті тапсырмалар ұсыну арқылы оқушыларды тереңдетіп оқытуға болады. Оқушылар тақырыпты тереңірек түсініп, білімдерін кеңейтеді. Сонымен қатар, қосымша ресурстар оқушылардың оқу материалын жақсырақ меңгеруіне көмектеседі.

ЖИ оқушыларға өз бетімен білім алу мүмкіндігін береді. Оқушылар қажетті ақпаратты іздеу, зерттеу жүргізу және өзіндік жобалар жасау үшін ЖИ жүйесін пайдалана алады.

Практикада қолдану: Төменде тарих пәнін оқытуда ЖИ-ді тиімді қолдануға арналған бірнеше тапсырмалар түрлерімен тансайық..

1. Тарихи оқиғаларды виртуалды реконструкциялау

Тапсырма: ЖИ-дің көмегімен белгілі бір тарихи оқиғаны виртуалды шынайылық (VR) арқылы зерттеп, талдау жүргізу.

AR (Augmented Reality) — Кеңейтілген шындық — бұл цифрлық мәліметтерді нақты әлеммен біріктіретін технология. Бұл технология тарих сабағында оқушыларға ақпаратты дәстүрлі түрде жеткізуге қарағанда интерактивті, қызықты және көрнекі түрде ұсынылуына мүмкіндік береді. AR бағдарламалары тарих сабақтарында оқушыларды тарихи кезеңдерге енгізуге, тарихи деректерді визуализациялауға және өткен оқиғалармен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. [4]

Тарихи оқиғаларды визуализациялау

AR бағдарламалары тарихи оқиғаларды, тұлғаларды және кезеңдерді нақты уақыт режимінде көрсетуге мүмкіндік береді. Бұл тарихты оқыту процесін айтарлықтай қызықты әрі есте қаларлықтай етеді. Оқушылар белгілі бір тарихи оқиғаға толықтай еніп, оған қатыса алады. Мысалы, AR технологиясы арқылы оқушылар Древний Римдегі немесе Қытайдағы Ұлы Қытай қорғаны сияқты тарихи жерлерде «виртуалды саяхат» жасай алады.

Жасанды Интеллект (ЖИ) негізінде жұмыс істейтін білім беру платформасы. DIAU бағдарламасы оқу процесін жеңілдетуге, оқушыларға нақты уақыттағы кері байланыс беру және оқу материалдарын дұрыс таңдау арқылы оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Ол көптеген білім беру мекемелерінде оқушылар мен мұғалімдерге арналған қолайлы жүйе болып табылады. - Тесттер мен тапсырмаларды автоматты түрде бағалау. DIAU жүйесі оқушылардың тапсырмаларын бағалап, жылдам және әділ кері байланыс береді. [4] <https://www.emaze.com/@ALIQFWTCC/>-

- Қолдану мысалы: Оқушыларға қандай да бір тарихи оқиға, мысалы, 1812 жылғы Отан соғысы туралы бейнемазмұнды көру арқылы, олар сол оқиғаларға толықтай еніп, виртуалды және үшөлшемді модельдер арқылы соғыс алаңындағы әрекеттерді көре алады. Мысал: Оқушыларға 1219 жылы Отырар қаласының қорғанысы туралы тапсырма беріледі. Олар ЖИ-дің көмегімен сол уақыттағы қаланың бейнесін көріп, негізгі оқиғаларды интерактивті түрде зерттейді. Виртуалды саяхат барысында оқушылар Моңғол шапқыншылығынан кейінгі жағдайды көріп, өздерін сол кезеңде сезіне алады. Осы арқылы олар сол кезеңдегі мәдениет, сауда және әскери стратегиялар туралы нақты түсінік алады. [5] <https://vm.tiktok.com/ZMBJMPDad/>

-Тарихи тұлғалармен диалог жасау

Тапсырма: CnatGPT ЖИ арқылы белгілі бір тарихи тұлғамен «диалог» жасау. <https://vm.tiktok.com/ZMBJMbMJ/>

Мысал: Оқушыларға ЖИ-ді пайдаланып, Абылай ханмен виртуалды сұхбат ұйымдастыру тапсырмасы беріледі. ЖИ оқушылардың сұрақтарына жауап береді, бұл әдіс арқылы оқушылар тарихи тұлғаның өмірі, шешімдері, және оның Қазақстан тарихындағы рөлі туралы көбірек мәлімет алады. Мысалы, оқушылар Абылай ханның жоңғарлармен қарым-қатынасы және оның тәуелсіздік үшін күресі жайлы сұрақтар қойып, өз білімдерін толықтырады.

-Тарихи оқиғаларды талдау және салыстыру

Тапсырма: ЖИ-дің көмегімен әртүрлі тарихи кезеңдерді салыстыру тапсырмасы.

Мысал: Оқушылар ЖИ арқылы орта ғасырдағы Отырар қаласын және XVIII ғасырдағы Қазақстан қалаларын салыстырады. ЖИ қалалардың экономикалық, мәдени және әскери дамуын талдап, оқушыларға салыстыру үшін мәліметтер береді. Бұл тапсырма оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға көмектеседі, себебі олар тарихи кезеңдер арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтап, оларды талқылауы қажет.[6]

- Тарихи карталарды зерттеу

Тапсырма: ЖИ арқылы тарихи карталарды зерттеп, сауда жолдары мен саяси шекаралардың өзгеруін талдау.

Мысал: Оқушылар Жібек жолының ортағасырлық картасын зерттейді. ЖИ картаны интерактивті түрде көрсетіп, сол кездегі маңызды қалалар мен сауда нүктелерін белгілейді. Оқушылар Жібек жолының экономикалық және мәдени байланыстарға қалай әсер еткенін анықтайды. Оқушылар сауда жолының өзгерістері мен қазіргі Қазақстан аумағындағы маңызды тарихи қалалардың (Отырар, Сайрам, Сығанақ) рөлі туралы қорытынды жасайды.

Мысал: Оқушылар ЖИ-дің көмегімен XVIII ғасырдағы қазақ-жоңғар соғысына қатысты архивтік құжаттарды зерттейді. ЖИ құжаттарды түсіндіріп, негізгі ақпараттарды бөліп көрсетеді, бұл оқушыларға сол кезеңнің саяси жағдайларын терең түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, ЖИ маңызды хаттар, келісімдер және соғыс туралы жазбаларды талдап, оқушылардың сол кездегі жағдайды нақты талқылауына көмектеседі.

Жасанды интеллект сабақта қолдану оқушылардың білім алу процесін тиімді әрі қызықты етеді. ЖИ технологиялары оқыту әдістерін өзгертіп, оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартады. Сонымен қатар, бұл мұғалімдердің жұмысын жеңілдетіп, олардың оқушылармен жеке жұмыс істеу мүмкіндігін арттырады. ЖИ сабақта қолдану – білім беру жүйесін жаңарту мен дамыту үшін маңызды қадам болып табылады.

Ұсыныс: Жасанды интеллект платформаларын ресми оқу бағдарламасына енгізу. Бұл оқушыларға жаңа технологиялармен жұмыс істей отырып, тарихи білім алуға мүмкіндік береді.

Әрбір оқу кезеңіне сәйкес ЖИ арқылы орындалатын тапсырмаларды мұқият жоспарлау және оларды негізгі оқу мақсаттарымен сәйкестендіру.

Жаңа технологияларды енгізу бойынша тұрақты зерттеулер жүргізу

Жасанды интеллектті тарих сабағында қолдану тәжірибесін зерттеу және бұл технологияның тиімділігін арттыру жолдарын үнемі іздестіру.

ЖИ құралдары мен оларды қолдану әдістері бойынша мұғалімдер мен оқушылардың пікірін жинау және оны жетілдіру жұмыстарына қосу.

ЖИ-ді пайдаланып оқушылардың топтық және жобалық жұмыстарын ұйымдастыру. Мысалы, оқушыларға тарихи кезеңдерге байланысты зерттеу жобаларын жасап, оларды ЖИ арқылы талқылау мен презентациялау тапсырмаларын беру.

Оқыту процесін оңтайландыру және оның тиімділігін арттыру үшін төмендегі ұсыныстарды қарастыруға болады:

1. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру

Жасанды интеллектті тиімді пайдалану үшін мұғалімдерге арнайы тренингтер мен семинарлар ұйымдастыру қажет. Бұл оларға ЖИ құралдарымен жұмыс істеуді және оларды сабақтарда қолдануды үйретеді.

Мұғалімдерге ЖИ-дің қолжетімді платформалары мен қосымшаларын қолдану бойынша әдістемелік материалдар ұсыну.

2. Оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімделу

ЖИ қолданылатын тапсырмаларды әр оқушының оқу деңгейіне сәйкес етіп реттеу. Бұл оқушылардың өз қабілеттеріне сай білім алуына мүмкіндік береді.

Жеке оқыту траекторияларын құру үшін ЖИ-дің жекелендірілген оқыту мүмкіндіктерін пайдалану.

3. Интерактивті және ойын технологияларын енгізу

Қорытынды: Қорыта келе оқушыларға жасанды интеллект заман талабы. Тарихи ойындар мен симуляциялар құру. Бұл оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын

арттырып, олардың тарихты зерттеуге ынтасын көтереді.

ЖИ-ді қолдана отырып, оқушыларға тарихи құжаттар мен дереккөздерді талдау тапсырмаларын беру. Бұл олардың сыни ойлау және зерттеу дағдыларын жақсартады.

Оқушыларға ЖИ арқылы тарихи оқиғалар мен тұлғалар туралы мәліметтерді өз бетінше зерттеуге бағытталған жобалар дайындау. [7]

7. Мультимедиялық ресурстарды көбейту

ЖИ арқылы қолжетімді мультимедиялық ресурстарды, соның ішінде тарихи фильмдер, анимациялар, 3D модельдер және интерактивті карталарды сабақтарда қолдану. Бұл әдіс сабақтарды көрнекі және қызықты ете түседі.

8. ЖИ құралдарын оқыту бағдарламаларына интеграциялау

Жасанды интеллект сабақта қолдану оқушылардың білім алу процесін тиімді әрі қызықты етеді. ЖИ технологиялары оқыту әдістерін өзгертіп, оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартады. Сонымен қатар, бұл мұғалімдердің жұмысын жеңілдетіп, олардың оқушылармен жеке жұмыс істеу мүмкіндігін арттырады. ЖИ сабақта қолдану – білім беру жүйесін жаңарту мен дамыту үшін маңызды қадам болып табылады. Жасанды интеллектті тарих сабағында тиімді қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, оларды жаңа технологиялармен жұмыс істеуге бейімдейді, танымдық дағдыларын дамытады және болашақта түрлі салаларда табысты болуына жол ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әлібек, Н. (2023). Білім берудегі жасанды интеллект: теориялық негіздер мен практикалық қолданыс. Алматы: «Білім» баспасы.
2. Сүлейменов, Қ. (2022). Цифрлық технологиялар мен жасанды интеллектті оқыту процесінде қолдану әдістері. Астана: «Оқу технологиялары» баспасы.
3. Жолдасбеков, М. (2021). Қазақстан тарихын оқытудағы инновациялық тәсілдер. Түркістан: «Тарихи зерттеулер» баспасы.
4. Smith, A., & Anderson, J. (2021). Artificial Intelligence in Education: Enhancing Learning through Technology. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Khan, S. (2020). Using AI in History Lessons: Improving Student Engagement and Learning Outcomes. *Journal of Educational Technology*, 15(2), 34-47.
6. Валиуллин, Р. (2023). Тарих сабағында жасанды интеллект қолдану арқылы зерттеу дағдыларын дамыту. *Білім және ғылым*, 5(42), 65-78.
7. Айтбаева, З. (2020). Қазақстанның білім беру жүйесінде жасанды интеллектті қолданудың болашағы. *Қазіргі заманғы педагогика*, 12(30), 92-105.